image not available

IO·FROBENIVS
PIO LECTORI S. D.

En optime lector, rarum damus thesaurum, & nihil non nouum,

D. [illegible] præfationem ad nuper electum pontificem Romanum Adrianum huius nominis sextum.

Arnobij Afri, uetusti pariter ac laudatissimi scriptoris commentarios, pios iuxta ac eruditos in omnes psalmos, sermone Latino, sed tum apud Afros uulgari, per Erasmum Roterodamum proditos & emendatos.

D. [illegible] comentarium in psalmũ: Quare fremuerunt gentes. Fruere, ac uale.

BASILEAE EX AEDIBVS IO. FROBE. ANNO M. D. XXII. Mense Septembri.

Jo: Delphini

S·D·N·ADRIANO HVIVS NOMINIS SEXTO PONTIFICI ROMAno nuper electo Erasmus Roterodamus. S. D.

QVVM FACILE diuinarem Beatissime pater, quanta gaudiorũ ambitione strepituq; Roma foret exceptura longe gratissimi pontificis aduentũ, præsertim tot iam mensibus desideratum, ratio mihi quæsita est, ut inter tot milia gratulantium, inter tot acclamantiũ, & applaudentium agmina, inter tubarũ uoces, & bombardarum tonitrua, tamẽ humilem, exili uoce, deniq; procul etiam absentẽ non omnino mutũ agnosceres Erasmũ, ut quondam tuæ doctrinæ Theologicæ auditorẽ, & integritatis admiratorẽ, ita nũc tuæ sollicitudinis Apostolicæ ouiculã. Sic Zachæo pusillo quæsitum sycomori præsidiũ, ut uideret Iesum & ab eodẽ uideretur. Imò nõ tam hæc ratio mihi quæsita est quàm ultro oblata. Benignitas enim domini Iesu, cuius peculiari uoluntate ad istuc muneris ascitũ esse te persuasum est omnibus, quũ pollicita sit inuenturos eos qui quæsissent, mihi non quærẽti, organũ, ni fallor, aptissimũ obtulit, quo tibi gratulationis officium, haud quidẽ uulgari more persoluerem. Obtulit enim psalteriũ Dauidicum, digitis Arnobij, peritissimi psalmistæ, mea sententia dulcissime resonans. Et si quid faciunt ad magnificentiam, tedarũ ac funalium flãmæ, habet hoc organũ non solum efficacẽ & amabilẽ pijs auribus tinnitum, uerum etiã habet & ignẽ suũ, habet suas & faculas, de Christi igne lucentes, quẽ ille uenerat sparsurus in terras. Hoc ut longe magis decorum est uere Theologo & integerrimo Pontifici, ita nõ dubito quin sit & multo gratius futurũ animo tuo, quàm lituorũ cantus, aut tormentorũ æneorum crepitus, aut inconditæ populi tumultuantis acclamationes. Sed ne molestus sim ænigmatis, rem ut habet simpliciter eloquar. Eodem fermè tempore, quo huc rumor omnibus lætissimus allatus est, te magno consensu Cardinaliũ ascitum ad põtificij Romani culmẽ, missi sunt ad nos è uenerabili collegio ac disciplinæ regularis nomine cũ primis cõmẽdato, quod inter Vuormaciam Vangionum ciuitatẽ, & Spiram Nemetarum urbẽ situm, uulgo dicitur Franckental, commentarij in psalmos Dauidicos, Arnobij titulum præ se ferentes. Qui mittebant, non confidebant placituros, uel quod ieiuni uiderentur, uel quod impolito sermone passim manife-

ftarijs solœcismis scatẽtes. Verũ simulatq; degustandæ lectionis gratia,unã atq; alterã pagellã euoluissem,sensi protinus nõ illã esse uulgarem infantiã, sed expolitissimã impolitiẽ,& copiosissimã breuiloquẽtiam.In uerbis dun/taxat esse parsimoniam ac neglectum, in sensibus amplissima splendidissi/maq; esse omnia.Quóq; sum altius ingressus, hoc magis mihi creuit operis admiratio, ut planè sentirem mihi thesaurum quempiam insignem oblatũ. sed ut Pauli more dicã,in uasculo fictili. Cœpit me semper fateor, in autori bus etiam sacris sermonis mundicies,& offendit balbuties.At utinam nobis contingant plures, qui de mysterijs scripturarum sic balbutiãt,ut hic Arno/bius, tanta luce,tanta eruditione, tam fœcundia breuitate,tanta denique san/ctimonia. Sed ne sermonis incõditi,multisque locis solœci præiudiciũ ope/ris autoritatem eleuet,præsertim apud eos,qui ex orationis uitijs, prudentiã etiam,aut eruditionem æstimare solent scriptoris, priusquam aggrediar de laudibus autoris & operis dicere,primum illud lectorem admonitum uolo, quicquid hic est solœcismorum,non esse profectum ab inscitia,sed à iudicio, nec homini imputandum, sed tempori. Quum enim Arnobium eloquen/tiæ professione clarum fuisse constet, etiam antequam fidei nostræ mysteri/is initiaretur,quúmque Lactãtius discipulus satis declaret,quàm non infans fuerit ille præceptor,quúmque Cathecumenus scripserit eloquentissimos li/bros aduersus gentes, Tertullianum imitatus, quemadmodum hunc imita tus est Lactantius,non potest imperitiæ uideri,quod in hoc opere,tot solœ/cismi comperiãtur,præsertim adeo manifesti,ut uix Holcot aut Bricot solœ/cisset crassius.Nec est,quod hinc suspicemur hunc Arnobium esse diuersum ab illo,cuius opus aduersus gentes etiam ob orationis elegantiam laudatur. Idem scripsit,sed nõ scripsit ijsdem.Illud opus scripsit eruditis,hoc scripsit uul go.Cõstat autem apud Hispanos,Afros,Gallos, reliquásque Romanorum prouincias,sic sermonem Romanum fuisse uulgo communẽ,ut Latine cõ/cionantem intelligerent etiam cerdones,si modo qui dicebat,paululum sese ad uulgarem dictionem accommodasset.Declarant hoc conciões ac dispu/tatiões quædam Augustini apud populum habitæ, quas ex ipsa re constat non ab Augustino scriptas fuisse,sed à notarijs exceptas, qui non solum re/tulerunt in scriptum,quod dicebatur,sed etiam quod agebatur.Quos siquis postulet sibi ceu digito commonstrari,unde huius rei possit experimentum certum capere,legat disputationem Augustini cum Maximino,& conferat initium disputationis à notarijs exceptum, cum eius operis fine, quem ipse descripsit,quod Maximinus se subduxisset disputationi,Legat duas concio/nes,quibus expurgat famam de clericis suis sparsam in populo,Legat oratio nem,qua ex populi suffragijs sibi designat episcopum successurum, & in le/uioribus negocijs futurum uicarium,Legat cãtionem aduersus Donatistas, quã uulgo canẽdã lingua uulgari descripsit.Hæc si quis conferat cũ his,quæ scripsit eruditis,ueluti de Trinitate,de Ciuitate dei,facile colliget quãtum in terfuerit inter sermonem eruditorum,& imperitæ multitudinis. Ac ne Ro/mæ quidem eo tempore,quo maxime florebat ea lingua,omnes loqueban/tur quemadmodum loquebatur Cicero. Et iam tum uulgus usurpabat sibi

ut hinc & arator aliquid modularetur ad stiuam, & nauclerus ad clauum, & nauita ad remum, & fossor ad glebam, & textor ad stamen, & uxor ad colum. Denique infantes hinc aliquid gestirent canere nutrici, priusquàm fari nossent. Tantus amor olim habebat omnes huius diuinæ musicæ, quam nunc plærique fastidiunt etiam sacerdotes. Proinde uoluit Arnobius ab omnibus intelligi, quod uidebat cantari ab omnibus. Persuasit hoc illi Christiana charitas, quæ studet prodesse quàm plurimis. Maluit balbutiens utilitatem adferre multis, quàm eloquentiæ laudem auferre apud paucos. Et hanc linguam popularem intelligebant & eruditi, ut nec illis periret fructus mysticæ cognitionis, quo percepto non oportet orationis phaleras efflagitare. Adijciam & alteram causam ex mea suspitione, ut ego quidem arbitror, non improbabilem. Refert diuus Hieronymus in appendice quadam, quam attexuit chronicis Eusebij Cæsariensis, hunc Arnobium quum ethnicus adhuc in ciuitate Sicca iuuentutem institueret ad declamandum, in somnijs adactum fuisse, ut flagitaret baptismum. Quúmque non impetraret ab episcopis quod petebat, quod illis persuaderi non posset illum syncero animo uelle profiteri religionem, quam hactenus impugnasset, elucubrauit aduersus pristinam religionem luculẽtissimos libros, atque his tandem uelut obsidibus datis, pietatis fœdus impetrauit. Porrò ne quid suspitionis etiam hæreret in animis simplicium Christianorum, qui superbam illam & artificio fucatam eloquentiam uel oderant, uel habebant suspectam, in his commentarijs deposuit omnem rhetorices strepitum, seseque ad infimæ plebis orationem deiecit, quo declararet sese toto pectore Christianum esse. Nam opus hoc suscepit iussu duorum episcoporum, Rustici & Laurentij, quemadmodum ipse testatur sua præfatione. Atque hoc factum obedientiam uocat, ut coniectura sit, aut catechumenum loqui, aut certè recens Christianum. Proinde si quis reputet, quibus ista scribat Arnobius, non debet uideri solœcismus, si quid inciderit diuersum à consuetudine loquentium emendatius, imò solœcismus erat, nisi sic fuisset locutus. Veluti si quis nunc uulgo Romanorum hodie loquatur, quemadmodum olim loquutus est diuus Gregorius, quum adhuc esset sermo popularis incorruptior, aut si quis apud Hispanos uerba faciens, secus loqueretur quàm habet publica illius gentis consuetudo, duplex incommodum lucrifaceret: Primum non intelligeretur ab ijs quibus loqueretur: Deinde ut Barbarus offenderet ac rideretur. Quare scriptoris huius exemplum nihil suffragatur his, qui quum scribant literatis, & ea lingua, quæ temporibus his nihil habet commercij cum populo, tamen laudi quoque sibi uerti uolunt, quod ineptis sensiculis, sermonis ineptiam uincunt. Nam præcipua uis eloquentiæ in rerum inuentione sita est. Quanquam nunc quoque non est fastidienda in scriptore Christiano munda simplicitas, modo sicut absunt phaleræ, lenociniaque, sic absint & sordes. Neque enim Arnobius si nunc scriberet, ijsdem uteretur solœcismis, sed aut planè Gallice scriberet, si uulgo Gallorum scriberet, aut purè Latine, si scriberet literatis. Nimirum huius generis erat Apostolorum sermo, quo nobis nouum testamentum literis prodiderunt. Sic tum aurigæ loquebantur & nautæ. Talis erat sermo, quo

primum in linguam Latinam translati sunt noui testamenti libri, in quibus si qui solœcismi nunc offendunt aures literatorum, magis asscribendi sunt illorum temporum receptæ consuetudini, quàm interpretum imperitiæ. Sed ut tum expediebat sic scribere, quia populo scribebatur, ita nunc ineptum sit affectare solœcismos, qui nec illiteratis prosint, & literatos offendant, & rem obscurent, & autoritatem scriptoris eleuent. Cæterum ut satis constat populum corrupisse Romani sermonis puritatem, ita uerisimile est apud alias nationes, aliisque temporibus aliter fuisse corruptum. Certe duo quædam deprehendimus in hisce commentariis, quæ diuus Aurelius Augustinus testatur ætate sua uulgo corrupte solere pronunciari. Nam in commentario psalmi centesimi tricesimi octaui, ossum pro os, unde ducitur paternus casus Ossis, & multitudinis casus ossa. Et floriet pro florebit, non semel ab hoc positum est, & ita, ut satis appareat non esse casu factum, & quum dixisset os, uelut interpretans populo, adiecit, id est, ossum. Vtriusque rei meminit diuus Aurelius Augustinus in opere cui titulum indidit de doctrina Christiana. Siquidem libri tertii capite tertio scribit hunc in modum, de uocibus ambiguis differens: Nam quod scriptum est. Non est absconditum à te os meum, quod fecisti in abscondito, non elucet legenti, utrum correpta litera os pronunciet an producta. Si enim corripiat, ab eo est quod sunt ossa. Si autem producat ab eo quod sunt ora, intelligitur numerus singularis. Sed talia linguæ præcedentis inspectione diiudicantur. Nam in Græco non στόμα, sed ὀστέον positum est. Vnde plerumque consuetudo loquendi uulgaris utilior est significandis rebus, quàm integritas literata. Mallem quippe cum Barbarismo dici, non est abs te ossum meum, quàm ut ideo esset minus apertum, quia magis Latinum est. Idem libro secundo capite decimo tertio de uitiis sermonis disputans: Illud, inquit, etiam, quod iam auferre non possumus de ore cantantium populorum: super ipsum floriet sanctificatio mea, nihil profecto sententiæ detrahit. Auditor tamen peritior mallet hoc corrigi, ut non floriet, sed florebit diceretur, nec quicquam impedit correctionem, nisi consuetudo cantantium. Ex his colligere licet hos commentarios & Afris fuisse scriptos, & priscis illis temporibus. Fortasse præstiterit & alios aliquot Barbarismos indicare, quo minus offendatur præmonitus lector quum inciderint, neue statim mutet scripturam à librariis deprauatam suspicans. Pœnitemini uerbo, non raro usurpat deponentaliter. Item tribulantes frequenter ponit pro iis qui affliguntur, non qui affligunt. Similiter confundẽtes pro erubescentes, quasi tribulari & confundi deponẽtia uerba sint non passiua. Hoc flos, & hoc ros constanter pronunciat genere neutro, nimirum ad formam os oris. Carendi & utendi uerbo adiũgit accusatiuum. Hæc manna mannæ inflectit, ut nos Anna annæ. Græcorum exemplo sæpenumero nominatiuum ponit absolute loco ablatiui, uelut in commentario psalmi centesimi decimi quarti, & psalmi octogesimi quarti. Nonnunquam adiungit casum, non quem recipiunt ea uerba, quibus utitur, sed quem admittit uerbum quod circũloquitur, ueluti psalmo octo-

tropare dixit alicubi, uoce nimirum id temporis uulgata magis quàm
proba, pro eo quod erat per Tropologiam applicare. Hanc uocem pa-
ratura, quæ Tertulliano peculiaris eſt, nonnunquàm & apud hunc in-
uenies, qui ut ætate præceſſit Arnobium ita gentis eiuſdem fuit. His
non diſsimilia quædam obuia ſunt in libris Auguſtini maxime ijs, qui-
bus loquutus eſt apud populum, uelut ſubdiacones & diacones, & bap-
tiſmum genere neutro. Hæc referre uiſum eſt, ne cui ſordeſcat opus eruditũ
iuxta ac pium, ob hæc & eiuſmodi ſermonis uitia, quæ apud eos quibus
tum ſcribebat adeo uitia non erant, ut ſi ſecus dixiſſet, habitus fuiſſet bar-
barus. Poteram mutata phraſi, & adiectis paucis exiguo labore totius
operis gloriam in me transferre, ſed primum illud ſemper alieniſſimum
fuit à moribus meis, alieni meriti gratiam mihi ſuffurari. Deinde uiſus
eſt Arnobius indignus, qui hac portione laudis apud poſteros fraudare-
tur. Interciderunt illi laudati libri, quibus pugnat aduerſus gentes. Sal-
tem hoc ſuperſit illius toties Hieronymo laudati ingenij monumentum.
Atque huius quidem operis in catalogo ſcriptorum illuſtrium non memi-
nit Hieronymus. Fortaſsis in cauſa fuit, quod is liber, ut uulgo ſcriptus, tan-
tum in Africa circumferebatur, Aut notior erât, omniumque manibus triti-
or, quàm ut Hieronymus putarit recenſendum. Ita rebus nonnullis nimia
celebritas obliuionem induxit. Hac nimirum occaſione nunc deſideramus
titulos operum Origenis. Simili caſu fueramus ignoraturi libros Tertullia-
ni, niſi nuper aliquam partem felicior ſtudijs deus prodidiſſet. Proferam &
aliud argumentum, unde præter ſtili coniecturam poſsis antiquitatem ſcri-
ptoris colligere. Aliquot hæreticorum per occaſionem meminit, Manichæi
Nouati, & Arrij, ſed nullius, cuius ætas poſterior fuerit ætate Arnobij. Nam
Arrianam hæreſim apparet huius ætate fuiſſe exortam. Floruit enim ſub im-
peratore Diocletiano, circiter annũ orbis redẽpti trecẽteſimũ uigeſimũ no-
nũ. Cæterum nec Donatiſtarum, nec Pelagianorum meminit, quum utraq;
peſtis hæc exorta ſit in Africa, quorum priores hoc defuncto, aut admodũ
ſene exortos apparet, alteros ætate Auguſtini conſtat extitiſſe. Et tamen Ar-
nobius hic uno atque altero loco diſputat de libero arbitrio, ubi non tacuiſ-
ſet Pelagium, ſi ille fuiſſet antiquior. Quum igitur demonſtratum ſit in his
quæ ſola poterât offendere, nihil eſſe quod debuit quenquã offendere, quũ
& autorem tantopere nobis commendet Hieronymi autoritas, quum opus
ipſum tanta commendet antiquitas, nunc paucis aperiam quæ me tantope-
re rapuerint in huius uoluminis admirationem. Primum illud in confeſſo
eſt, inter omnes ſacræ ſcripturæ libros, nullum eſſe myſterijs abſtruſioribus
plenum, quàm librum pſalmorum, nec alium eſſe maioribus tenebris oper-
tum uerborum ac ſententiarum. Atque in tali argumento ſimul & breuem
eſſe & dilucidum, quod hic utrumque mire præſtat, mihi uidetur hominis
pariter & exquiſitæ facundiæ, & penitus intelligentis rem de qua loquitur.
Nullus enim paucis explicat, quæ parum intelligit. Nullus tam obſcura
tam dilucide poſſet efferre, niſi dicẽdi rationibus omnibus exercitatiſsimus.
Nuſquam eſt præfationum ac digreſsionum ambagibus moleſtus, ſed ubi-
que præclarus artifex, feſtinat & in medias res, non ſecus ac notus au-

ditorem rapit, quod in Homero laudauit Flaccus. Nec usquam est am/
bitiosus in citandis sacrorum uoluminum testimoniis, sed totus sermo
uelut ex emblematis ac tessellis arcanæ scripturæ concinnatus est, ac fre
quenter ita contexit psalmi quem exponit uersus aliquot, ut paucis uer/
bis additis, etiam illa lucem habeant, quæ non interpretatur, sed ita re/
fert, ut perpetui sibique cohærentis sermonis tenor suam habeat gratiam.
Iam quod in perspicuis etiam argumentis difficillimum est, sic docet aper
te, ut nihil tamen sinat frigere ab affectibus. Plus indicat oratio quàm
loquitur, ac properans multum & cogitationum, & aculeorum relin/
quit in animo, ut nescias utrum prius in te efficiat, ut intelligas, an ut ra/
piaris. Iam hoc non solum est eruditi, uerum etiam amantis quod docet.
Si quid incidit, quod ex reconditis antiquarum rerum historiis, aut ex
eorum libris, qui de naturis animantium, aliarúmue rerum petendum
erat, nihil est tam abstrusum apud Ethnicos, aut sacros etiam scriptores,
quod hic paucis uer is non indicet, nihil interim ostentans, aut iacti/
tans uarietatem eruditionis, quod in nonnullis etiam magni nominis
scriptoribus sæpe nobis molestum est, Sed rem uerè sacram, Apostolica
quadam simplicitate synceritatéque tractat. Nec congerit aliena, nec us/
quam uim facit scripturæ diuinæ, sed quicquid adducit, ei loco natum
esse dicas. Maluit enim optima referre, quàm plurima. Porrò quum à
iocis abstineat, quos argumenti seueritas non patiebatur, tamen sentias
per totam dictionem, fusam esse perpetuam quandam festiuitatem & iu
cunditatem. Nusquam ipse languet aut dormitat, & semper alacritate di/
ctionis subleuat ac recreat lectorem. Sic incipit, ut ilico reficiat: sic pro/
perat, ut non possit somnus obrepere: sic finit, ut sitientem adhuc, & plu/
ra cupientem dimittat. Iam quum in Tertulliani, Origenis, ac omnium pe/
nè ueterum libris quædam admixta sint, quæ aut manifestum habent er/
rorem, aut suspecti dogmatis sunt, hic sic ubique temperat calamum, ut
nihil usquam compererim, quod ulli hæresi sit affine. Nam quod scri/
bit in commentario psalmi decimi quarti. Iesus autem immaculatus
solus, uirgineam aulam ingressus ipsum tabernaculum à maculis carna/
libus liberauit. Non sensit de maculis quæ ante ingressum Christi fuis/
sent in Maria, sed quæ in aliis fœminis esse consueuerunt, à quibus Chri
stus suam matrem seruauit immunem, & auxit castitatem potius quàm
uiolauit. Quin & ecclesiæ Romanæ uidetur hoc honoris deferre, ut ex/
tra catholicam ecclesiam sit, qui sit ab hac alienus, quæ totius ecclesiæ te/
neat principatum, quæque Petrũ Apostolorũ principē meruerit habere pa/
storem. Locus est commentario centesimo sexto, & in commentario
psalmi centesimi tricesimi octaui. Docet eximiam quandam potesta/
tem Petro tributam à Christo, quem ter negauerat, haud dubie loquens
de potestate pascendarum ouium. De uotis aliquoties meminit, sed his
duntaxat quibus in baptismo Christum professi, mũ do satanǽq; renuntia/
uimus, nõ quod arbitrer illũ reliqua uota contēpsisse, sed quod hæc, ut sunt,
præcipua duxerit. Nec dubito quin in his cõmentariolis, Origenis industria
fuerit adiutus, qui in nullum opus diuinæ scripturæ frequentius ædidit com
menta/

mentarios quàm in psalterium. Nam locis aliquot declarat se Græca callu-
isse. Sed interim dixerit mihi quispiã, quid hic gratiæ tibi postulas, qui nihil
largiris de tuo? Non recuso quo minus tota laus sit penes Arnobium, mo-
do quàm plurimum utilitatis hic manet ad ueræ pietatis candidatos. Et ta-
men est aliquid prodidisse librum ante hac obscurum, atque etiam ob dicti-
onis uitia contemptum. Est aliquid huc perpulisse Ioannem Frobenium, ut
suo sumptu suóque periculo nouum opus excuderet suis formulis. Non
enim semper æque feliciter illis cadit æditionis alea. Postremo uix quisquam
credat quantum fuerit negocij in castigandis erroribus scribæ, quod ut face-
rem, sæpe totus psalmus erat relegendus, ut illinc subodorarer lapsus occasi-
onem. Erant obseruandi familiares huius operis solœcismi, ac barbarismi,
Alicubi res planè Delium quempiam natatorem postulabat, aut Sibyllam
potius. Huius generis unum exemplum dabo commentario septuagesimo
septimo. Scriba nõ intelligens sic pinxerat: quod aures in faciẽs. His uerbis
quum nihil omnino significaretur, diúque me torsissem, diuinaui id quod
res est scriptum fuisse, quod auxesin faciens. Nam in plerisque scripturis fi-
gura huius literæ. x. non multum abhorret ab. r. Itaque scriba Græce prorsus
ignarus, & Latine minimum doctus, ex auxesin fecerat aures in. Item com-
mentario centesimo quinto scriptum erat: *Suscipiat regulam pœnitentiæ,*
excluso noua ita ut centesimum quintum psalmum &c. Nos ex coniectura
restituimus: excluso Nouato, siue Nouatiano, Nã uterque fuit eiusdem hæ-
resis, nec admittebat pœnitentem. Nouum igitur opus nouo pontifici, San-
ctum ac Theologicum opus integerrimo Theologo pontifici dedicamus.
Id, uti spero, tua sanctitas hoc libentius accipiet, quod hoc munusculo nihil
uenamur. Sumus enim nostra quamuis tenui fortunula contenti, nisi ut
hoc opus tuis auspicijs exeat in manus hominum, hoc nimirum uberiorem
pietatis fructum allaturus, si tuo calculo fuerit comprobatus, quem ad istud
dignitatis fastigium non ambitio, non ullus fauor humanus, sed, ut confidi-
mus omnes, propitij numinis uoluntas euexit, ut esset non minus optimus
integritate, quàm maximus autoritate, qui hos impios orbis Christiani tu-
multus, iã heu nimiũ diutinos, ac semper in peius glíscentes aliquando com-
ponat. Videmus duos præcipuos orbis monarchas infensis animis inter se
conflictari, uix ullam esse portionem orbis nostri immunem à bellis, à cædi-
bus, à prædationibus. Et quanquam religio Christiana, quæ olim omnes
mundi plagas occuparat, nunc Europæ angustijs minor sit, tamen hæc quo-
que sectarum ac scismatum pernitiosis dissidijs misere dissecta est. At-
que interim sic tumultuantibus imminet Turca. In rebus tam afflictis,
magna quædam spes habet animos bonorum omnium forè, ut discussis tem-
pestatibus, per te nobis serenitas ac tranquillitas redeat. Pollicentur hoc no-
bis quum aliæ res permultæ, tum eruditio tua non uulgaris, deinde ista mo-
rum integritas à primis annis ad hanc usq; ætatẽ spectata cũctis. Præterea se-
nectus ista, quæ nõ sinet te aliò spectare, quã ad gloriam Christi, ac profectũ
Christianæ pietatis. Postremo summus cũ Cæsare Carolo cõsensus, cuius au-
toritas ac potentia hoc præstabit, ut possis etiam efficere, quod optimũ esse
iudicabis. Certe ad tantam corruptissimorũ morum luem emouendam ua-
lidis incantamentis est opus, ac uenefico quodã artifice, qui incãtet sapiẽter.
Eam ad rem nos organum aliquod nouum porreximus, non quod deesset

psalte-

psalterium Dauidicũ,sed quod apud plerosq; iaceret.Habet hoc,ut ferũt,hu-mana musica,ut affectus hominũ aut concitet,aut moderetur,si quis artifex certas harmonias apte moduletur. Timotheus solitus fertur Alexandri Macedonis animũ ad bellum certis modis accendere.Pythagoras spondeos ad Phrygium modum occinens,amore lymphatum adolescentem ad grauitatem immutauit.Simile quiddam fecisse narratur Empedocles,qui certis modis musices adolescentẽ iam ira percitum & in cædẽ ruentem, ad sanitatem reuocarit . Et quanquam fabulosa uidentur quæ de Mercurij atque Orphei cithara prodidere ueteres, tamen hæc ipsa figmenta nata sunt ex artis miraculis.Certe Terpãdrũ atq; Arionẽ apud Lesbios atq; Ionios multis & grauibus morbis,harmonijs musicis mederi solitos,narrant rerum gestarũ scriptores. Ismenias Thebanus apud Bœotos multis Ischiaticis cruciatũ, apto modulamine exemisse legitur.Nam quod ait Vergilius.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

ut a poëta dictum contẽni poterat ,nisi nostræ quoq; literæ meminissent ueneficí incãtãtis sapiẽter,& aspidis surdæ.Dauid sua cithara succurrebat Sauli,quoties a spiritu domini malo agitabatur.Quod si tantam uim habet humana musica,ad mutandas affectiones corporum,& animorũ,quanto credenda est efficatior cœlestis hæc ac diuina musica,ad purgandos animos nostros,a morbis spiritualibus,ac spiritibus huius seculi malis . Ingens morbus est ambitio,pessimus spiritus est liuor & odium . Atq; huiusmodi pestibus maxima pars Christianorũ tenetur,nec his sæpe liberis, quos oportebat alijs mederi . Prophanis olim erant & uerba & uoces,quibus animi dolorẽ lenire possent,& magnam morbi deponere partem,& Christi musica non habet uerba & uoces,quibus excantemus animis nostris amorem rerum fluxarum,& incãtemus amorem rerum cœlestium? Pythagoras habuit modos, quibus iuuenem amore furentem, ad sobrietatem reuocaret,& Christianus psaltes non habet modos,quibus principes insanissimis bellis,sic inter se sine fine tumultuantes,ad pacis amorem reuocet? Sed ipsi prius nobis hac musica medeamur oportet, quàm aliorũ morbis mederi paremus.Nulla est scripturæ sacræ pars,quæ non habeat efficaces modos, modo ne uelut aspides surdæ obturemus aures nostras, ne penetret in animos nostros diuiæ uis incantationis.Sed mea sententia nulla efficatiores,quàm psalmorum, in quo diuinus ille spiritus secretissimas suorum mysteriorum delicias nobis reconditas esse uoluit,ac modos quosdam efficacissimos reposuit,quibus trãsformemur in affectum Christo dignum, tantum adsit, qui scite moueat huius psalterij chordas.Hoc peculiare munus est episcoporum ac sacerdotum, Et tamen sibi quisque psaltes esse possit,aderit mouenti chordas,& arcanam uim aspirabit intus, si modo purus & ardẽs adsit animus,hoc est,si purgatæ mẽtis aures.Vtinam tua sanctitas nobis referat illũ huius musices peritissimum Dauid,qui non solum ipse modulatus est , sed & alios cantores multos instituit. Dauid autem typum gerebat Iesu Christi psaltæ nostri, qui nablo corporis sui in cruce tenso , nihil uulgare aut terrenum sonuit , sed harmoniam patri gratissimam, & nobis efficacissimam modulatus est.Quã suaue sonuit illa charitatis chorda : Pater ignosce illis , quia nesciunt quid faciunt. Habet & mundus organa sua,sed quæ inferne reddunt sonitum inamabilem.Quid enim loquitur iræ fides? Vlciscere,spolia eijce,occide.Quid

sonat

ſonat ambitionis neruus? Dilata ditionem, nec iuris iurandi, aut pietatis ſit ratio. Quoties agitur de imperio, quid crepat auaritiæ chorda? Vides nemi ni bene eſſe, niſi q plurimũ poſſidet, per fas nefaſq; cōgere, rape, ſerua. Quid ſonat luxus ac libidinis chorda? Hic ſuauiter uiue, quid poſt hanc uitam ha biturus ſis incertus. Sic peſſimam harmoniam reddit liuoris & obtrectatio/ nis chorda. Hæc nimirũ eſt mundi muſica, quæ modis huiuſmodi peſſimis incantat nobis peſtiferas cupiditates, ac Sirenum in modum male dulcibus cantilenis nos pelliciunt in perniciem. His modis ebrij lymphatiq; ſic bellige ramur, tumultuamur, ambimus, rapimus, iraſcimur, ulciſcimur, mordemus inuicē, ac mordemur. Sed ille cœleſti muſica tactus erat qui dixit: Quàm di lecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Rurſum ille: Factum eſt cor meum tāquam cera liqueſcens in medio uētris mei. Afflauerat Apoſtolos huius harmoniæ uis quũ aiunt: Do mine quò ibimus, uerba uitæ habes. Suauiſſimus autem ac modulatiſſimus concētus eſt, quoties è charitate, pudicitia, ſobrietate, modeſtia, cæteriſq; uir/ tutibus concors quædam uarietas reſonat. Habet & modulos ſuos pro argu mēto diuerſos hæc muſica. Sunt quibus flebili, ſed deo gratiſſimo cantu de/ ploremus peccata, Sunt qui nobis animos ac robur addant ad fortiter reſi/ ſtēdum diabolo, Sunt alacres ac læti, quibus gratias agamus deo pro ſuis in nos beneficijs, Sunt quibus conſolemur ac deliniamus afflictum. Deni/ que nihil malorum habet hæc uita, quod non facile feramus, ſi quemadmo/ dum Coloſſenſibus ſcribit Paulus, Nos inuicem doceamus, & commo/ nefaciamus cātionibus ac laudibus, & cantilenis ſpiritualibus cum gratia ca nentes in corde noſtro domino. Et quicquid egerimus ſermone aut facto, omnia in nomine domini Ieſu faciamus, gratias agentes deo & patri per fili/ ūm. Erit autem hæc muſica gratior deo, ſi frequens chorus concordibus ani mis ac uocibus moduletur. Sed ut ad pſalmos Dauidicos redeam, nemo po teſt huius modulationis ſentire dulcedinem, niſi ſenſum myſticum percepe/ rit. Quid eſt enim alioqui, quod pleriq; monachi ac ſacerdotes tāto cum tæ/ dio pſalmos hos ſonant? Nimirum quia ſpiritu canunt non mente. Quod ſi quibus non uacat prolixos aliorum commentarios euoluere, horũ faſtidio ſuccurret Arnobius, qui ſæpe pſalmo ipſo breuior eſt, ut qui huius commen tariolum legit, ſimul & pſalmũ cecinerit & didicerit. Sit igitur hæc præcipua cura ſacerdotibus, ut ſemel intelligant, quod quotidie recinũt, Ita fiet ut plus capiant ſolatij ex uno pſalmo, quem intellectum mente cecinerint, quàm ex quadraginta ſpiritu decantātes. Illud in primis oportet eſſe perſuaſiſſimum, pſaltæ noſtro ſic uiſum eſſe ſpiritui ſancto, & optimo conſilio uiſum, arca næ ſapientiæ cœleſtis huiuſmodi figurarum inuolucris obtegere. Eruēdi my ſterium ipſe Chriſtus in Euāgelio, & Apoſtolicæ literæ uiam nobis aperiũt. Horum ueſtigijs ingreſſi, ueteres orthodoxi reliqua nobis prodiderũt. Sed mea ſententia nemo ſanctius Arnobio. Quanquam is potiſſimum occupa/ tus eſt in ſenſu explicādo, qui pertinet ad Euangelicam hiſtoriā, ut quemad modum ſcribit Paulus Apoſtolus, ex fide in fidem magis in nobis confirme tur ſcientia Chriſti, quum quicquid in Euangelicis literis geſtum legimus, in pſalmis prædictum conſpicamur. Atque hæc ſanè pars in tractando difficilli ma eſt, qua rectè comperta, facile uel ex ſeſe reliquos ſenſus addiuinant, qui in myſticis literis ſenſus habent exercitatos, qua de re nonnihil attigimus in cōmentario

commentario quo nuper explanauimus psalmum: Quare fremuerunt gentes. Sed ut aliquando finiam beatissime pater, orat & expectat illud abs te cũprimis populus Christianus, ut arrepto psalterio Christi, melodiã aliquam uere apostolicam incinas, quæ principum ac populorum animos iungat Christiana concordia, quæ perniciosas opinionum pugnas discutiat, quæ ad cœlestium bonorum amorem inflammet, regno cœlesti destinatos. Nõ gratulor tibi dignitatẽ istam, non gratulor patriæ, atq; etiã dioecesi mihi tecũ communi, cui nunc primũ contigerit Romanũ habere pontificẽ; Non ambio ut apud te mihi prosit, uel patriæ affinitas, uel uetus inter nos cõsuetudo sed orbi Christiano gratulabor, si, quod fore cõfidimus, ita tractaris munus istud Apostolicũ, ut mũdus intelligat tandẽ Romæ contigisse pontificẽ, cui Christi gloria nihil sit antiquius, quiq; Petri ac Pauli spiritũ referat uerius, quã titulos, Qui Christi uicariũ sic gerat, ut orbis sentiat Christi spiritum in illo uersantem, & agẽtem. Audiet mihi crede populus ueri pastoris uocem, ac prompte sequetur grex Christi uestigijs præeuntem, neque grauatim agnoscet Apostolicam potestatem, si senserit Apostolicam pietatem. Hæc conanti precor, ut aspiret dominus Iesus pastorum princeps Amen. Basileæ Calend. Augusti. Anno. M. D. XXII.

ARNOBII IN COMMENTARIOS SVOS SVPER PSALMOS PROLOGVS.

CHARISSIMIS PATRIBVS LAVrentio & Rustico Episcopis Arnobius. Silentium bonũ esse nemo est qui nesciat, sed tunc taciturnitas probatur esse cõtraria, quando ad loquendum iubentis compellit autoritas. Si em̃ uobis iubere licet, nobis comtemnere non licet. Non est præsumptionis, sed obedientiæ hoc quod psalterij uenas pulsare potius, quam patefacere studemus. Hoc considerantes, quod nullus sitiens præparantibus aquam, irascitur, Alij parauerint uiua fragrantia mella, Alij nectareis plena liquoribus pocula, nos ex sarculo oris nostri: terram hinc inde lacero uerberantes inpulsu, Dauidicum laticem, licet tenuiter sitim patientibus aperimus, sitientes ut bibant. Hi autem qui cum apostolis tertia diei hora ebrij sunt in spiritu sancto lætētur & floreant, nulla tamen sitientibus impedimenta patiantur inferri. Neq; enim qui uino exuberant, aquam uolentes bibere prohibent. Habeant ergo nobiscum pacem uniuersi lectores, qui nos licet rusticos catholicos comprobent, & psalmum cuius explanationem legunt, prius examinent, ut dum eius legerint sensum, ad eum pertinere sentiant, quem explanationis textus ostendit. Ipsi quidem melius hoc potuistis facere qui iubetis. Non em̃ impossibilitatem uestrã, sed occupationẽ ostenditis dũ quod nos iubetis facere, uos meli⁹ hoc potueritis implere.

Psalmus Dauid I.

BEatus uir qui non abijt in consilio impiorum, & in uia peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ nõ sedit. Sed in lege domini uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum

dabit in tempore ſuo. Et folium eius non defluet,& omnia quæcun/que faciet proſperabuntur. Non ſic impij non ſic,ſed tanquam pul/uis quem proijcit uentus à facie terræ. Ideo non reſurgunt impij in iudicio,necꝙ peccatores in cõſilio iuſtorum, quoniam nouit dominus uiam iuſtorum,& iter impiorum peribit.

PRimus pſalmus unde ſcit beatitudinem periſſe, inde recuperat. In conſilio impiorũ abijt Adam,id eſt,in ſerpentis & mulieris. Et nũc Adam noſter,id eſt,conſenſus noſter beatus erit, ſi non abierit in conſilio ſerpentis & mulieris,id eſt in cõſilio carnis & diaboli. Aut ſi abierit non ibi ſtet,ſi ſteterit,non ſedeat:id eſt non permaneat, ſed memor le/gis dei,ibi ſuam occupet uoluntatem. Et diurnã & nocturnam actionem ſuam in meditatione diuinæ legis exerceat, ut hoc quod Adam perdidit contem/nendo,iſte cuſtodiendo inueniat,permanens iuxta fluenta legis, ut lignum ui/tæ immortalitatem capiens. Ita demũ quæcunꝙ fecerit,proſperabuntur. Illi au/tem,id eſt,impij qui comtempſerunt,non ſic,ſed hoc eis eueniet in finem ſeculi quod in fine Pſalmi ſermo propheticus comminatur, gloria æterna qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus Dauid II.

QVare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduerſus dominum & aduerſus Chriſtum eius. Dirum/pamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugũ ipſorum. Qui habitat in cœlis irridebit eos,& dominus ſubſannabit eos. Tunc lo/quetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos. Ego au/tem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper montem ſyon ſanctum eius,præ dicãs præceptum eius. Dominus dixit ad me, filius meus es tu,ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tu/am, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Reges eos in uirga ferrea & tanquam uas figuli confringes eos. Et nunc reges intelligite,erudi/mini qui iudicatis terram. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur do/minus, & pereatis de uia iuſta. Cum exarſerit in breui ira eius,bea/ti omnes qui confidunt in eo.

VSque hodie gentes fremũt aduerſus Chriſtum,quia idolis finem impo ſuit. Populi,id eſt, Iudæi meditantur inania: Diſtinctiones ciborum & ſabbatorum ferias adtendentes,utrorumꝙ uincula diſrumpenda,quos habita tor cœlorum deus interim irridet,ſed in iudicio iram ſuam illis & furorem oſtẽ det,quibus dicturus eſt: me quem negaſtis filiũ dei, uox de cœlo paterna uos docuit cum in Iordane me poſito dixit, filius meus es tu. Quod autem dicit. Ego hodie, Deus heri & cras nõ habet, ſed ſemper hodie habet. Tempora enĩ ſub ipſo aguntur,non ipſe à temporibus agitur. Nam Syon mons quod ſit ec/cleſia docet propheta qui dicit: Ego dominus excitabo Syon in gentibus,&

dabo

dabo eam in festiuitatem æternam omni nationi. In ipsa ergo prædicat filius præceptum patris. In ipsa reget gentes quasi in uirga ferrea. Nō enim cedit fortibus mundi, nec miserorum despicit facies. Ipsa timorem regibus imperat. Ipsa iram uenturam contemptoribus pollicetur, per quam fictilibus uasculis cōminatur interitum. Ipsa beatitudinem confidentibus repromittit, & Christo offerente, q regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid cum fugeret à facie Absalon filij sui. III.

DOmine quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt aduersum me. Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in deo eius. Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum. Voce mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me de monte sancto suo. Ego dormiui & soporatus sum & exsurrexi, quia dominus suscepit me. Non timebo milia populi circundātis me, exurge domine, saluum me fac deus meus. Quoniam tu percussisti omnes aduersantes mihi sine causa, dentes peccatorum contriuisti. Domini est salus, & super populum tuum benedictio tua.

TItulum psalmi tertij hac una sententia explanamus. Persecutus est Absalon patrem, fronde à collo ligatur. Iudas tradidit dominum, & laqueo coartatur: sicut Historia passionem Dauid præteritam indicat, Ita mysterium passionem domini futuram adnunciat. In qua omnes eum negauerunt dicentes: Non est salus ei in deo eius, sed si est ex deo liberet eum. Iesus autem uoce sua ad deum clamauit & exauditus est, ita ut mortem quasi soporē acciperet. Ex qua exsurgens ultra nō timuit, sed nunc induens corruptibile in corruptionem, & in mortalitate mortale non timet ultra milia populi circundātis se. Hæc est enim salus domini & super nos qui sumus populus eius. Hæc est benedictio eius, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem in carminibus, psalmus Dauid IIII.

CVm inuocarem exaudiuit me deus iusticiæ meæ, in tribulatione dilatasti michi. Miserere mei, & exaudi orationem meam. Filij hominum usquequo graui corde, ut quid diligitis uanitatem & quæritis mendacium? Et scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suum, dominus exaudiet me cum clamauero ad eum. Irascimini & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compugimini. Sacrificate sacrificium iusticiæ & sperate in domino, multi dicunt: quis ostendit nobis bona? Signatum est super nos lumē uultus tui domine, dedisti læticiam in corde meo. A fructu frumenti, uini, & olei sui multiplicati sunt. In pace in idipsum, dormiam & requiescam. Quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me.

TItulus quarti in carminibus, id est, in mysterijs ponitur. In quibus deus iu/stitiæ exaudiuit in cruce positum filium suum, contra quem irascentes Iu/dæi peccant usq; hodie, qui non peccarent irascentes, si uere dei non esset filius quem negarent. Quod eis ideo euenit, quia non sacrificant sacrificium iustitiæ sicut Abel, sed sicut Cain liuoris atq; inuidiæ. Nos autē qui credimus, dicamus domino: Signatum est super nos lumen uultus tui domine. In quo lumine data est lætitia in corde nostro, Ab illo tempore quo accepimus frumentū in corpore, Vinum in sanguine, Oleum in chrismate. Offerentes autē pacem ista percepimus, quia hæc est singulariter in spe à domino constituta in Christo, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem pro ea quæ hæreditatem consequitur, psalmus Dauid V.

VErba mea auribus percipe domine, intellige clamorem meum. Intende uoci orationis meæ, rex meus & deus meus. Quoniam ad te orabo domine, mane exaudies uocē meam. Mane astabo tibi & uidebo, quoniam non deus uolens iniquitatem tu es. Neq; habitabit iuxta te malignus, neq; permanebunt iniusti ante oculos tuos. Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur dominus, ego autem in multitudine misericordiæ tuæ. Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos, dirige in conspectu tuo uiam meam. Quoniam non est in ore eorum ueritas, cor eorum uanum est. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, iudica illos deus.
Decidāt à cogitationibus suis secūdum multitudinem impietatum eorum, expelle eos, quoniam iritauerunt te domine. Et lætentur omnes qui sperāt in te, in æternum exultabunt & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iusto. Domine ut scuto bonæ uolūtatis tuæ coronasti nos.

QVinti psalmi titulus ostendit eam quam hæreditatem cōsequitur Christus, & hanc hæreditatem contulit ecclesiæ cum diceret apostolis: Pacē meam do uobis, pacem meā relinquo uobis. Hanc ergo pacem, quam diximus in quarti psalmi fine singulariter in spe à domino constitutam. Hanc in hæreditatem titulus datam ecclesiæ protestatur. Hæreditas de morte parentis nascitur filijs. Nisi enim Christus mortuus esset, hæc hæreditas non patebat. Ipso ergo moriente nata, ipso resurgente confirmata est, ipso ascendente in cœlis, permanet hæc hæreditas in æternum. In titulo tria sunt, moriens, hereditas, & hæredes Et in capite psalmi tria sunt ab hærede composita, uerba, clamor, oratio. Ipsa enim uerba rogat auribus percipi, clamorē intelligi, orationem audiri. Ipsa dicit, orabo te domine, mane scilicet, cum abiecero opera tenebrarum, & induero arma lucis. Tunc te orabo quasi in matutino posita. In quo deficientibus tenebris lu/

cis

cis incrementa concrescũt. Mane adstabo tibi & uidebo, quid uidebis tamē propè & mane dic nobis? uidebo mane Apostolos, fulgētes angelos, gaudētes Marias resurrexisse dñm nunciantes, diximus mane postea quā tenebræ peccatorū transierint. Orandū dominū diximus, & in luce dominici diei resurgentē uidendum. Quis autem sit iste dominus, distinctio eius uoluntatis exprimit. Tu es, inquit, deus non uolens iniquitatē. Quis enim dixerat eum uelle iniquitatem? Iudæi sine dubio, qui pro operibus misericordiæ dominum increpantes dicebant. Non est iste homo à deo, qui sabbatum soluet. Iste autem & à deo est, & ipse est deus, qui non uult iniquitatem. Nō habitauit iuxta eum malignus, id est populus incredulus, & non permanebūt ante oculos eius. Odio ei sunt qui operantur iniquitatem, & pereunt, qui loquuntur mendacium. Omnis enim qui negat Iesum filiū dei, hic mendax est. Qui autem cōfitetur, intrat in domum dei, & adorat templū sanctum, nō in lapide sed in spiritu. Hunc deducet dominus in sua iustitia propter inimicos, ut dirigat in cōspectu eius uiam suā, quare propter inimicos? quia inimici alteram uiā ostēdunt, quæ ducit ad mortem. Et propter ipsos hic dirigit uiā, quæ ducit ad uitam. Ad quā dum peruenerint credentes, inæternum exultabunt, & inhabitabit in eis. Et gloriabūtur omnes qui diligunt nomē eius. Ibi enim est qui benedicit iustum, & scuto bonæ uolūtatis coronauit eum. Vno eodemq; officio, & ab inimicis defenderis dum credideris, & à domino coronaris, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem in carminibus pro octaua, Psalmus Dauid VI.

DOmine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Miserere mei domine quoniam infirmus sum, sana me domine quóniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est ualde, sed tu domine usqquo? Conuertere domine & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis cōfitebitur tibi? Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Turbatus est à furore oculus meus, inueteraui inter omnes inimicos meos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatē, quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei. Exaudiuit dominus deprecationem meam, dominus orationem meam suscepit. Erubescant & conturbentur uehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubescant ualde uelociter.

TItulus sexti psalmi dominicam diem exprimit, ipsa est enim & octaua dū desinit, & prima dum incipit. In quinto enim mane ipsa incipit in resurrectione, id est in baptismatis nostri consecratione, modo in pœnitentiæ recuperatiōe octaua est, septiformis enim spiritus, cui satisfacit octauus. Agit ergo pœnitens, ut non in ira arguatur, sed misericordiam hic in isto corpore positus consequatur. In inferno autem confessio fructum penitus nō habet. Et idcirco hic qui uult saluus fieri laborat in gemitu suo, lauat per singulas noctes lectum, Lectum inquam in noctibus lauat, quem in noctibus inquinauerat, & ne putares

eum aquā qualemcunq; haurire, unde eum abluat, Lachrymis, inquit, eum rigabo. Quare, quia turbatus est præ ira oculus meus. Audiui ignē æternū imminere, & iram iusti ultoris incumbere, & idcirco turbatus sum, quia moram feci in peccatis meis, & inueteraui inter omnes inimicos meos. Nunc moribus malis & spiritibus immundis renuncians dicam: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatē, quia is qui dimisit peccata, is inquā, qui exaudiuit uocem fletus mei, & orationē meā suscepit, dixit mihi, ecce saluus factus es, iā amplius noli peccare. Recedāt à me uicia, q̄ mētita sunt hacten⁹. Auertātur retrorsum & erubescant ualde uelociter, per filiū dei, qui regnat in secula seculorū Amē.

In finem psalmus Dauid quem cantauit domino pro uerbis Chusi filij Gemini. VII.

DOmine deus meus in te speraui, saluum me fac ex omnibus persequentibus me & libera me. Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neq; qui saluum faciat. Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam & comprehendat & conculcet in terra uitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Exurge domine in ira tua, & exaltare in finibus inimicorum meorum. Et exurge domine deus meus in præcepto, quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te. Et propter hanc in altum regredere, dominus iudicat populos. Iudica me domine secundum iusticiam meam, & secundum innocentiam meam super me. Consumetur nequitia peccatorum & diriges iustum, scrutans corda & renes deus. Iustum adiutorium meum à domino, qui saluos facit rectos corde. Deus iudex iustus, fortis, & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? Nisi conuersi fueritis, gladium suum uibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit uasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Ecce parturit iniusticiam, & concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipsius iniquitas eius descendet. Confitebor domino secūdum iusticiam eius, & psallam nomini domini altissimi.

CVm nunciassent pueri Dauid quod possent Absalō occidere, & diceret Dauid: parcite ei, & fugeret ipse Dauid à facie eius, apparuit super eum Semei, qui erat de cognatione Saulis, & iactans post eum lapides clamabat eū uirum sanguinum: quem cum uellent interficere, dixit Dauid: Nolite, ecce qui de lumbis meis egressus est pugnat contra me. Et uos miramini quod filius Semei de tribu Saul, sit contra me. Parcens ergo & isti Dauid sicut & Sauli pepercerat: parcens & tyranno filio orat, ut liberetur à persequentibus, commemorans non se fecisse istud, quod ille clamabat. Non utiq; reddidisse retribuentibus

bus ſibi mala. Aut ſi reddidi, inquit, mala pro malis: cõprehẽdat inimicus animam meam, & gloriam meam uſq; in puluerem deducat. Hæc hiſtorico ſermone in Regũ uolumine uſq; ad finem leguntur. Hic autem myſteria Chriſti cãtemus, cui pro bonis mala reddentes acclamabãt quod reus eſſet mortis. Huic ergo clamat eccleſia. Exurge in ira tua, & uideamus quod in ira facturus ſit: Exaltare, inquit, in finibus inimicorum. At ubi ſenſerint ingrati domini iraſcẽtem, dant finem impietatibus ſuis, & finitis inimicicijs, exaltatur deus in finibus inimicorum. exurge in præcepto quod mandaſti. Dixiſti enim, tertia die reſurgã, & præcedam uos in Galilæam, ibi me uidebitis. Et ideo, exurge, inquit, in præcepto quod mandaſti, & poſtea quàm te oſtẽderis Synagogæ, ne iterum excitare æſtimet bellum, propter hanc iudica populos. Cum enim dederis iudicium, finem accipiet malicia peccatorum, & iuſtus dirigetur. Nõ enim ad alterius uel uituperationem uel laudem dictas ſententiam, quia corda conſpicis, & renum ſecreta comtemplaris, ſaluos facies omnes qui recto ſunt corde. His autem qui non ſunt recto corde deus iudex futurus exprimitur, qui terram ſuam nõ ſe cõuertentibus præparat. Nam iniuſticia Iudæorum parturijt in dolore animi poſita, cum uideret dominum pro uirtute ſignorum à multitudine adorari. Concepit dolorem & peperit iniquitatem, dicens: Crucifige reum mortis. Parauit ergo foueam Chriſto, ſed ipſa incidit in foueam quam fecit. Et cõuerſus eſt dolor eius in caput eius, & in uerticem eius iniquitas eius deſcendet. Chriſto autem reſurgente à mortuis nos confitemur iuſticiam dei, & aſcendente eo, pſallimus nomini eius altiſſimo, altitudinem penetrati, quæ eſt ſuper omnes cœlos, in quo facto omne genu flectitur, & omnis lingua confitetur, quia dominus Ieſus in gloria eſt dei patris. Ipſi gloria in ſecula ſeculorum Amen.

In finem pro torcularibus, pſalmus Dauid VIII.

Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomẽ tuum in uniuerſa terra. Quoniã eleuata eſt magnificẽtia tua, ſuper cœlos. Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem, propter inimicos tuos, ut deſtruas inimicum & ultorem. Quoniam uidebo cœlos tuos opera digitorum tuorum, lunã & ſtellas quæ tu fundaſti. Quid eſt homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uiſitas eum? Minuiſti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues & boues uniuerſas, inſuper & pecora campi. Volucres cœli & piſces maris, qui perambulant ſemitas maris. Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra.

NOn pro torculari, ſed pro multis torcularibus in octauo pſalmo fixus eſt titulus, quæ torcularia uoces ſunt omnium prophetarum, quæ tunc impleta ſunt, quando uitis uera clauorum ferramentis plantata eſt, & in ligno crucis poſita lancea percuſſo eius latere, tantũ uini in his torcularibus fudit, ut non in Iudæa tantũ, ſed in uniuerſa terra nomẽ domini mirabile clamaretur. Quod factum tunc confirmatum eſt, cum eleuaretur magnificentia eius ſuper cœlos, ut non tantum ætates legitimæ, ſed etiam infantes & lactentes ad laudem eius

irrumperent, ut destrueretur ille populus, qui per defensionem dei contra deū ageret. Ipse est enim populus, & defensor dei, & inimicus dei: defensor in patre inimicus in filio, sed omnis qui negat filium, nec patrem habet, qui autem utrū q3 confitetur, hic uidet cœlos quod opera digitorum eius sunt, & quod lunam & stellas ipse fundauerit. Quid enim esset homo nisi ipse memor fuisset, & ueniens tantam perfectionem docuisset, ut modicū minus quàm sunt in cœlo angeli hic homines in carne positos faceret, dans eis potestatem uirtutū, ut etiam mortuos suscitandi traderet potestatem, & omnia subijceret homini credēti, ita ut diceret: Dedi uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones. Nam quod dicit, oues simplices nominat boues, qui laborant sub iugo domini: pecora campi, plebs laicorum: uolucres cœli, alta cogitātes: pisces maris, profunda rimantes. Hos omnes subiectos habens per passionem Christi ecclesia, cōfitetur admirabile nomē eius in uniuersa terra. Ipsi gloria in secula seculorū Amē.

In finem pro occultis filij, Psalmus Dauid IX.

CONfitebor tibi domine in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua. Lætabor & exultabo in te psallam nomini tuo altissime. In conuertendo inimicum meum retrorsum, infirmabuntur & peribunt à facie tua. Quoniam fecisti iudicium meum & causam meam, sedisti super thronum qui iudicas iusticiam. Increpasti gentes & perijt impius, nomen eorum delesti in æternum, & in seculum seculi. Inimici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates destruxisti. Perijt memoria eorum cum sonitu, & dominus in æternum permanet. Parauit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iusticia. Et factus est dominus refugium pauperi, adiutor in opportunitatibus in tribulatione. Et sperent in te qui nouerunt nomē tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te domine. Psallite domino qui habitat in syon, annūciate inter gentes studia eius. Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est, nō est oblitus clamorem pauperum. Miserere mei domine, uide humilitatem meam de inimicis meis. Qui exaltas me de portis mortis, ut annūciem omnes laudatiōes tuas in portis filiæ syon. Exultabo in salutari tuo, infixæ sunt gentes in interitu quem fecerunt. In laqueo isto quem absconderunt, comprehensus est pes eorum. Cognoscetur dominus iudicia faciens, in operibus manuum suarum comprehensus est peccator. Conuertantur peccatores in infernum omnes gentes, quæ obliuiscuntur deum. Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Exurge domine non confortetur homo, iudicentur gentes in conspectu tuo. Constitue domine legislatorem super eos, ut sciant gentes quoniam homines sunt.

Vt quid domine recessisti longe, despicis in oportunitatibus in tribulatione. Cum superbit impius, incenditur pauper, comprehéduntur in consilijs quibus cogitant. Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Exacerbauit dominum peccator, secundum multitudinem iræ suæ non quæret. Non est deus in conspectu eius, inquinatæ sunt uiæ illius in omni tẽpore. Auferuntur iudicia tua à facie eius, omnium inimicorum suorum dominabitur. Dixit enim in corde suo, non mouebor à generatione in generationem sine malo. Cuius maledictione os plenum est & amaritudine & dolo, sub lingua eius labor & dolor. Sedet in insidijs cũ diuitibus in occultis, ut interficiat innocentem. Oculi eius in pauperem respiciunt, insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua. Insidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem dum attrahit eum. In laqueo suo humiliauit eum, inclinauit se & cadet cum dominatus fuerit pauperum. Dixit enim in corde suo, oblitus est deus, auertit faciem suam ne uideat in finem. Exurge domine deus, & exaltetur manus tua, ne obliuiscaris pauperem. Propter quid iritauit impius deum, dixit enim in corde suo non requiret. Vides quoniam tu laborem & dolorem consideras, ut tradas eos in manus tuas. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Contere brachium peccatoris & maligni, queretur peccatum illius & non inuenietur. Dominus regnabit in æternum & in seculum seculi, peribitis gentes de terra illius. Desiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationẽ cordis eorum audiuit auris tua. Iudicare pupillo & humili, ut non apponat ultra magnificare se homo super terram.

NOnus psalmus docet occulta filij in sancti symboli sacramento, qui enim susceperit fidem in mysterio absconditam, primo confitetur nõ summis labijs, sed in toto corde suo, & narrat omnia mirabilia eius. Iam non letatur in rebus labentibus & caducis, sed dicit domino: Lætabor & exultabo in te, & psallam nomini tuo altissime, quia fecisti iudiciũ meum, id est, pro me iudicasti, & causam meam obtinui, sedisti enim super thronum ut iudicares sententiam. Increpasti quod gẽtes essemus, & perijt impius diabolus, quem in idolis colebamus. Nomen autem idolorum delesti in æternum & in seculum seculi. Ibi defecerunt gladio uerbi tui in finem & ciuitates destruxisti, templa eorum in toto orbe dum destruuntur, omnis pœnè ciuitas in tẽplis destructa est: sicut enim ecclesiæ in toto mundo positæ ciuitates sanctorum sunt, sic templa in toto mundo posita ciuitates dæmonum esse noscũtur. Perijt autem memoria eorum cũ sonitu, dominus autem in æternum manens parauit in iudicio sedem suam ut iudicet orbem terræ in æquitate. Non accipiẽs aliter dominum, aliter seruum, sed contemnens personas diuitum factus est magis refugium pauperum, eorum sanè qui nouerunt nomen tuum. Non enim omnes pauperes non derelinques

ques,sed non derelinques quærentes te domine. Psallamus ergo domino qui habitat in syon,id est,in ecclesia catholicis diffinitionibus sublimata, ibi adnunciemus mirabilia eius,In qua requirēs sanguinem martyrum suorum quotidie dominus memoratur nostri,nec obliuiscitur orationem pauperis dicentis sibi, uide humilitatem meam de inimicitijs dæmonum natam,exalta me de portis mortis,tollens cor meum à concupiscentijs carnis,ut adnunciem omnes laudes tuas in portis filiæ syon,ut exultem in salute tua.Nam infixæ sunt gentes in interitum quem fecerunt, opus manuum suarum adorantes, hi conuertentur in infernum,quia obliuiscuntur dominum,qui non in finem obliuiscitur pauperē, cuius patientia non peribit usq; in finem. Nunc rogat spiritus prophetiæ,ut exsurgat dominus contra fortitudinē hominis,ut iudicet gentes in conspectu suo. Tollat eas ab ydolis, & statuat eas in ecclesia. Constituat legislatorem super eas,& sciant gentes quia dij non sunt quos colunt,sed sciāt quia homines sunt, quid, inquit,domine recessisti longe,ita ut despicias oportunitates in tribulatione,In quo dum superbit impius,incenditur pauper. In quocunq; enim iudicio pauper & diues auditur,diuite superbiēte,pauper incenditur.Omnes enim ipsum arguūt,illum autem laudant etiā peccatorē in desiderijs animæ suæ,etiā iniqua agentem benedicunt. Hic est peccator iritans dominum. Cum enim non solum non arguitur iniqua agens,sed etiam benedicitur,si quid autem interrogatus fuerit secūdum multitudinem iræ suæ inquirit. Non est deus ante oculos eius,polluitur uia eius in omni tempore: Iudicia tua à facie eius abscedunt, & ita omnibus inimicis suis dominatur,ut dicat in corde suo,non mouebor in generatione sine malo,huius os maledictionibus plenum, nihilq; blādum habes, contra pauperem in lingua eius labor est,sedet in insidijs cum diuitibus alijs ad nihil aliud nisi ut interficiat innocentem,hoc sanè quia diuites in suo consilio faciunt,ut in laqueo suo capiant innocentes,& ideo iugiter clamandum est, exsurge domine & exaltetur manus tua,ne obliuiscaris pauperem in finem,ut qd iritabit impius dominum, dixit enim in corde suo:non requiret deus.Ille autē requirit,& considerat omnia,sed patienter agens expectat,ut tradat eos in manus suas,& tollat eos de manibus dæmonum,Ipsi enim derelictus est pauper, quem enim omnes despiciunt,Deo eū sine dubio derelinquūt, & orphano patrem non habēti,ipse extitit adiutor:Conterens brachium diaboli qui per phariseos quæsiuit peccatum aliquod,unde argueret dominum & nō inuenit. Dominus autem regnat in sæcula sæculorum,& peribunt gentes de terra eius. Desiderium enim pauperum exaudiuit dominus,& desideria cordis eorum exaudiuit auris eius,ut iudicetur in ecclesia eius pupillo & humili,& ut nō adponat homo ultra magnificare se super terram,per ipsum dominum Iesum Christum qui regnat in sæcula sæculorum Amen.

In finem psalmus Dauid X.

IN domino confido,quomodo dicitis animæ meæ,transmigra in montem sicut passer? Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum,parauerunt sagittas suas in pharetra ut sagittent in obscuro rectos corde. Quoniam quæ perfecisti destruxerunt,iustus autem quid fecit? Dominus in templo sancto suo,dominus in cœlo sedes eius. Oculi eius in pauperem respiciunt, palpebræ eius interrogant filios hominum. Dominus interrogat iustum & impium

pium,qui autem diligit iniquitatem odit animam suam. Pluit super peccatores laqueos,ignis,sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. Quoniam iustus dominus,& iusticias dilexit, æquitatem uidit uultus eius.

POtuit dici ad Dauid,ut in modum passeris montis inaccessibilis latebram quæreret tempore quo peccatores contra eum tendebant arcus, siue Saul siue Absalō suus innumerabiles inimici. Sed hæc & ad nostram ædificationem trahentes,audiamus consilia sanctorū & ascensus in corde nostro ponentes migremus in montem à conualle fletus, ne nos in campestri loco apertos inueniant,qui parauerūt sagittas suas in pharetra ut sagitent in obscuro rectos corde Obscurum hic pro occulto posuit.Hi autem qui destruunt quæ perficit dominus,hi sunt qui sagitare student rectos corde,& nos pro peccatis ista patiamur qui iustus est quare affligitur,qui iustus est, quare fatigatur,quare percutitur? Quid enī mali fecit?agnus immaculatus dominus est,quem uos putantes qualemcūq; hominem hominis arbitrio tradidistis.Ipse autem in tēplo sancto suo est, id est, deus est in Christo mūdum concilians sibi. In ipso templo sancto est quod de immaculata uirgine suscipiens sedet in cœlis ad dexteram patris,& est in cœlo sedes eius.Oculi eius in pauperem respiciūt ut interroget iustum & impium, & quàmuis in isto sæculo gloriam sibi uindicēt peccatores,dum cœperit iudicium agitari,habebunt talem pluuiam super se,qualem psalmographus memorat,ignis & sulphuris & spiritus tempestatis.Iustus est enim dominus tunc qui nunc pius est,& æquitatem uidebit,qui nunc iniquitatem attendit.Post iudicium enim eius non erit peccatum nec possibilitas, nec uoluntas gloria æterna qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid pro octaua. XI.

SAluum me fac domine quoniam defecit sanctus,quoniam diminutæ sunt ueritates à filiis hominū. Vana locuti sunt unusquisq; ad proximū suum,labia dolosa in corde,& corde locuti sunt. Disperdat dominus uniuersa labia dolosa,& linguam magniloquam. Qui dixerunt linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt, quis noster dominus est? Propter miseriam inopum & gemitum pauperum,nunc exsurgam dicit dominus. Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Eloquia domini eloquia casta,argentum igne exanimatum, probatum terræ purgatum septuplum. Tu domine seruabis nos, & custodies nos à generatione hac in æternum. In circuitu impii ambulant, secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.

ITem undecimus psalmus pro octaua id est pro dominica die ponitur. Saluum me fac domine,id est exsurge à mortuis quoniam defecit sanctus, defecit credens in te,& diminutæ sunt ueritates à filiis hominū.Ecce etiam custodibus corporis tui pecunias offerunt dicentes: Dicite eum furatum à discipulis sed hæc dicētes,Disperdit dominus labia dolosa & linguam maliloquam. Qui dicūt linguam nostrā magnificabimus,labia nostra à nobis sunt.Id est nos sua

debimus

debimus eum furatum, nos inter nos ista componimus. Iam enim dixerant de eo cum uidissent scriptum rex Iudæorũ. Illi dixerant, quis noster dominus est? Nos dominum cæsarem habemus, sed propter miseriam inopum pro quibus passus sum, nunc exsurgam dicit dominus. Et ponam in salutare meum ac fiducialiter agam in eo. Fiducialiter, id est, passibilitate carens, nulli timori succũbẽs Ad hæc credens ecclesia in apostolis cantat æloquia domini. Ita sunt uera & casta ut argentum igne purgatum pro septuplo. Tu ergo domine quia mihi dixerunt. Non est noster dominus. Tu domine seruabis nos & custodies nos à generatione hac & in æternum. Nam sicut quãdo te humiliasti diminutæ sunt ueritates à filijs hominum, Ita quando ascendisti in cœlos: secundum altitudinẽ tuam multiplicasti filios hominũ, ut qui diminuti fuerant in descendente, multiplicati fierent in ascendente, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David XII.

Vsque quo domine obliuisceris me in finem, usq; quo auertis faciem tuam à me? Quam diu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem? Vsq; quo exaltabitur inimicus meus super me? respice & exaudi me domine deus meus. Illumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Qui tribulãt me exultabunt si motus fuero, ego autem in misericordia tua sperauι.

Exultauit cor meum in salutari tuo, cantabo domino qui bona tribuit mihi, & psallam nomini domini altissimi.

Ex quo inimicus generis humani per præuaricationem hominis primi super humanum genus dominationem obtinuit, obliuionem diuinã incurrit, quæ obliuio non per passionem, sed per auersionem facta super humanum genus ut dixi, exaltationem inimico relinquere uidebatur. Verum quia aduentus filij dei ista aduersa promittebatur excludere: In totius generis humani persona propheticum carmen exorat, ut respiciat, ut exaudiat, ut illuminet oculos qui obdormierant in morte, ut non dicat diabolus, præualui, obtinui, & ero dominus in æternum, qui tribulant me exultabunt si motus fuero, hoc est, si desperauero, Exultauit cor meum in salutari tuo, id est in domino nostro Iesu Christo filio tuo, & ipsi cantabo qui bona tribuet mihi, & psallam nomini eius altissimo, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus David XIII.

Dixit insipiens in corde suo, non est deus. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studijs suis, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens aũt requirens deum.

Omnes declinauerũt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Sepulchrum patens est, guttur eorũ, linguis suis dolose agebant, uenenum aspidum sub labijs eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est, ueloces pedes eorũ

ad effun-

ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in uijs eorum, & uiam pacis nō cognouerunt, non est timor dei ante oculos eorum.
Nónne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorāt plebē meam sicut escam panis? Dominū non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor. Quoniam dominus in generatione iusta est, consilium inopis confudistis, quoniam dominus spes eius est. Quis dabit ex Syon salutare Israël? cū auerterit dominus captiuitatem plebis suæ, exultabit Iacob, & lætabitur Israël.

Rogatus aduētus domini in duodecimo psalmo. In terciodecimo præsentatur, sed hunc uidēs humilem in habitu incredulus populus dicit in corde suo: non est deus. In quo populo omnes declinauerunt, simul inutiles facti deuorabāt plebem dei uelut escam panis. Atq; persequentes ipsum dominum & eius apostolos, illic trepidabant timore, ubi non erat timor. Obseruantes sabbata & baptismata calicum & urceorū. Dei uero filium & eius discipulos ut diximus, persequentes, confitētes se patrem habere Abraham, de genere non de iusticia præsumebant. Dominus autem in generatione iusta est, illi autem consilium inopis confundentes, non considerauerunt quoniam dominus spes eius est. Et licet propter nos pauper factus sit, tamē ipse est qui dedit ex Syon salutare Israel, Non enim ex synagoga Sathanæ salus nata est, sed ex Syon, quæ est ecclesia domini, per quam conuertit dominus captiuitatem populi sui, ita ut lætetur Iacob in conuersione sua & exultet Israel in Christo Iesu qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid XIIII.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iusticiam. Qui loquitur ueritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua. Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos. Ad nihilum deductus est in conspectu eius malignus, timētes autem dominum glorificat. Qui iurat proximo suo & non decipit, qui pecuniam suam nō dedit ad usuram, & munera super innocentem nō accepit. Qui facit hæc, non commouebitur in æternum.

Omnis maculatus ingreditur tabernaculum domini, & ibi immaculatus efficitur. Iesus autem immaculatus solus uirgineam aulam ingressus, ipsum tabernaculum à maculis carnalibus liberauit, & dedit sanctificationem potius quàm accepit, quoniam lex tota in decalogi summa concluditur, decemplices eius in isto psalmo formas expressit, quibus ea docuisse quæ fecisse probatur. Nam ingressu suo tabernaculum à maculis ementium & uendētium liberauit, & operatus est iusticiam, salutem hominis sabbato ferijs præponēdo. Loquebatur autem ueritatem in corde suo, nihil cogitans, nisi uoluntatem patris. Non egit dolum in lingua sua, siquidem ex lingua eius sermo egressus, cæcis lumen, salutem ægrotantibus, & uitam mortuis conferebat. Opprobrium non accepit aduersus proximum suum, Siquidē etiam Iudam osculo suscepit. Ad ni-

hilum deductus est in conspectu eius malignus, prohibens utiq; bonum fieri, Timentes autē dominū ita magnificauit, ut daret eis potestatem filios dei fieri. Iurauit & proximo suo & non decepit, quid iurauit? Illud sine dubio quod pro misit, dicens: Amen dico uobis, quia si māseritis in sermonibus meis, iam non di cam uos seruos, sed amicos, & omnia quæ promisit credentem in se proximum non decepit. Pecuniam uero suam nō dedit ad usuram. Pecuniæ eius uirtutes sanitatum erant, quæ nō solum ipse ab ullo nihil accipiens exercuit, sed & ipsos discipulos suos taliter informauit, dum daret eis potestatem infirmos curandi ac mortuos suscitandi, diceretq;: Gratis accepistis gratis date. Munera super innocentes non solum non accepit, sed etiam ipse seipsum dedit redemptionem pro omnibus. Completis ergo his decem uirtutū indicijs, in hoc de cœlo & perfectionē impletā ostendit & adiecit dicens, qui facit hæc, id est, qui hunc imitatus fuerit non cōmouebitur in æternū. Ipsi gloria in secula seculorū Amē.

Tituli inscriptio ipsi Dauid XV.

CONserua me domine quoniam speraui in te, dixi domino: deus meus es tu, quoniā bonorum meorum nō eges. Sanctis qui sunt in terra eius, mirificauit omnes uoluntates meas in eis. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerūt. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, nec memor ero nominū eorū per labia mea. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei tu es qui restitues hæreditatem meam mihi. Funes ceciderūt mihi in preclaris, etenim hæreditas mea preclara est mihi. Benedicā dominū qui tribuit mihi intellectū, insuper & usq; ad noctem increpuerunt me renes mei. Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne cōmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, adimplebis me lætitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.

A Quinquagesimoquinto psalmo usq; ad quinquagesimum nonum omnes habent tituli inscriptiones, sed non puras. Iste autem psalmus sola tituli inscriptione prænotatur, qua ostenditur plus ad mysticam intelligentiam quàm ad historicam decātatus, in quo aduertimus hominem perfectum Iesum Nazarænum ad passionem eūtem, huius psalmi orationem effundere. Quamuis enim deus esset in Christo, mundum reconcilians sibi, tamē passibilitatibus subiacebat, & timore enim & mesticia agebatur. Et ideo adloquēs diuinitatem adorat, dicens: Conserua me domine, quoniam speraui in te, non ad arrogantiā ductus pro immaculata conscientia superbe sapui, sed dixi domino, deus meus es tu, & quāuis omnia opera mea, & omnia uerba mea & omnia cogitata mea bona sint, tamen tu qui me assumpsisti bonorum meorum non eges. Nō enim pro dei necessitate assumptus est homo, sed pro hominis necessitate susceptus est deus. Hic autem homo qui assumptus à deo inter omnes sanctos mirifica-

uit

uit uoluntates suas,ita ut omnium merita inæstimabili uirtute transcenderet,& nullum sibi pœnitus similē inueniret,& licet multiplicatæ sunt infirmitates eorum,tamen exemplo domini accelerauerunt tendentes ad palmam,quos à societate malorum segregans dominus dicit:Non cōgregabo conuenticula eorū de sanguinibus,id est,credentes in me,segregabo ab eis qui in effusione sanguinis dilectantur,nec memor ero nominum eorum per labia mea,negans eos coram patrę & angelis. Dominus enim pars mea & passionis meæ,id est, calicis mei.In quo funes ceciderūt,id est,fortes ceciderunt.Mihi in præclaris,in Apostolis sine dubio, Etenim hæreditas mea tam præclara est,ut ipsi sint usq; hodie lux huius mūdi,in quibus benedicitur deus,qui ad hæc tribuit intellectum,nec solum ea quæ lucida sunt,sed & illa quæ occulta sunt,nō à corde,sed ab ipsis renibus erudiebar,ut prouiderem dominum in conspectu meo semper. Ipse est enim à dextris meis ne commouear,ut hoc quod peccatum nō feci, nec dolus inuentus est in ore meo,non humanitati,sed diuinitati adscribam.Propter hoc delectatum est cor meum,& exultauit lingua mea, & ipsa caro mea requiescit in spe,quoniam à dextris meis dominus, ut non commouear.Et ideo non derelinques in inferno animam meam, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem,quia notas mihi fecisti uias qua itur ad æternitatem,in quibus post tristiciam passionis adimplebis me lætitia cum uultu tuo, & ascendes in cœlos dabis delectationes in dextera tua usq; in finē.Ipsi gloria in secula seculorū Amē.

Oratio Dauid XVI.

EXaudi domine iustitiā meam,intēde deprecationem meā. Auribus percipe orationem meam,non in labijs dolosis. De uultu tuo iudiciū meū prodeat,oculi tui uideant æquitatem. Probasti cor meū,& uisitasti nocte,igne me examinasti,& nō est inuenta in me iniquitas. Vt nō loquatur os meū opera hominū, propter uerba labiorum tuorum ego custodiui uias duras. Perfice gressus meos in semitis tuis,ut non moueātur uestigia mea. Ego clamaui,quoniam exaudisti me deus,inclina aurem tuam mihi & exaudi uerba mea. Mirifica misericordias tuas,qui saluos facis sperantes in te. A resistentibus dexteræ tuæ custodi me,ut pupillā oculi. Sub umbra alarum tuarum protege me,à facie impiorum qui me afflixerunt. Inimici mei animā meam circundederunt adipem suum concluserunt,os eorum locutum est superbiam. Proijcientes me nunccircundederunt me,oculos suos statuerunt declinare in terram. Susceperunt me sicut leo paratus ad prædā,& sicut catulus leonis habitans in abditis.Exurge domine præueni eum & supplanta eum,eripe animam meā ab impio,frameam tuam ab inimicis manus tuæ. Domine à paucis de terra diuide eos in uita eorū, & de abscōditis tuis adimpletus est uenter eorum.Saturati sunt filijs & dimiserunt reliquias suas paruulis suis. Ego autem in iusticia apparebo conspectui tuo,

c 2 facia

saciabor cum apparuerit gloria tua.

TItulus orationem insinuat: In qua de iusticia & de iudicio à deo regulam sumit, ut cum iudicat hominem homo, memor sit eum ad imaginem dei factum, & non in labijs dolosis de uultu dei iudicium suum proferat, sed oculi eius uideant æquitatem, non dicat, hic diues & hic pauper, sed dicat, hic nocēs, & hic innocens, etiam si patiatur aduersa, quia iustus iudex poterit factionibus fatigari, non iusticia. Hic tamen etiam ignibus examinatus est, & non est inuenta in eo iniquitas. Quare? propter uerba, inquit, labiorum tuorum, quia ipse dixisti: Nō accipies personam potentis in iudicio. Ergo propter hæc quæ iussisti, etiam uias duras custodiendas credidi, non timendo minas carnificum, non timēdo iacturam omniū rerum. Verum quia qui permanens erit, hic saluus erit. Deprecor, ut perficias gressus meos in semitis tuis, ut non moueantur uestigia mea, Non timeam homines iniustos, & salua me à resistētibus dexteræ tuæ. Custodi me ut pupillam oculi, id est, in omni hora, in omni puncto, & sub umbra alarum tuarum protege me. Vmbra alarum pro affectu domus diuinæ ponitur. A facie impiorum qui me affixerunt, Impiorum Pharisæorū intellige. Qui adipem suum concluserunt, id est, pingues facti. Os eorum loquutum est superbiam. Proicientes me, tunc de synagoga. Circūdederunt me, nunc ut crucifigant. Oculos enim suos statuerunt declinare in terram, & non considerātes cœlorum iudicem, sic susceperunt me: sicut leo paratus ad prædam, & sicut catulus leonis. Leonē populum sacerdotū, catulum leonis populū subditū sacerdotibus posuit. Illis frementibus super captum, illi seditiosa rabiæ deuorabant. Exsurge domine, præueni eos, suscitans Christum tuum, quo resurgente subuertes eos, Habet enim ruinam hāc inuidia, ut euersum dicat susceptum suum, si hunc quē decipi studuit, uideat triumphantem. Eripe, inquit, animam meam ab impio, id est, à mortis iugo, & gladium inimicorum de manu tua euelle, frameam humanæ literæ, specialiter dicunt lanceam regis, nos autem frameam generaliter gladium in scripturis sanctis accipimus. Quod autem à paucis rogat ut separētur hi qui eum affligūt, hæc ratio est, quod dum teneretur ait: Ego sum quem quæritis: hos dimittite, de quibus ipse dixerat. Multi quidem uocati, pauci uero electi. A paucis ergo hos persecutores meos diuide, & subplanta eos in uita ipsorum. Subplātatur qui priuilegium amittit, sicut Iacob Esau subplātatus est, nō per maliciam Iacob, sed per contemptum Esau, qui tam pro nihilo habuit primatus, ut unius cibi uilissimi etiam precio computaret. Ita ergo & hi de abscōditis dei quasi de porcina saciati sunt, nolentes dare reuerentiam mysterijs eius. Si enim scrutari cum reuerentia uoluissent uoces propheticas, agnū accipe rent Christum, salutem suam in eius sanguine collocantes. Nūc autem quasi porcinam execrabilem comedentes Iudæi, ita eo abusi sunt, in quo saciati ipsi sanguine eius, etiam ad paruulos suos reliquias criminis transtulerunt dicentes: Sanguis huius super nos, & super filios nostros. Ecclesia autem execrans eos dicit, quod sit cum iusticia in conspectu dei, & facietur dum apparuerit dextera eius in Christo Iesu, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem puero domini Dauid, qui locutus est domino uerba cantici huius in die qua eripuit eum dominus de manu inimicorum eius & de manu Saul, & dixit. XVII.

Diligam

Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum & refugium meum & liberator meus. Deus meus adiutor meus, & sperabo in eū. Protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Laudās inuocabo dominū & ab inimicis meis saluus ero. Circundederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circūdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. In tribulatione mea inuocaui dominum, & ad deum meum clamaui. Et exaudiuit de templo sancto suo uocem meam, & clamor meus in conspectu eius introiuit in aures eius. Cōmota est & contremuit terra, fundamenta montium conturbata sunt & cōmota sunt, quoniam iratus est eis. Ascendit fumus in ira eius, & ignis à facie eius exarsit, carbones succensi sunt ab eo. Inclinauit cœlos, & descēdit, & caligo sub pedibus eius. Et ascendit super Cherubin & uolauit, uolauit super pēnas uētorū. Et posuit tenebras latibulū suū in circuitu eius tabernaculū ei9, tenebrosa aqua in nubibus aëris. Præ fulgore in cōspectu eius nubes trāsierūt, grando & carbones ignis. Et intonuit de cœlo dominus & altissimus dedit uocem suā, grādo & carbones ignis. Et misit sagittas suas et dissipauit eos, fulgura multiplicauit & conturbauit eos. Et apparuerūt fontes aquarum, & reuelata sunt fundamenta orbis terrarum. Ab increpatione tua domine, ab inspiratione spiritus iræ tuæ. Misit de summo & accepit me, & assumpsit me de aquis multis. Eripuit me de inimicis meis fortissimis, & ab his qui oderunt me, quoniam confortati sunt super me. Præuenerunt me in die afflictiōis meæ, & factus est dominus protector meus. Et eduxit me in latitudinem, saluum me fecit, quoniam uoluit me. Et retribuet mihi dominus secundum iusticiam meam, & secundum puritatem manuum mearū retribuet mihi. Quia custodiui uias domini, nec impie gessi à deo meo. Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iusticias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea. Et retribuet mihi dominus secundum iusticiam meam, & secundum puritatem manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cū sancto sanctus eris, & cum uiro innocente innocens eris, Et cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris. Quoniam tu populum humilem saluum facies, & oculos superborū humiliabis. Quoniam tu illuminas lucernam meā domine, deus meus illumina tenebras meas. Quoniam in te eripiar à temptatione, & in deo meo transgredi-

ar murum. Deus meus in polluta uia eius, eloquia domini igne exa minata, protector est omnium sperantium in se. Quoniam quis deus, præter dominum, aut quis deus præter deũ nostrum? Deus qui præcinxit me uirtute, & posuit immaculatã uiam meam. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuens me.

Qui docet manus meas ad prælium, & posuisti ut arcum æreum brachia mea. Et dedisti mihi protectionem salutis tuæ, & dextera tua suscepit me. Et disciplina tua correxit me in finem, & disciplina tua ipsa me docebit. Dilatasti gressus meos subtus me, & non sunt infirmata uestigia mea. Persequar inimicos meos, & comprehendã illos, & non conuertar donec deficiant. Confringam illos, nec poterunt stare, cadẽt subtus pedes meos. Et præcinxisti me uirtute ad bellum, & supplantasti insurgentes in me subtus me. Et inimicos meos dedisti mihi deorsum, & odientes me disperdidisti. Clamauerũt, nec erat qui saluos faceret, ad dominum, nec exaudiuit eos. Et comminuam eos ut puluerem ante faciem uenti, ut lutũ platearum delebo eos.

Eripies me de cõtradictionibus populi, cõstitues me in caput gentiũ.

Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Viuit dominus & benedictus deus meus, & exaltetur deus salutis meæ. Deus qui das uindictas mihi & subdis populos sub me, liberator meus de inimicis meis iracundis. Et ab insurgentibus in me exaltabis me, à uiro iniquo eripies me. Propterea confitebor tibi in nationibus domine, & nomini tuo psalmum dicam. Magnificans salutes regis eius, & faciens misericordiam Christo suo Dauid, & semini eius usq; in seculum.

SEptimidecimi titulus indicat quidem historiam, quam qui melius quàm in psalmo canitur, scire uoluerit, Regum uolumina legendo, reperiet, & qualiter pugnauerit & uicerit, & qualiter suorum omnium euaserit hostium manus. Nostrum autem hoc est propositum, ut mystica moralibus admiscentes: tunc dicamus domino diligam te, cum omnibus amoribus finem quẽdam & terminum ponentes ipsi dicimus diligam te. Tũc enim uere erepti de manu omniũ inimicorum nostrorum, id est, de manu omnium uiciorũ, & de manu Saul, id est, de manu principis huius mundi, dicimus deo diligam te. Interrogemus tamen dominũ & dicamus: Quis est qui diligit te? Respondebit enim nobis per Euangelistam suum & dicit: Qui audit uerba mea & facit ea, hic est qui diligit me. Ipse dicit: Dominus firmamentum meum, id est, de quo non dubito. Ipse refugium meum, ipse est liberator meus, ipsum laudans & ipsum inuocans ab inimicis meis saluus ero. Deniq; præterita dicam, ut futura non dubitem, dum circundedissent me gemitus mortis, et iniquitates & dolores & laquei, clamaui ad

ui ad eum credens. Et exaudiuit de templo sancto suo uocem meam,& clamor meus introiuit in aures eius. Et ex hoc loco futuri iudicij qualitas panditur, cuius nos terror, si credimus purgat. Tunc enim ita terra tremore concutitur, ut ipsa fundamenta montium conturbentur. Irascente enim domino, etiam ignis ipse ardescit, ut enim ignis omnē materiam à facie sua facit exardescere. Ita ipse ignis à facie dei exardescet, cū inclinauerit cœlos & descenderit & cœperit esse caligo sub pedibus eius. Cuius eius? sine dubio eius qui ascendit super Cherubin & uolauit super pennas uentorum, quiq; posuit tenebras latibulum suum. Tenebras hic pro inuisibilitate posuit, unde & sequtur: In circuitu eius tabernacula eius,& tenebrosa aqua in nubibus aëris. Tunc erit grando simul & carbones ignis, cum tonuerit de cœlo dominus,& altissimus dederit uocē suam, mittet sagittas suas, ut dissipet eos, ut fulgura multiplicet, ut conturbet eos. Tūc parebunt fontes aquarum, tunc parebit quanta sit uirtus baptismatis, tunc cum reuelabuntur fundamenta orbis terræ, Ab increpatione domini & ab spiratione spiritus iræ eius. Tunc dicit ecclesia, misit de summo & assumpsit me de multitudine aquarum, unius enim aquæ sanctificatione me uoluit cōsecrari, per quā eripuit me de inimicis meis fortissimis,& ab his qui oderunt me, quoniam confortati sunt super me. Præuenerunt me, nanq; in die afflictionis meæ, tempore quo gladius secuit pia uiscera matris,& factus est dominus susceptor meus. Et produxit me ab angustijs in latitudine, liberauit enim me ab inimicis meis fortissimis,& retribuit mihi secundum iusticiam meam, quia custodiui uias domini usq; ad mortem, nec timens gladium hominum impiæ gessi à deo meo. Iudicia enim eius semper ante oculos habui,& iusticias eius non reppuli à me. Vnde & populus martyrum eius dicit: Ero immaculatus cū eo. Cum eo utiq; qui immaculatus in cruce pro iniquitatibus nostris passus est. Et obseruabo me ab iniquitate mea, quam utiq; in martyrio deposui. Tunc retribuet mihi dominus secundum iusticiam meam, & secundum innocentiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Nam quod memorat: Cum sancto sanctus eris, non ad illud respicit quod usitata uulgo sententia dicimus: Cum quo aliquis iungitur, talis erit. Hæc quidem sententia uera est, sed non pertinet ad interpretationem præsentium uersuum, Hoc enim in loco si uis planum facere sensum canētis, Illud ad memoriam reuocabis, quod per prophetam dominus dicit ad populum: Si ambulaueritis in conspectu meo recti,& ego uobiscum rectus incedam, si uero ambulaueritis peruersi, & ego uobiscum peruersus ero. Ipsi ergo Psalmista loqtur, Cū sancto sanctus eris, cū innocēte innocens & cætera. Vnde & adiecit: Tu em̄, inquit, populum humilem saluum faciēs,& oculos superborū humiliabis. Verum, quia posuit tenebras latibulū suum,& uidere mysteria scripturarum eius non possumus, ipsi clamemus cum propheta: Quoniam tu illuminas lucernā meā domine. Sicut lucerna corporis oculus, ita lucerna animæ mens est, in qua nisi oleum gratiæ suæ Christus infuderit, pœnitus lumen habere nō poterit. Lucernam ergo suam clamat propheta illuminari à domino, quæ si acceperit lucendi materiam, ostendit foueas in quas incauti ruunt,& laqueos in tenebris positos. In tenebris em̄ nisi lumen habuerit ambulans, aut offendiculum incurrit, aut incursum penitus nō euadit, unde & propheta: Cum illuminaueris, inquit, tenebras meas, ita demū eripiar à temptatione, & in te deo meo transgrediar muros, sicut Sampson clausis portarum ianuis intra muros clausos per uirtutem dei transgressus est muros. Trāsgredimur & nos muros, cum de

ficantes corda, præceptum domini lucidum illuminans oculos. Timor domini sanctus permanens in seculum seculi, iudicia domini uera iustificata in semetipsa. Desiderabilia super aurũ & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero & emundabor à delicto maximo. Et erunt ut complaceāt eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Domine adiutor meus & redemptor meus.

SIcut terreni narrauerunt gloriam hominum, ita cœlestes enarrant gloriam dei. Sic autem proprium locum relinquentes magi stellæ indicio, narrabant ipsi gloriam dei. Sed & cœli facti sunt Apostoli, habentes in se solem iustitiæ, & merita in modum stellarum pro uarietate diuerso splendore radiātia. Ipsis ergo narrantibus gloriam dei, opera manuum dei adnũciabāt. Doctrinæ eorum firmamentum, siue quia crux, quæ firmamētum est æternum, opere manuum eius triumphauit & uicit, siue quia curabātur infirmi & suscitabantur mortui, opera manuum eius annũciant firmamentum. Cum dies loquebatur ad diem, & nox loquebatur ad noctem, quia sic de die in diem ibat, & nox loquebatur ad noctem uerbum, & de nocte in noctem, ut eius scientia pāderetur. Hæc simpliciter. Cæterũ diei dies patris filius est, pater ergo eructauit uerbũ, quod uerbum inuolutum in nocte uentris uirginei, inuoluto in nocte uentris sterilis Elizabeth sui indicauit scientiam. Hæc Apostoli prædicantes non fuit loquela, neq; sermo quorum non audirētur uoces eorum, ita ut uniuersarum gentium loquaces dicerent de eis. Nōne hi uiri Galilæi sunt, & quomodo unusquisq; lingua nostra audiuimus eos loquentes magnalia dei? Horum autem sonum in omnem terram progressus est, & in fines uniuersi orbis uerba eorum pœnetrarunt, tempore quo dominus in solem posuit tabernaculum suum. In solem, nō istum qui ministerium diuinum exercens, horarum mensuras sub certa temporum norma discurrit, sed solē iustitiæ, qui in splēdore uitæ æternæ uirgineo ædictus aluo, lumen uerum mentibus fulsit, & est egressus de uirgine sicut sponsus de thalamo. Hic exultauit ut gigas ad currendam uiam, immaculatus utiq; ambulauit in uia in lege domini à summo cœlo egressio eius. Non ex semine uiri, sed ex ore patris qui est in summo cœlorum, & occursus eius usq; ad summum eius. Non enim de oriente in occidentem, aut quasi de alto ad ima, sed de summo in summũ, de alto in altum, & de uirtute in uirtutem, atq; à summo ad summum, non erit qui se abscondat à calore eius. Nulla enim gens erit in hoc seculo, ad cuius noticiam non attingat calor fidei Christianæ, in qua est lex domini irreprehensibilis, conuertens animas, inuitans ab errore ad iter rectum, à mendacio ad ueritatem, ibi sunt iustitiæ lætificantes corda. Quid enim tam iustum gaudium cordis, quàm hoc in quo iubemur omnia quæ uolumus, ut faciāt nobis homines, eadem nos faciamus eis. Hoc præceptum tam lucidũ est, ut etiam cæcorum illuminet oculos, si tamen timor domini in nobis permaneat, per quē consideremus iudicia dei uera iustificata in semetipsa. Et desideremus ea super

aurum & lapidem preciosum,& dulciora nobis fuerit super mel & fauum,quo niam qui seruus est domini,custodit ea & credit,quod in custodia præceptorũ dei retributio tam multa sit,ut non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis,si tamẽ lapsus nostros & delicta no stra intelligere studeamus,quod arguit Psalmista,nullum uelle intelligere deli/ cta sua. Arguendo enim non negãdo cantauit dicens: Delicta quis intelligit? Sicut in centesimo sexto dicit: Quis sapiẽs hæc intelliget? & hic ita: Delicta quis intelligit? Sæpe enim temeritatem constãtiam dicimus,& iniuriam libertatem uocamus, fatuitati simplicitatis nomẽ imponimus: et adulationem charitatem integerrimam appellamus. Ad hæc da scrutãtem cordis oculum,intelliget ista, & idcirco clamat,qui intelligit: Ab occultis meis munda me domine,quia ipsa quæ in me sancta putantur,reatui subiacent,& ab alienis peccatis quibus adulã do fomitẽ exhibemus,parce seruo tuo,quia si in me per adulationem non fue rint dominati,tunc immaculatus ero,& mundus ero à delicto maximo,quãdo autem sine adulatione loquutus fuero,tunc tibi placebunt eloqa oris mei. Tũc erit meditatio cordis mei in conspectu tuo semper. Nihil enim cogitat qui non adulatur,nisi hoc,quod nõ timeat uidere deũ,& ideo ipsi deo securus loquitur, & placebũt ei eloquia eius, quia meditatio cordis eis in conspectu dei est. Et hu ic dicit: Adiutor meus & redemptor meus,qui regnat in secula seculorũ Amẽ.

In finem psalmus Dauid XIX.

Exaudiat te dominus,in die tribulationis protegat te nomẽ dei Iacob. Mittat tibi auxilium de sancto,& de Syon tuea tur te. Memor sit omnis sacrificij tui,& holocaustum tuum pingue fiat. Tribuat tibi secundum cor tuum,& omne consilium tu/ um confirmet. Lætabimur in salutari tuo,& in nomine domini dei nostri magnificabimur. Impleat dominus omnes petitiones tuas. nunc cognoui quoniam saluum fecit dominus Christum suum. Ex/ audiet illum de cœlo sancto suo, in potentatibus salus dexteræ eius.

Hi in curribus,& hi in equis,nos autem in nomine domini dei no/ stri inuocabimus. Ipsi obligati sunt & ceciderunt, nos autem surre/ ximus & erecti sumus. Domine saluum fac regem, & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

Christo eunti ad crucem dicit ecclesia: Exaudiat te dominus in die tribula/ tionis. Homini utiq; qui se obtulit redemptionem pro omnibus: Holo/ caustum,inquit,tuum pingue fiat,quod in altari crucis offers,& ita omne consi lium tuum cõfirmet,ut lætemur in salutari tuo.& in nomine domini dei nostri inuocemus te,cum resurrexeris à mortuis,saluum enim facit dominus Christũ suum,& ita erit in potentatibus salus dexteræ eius,ut à dexteris suis latronẽ ad paradisum ducat. Alij confidunt in curribus,alij in equis,nos in nomine domi/ ni dei nostri magnificabimur, & illis cadentibus,nos resurgimus, quia rex no/ ster saluus factus est, & resurgens à mortuis ascendit in cœlos,& sedẽs ad dex/ teram dei patris,exaudit nos in die qua inuocauerimus eum,ipsi gloria in secu/ la seculorum Amen.

In finem

In finem psalmus Dauid XX.

DOmine in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuũ exultabitur uehementer. Desiderium cordis eius tribuisti ei, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eum. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Vnã petiит à te, tribuisti ei, & longitudinem dierum in seculum & in seculum seculi. Magna est gloria eius in salutari tuo, gloriam & magnũ decorem impones super eũ. Quoniam dabis eum in benedictionem in seculum seculi, lætificabis eum in gaudio cum uultu tuo. Quoniam rex sperat in domino, & in misericordia altissimi non cõmouebitur. Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. Pones eos ut clybanum ignis in tempore uultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis. Fructum eorum de terra perdes, & semẽ eorum à filijs hominum. Quoniam declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire. Quoniam pones eos dorsum, in reliquijs tuis præparabis uultum eorum. Exaltare domine in uirtute tua, cantabimus & psallemus uirtutes tuas.

REgem hoc in loco hominem perfectum appellat non in uirtute sua, sed in uirtute eius lætantem qui eum assumpsit, quia desiderium cordis eius tribuit ei, & uolũtate labiorum eius non fraudauit eum, præuenit enim eum in benedictione dulcedinis. Amanti enim præcepta eius, dulcis est, isq; imperat sicut superius dixit: Super mel & fauum ori meo. Benedictio ergo dulcedinis est corpus eius, gustate, ait, & uidete quàm suauis dominus, hoc autẽ quod dicit. Posuisti super caput eius coronam: Imitator Christi Paulus, hos appellat gaudium suum & coronam suam, qui eius monita amplectebantur, quia Apostoli in eius gloria gloriabãtur, de his dicitur: Corona imposita in capite domini, facta ex lapide precioso, sicut Ezechielis prophetia, & Ioãnis Apocalypsis loquitur. Vnam petiit. de assumpto homine agit, uitam enim positus in morte suscepit, & longitudinem dierum non usq; ad senectutem, sed in seculum seculi. Magna enim gloria eius, in quo magna est non in arrogantia diuinitatis, sed in salute humanitatis, & ideo gloriam & magnum decorem impones super eum, & dabis eum in benedictione æterna, quia sic sperauit in domino, & in misericordia eius commotus non est, ut pro salute generis humani etiam seipsum sacrificari permitteret. Ex hoc loco pater ad filiũ loquitur: inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua illa quæ in cruce clauos accepit, ipsa inueniat eos qui te oderunt, pone eos ut clibanum ignis, in tempore uultus tui. Tunc in ira tua conturbabis eos & deuorabit eos ignis. Iudicij enim dies dum uenerit, fructus eorum qui increduli perseuerant, à terra perient. Nam eos fructificat in resurrectionis fructu, quos seminatos accepit in obitu, nam corpora nostra seminari Apostolus probat, cum dicit: Seminatur in corruptione, surgit in incorruptionem, sed hi qui declinãt in Christo mala, sicut tunc Iudæi, & contra eum peruersitatis suæ cogitãt consilium. In die illa ponentur in dorso & in reliquijs

suis præparat uultum illorum. Hoc est non in prima anastasi resurgunt cum sanctis, sed quod residuum fuit resurrectioni primæ, in eo præparabit uultum illorum. Tunc laudes domino Iesu Christo offerentes in hymno, & ista uerba cantabimus, ut dicamus ei: Exaltare domine in uirtute tua. Iam non in persona serui latibulum tuæ uirtutis obumbras, sed exaltare in uirtute tua, & sentiant te ultorem qui nostrum te credere dubitant saluatorem, tibi gloria in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid pro susceptione matutina. XXI.

Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe à salute mea uerba delictorum meorum. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & nō ad insipientiam mihi. Tu autem in sancto habitas laus Israël. In te sperauerunt patres nostri, sperauerunt & liberasti eos. Ad te clamauerūt, & salui facti sunt, in te sperauerunt, & non sunt confusi. Ego autē sum uermis & nō homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Omnes uidentes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & mouerunt caput. Sperauit in domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam uult eum. Quoniam tu es qui extraxisti me de uentre, spes mea ab uberibus matris meæ, in te proiectus sum ex utero. De uentre matris meæ deus meus es tu, ne discesseris à me. Quoniam tribulatio proxima est quoniam non est qui adiuuet. Circundederunt me uituli multi, tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt super me os suum sicut leo rapiens & rugiens. Sicut aqua effusus sum & dispersa sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum tanquam cæra liquescens in medio uentris mei. Aruit tanquam testa uirtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis deduxisti me. Quoniam circundederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi uero considerauerunt & inspexerunt me, diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Tu autem domine ne elongaueris auxiliū tuum à me, ad defensionem meā conspice. Erue à framea deus animam meam, & de manu canis unicam meam. Salua me ex ore leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam. Narrabo nomē tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Qui timetis dominū laudate eum, uniuersum semen Iacob glorificate eum. Timeat eum omne semen Israël, quoniā non spreuit, neq; despexit deprecationem pauperis. Nec auertit faciem suam à me, & cum clamarem ad eum exaudiuit me. Apud te laus mea in ecclesia magna, uota mea reddam in conspectu timentium

eum

eum. Edent pauperes & saturabuntur, & laudabunt dominum qui requirunt eum, uiuent corda eorum in seculum seculi. Reminiscentur, & conuertentur ad dominum, uniuersi fines terræ. Et adorabũt in conspectu eius, uniuersæ familiæ gentium. Quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ, in conspectu eius cadent omnes qui descẽdunt in terram. Et anima mea illi uiuet, & semen meum seruiet ipsi. Annunciabitur domino generatio uentura & annunciabunt cœli iustitiam eius populo qui nascetur quem fecit dominus.

IN passione sua positus dominus explanauit psalmi huius mysteria. Nã Hebraicis uerbis uersiculum primum istius psalmi exprimẽs, cætera quæ sequebantur exposuit: Nam ibi legimus dicẽtes Pharisæos: Sperauit in domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam uult eum. In ipsa passione circundederunt eum uituli multi, id est, populi Iudæorum. Tauri pingues obsederũt eum, id est, principes sacerdotum. Aperuerunt super eum os suum dicentes, blasphemauit. Dederũt fremitum sicut leo rapiens & rugiens. Dãnabilis ille Cayphas princeps sacerdotum, ita fremuit, ut & uestimẽta sua scinderet. Sicut aqua effusa sunt ossa eius. Bene posuit aquam, quia nihil nouit corpus Christi, nisi peccata lauare. Factum est cor meum sicut cera liquescẽs in medio uentris mei. Cera dum soluta fuerit ab igne non perit, ut cæteræ species ab igne semel incẽsæ in cinerem redigũtur, cera uero cum arserit, ad hoc redit quod fuit. Sciẽs ergo se perire nõ posse: Sicut cera, inquit, liquefactum est in medio uentris mei. Aruit uelut testa uirtus mea: Nõ dixit fractum est uelut testa, nam sicut fractura eius irremediabilis est, ita coctura laudabilis inuenitur. Et ideo quanto plus aruerit figuli opus, tãto melior & solidior inuenitur. Aruit ergo in igne tribulationis, uelut testa, uirtus mea. Et lingua mea adhæsit faucibus meis. Tacẽs quasi reus inclinato capite falsos testes in conspectu iudicis non repellebam, qui in puluerẽ mortis deduxerunt me. Et circundederunt me quasi canes multi, & ita in concilio malignitatis suæ obsederunt me, ut foderent manus meas & pedes, & dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi etiam considerarent & conspicerent me, ac diuiderent sibi uestimenta mea, & sup uestimentũ mitterent sortẽ. Nescio cũ qua animi præsumptiõe, ô sceleratissimi Iudæi, psalterium in uestris canitis synagogis. Considerate miseri hunc esse dominum quem negastis, & uel tarde timentes dominum. Laudate eum, uniuersum semen Iacob magnificate eum. Timete eum uniuersum semen Israël, Non enim spernit precem uestram intantũ, ut in cruce positus pro crucifigentibus oret, ut sit laus eius in ecclesia magna, & uota sua reddat coram timentibus eum. Dum edẽt corpus eius pauperes spiritu ut satientur & facti diuites. In fide laudent dominum, requirẽtes eum & uiuat cor eorum in æternum: Et per eos conuertãtur ad dominum uniuersi fines terræ, ut adorent in conspectu eius, non sola Iudæa, sed omnes patriæ gẽtium, quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium. Ecce schola Christi in pauperibus discipulis celebrata, nunc schola Pharisæorum exsurgite & uidete manducantes, & manducantes illi manducauerunt & saturati sunt, & laudauerunt dominum requirentes eum, Isti autẽ manducauerunt, & adorauerũt omnes diuites terræ. Et ideo in conspectu dei cadent omnes qui descendũt in terram.

ram. Descensus eñ terrenus hominibus famulatur, nostra autẽ anima deo ser uiat, & ipsi uiuat. Semẽ uero nostrum ipsi seruiat in castificatione continentiæ, ut annunciemus domino generationem uenturam, id est, futuram sanctorum gloriam cogitemus: Et annunciemus iusticiã dei fratribus ac filijs, ætate & omni populo, qui nascetur, quẽ fecit dominus deus noster, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid XXII.

DOminus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iusticiæ propter nomen suum. Nam et si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Parasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulãt me. Inpinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebriãs quam præclarus est. Et misericordia tua subsequetur me, omnibus diebus uitæ meæ. Et ut inhabitem in domo domini in longitudine dierum.

QVi in uicesiprimo psalmo habuimus tribulationem passionis, In uicesimo secundo psalmo læticiam resurrectionis accipiamus, ut quia ibi seminauimus lachrymas patientis domini, hic metamus gaudia resurgentis. Dicant qui uolũt: Reget me ager me⁹, & nihil mihi deerit. Dicat alius: Reget me negociatio mea, aut milicia mea, aut industria mea, aut ars mea, auţ literæ meæ, & nihil mihi deerit. Nos dicamus cum ecclesia. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Vox ergo ista contemnentis est, si habeat, aut habere nolentis, si non habeat. Alioquin mẽtitur in carmine, qui aliud exoptat in uoto. Si enim studio agit, ut eum quæcũq; terrena opera regãt, non satis integre dicit: Dominus regit me. Perfectorum ergo ista uox est, quam ecclesia dę domini passione suscepit. In loco pascuæ collocata, super aquam refectiõis educata. Vbi enim abũdat fons, ac largis profluit uenis, ibi uiriditas, ibi amœnitas, ibi refectio. Hæc autem mihi euenict, quia per passionem suam animam meam conuertit: Deduxit me super semitas iusticiæ, propter nomen suum. Nã et si ambulem in medio umbræ mortis, iam non timebo mala, quoniã tu mecum es, qui mortis imperium subiugasti. Quid nunc habeat intra se ecclesia uideamus. Habet uirgã unde minatur delinquenti. Habet baculum unde subueniat pœnitẽti. Habet mensã unde det panem credẽti. Habet oleum unde impinguet caput in libertatem conscientiæ præsumenti. Habet calicem unde inebriet prædicantes sermonem, ita ut cum sit hora diei tertia, iam ille in prædicatiõe sua ebrius æstimetur. Habet misericordiam dei, quæ subsequatur eum omnibus diebus uitæ suæ, & ut inhabitet in domo domini in longitudine dierum suorum, laudans dominum Iesum Christũ, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid in prima sabbati. XXIII.

DOmini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundauit eũ, & super flumina præparauit eum. Quis ascendet in montem do-

tem domini,aut quis ſtabit in loco ſancto eius. Innocens manibus & mundo corde,qui nō accepit in uano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo. Hic accipiet benedictionem à domino,& miſericordiam à deo ſalutari ſuo. Hæc eſt generatio quærentiū eum,quærentium faciem dei Iacob. Attollite portas principes ueſtras, & eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? dominus fortis & potens in prælio. Attollite portas principes ueſtras,& eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis eſt iſte rex gloriæ? dominus uirtutum,ipſe eſt rex gloriæ.

Vicesimus tertius pſalmus in introitu ſuo ſuper ipſum limen poſuit titulū de prima ſabbati. In qua die dixit dominus: Fiat lux: In qua panem angelorum manducauit homo: In qua ipſe dominus reſurrexit à mortuis. Quæ dies idcirco in titulo ponitur: quia in ipſa lucratus eſt terram, quam in principio fecerat orbem terræ,& omnes qui habitant in ea. Quomodo autē lucratus ſit, ſi requiris, reſpondet, per aquam & ſpiritū ſanctum: Ideo clauſa maria nominat ſinum aquarum omnium unum, quia ſicut omnia flumina unum hunc habent ſinum, ita omnia unum hunc habent ſpiritum ſanctum. In quo fiunt homines innocentes manibus & mundo corde. Et ſicut qui ibi ingreſſus nō fuerit, in uanum accipit animā ſuam, ſi tamen non iurauerit in dolo proximo ſuo, quia per baptiſmatis donum proximus ei efficitur ſpiritus ſanctus. Per hunc promittit ſe renunciare diabolo,& omnibus pompis eius. Iurare ergo eſt ius cōſtituere, quo renunciata abſtinentur, & promiſſa ſeruantur. Iſta non iurauit in dolū proximo ſuo, quomodo proximus factus eſt ſpiritui ſancto? quia is qui longe erat factus eſt prope, Et qui factus eſt prope, iurauit huic proximo, quando accepit benedictionem à domino,& miſericordiam à deo ſalutari ſuo. Et factus eſt filius dei in generatione quærentium dominū, & requirentium faciem dei Iacob. iam iſti dicitur: Tollite portas principis ueſtri. Abicite exemplum Adæ, qui eſt princeps ueſter ſecundum carnem,& eleuamini portæ æternales, habentes regem gloriæ potentem & fortem & potentem in prælio, uincentem uicia,& nutritores eorum, ſpiritus nequam. Tollite ergo portas principis ueſtri, ſicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis. Quis eſt iſte rex gloriæ? Chriſtus filius dei ipſe eſt rex gloriæ. Excludens principem ignominiæ, qui deiectis ſimulachrorum tēplis, ueluti portis principis diaboli, eleuauit portas æternales ſanctæ eccleſiæ catholicæ, in qua regnat rex gloriæ. *Si* interrogas quis eſt iſte rex gloriæ? reſpondebit Apoſtolus, rex omnium ad ſalutem Chriſtus filius dei qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

In finem pſalmus Dauid XXIIII.

AD te domine leuaui animam meam, deus meus in te confido non erubeſcam. Neq; irrideant me inimici mei, etenim uniuerſi qui ſuſtinent te non confundētur. Confundantur omnes iniqua agētes, ſuperuacue. Vias tuas domine demōſtra mihi,& ſemitas tuas edoce me. Dirige me in ueritate tua, & doce me quia tu es deus ſaluator meus,& te ſuſtinui tota die. Reminiſcere mi

ſerationum tuarum domine,& miſericordiarum tuarum quæ à ſecu-
lo ſunt. Delictá iuuentutis meæ,& ignorantias meas, ne memineris.
Secundum miſericordiam tuam memento mei tu,propter bonitatē
tuam domine. Dulcis & rectus dominus,propter hoc legem dabit
delinquentibus in uia. Diriget manſuetos in iudicio, docebit mites
uias ſuas. Vniuerſæ uiæ domini miſericordia & ueritas requirenti-
bus teſtamentum eius,& teſtimonia eius. Propter nomen tuum do
mine propiciaberis peccato meo,multum eſt enim. Quis eſt homo
qui timet dominum,legem ſtatuit ei in uia quam elegit. Anima eius
in bonis demorabitur, & ſemen ipſius hæreditabit terram. Firmamē
tum eſt dominus timentibus eum, & teſtamentum ipſius ut manife-
ſtetur illis. Oculi mei ſemper ad dominum,quoniam ipſe euellet de
laqueo pedes meos. Reſpice in me & miſerere mei,quia unic⁹ & pau
per ſum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt,de neceſſi-
tatibus meis erue me. Vide humilitatem meam & laborem meum,
& dimitte uniuerſa delicta mea. Reſpice inimicos meos, quoniam
multiplicati ſunt,& odio iniquo oderunt me. Cuſtodi animā meam
& erue me,non erubeſcam,quoniam ſperaui in te. Innocentes & re-
cti adhæſerunt mihi,quia ſuſtinui te. Libera deus Iſraël,ex omnibus
tribulationibus ſuis.

AB omnibus terrenis lucris,ab omnibus quæ uidentur bona huius mun-
di,ſubducens animam meam,ad te eam domine leuaui, iam non confi-
dens in nūmo,in domo,in negocio,in milicia,in facultatib⁹,ſed in te confidens
peto,ut nō erubeſcam dum de corpore exiero:quia ibi cōfuſio æterna eſt. Nō
ibi de me irrideant inimici mei,quia hij qui te ſolum contemptis omnibus expe
ctant,non confundentur,ibi eñ confundentur iniqui & faciētes uana. Et quo-
niam te duce domine peruenitur ad uitam, Vias tuas quas tu ambulaſti notas
fac mihi,ut per ipſas ambulem,& ſemitas tuas edoce me,ut in ipſis incedam. Et
ut hoc ipſum faciam,tu me dirige in ueritate tua,& tu doce me,quia tu es deus
ſaluator meus. Non enim ſuſtineo alium,præter te tota die,id eſt,omni die. Me
mor eſto domine miſericordiarum tuarum,quæ à ſeculo ſunt,& ſicut omnibus
fuiſti miſericors,ita quoq; mihi,ut peccata iuuentutis meæ & ignorātias ne me
mineris,ſed ſecundum magnam miſericordiam tuam memor mei ſis,non pro
pter merita mea per amaritudinē meam peream,ſed quia ipſe dulcis & rectus
es,& uniuerſæ uiæ tuæ miſericordia & ueritas quærentibus teſtamentū tuum.
Et teſtimonia tua peto,ut propitius ſis peccato meo,multū eſt enim. Ideo ego
enim contempſi uiā meam,& elegi uiam tuā,& animā meam ad te leuaui, ut a-
nima mea in bonis cōmoretur,& ſemen meū illam terrā poſſideat,quā non cō-
medit draco,q̄ nō eſt ſinus mortuorū,quæ nō generat ſpinas,ſed in qua eſt dn̄s
firmamentū timentibus ſe,& teſtimoniū ut manifeſtetur illis. Et quia hæc deſi-
derantibus laqueus ponit̄ ab inimico:Oculi mei ſemper ad dominum, quoniā
ipſe euellet de laqueo pedes meos. Reſpice in me & miſerere mei,quoniā uni-
cus

cus & pauper sum ego. Omnis qui plus in gemitu & in oratiōe incūbit, unicus & pauper est, & tribulationes cordis eius multiplicātur, memor oīm quæ agun tur in seculo, clamat, ut de seculi necessitatibus liberetur. Et ideo uide, inquit, hu militatem meā, & laborē meum, & dimitte oia peccata mea. Respice, inquit, ini micos meos, quia multiplicati sunt, & odio iniquo oderūt me. Humilē deo dæ mones persequūtur, & odio iniquo infestant. Et ideo custodi, inquit, animā me am, & eripe me, ut non cōfundar, qm̄ spero in te. Innocentes & recti adhæreāt mihi, quoniam sustineo te dn̄e, quia liberas Israēl ab omnibus angustijs suis. Iā qui innocentibus & rectis adhæret, & sustinet dominū, Israēl efficitur, id est, ui dens deum, & ideo iam Israēl factus, redimitur ab omnibus angustijs suis, Per dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid XXV.

IVdica me domine, quoniā ego in innocentia mea ingressus sum, & in domino sperans nō infirmabor. Proba me do mine, & tempta me, ure renes meos & cor meū. Quoniā misericordia tua ante oculos meos est, & cōplacui in ueritate tua. Nō sedi cū consilio uanitatis, & cum iniqua gerētibus nō introibo. Odi ui ecclesiā malignantium, & cum impijs non sedebo. Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuū domine. Vt audi am uocem laudis, & enarrem uniuersa mirabilia tua. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locū habitatiōis gloriæ tuæ. Ne perdas cum impijs animā meam, & cum uiris sanguinum uitam meā. In quorū manibus iniquitates sunt, dextera eorū repleta est muneribus. Ego autem in innocentia mea ingressus sum, redime me & miserere mei. Pes enim meus stetit in directo, in ecclesijs benedicam te domine.

IVdica me domine, nō essem ausus dicere, nisi misericordia tua ante oculos meos esset. Cert⁹ ergo quod iudicia tua adiuuēt me, ideo ausus sum dicere: Iudica me, Istæ duæ res dant fiduciā Christiano, ut misericordiā dei ante ocu los habeat, & cūplaceat in ueritate catholicæ fidei, non sedeat in cōcilio hæreti corum, sed lauet inter catholicos manus suas, ut circundet altare dn̄i: ubi audiat uocē laudis, & narret omnia mirabilia dei, & dicat dn̄o: Cum exiero de corpo re, noli perdere cū impijs animā meam, quia dilexi decorē domus tuæ, & odiui congregationes malignorū, non pereat cum uiris sanguinum uita mea, eorum qui in iudicio sedētes acceperūt munera, ut peruerterent iudiciū. Ego em̄ nullū in iudicio nocui, redime me, & miserere mei. Pes em̄ meus stetit in uia recta, in recta fide, in ecclesijs benedicā dominum, qui regnat in secula seculorum Amē.

In finem psalmus Dauid priusquam liniretur. XXVI.

DOminus illuminatio mea, & salus mea quem timebo. Do minus protector uitæ meæ, à quo trepidabo. Cum appro piant super me nocentes, ut edant carnes meas. Qui tribu lant me inimici mei, ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si consistant ad uersum me castra, nō timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Vnā petij à domino, hāc requiram, ut

inhabitem in domo domini, omnibus diebus uitæ meæ. Vt uideam uoluntatem domini, & uisitē templum eius. Quoniam abscōdit me in tabernaculo suo, in die malorū protexit me, in abscondito tabernaculi sui. In petra exaltauit me, & nūc exaltauit caput meum super inimicos meos. Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hostiam uociferationis, cantabo & psalmum dicā domino. Exaudi domine uocem meam qua clamaui ad te, miserere mei, & exaudi me. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciē tuam domine requiram. Ne auertas faciē tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me deus salutaris meus.

Quoniā pater meus & mater mea dereliquerunt me, dominus autē assumpsit me. Legē pone mihi domine in uia tua, & dirige me in semita recta propter inimicos meos. Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Credo uidere bona domini, in terra uiuentiū. Expecta dominū, uiriliter age, & cōfortetur cor tuū, & sustine dominum.

PSalmi titulus habet positū, prius quā liniretur. Solitū est homini in potētatu posito, recordari quid egerit dū pauper esset: Prius ergo quā liniret, recordatur iam unctus, & dicit q̄ cogitatio eius fuerit, priusq̄ liniretur hoc ordine, quasi qui diceret, si priusq̄ unctus essem, septē fratres mei magni uiri ab unctione recusati sunt, & mei curā deus gessit, ut paruū & pusillum eligeret & ungeret, nunc ipso illuminăte mihi, & fugante à me tenebras, ego quē timebo? illo defendente me, à quo trepidabo? etiā si proximent mihi à Saul missi; ut edant carnes meas, qui tribulant me, & inimici mei ipsi infirmati sunt & ceciderunt. Si etiam præliū exsurgat aduersum me: ego in illuminatiōe dn̄i sperabo. Vnū hoc est quod postulo dn̄m, & hoc requiro, ut uideā quid placeat domino, sciā uoluntatem eius, & uideā protegi templū eius, ut qui ad eum confugerit, honoretur, & ab hostiū manibus nō possit inde eripi tantā reuerentiam habeat ecclesia dei, ut etiā ab hostibus honoretur, ut abscōdi possim in tabernaculo eius in die malorū, & super petrā exaltetur, ut portæ inferni nō præualeant ei, ut exaltetur caput eius super inimicos eius, & circūeam & immolē in tabernaculo eius, hostiā iubilationis, & cantē in ea, & psallam dn̄o, & fundens in ea preces, securus dicam dn̄o: Miserere mei & exaudi me. Si tamen dei se amatorē ostendēs inuisibili, inuisibiliter clamet, sicut Moyses ore, inq̄t, tacebat, sed corde clamabat, unde ait dn̄s ad eū: Quid, inquit, clamas ad me? Sic & in isto loco amator dei, non quærens ullā mundi speciem, sed solam Christi pulchritudinem concupiscēs, ea uerba quæ amatores solent eis, quos diligunt, dicere sermonibus linguæ, ita iste sermonibus exclamat cordis, dicēs: Tibi dixit, cor meū, quæsiui uultum tuum, non auertas faciē tuam à me, ne declines in ira à seruo tuo: Egi em̄ talia quibus iuste iratus à mea concupiscentia auertaris, sed quasi misericors adiutor meus es tu, ne derelinquas me, neq̄ despicias me deus salutaris meus. Vide autem qualem amorē deo offerat, legimus: Quia relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori, ita hic, quia adamauit dominū: Pater, inquit, meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autē assumpsit me, etiam quasi tu, ô do

mine

mine,quem derelictũ à parentibus assumpsisti: Legem pone mihi in uia tua, ostende quid uelis,quid nolis,quid diligas,quid odias.Fieri eñ poterit ut obsequendi uoto offendã,si qualiter debeam ante non discã.Et quia inimici mei nihil aliud student,nisi ut te offenso,illi super me habeant potestatẽ.Hoc rogo,ut dirigas me in uia recta propter inimicos meos,ut non tradas me in animas persequentium me,quia insurrexerunt in me testes iniqui.Ostendunt mundi pulchritudinẽ,quæ cum sit mortalis in gustu,speciosa est in aspectu,& mentita facie decepit inspectorem.Ego autẽ qui hæc cõtemno , credo quod uideã bona domini in terra,non mortalium,sed uiuẽtium.Ad hæc respondit in antiphonia spiritus sanctus: Si ergo credis uidere bona dñi in terra uiuentiũ,expecta dñm, age uiriliter,cõfortetur cor tuũ,& sustine dñm,q regnat in secula seculorũ Amẽ.

Psalmus ipsi Dauid XXVII.

AD te domine clamabo,deus meus ne silias à me,ne quando taceas à me,& assimilabor descendentibus in lacum. Exaudi domine uocem deprecationis meæ,dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum sanctum tuum, Ne simul tradas me cum peccatoribus,& cum operantibus iniquitatem ne perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo suo,mala autem in cordibus eorum. Da illis secundum opera eorum,& secundum nequitiam adinuentionum ipsorum. Secundum opera manuum eorum tribue illis,redde retributionem eorum ipsis. Quoniã non intellexerunt opera domini,& in opera manuũ eorũ destrues illos,& nõ ædificabis eos.

Benedictus dominus,quoniã exaudiuit uocem deprecationis meæ.

Dominus adiutor meus,& protector meus, & in ipso sperauit cor meum,& adiutus sum. Et refloruit caro mea,& ex uolũtate mea cõfitebor ei. Dominus fortitudo plebis suæ,& protector saluationum Christi sui est. Saluum fac populum tuum domine,& benedic hæreditati tuæ,& rege eos,& extolle illos usq; in æternum.

IN dei filio perfectũ deũ,pfectũ hoiem confitemur,quẽ hoiem interiorẽ suũ alloqui in isto psalmo aduertimus,in quo clamat simul cũ peccatorib⁹,ne tradatur qui peccatũ non fecit.Et quia dolus in ore ei⁹ nunquã fuit,hoc orat,ut dũ similis fuerit descendentibus in lacũ,hoc est, cũ similis fuerit sepultis,nõ habeat partẽ cũ his:q loquũtur pacẽ in ore,& in corde fabricãt mala, sicut Iudas fecit, Da illis, inqt, secũdũ opera eorũ,quia opera dñi nõ intellexerũt,& quẽ uidebãt mortuos suscitare,dicebãt:Hic hõ non est à deo.At Iesus dicebat eis: Si uerbis nõ creditis,uel opibus credite.Illi autẽ nõ intellexerũt in opa dñi,& ideo destruentur,nec ædificabuntur,quia dñs suscitauit Iesum à mortuis, & refloruit caro eius, & ex uolũtate sua cõfessus est illi.Oĩa eñ quæ passus est, pro uolũtate sua passus est,sicut ipse ait:Potestatẽ habeo ponẽdi animã meam, & iterũ assumẽdi eã.Et ideo ait:Ex uoluntate mea confitebor illi Ipse est:eñ fortitudo plebis suæ,qa dicta factis impleuit. Dixit se passurũ,& passus est:moriturũ,& mortu⁹ est:surrecturũ,& à mortuis resurrexit,excludens infirmitatem trepidationis, & dãs fortitudinẽ promptissime uolũtatis.Quia ,ptector salutariũ Christi sui est, quia ille sine dubio q est deus in Christo, mũdũ cõcilians sibi,saluãs populũ suũ,

conferendo ſalutē animæ & corporis,& benedicens hæreditatē ſuam,gentes à ſubiectione dæmonū liberando,ut regat eos,& extollat eos uſq; in ſecula filius dei cum patre & ſpiritu ſancto,regnans per omnia ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus Dauid in conſummatione tabernaculi. XXVIII.

AFferte domino filij dei,afferte domino filios arietum. Afferte domino gloriā & honorem, afferte domino gloriam nomini eius,adorate dominum in atrio ſancto eius. Vox domini ſuper aquas,deus maieſtatis intonuit, dominus ſuper aquas multas. Vox domini in uirtute,uox domini in magnificentia. Vox domini confringentis cedros,& cōfringet dominus cedros libani. Et cōminuet eos tanquam uitulum libani,& dilectus quemadmodum filius unicornium. Vox domini intercidentis flammā ignis, uox domini concutientis deſertum,& cōmouebit dominus deſertum Cades.

Vox domini præparātis ceruos,& reuelabit condenſa,& in templo eius omnes dicent gloriam. Dominus diluuium inhabitare facit, & ſedebit dominus rex in æternum. Dominus uirtutem populo ſuo dabit,dominus benedicet populo ſuo in pace.

TItulus cōſummationē tabernaculi memorat. Conſummatio tabernaculi, finis mūdi eſt,in quo offerūt deo filij dei filios arietū. Filij arietū agni ſunt, qui ponūtur ad dexterā, ut gloriā & honorē, & gloriam nomini eius offerētes in operibus pijs q̄ geſſerunt, adorēt dn̄m,iam non in ædificijs manu factis, ſed in aula ſancta eius,id eſt, in Chriſto Ieſu ,in quo habitat plenitudo diuinitatis. Vox domini ſuper aquas. Q_n̄ Ieſus baptizat⁹ eſt,pater cœlis apertis & ſpiritu ſancto in ſpecie colūbæ uenięte,uox dn̄i ſuper aquas facta eſt dicēs: Tu es filius meus. Deus maieſtatis intonuit,hoc eſt,dedit uocē ſuper aquas,id eſt,ſuper ſectas gentiū , ut finiātur in uirtute & in magnificētia Chriſti Ieſu. Quicūq; autē rebellis extiterit,& elatus ſicut cedrus libani,cōfringetur & cōminuetur ſicut cedrus libani. In libano ſacrificātes uſq; hodie turpiſſimæ Veneri,uitulorū uirilia amputant,& in eius ſacrificio hmōi incenſa ſupponūt,mercedē quā oportuit erroris ſui, deæ ſuæ exhibēt meretrici. Ita ergo cōminuitur tanquā uitulus libani, qui caſtitatē Chriſti cōtempſerint,& ut dilectus ſicut fili⁹ unicorniū erūt. Quibus uox placuerit intercidētis flāmam ignis,id eſt,quibus uox placet baptiſmatis gratiam conferentis,quæ in cōcuſſione ſolitudinis cœpit: In deſerto em̄ Iordanis fluenta dei filius benedixit,& cōmouit deſertū oppidi breuiſſimi in confinio eremi cōſtituti,quod appellatur Cades. Ibi uox dn̄i præparauit ceruos qui feſtinarent ad fontes aquarū,ubi reuelauit ea quæ erant cōdenſa,id eſt, occulta, ut his reuelatis,in tēplo dei,quibus reuelata ſunt oēs dicant gloriā & confiteantur,quia dn̄s in diluuio habitat,id eſt,in aqua quæ diluit crimina,& in eodē diluuio ſedebit rex in æternum,ibi uirtutem populo ſuo dabit,ſuo inquam, credēti ſibi,ibi benedicet plebē ſuam in pace,qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid XXIX.

EXaltabo te domine,quoniā ſuſcepiſti me,nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Domine deus meus clamaui ad te, & ſanaſti me. Domine eduxiſti ab inferno animā meā, ſal

uaſti

uasti me à descendentibus in lacum. Psallite domino sancti eius, & confitemini memoriæ sanctitatis eius. Quoniã ira in indignatione eius, & uita in uolũtate eius. Ad uesperũ demorabitur fletus, & ad matutinũ lætitia. Ego autẽ dixi in abundantia mea, nõ mouebor in æternũ. Dñe in uolũtate tua præstitisti decori meo uirtutẽ. Auertisti faciem tuã à me, & factus sum cõturbatus. Ad te domine clamabo, & ad deum meũ deprecabor. Quæ utilitas in sanguine meo, dũ descendo in corruptionem. Nunquid confitebitur tibi puluis, aut annũciabit ueritatem tuã. Audiuit dominus, & misertus est mei, dominus factus est adiutor meus. Conuertisti planctũ meum in gaudiũ mihi, concidisti saccũ meum, & circundedisti me lætitia. Et cantet tibi gloria mea & nõ cõpũgar, domine deus meus in æternũ cõfitebor tibi.

IN uicesimo nono titulo dedicatur domus Dauid. Illa utiq; domus ex semine Dauid secundũ carnem, non manu facta, sed angeli uerbo mandata & ab spiritu sancto constructa. Ipsa domus est q̃ dicit deo. Exaltabo te dñe, quoniam suscepisti me, suscepit em̃ formã serui, ut non delectarentur inimici super hoim genus: Christo em̃ Iesu Nazareno extracto ab inferis, & saluato à descendentibus in lacum, psallunt ei oẽs Apostoli eius, & confitentur memoriæ sanctitatis eius, qm̃ ira fuit in indignatione eius, quando maledictus est mundus in morte Adæ, & nunc uita in uolũtate eius, dño resurgente. Ad uesperũ quidem demoratur fletus, in occasum oim credentiũ necesse est, ut sit fletus, pro eo quod desolabimur ab his, q nos præcedũt, sed habebimus cũ his in matutino lætitiam. In prima anastasi mox ut tenebræ huius mũdi finitæ fuerint, & matutinũ tẽpus resurrectionis aduenerit, hic decus fidei nostræ cõsistit, sed in uoluntate sua dñs præstat decori nostro uirtutẽ. Nã si auerterit faciẽ suã, quantũuis amem⁹ dñm, non eum plus à Petro amauimus, et si ei dicamus cũ Petro, Si oportuerit me mori tecũ, non te negabo, poterit nobis negandi eũ euenire perfidia, si auerterit se à nobis. Deniq;, inquit, cõuertit se Iesus & respexit Petrũ negantem, sed & recordat⁹ est quod ei hoc ipsum prædixerat. Et egressus foras fleuit amarissime. Cũ ergo auerteret se dñs in præsumentẽ & dicentẽ. Nõ mouebor in æternũ, negauit cum respexit negantẽ: fleuit, & lauerunt lachrymæ pœnitẽtis, quod noxã incurrebat præsumẽtis: Non em̃ confitetur dñm puluis, si præsumpserit: nec annunciat ueritatem eius, si se iactauerit: Si autẽ post peccatum pœnituerit, & pœnitudinem suã lachrymis amoris ostenderit, dicere poterit cum Petro: Audiuit dñs, & misertus est mihi, dominus factus est adiutor meus, quia conuertit planctum eius in gaudium, ut quod tertio negauerat, tertio fateretur, si tamen gloria credentis in deo non in hominibus extollatur, tunc securus dicit: Dñe deus meus in æternum cõfitebor tibi, qui regnas in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid pro extasi. XXX.

IN te domine speraui, non confundar in æternum, in iustitia tua libera me, inclina ad me aurem tuam, accelera ut eruas me. Esto mihi in deum protectorem, & in domũ refugij, ut saluum me facias. Quoniã fortitudo mea & refugium meum es tu, & propter

& propter nomen tuum deduces me,& enutries me. Educes me de laqueo quem absconderunt mihi,quoniam tu es protector meus. In manus tuas cómendo spiritum meum,redemisti me domine deus ueritatis. Odisti obseruãtes uanitates superuacue. Ego autem in domino speraui,exultabo & lætabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam,saluasti de necessitatibus animam meã.

Nec conclusisti me in manibus inimici,statuisti in loco spacioso pedes meos. Miserere mei domine,quoniam tribulor,conturbatus est in ira oculus meus,anima mea,& uenter meus. Quoniam defecit in dolore uita mea,& anni mei in gemitibus. Infirmata est in paupertate uirtus mea,& ossa mea conturbata sunt. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium uicinis meis ualde,& timor notis meis. Qui uiderunt me,foras fugierunt à me,obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde. Factus sum tanquam uas perditũ, quoniã audiui uituperationem multorũ commorantiũ in circuitu. In eo,dũ conuenirent simul aduersum me accipere animam meã,cõsiliati sunt.

Ego autem in te speraui domine,dixi deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ. Eripe me de manibus inimicorum meorũ,& à persequentibus me. Illustra faciem tuam super seruũ tuum,saluum me fac in misericordia tua domine non confundar,quoniam inuocaui te.

Erubescant impij & deducantur in infernum,muta fiant labia dolosa. Quæ loquũtur aduersus iustum iniquitatẽ,in superbia & in abusione. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine,quã abscondisti timentibus te. Perfecisti eis qui sperant in te,in conspectu filiorũ hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ,à conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo,à cõtradictione linguarum. Benedictus dominus, quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita. Ego autem dixi in excessu mentis meæ, proiectus sum à facie oculorum tuorum. Ideo exaudisti uocem orationis meæ,dum clamarem ad te. Diligite dominum omnes sancti eius,quoniam ueritatem requiret dominus, & retribuet abundanter facientibus superbiã. Viriliter agite & confortetur cor uestrum, omnes qui speratis in domino.

TRicesimus psalmus spem,quæ in deo est,asserit hominem ab æterna confusione liberare. Deus enim pro iusticia sua sperãtes in se liberat & eripit. Et inclinat eis aurem suam,& accelerat ut eripiat,ut sit eis deus,protector,quasi domus refugij,ut salui fiant,ut eripiat eos de laqueo quem occultãt eis dæmonia, Si tamen semper dicat domino: In manus tuas domine commendo spiritũ meum,id est,interiorem hominem meum in tuas manus commendo.Non enĩ

facio

facio obseruare uanitatem seculi huius, non eum facio lætari in rebus mundi, sed in tua misericordia, qui saluam fecisti de necessitatibus animam meã. Quãdo respexisti humilitatem meam, & non cõclusisti me in manus inimici, sed tollens me ab angusto, ubi angustiabar, statuisti in loco spacioso pedes meos. Vt autem deum tibi facias miserantem, te exhibe tribulantem, non enim petit misericordiam, nisi tribulans, cuius fletu conturbatur aspectus, & anima eius & uenter eius castigatus ieiunijs memor esse debet. Quoniã quamuis diu uiuat homo, uita eius deficit in doloribus, & quantũuis annositate floreat, deficiunt anni eius in gemitibus, & quantũuis uiriũ habeat, pauperescunt uires eius, & quãtũuis soliditate corporali confidat, dicturus est: ossa mea conturbata sunt. Hoc sanè cauendum est, ne super omnes inimicos suos efficiatur opprobriũ. Hic locus si iusto euenit, martyrem fecit, si iniusto, æternã mortem indixit. Iniuste enĩ odio habitus est omnis sanctus, & ipse etiã dominus. Tunc enim exclamat spiritus sanctus. Sicut in Christo prædictum est, ut muta fiant labia iniqua, quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem in superbia & contemptu, & quamuis amaritudines patiũtur iusti in hoc seculo, sed magna multitudo dulcedinis eos expectat, si perseuerauerint, in futuro, quam interim abscondit dominus timentibus se. Non uult eam in hoc seculo manifestare, ut perficiat eã sperãtibus in se coram filijs hominum, qui eos irriserint. Et nunc quidem abscondit eos in abdito uultus sui, ut sicut ipsius uultus ita erat in abdito, ut putaretur homo tãtum; ita & isti cum sint magni & sancti, abscondit eos in abdito uultus sui à cõturbatione hominũ, ne dum manifestatum fuerit eos esse sanctos & amicos dei, conturbetur ab hominũ adulatione propositũ eorum. Sed tunc mirificat misericordiam suã in eis, cum apparuerit ciuitas circũstantium, quã circũstant angeli, ciuitas mater sanctorũ Hierusalẽ. Quid tũ ibi dicturus est iustus? dũ uiderẽ me in seculo pro stercore æstimari ab omnibus, dixi in corde meo. Proiectus sum à uultu oculorũ tuorũ. Tu autem exaudisti uocẽ qua clamaui ad te. Nolite ergo terrorem pati sancti domini, si uos superbia hominũ opprimit. Erit enim iudiciũ, in quo requiret ueritatẽ dominus. & retribuet his, qui abũdanter faciunt superbiam. Viriliter nunc agite, nolite deficere, sed cõfortetur cor uestrum, & estote securi oẽs, qui speratis in domino, qui uiuit & regnat in secula seculorũ Amen.

Intellectus Dauid XXXI.

Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus uir cui nõ imputauit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Quoniam tacui inueterauerũt ossa mea, dum clamarem tota die. Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, cõuersus sum in erumna mea, dum cõfigitur spina. Delictũ meum cognitum tibi feci, & iniusticiam meã non abscõdi. Dixi cõfitebor aduersum me iniusticiã meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Verũtamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Tu es refugium meum à tribulatione quæ circundedit me: exultatio mea erue me à circundantibus me. Intellectum tibi dabo, & instruam te in uia hac qua gradieris, firmabo

mabo ſuper te oculos meos. Nolite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus. In chamo & freno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te. Multa flagella peccatoris, ſperantem autem in domino miſericordia circundabit. Lætamini in domino, & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde.

TRiceſimus primus pſalmus præſens, titulum ſuum in intellectum poſuit, ut det intellectum & inſtruat credētem in uia qua ingreditur, & firmet ſuper eum oculos, ne efficiatur ſicut equus & mulus, in quibus nō eſt intellectus. Ad caput tamen pſalmi attendamus, in quo illi beati aſſerūtur, quorum remittuntur iniquitates, & quorum teguntur peccata. Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, hoc ei euenire nō poterit. Quis autem eſt iſte qui remittit peccata? Ille ſine dubio, de quo dicitur: Quia nō eſt in ore eius dol⁹. Mūdus itaq; totus in ſente poſitus, & in uulnere conſtitutus, quia grauata erat ſuper eum manus dei, & conuerſus in erūna fuerat, pro eo quod fracta eſſet eius ſpina, quæ libertatē ceruicis & capitis eius ſublimabat: clamauit ſemper per uoces prophetarum, ut ueniret qui ſaluaret eum. At ubi uenit dominus, tacuit dū clamarem. Veniente enim domino, lex & prophetæ, qui clamabant, tacuerunt, & pronūciante una quoq; contra eum ſententiam pro peccato ſuo, ille remittit impietatē cordis eius, pro qua orat omnis ſanctus in tēpore oportuno. O portunum tempus interueniendi pro ſeruo eſt: quando ſeruus emendatur. Nos ergo damus tempus oportunum ſanctis orandi pro peccatis noſtris, quando à peccato recedimus. Nam quod dicit: In diluuio aquarum multarū ad eum nō approximabunt: Oſtendit per unam aquam baptiſmatis deo homines proximare, quæ eſt refugium à preſſura dæmonū, quæ circūdat nos, Et intellectum dat nobis, & ita nos inſtruet in uia qua ingrediemur, ut firmet ſuper nos oculos ſuos, ne efficiamur ſicut equus & mulus. Qui enī noluerint ꝓximi effici: freno tribulationis, & chamo ſententiali maxillæ eorum aſtringentur, qui non proximāt ei. Multa ſunt enim flagella peccatorum, ſed qui ſperant in dominō miſericordia eos domini circundabit. Vos autem qui non chamo & freno, ſed iudicio bonæ uoluntatis uenitis ad dominum, Lætamini in domino, & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde in Chriſto Ieſu domino noſtro, qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

In finem pſalmus Dauid XXXII.

EXultate iuſti in domino, rectos decet collaudatio. Confitemini domino in cythara, in pſalterio decem cordarum pſallite illi. Cantate ei canticum nouum, bene pſallite ei in uociferatione. Quia rectum eſt uerbum domini, & omnia opera eius in fide. Diligit miſericordiā & iudicium, miſericordia domini plena eſt terra. Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Congregans ſicut in utre aquas maris, ponens in theſauris abyſſos. Timeat dominum omnis terra, ab eo autem cōmoueantur omnes inhabitantes orbem Quoniā ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mādauit & creata ſunt. Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autem

autem cogitationes populorum & reprobat cõſilia principum. Con-
ſilium autem domini in æternũ manet, cogitationes cordis eius in ge-
neratione & generationẽ. Beata gens cuius eſt dominus deus eius,
populus quem elegit in hæreditatẽ ſibi. De cœlo reſpexit dominus,
uidit omnes filios hominum. De præparato habitaculo ſuo reſpexit
ſuper omnes qui habitant terram. Qui finxit ſingillatim corda eo-
rum, qui intelligit omnia opera eorum. Non ſaluatur rex per multã
uirtutem, & gygas non ſaluabitur in multitudine uirtutis ſuæ. Fallax
equus ad ſalutem, in abundantia autem uirtutis ſuæ non ſaluabitur.

Ecce oculi domini ſuper metuentes eum, & in eis qui ſperant ſuper
miſericordia eius. Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fa-
mæ. Anima noſtra ſuſtinet dominum, quoniam adiutor & prote-
ctor noſter eſt. Quia in eo lætabitur cor noſtrum, & in nomine ſan-
cto eius ſperabimus. Fiat miſericordia tua domine ſuper nos, quem
admodum ſperauimus in te.

SI in iſto mundo ab initio ſeculi, iuſti dei afflictiones, & tribulationes paſſi
ſunt, quomodo dicitur, gaudete iuſti? ô an uacat ei gaudere qui cæditur,
quique diuerſo genere tormentorũ afficitur. Si iſta quis loquatur, ſecũ conſide-
ret Apoſtolum non ſolum gaudere in his, uerum etiam placere ſibi in perſecuti
onibus. Vnde & Iacobus Apoſtolus: Omne, inquit, gaudiũ exiſtimate fratres,
cum in tentationibus uarijs incideritis. Ipſe autem magiſter Apoſtolorum do-
cet qualiter gaudeamus: Cum uos, inquit, pſecuti fuerint homines, & dixerint
omne malum aduerſum uos mentientes, gaudete & exultate, quia merces ue-
ſtra magna eſt in cœlis. Si recti eſtis fide, nolite laudes hominum quærere in ter
ris, quia angelorum habebitis in cœlis. Ibi uos decet collaudatio, ubi laus ueſtra
finem pœnitus non habebit. Nũc in cithara confitemini domino, & ipſa citha-
ra decem chordas habeat, decalogi uirtutes recolens, cuſtodiam præceptorum
imponat. Prima chorda ſonet rectum ſermonem domini orthodoxũ, & omnia
opera eius in fide. Secũda chorda, quia diligit miſericordiam & iudicium. Ter-
tia chorda ſonet, quia miſericordia domini ita plena eſt terra, ut propter omne
genus hominum, dei ſit filius crucifixus. Quarta chorda ſonet, quia uerbo cœli
firmati ſunt, id eſt, Apoſtoli coroborati ſunt: De iſtis enim cœlis qui beneuolue
rit erudiri, Geneſeos lectione docebitur. Hic de his cœlis aget, qui narrant glori
am dei reſurgentis à mortuis & aſcendentis in cœlos. Nam & ſpiritus oris do-
mini noſtri Ieſu Chriſti, quod ſit omnis uirtus eorũ, quinta chorda ſecuta eſt.
Sexta nunc loquatur, quod congregentur quaſi in utrem aquæ maris, & pona-
tur in thezauris dei abyſſus. Quæ eſt abyſſus in thezauro dei? & quæ eſt abyſ
ſus ubi dæmonium ſupplicia commorantur. Diligenter aduerte, in thezauro
dei abyſſum ille inuenit, qui dicebat: O altitudo diuitiarum ſapientiæ dei. Ergo
cum ſecreta ſcientiæ dei corde mundo & recta fide perquiris, ſcias te ſextam
chordam percutere. Alia uero abyſſus ubi dæmones cõmorantur, hæreticorum
ſcrutatio eſt, de qua nobis clamatur ab Apoſtolo. Nolito altũ ſapere, ſed time.
Nam quod congregantur aquæ maris, omnium gentium ſectæ ad unum fon-
tem aquæ uiuæ collectæ ſunt, ut de hoc uno utræ excipiant aquam ſalientem ad

uitam æternam. Et ideo septima chorda hoc sonat, ut timeat dominum omnis terra, non Iudæa sola, sed & omnes qui habitant orbem. Octaua sentit dominū nostrum Iesum Christum ipsum esse rerum omnium creatorem, qui dissipauit consilia gentium in idolis, qui reprobauit cogitationes populorum in synagogis, qui reprobat consilia principum in passionibus martyrum, qui facit consilium domini manere in æternum, in ecclesijs, in quibus sunt cogitationes cordis eius, in seculum seculi. Nona chorda indicat beatam efficientem quæ cognoscit dominum Iesum deum suum, & hunc esse populum quem elegit in hæreditatem sibi. Decima chorda indicat, quia de cœlo respexit dominus super nos, non sic de cœlo quasi de fenestra, sed de præparato habitaculo suo, id est, de homine perfecto, quem assumpsit. De ipso ergo quem uirgo peperit respexit super omnes sine acceptione personæ. Pro omnibus enim & natus & passus est. ipse utiq; qui finxit singillatim corda eorum, non enim opus erat ei, ut testimonium ei quis perhiberet de homine, Ipse enim ita uidebat quid ageretur in homine, ut quid unusquisq; cogitaret proferret in medium. Nam quod dicitur, nō fit salu⁹ rex in multa uirtute sua, tale est, quale si dicatur Herodi: Quid? quia potens es Christum ita persequi, ut possis perscrutari scribas, discutere magos, infantes occidere in abundantia uirtutis tuæ: ita non eris saluus, sicut ille qui consistebat in equo suo, & canitur de eo: Equum & ascensorem proiecit in mare: Et fefellit eum equus ad salutem, Ita & tu etiamsi gygas sis in uirtute tua, non eris saluus. Oculi enim domini non respiciunt confidentes in uirtute sua, sed sperantes in misericordia eius. Ipsorum enim eripit animas de morte, & alit eos in fame. Famē quidem in isto seculo si passi fuerint, & cum Apostolo dixerint, usq; in hanc horā & esurimus, & sitimus & nudi sumus: Adiungunt tamē dicentes: Anima nostra patienter agit, non turbatur, sustinēt dominum. Ipse enim adiutor & ꝓtector noster est, & sicut in capite psalmi nobis iussum est, gaudete iusti in domino: In ipso lætabitur cor nostrum, & in nomine sancto eius sperauimus. Ipse enim facit misericordiam suam super nos, sicut sperauimus in eum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid cum mutauit uultum suum coram Abimelech, & dimisit eum & abijt XXXIII.

Benedicam domino in omni tēpore, semper laus eius in ore meo. In domino laudabitur anima mea, audiant mansueti & lætētur. Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in idipsum. Exquisiui dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulatiōibus meis eripuit me. Accedite ad eum & illuminamini, & facies uestræ non confundentur. Iste pauper clamauit, & dominus exaudiuit eum, & ex omnibus tribulationibus eius saluabit eum. Immittit angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Gustate & uidete, quoniam suauis est dominus, beatus uir qui sperat in eo. Timete dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. Diuites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem dominum nō minuentur omni bono. Venite filij audite me, timorem domini docebo uos. Quis est homo qui uult uitam, diligit

dies uidere bonos. Prohibe linguam tuam à malo,& labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo,& fac bonũ,inquire pacem & persequere eam. Oculi domini super iustos,& aures eius in preces eorum. Vultus autem domini super facientes mala,ut perdat de terra memoriam eorum. Clamauerunt iusti,& dominus exaudiuit eos,& ex omnibus tribulationibus eorũ liberauit eos. Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Multæ tribulationes iustorum,& de omnibus his liberauit eos dominus. Custodit dñs omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. Mors peccatorum pessima,& qui oderunt iustum delinquent. Redimet dominus animas seruorũ suorũ,& non delinquent oẽs qui sperãt in eo.

NIsi mutaueris uultum tuum coram principe uiciorum,& dimiseris eum, ac uirtutum domino omne quod tibi superest uitæ, mancipaueris tempus,non uere dicis: Benedicam dominum in omni tempore,nec semper laus dei erit in ore tuo,si tibi uicium maledictionis & amaritudinis uiuit, sit ergo laus dei in ore tuo, non in adulatione laudibus hominum assuescens,nec timeas,nec te uituperent iniuste:quos iuste uituperas. Si enim ab homine uituperatus fueris,in deo laudaberis,et si superbos contristaueris,audiant mansueti, & lætentur hi,qui magnificant dominum tecum,& exaltant nomẽ eius in unum. Videamus nunc causas laudis eius. Inquisiui dominum,& exaudiuit me,& ex omnibus angustijs eripuit me:Et uos,ait,accedite ad eum, qui in cæcitate cordis estis,accedite & illuminamini,& uultus uestri non confundentur.Non cõfundẽtur in paupertate facies uestræ,si consideretis omnium rerum dominum illum cœli terræque diuitem,pro nostra paupertate pauperem factum,pro nostra tribulatione tribulatum,ipsi nec in paupertate erubescitis, nec in tribulatione deficitis.Nam iste pauper clamauit in cruce. Quis pauper? Qui,ut te diuitem faceret, pauper factus est:Factus obediens usque ad crucem,ut te à cruciatibus liberaret. Clamauit, & dominus exaudiuit eum, misit angelum suum in circuitu timentium corpus eius, & reuoluit lapidem à monumento, & eripuit eum.Gustate corpus uitæ, & uidete quàm suauis est dominus: Vitam enim habet in semetipso,qui manducauerit carnem eius, & biberit sanguinem eius, & tunc beatus erit uir qui sperat in eo. Timete dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum:Nihil deest in præsenti de uirtutibus, nihil deest perfectioni,ut nihil in futurum gaudijs desit. Nam præsentis temporis diuitiæ,amatores suos ita deserere solent,ut egentes & esuriẽtes uideas eos, quorum in diuitijs nullus poterat ferre superbiam. Ergo in incerto sunt positæ diuitiæ quas confert mundus.Diuitiæ autem quas contulerit dominus non deficient,sed permanent in omni bono,& quia istæ diuitiæ de timore dei nascuntur. Sic enim ait: Timete dominum sancti eius, quia nihil deest timentibus eum.Qui æterni diuites esse desideratis,uenite ad me quasi filij ad patrem.Clamat spiritus sanctus: Venite & audite me,timorem domini docebo uos. Timorem enim domini ille doceri uult,qui uult uitam æternam,& desiderat uidere dies bonos. Times ergo dominum, non si tonantem, aut fulgurantem, aut terræmotum facientem timeas, sed si ignem æternum comminantem formides.Quia sicut habet uitã,qui cohibet linguam suam à malo, & sicut aures do-

mini in preces eius sunt, qui eum auertitur à malo ut faciat bonum, ita uultus domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriā eorum. Notandum sanè, quia inter cætera uirtutum insignia, pax quoque quærenda præcipitur: Inquire, inquit, pacem, & sequere eam. Pax enim & in præsenti dies bonos facit hominibus, & in futuro dei filiorum dignitatem impertit, secundum id quod ipse dominus dicit: Beati pacifici, quia filij dei uocabuntur. Nec hoc nos terreat quod uidemus in isto seculo multas tribulationes iustorum. Transeunt enim ipsæ tribulationes, & ex his omnibus liberat eos dominus. Ipse etiam in sepulchro custodit omnia ossa eorum, & ita ea seruat resurrectioni, ut unum ex his non patiatur perire in resurrectionis die. Mors autem peccatorum pessima apparebit tempore quo resuscitat in corporibus animas suorum: Hoc sanè sciatis, inquit, quia non peccat, omnis qui sperat in eo. Abstinentiam peccatorum in fine psalmi commendat eis, qui sperant in dominum, ut ad spei suæ fructum attingant: Non enim peccant, inquit, omnes qui sperant in eum. Vt autem non peccemus, eius est instanter misericordia postulāda, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus ipsi Dauid XXXIIII.

IVdica domine nocentes me, expugna impugnantes me. Apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi. Effunde frameā, & conclude aduersus eos qui me persequuntur, dic animæ meæ: salus tua ego sum. Confundantur & reuereantur quærentes animā meam. Auertantur retrorsum & confundantur, & cogitantes mihi mala. Fiant tanquam puluis ante faciem uenti, & angelus domini coartans eum. Fiat uia illorum tenebræ & lubricum, & angelus domini persequens eos. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, superuacue exprobrauerunt animam meam. Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abscōdit apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipso. Anima autem mea exultabit in domino, & delectabitur super salutari suo. Omnia ossa mea dicent, domine quis similis tui? Eripiens inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum.

Surgentes testes iniqui, quæ ignorabam interrogabant me. Retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuertetur. Quasi proximū, & quasi fratrem nostrum sic complacebam, quasi lugens & contristatus sic humiliabar. Et aduersum me lætati sunt, & conuenerunt, congregata sunt super me flagella & ignoraui. Dissipati sunt nec compuncti temptauerunt me, subsannauerunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis. Domine quando respicies

restitue animam meam à malignitate eorum, à leonibus unicam meam. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo graui laudabo te. Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique, qui oderunt me gratis & annuunt oculis. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur, & in iracundia terræ loquentes, dolos cogitabant. Et dilatauerunt super me os suum, dixerunt euge euge uiderunt oculi nostri. Vidisti domine ne sileas, domine ne discedas à me. Exurge & intende iudicio meo, deus meus & dominus meus in causam meam. Iudica me secundum iusticiam tuam domine deus meus, & non supergaudeant mihi. Non dicant in cordibus suis euge euge animæ nostræ, nec dicant deuorabimus eum. Erubescant & reuereantur simul, qui gratulantur malis meis. Induantur confusione & reuerentia, qui maligna loquuntur super me. Exultent & lætentur, qui uolunt iusticiam meam, & dicant semper magnificetur dominus, qui uolunt pacem serui eius. Et lingua mea meditabitur iusticiam tuam, tota die laudem tuam.

Dominus Iesus Christus, si præceptis suis scripturas ueteris testamenti uidisset esse contrarias, à sua ecclesia exclusisset. Nunc uero cum non solum non exclusit, sed etiam à patre sanctificatas asseruit. Namque cum testimonium de filijs dei daret, & diceret uersiculum psalmi octogesimi primi: Non potest, inquit, immutari scriptura, quem pater sanctificauit, & misit in hunc mundum. Quid ergo faciemus? Si maledicamus inimicos nostros, euangelica præcepta contemnimus, quibus non solum non maledicere, uerumetiam pro his orare iubemur. Si custodire uolumus euangelij iussiones, psalmos relinquimus, quibus frequenter inimici maledicuntur, ut in isto psalmi loco in capite: Iudica, inquit, nocentes me, & cætera quæ sequuntur. Vnde cautius psalmista caue, ne ad homines aduersantes tibi putes ista competere, sed fide fixus pro inimicis tuis ora, sicut iussum est, & hanc orationem psalmi præsentis, non contra carnem & sanguinem, sed contra spiritus aëris huius, qui quotidie nocent, quotidie bella committunt. Induere sacco siue cilicio, & humilia in ieiunio animam tuam, quia non uincuntur, nisi per orationem & ieiunium. Quid ergo oras indutus cilicio? Vt expugnet dominus expugnantes te, ut apprehendat arma auxilij sui, arma inuisibilia aduersus hostes inuisibiles. Ipsi enim quærunt animam tuam. Ora ut fiat uia eorum tenebræ & lubricum, & angelus domini persequatur eos, quia ipsi absconderunt tibi interitum laquei sui, uanam exprobrantes animam tuam, dicentes ei: Vanum est quod oras, quod ieiunas, quod mundum contemnis. Vnde & propheta hoc ipsum increpat dicens: Ideo, ait, plaga super Israël multiplicata est, quia dixerunt, Vanus est qui timet deum. Ergo quia hi spiritus immundi suggestionibus suis uanam exprobant animam meam, ut uilem se æstimans, à precioso dei timore abscedat. Veniat illis laqueus quem ignorant, sicut mihi inuisibiles

hostes sunt ad bonum pergenti, sic illis inuisibilis occurrat laqueus ad meum interitum festinantibus, ut captio quam occultauerunt mihi, apprehendat eos, & in eodem laqueo incidant, ut anima mea exultet in deo salutari suo, qui eripit inopem de manu fortioris. In quo exurgunt testes iniqui, ostendentes quod est pulchrum fœdum, & quasi bonum quod est inimicum, quæ ignorabant, quæ penitus ad animum non habebam, hæc interrogabant me: retribuebant mihi mala pro bonis. Hic retributio mala pro bonis dæmonum talis est, ut dicerem, quotiens oro, quotiens à peccatis abstineo, mala mihi eueniunt, & sterilitas meam animam comitatur. Quid ergo egisti dum tibi molesti essent? dic nobis, ut & nos hoc faciamus: Cum mihi, inquit, molesti essent, induebar cilicio, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinu meo conuersa est. Quemcumque quasi proximum, & quasi fratrem meum putabam fidelem, & placebam mihi in eo. Ita egit ut Iudas in domino, ut lugentem me & contristatum faceret, humilem inimicis. *Sic* passioni dominicæ hoc applicabis, ut tamen ordinem cœptæ explanationis astringas, quia ipsa passio domini hoc agit, ut nos ædificemur. Quanto enim plus deo adhæseris, tanto plura dæmonum circa te flagella non deerunt, ipsi temtant te, & derisu suo exagitant, & fremunt super te dentibus suis. Tu quod tuum est clama: Domine quando respicies, restitue animam meam à malis factis eorum, à leonibus unicam meam. Vna nobis est anima nostra & numero & affectu. Cum ergo eam restitueris in bono proposito, & liberaueris à malis factis eorum, tunc confitebor tibi in ecclesia magna, & in populo non leui, non flagitanti pompas, & accipienti personas, sed in populo graui timoris tui custodienti, in eo mihi erit assiduitas, & in eodem populo laudabo te, non ergo insultent qui aduersantur mihi iniqui, qui oderunt me gratis, & annuunt oculis. Hæc, ut dixi, ita passioni dominicæ applica, ut ædificationis tuæ interpretem penitus non omittas, dæmonia enim nobis quotidie pacifice loquuntur. Pacifica res est concupiscentiæ fructus: sed super iram dolosam cogitant, sicut in hamo esca, dulcis in aspectu, letalis in gustu est. Dilatauerunt in me os suum, quotidie seculi amatores crimina inaudita committunt, & nullus penitus à nullo arguitur. At ubi quis boni propositi in leui qualecumque culpa incurrerit, dilatant spiritus immundi ora eorum, qui, ut dixi, criminibus uacant, ut uideas eos tale ferre iudicium in uno qualicunque peccato, ut dicant: cur non ui be pelluntur? ut quid uiuere permittuntur? Isti sunt per quos mundus perijt. Hic clamat ad dominum: Exurge domine & intende iudicium meum, & causam meam iudica secundum misericordiam tuam. Si enim secundum misericordiam iudicaueris, non insultabunt in me dæmones, nec dicent euge euge animæ meæ, nec dicent deuorauimus eum. Euge euge, & in bono accipitur & in malo. Nam dicitur euge serue bone & fidelis, dicitur & euge euge uiderunt oculi nostri. Euge ergo uox eius est, cuius desiderium uidetur impletum, siue in bono, siue in malo. Mox itaque ut hi qui in malo tuo lætantur, non dicant deuorauimus eum, sed confundantur qui gratulantur in malis tuis. Et lætentur qui uolunt iustitiam tuam, & desiderant pacem tuam, ut lingua tua meditetur iustitiam dei, & omni die in laude eius permaneas, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem

In finem seruo domini Dauid XXXV.

DIxit iniustus ut delinquat in semetipso, non est timor dei ante oculos eius. Quoniam dolose egit in conspectu eius, ut inueniatur iniquitas eius ad odium. Verba oris eius iniquitas & dolus, noluit intelligere, ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni uiæ non bonæ, maliciam autem non odiuit. Domine in cœlo misericordia tua, & ueritas tua usque ad nubes. Iusticia tua sicut montes dei, iudicia tua abyssus multa. Homines & iumenta saluabis domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos.

Quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. Prætende misericordiam tuam scientibus te, & iusticiam tuam his qui recto sunt corde. Non ueniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem, expulsi sunt nec potuerunt stare.

DIscernendum est inter eum qui delinquit in alio, & inter eum qui delinquit in semetipso. Delinquit in alio, qui cum possit corrigere a malo peccantem, insuper & adulatur: Delinquit in seipso, qui sibi ipsi non uult suadere iusticiam, quia non est timor dei in conspectu eius, ut inueniatur iniquitas sua ad odium, laudat iniustum, ut laudetur iniustus. Non uult intelligere actiones bonas, quibus promerebitur deus cubile cordis sui. Iniquitatem meditatur, ut adsit omni uiæ non bonæ, & non execretur maliciam. Et licet in terra & in mari sit misericordia domini, sed proprie in cœlo est misericordia eius, inde uenit, inde expectatur. Veritas autem eius usque ad Apostolos, qui nubes idcirco appellantur, quia inundatione sermonis sui terram rigantes fidei, eam fructum deo facere docuerunt. Vnde & de ipsis dominus dicit: Mandabo nubibus ut non pluant super Iudæam imbrem. Vsque ad ipsos ueritas, quæ est Christus, cuius iusticia est sicut montes dei, cuius iudicia abyssus multa sunt, qui & homines, & iumenta suo saluabit aduentu, id est, & Iudæos & gentes. Nam & filij hominum, qui in peccato Adæ desperantes extiterant, in protectione alarum eius sperant, id est, in expansione manuum in cruce fixarum, sperant autem, qui inebriantur ab ubertate domus eius. Domus eius est, quæ ex latere suo fudit, unde inebrientur qui credunt, & torrente deliciarum suarum potabit eos, qui inebriati fuerint ab ubertate domus eius. Quoniam apud ipsum est fons uitæ, & quia lux de lumine est, in ipsius lumine uidebimus lumen, qui prætendit misericordiam suam scientibus se. Iusticiam uero suam his qui recto sunt corde. Ipse enim & indulgentiam prætendit corrigenti, & seruat iusticiam permanenti. Vnde orãdum est, ut non ueniat nobis pes superbiæ, & manus peccato-

ris non moueat nos. In manu enim diaboli sunt omnes, qui operantur iniquitatem, & desperantes de misericordia dei, expulsi sunt & non potuerunt stare. Sed Apostolus dicit: Stabit. Potens est deus statuere illum. Rogandus est ergo dominus Iesus Christus, ut ipse nos confirmet, ut in timore eius stare possimus, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in unitate patris & spiritus sancti in secula seculorum Amen.

Psalmus ipsi Dauid XXXVI.

NOli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fœnum uelociter arescent, & quemadmodum olera herbarum cito decident. Spera in domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris in diuitijs eius. Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Reuela domino uiam tuam & spera in eo, & ipse faciet. Et educet quasi lumen iusticiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem, subditus esto domino, & oro eum. Noli æmulari in eo qui prosperatur, in uia sua, in homine faciente iniusticias. Desine ab ira, & derelinque furorem, noli æmulari ut maligneris. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur, sustinentes autem dominum, ipsi hæreditabunt terram. Et adhuc pusillum, & non erit peccator, & quæres locum eius, & non inuenies. Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis. Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis. Dominus autem irridebit eum, quoniam prospicit quod ueniet dies eius. Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum suum. Vt decipiant pauperem & inopem, ut trucidant rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas. Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem iustos dominus. Nouit dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur, quia peccatores peribunt. Inimici uero domini mox, ut honorificati fuerint, & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient. Mutuabitur peccator, & non soluet, iustus autem miseretur & retribuet. Quia benedicentes ei hæreditabunt terram, maledicentes autem ei disperibunt. Apud dominum gressus hominis dirigetur, & uiam eius uolet. Cum ceciderit non collidetur,

detur, quia dominus ſupponit manum ſuam. Iunior fui, etenim ſe-
nui, & non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.
Tota die miſeretur, & commodat, & ſemē eius in benedictione erit.
Declina à malo, & fac bonum, inhabita in ſeculum ſeculi. Quia do
minus amat iudiciū, & nō derelinquet ſanctos ſuos, in æternū cōſerua
buntur. Iniuſti punientur, & ſemen impiorum peribit. Iuſti au-
tem hæreditabunt terram, & inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper
eam. Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iu-
dicium. Lex dei eius in corde ipſius, & non ſupplantabuntur greſ-
ſus eius. Conſiderat peccator iuſtum, & quærit mortificare eum.
Dominus autem non derelinquet eum in manus eius, nec damna-
bit eum cum iudicabitur illi. Expecta dominum, & cuſtodi uiam
eius, & exaltabit te ut hæreditate capias terram, cum perierint pecca-
tores uidebis. Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatum ſicut ce-
dros libani. Et tranſiui, & ecce non erat, quæſiui eum, & non eſt in-
uentus locus eius. Cuſtodi innocentiam, & uide æquitatem, quo-
niam ſunt reliquiæ homini pacifico. Iniuſti autem diſperibunt, ſi-
mul reliquiæ impiorum interibunt. Salus autem iuſtorum à domi-
no, & protector eorum in tempore tribulationis. Et adiuuabit eos
dominus, & liberabit eos, & eruet eos à peccatoribus, & ſaluabit eos,
quia ſperauerunt in eo.

SI hæc ſpes quæ uidetur expetitur, zelabimur malignantes, & facientes ini-
quitatem. Dicere enim poſſumus, Ecce ille & ille, hæc & hæc ſcelera perpe-
trarant & florent: Noli, inquit, iſta conſiderare, ſed conſidera, quoniam tāquam
fœnum uelociter areſcent. Tu autē ſpera in deum, & fac bonitatem, ſpera quia
ſpe ſalui facti ſumus. Inhabita terram, & paſcere in diuitijs eius. Inhabita ter
ram, id eſt, corpus tuū, & paſceris in diuitijs eius. *Si* operatus fueris terrā tuam,
ſaturaberis panibus. Offerant oculi fructum ex concupiſcentia cœleſti, aures in
tentionem audiendi uerbum dei, ōs diuinis laudibus occupetur, manus elee-
moſynis, uenter ieiunijs, & totum corpus caſtitatis uirtutibus occupetur. *Sic*
inhabitans terram & paſceris in diuitijs eius, tunc delectaberis in domino, &
dabit tibi petitionem cordis tui. Cū ei reuelaueris uiam tuam, tunc educet iu
ſticiam tuam quaſi lumen, & iudicium tuum clarum faciet ſuper meridiem.
Nihil enim clarius meridiano tempore. Perfectum enim hoc tempore progre
ditur lumen, Subditus eſto domino, & ora eum, quaſi dicat, ſi ei ſubditus non
fueris, ut facias uoluntatem eius, ſine cauſa obſecras eum. Noli zelari eum qui
proſperis ſucceſſibus pollet, hominem facientem iniquitatem. Deſine ab ira, &
derelinque furorem. Noli zelari ut maligneris, quoniam qui malignantur, exter
minabuntur. Quod differtur non aufertur, puſillum, & non erit peccator,
Quæres locum eius, nec inuenies. Nam qui manſucti ſunt poſſidebunt
terram. Non iſtam matrem ſpinarum, & ſerpentium, ſed illam in qua
æternitas regnat terram fluentem lac & mel. Et ibi delectabuntur in multi-
tudine

tudinẽ pacis. Hæc si iustus es, uide ne in præsenti mundo perquiras, non enim melior paulo eris, in fame & siti duranti, in frigore & nuditate perseueranti, Sed esto sollicitus, quia quotidie te diabolus considerat, & fremit super te dentibus suis, sed dominus irridet eum, quia scit quod eueniat dies eius. Et quantacúmque contra te dæmonia bella committant, noli timere: Quia gladij eorum intrabunt in corda eorum, & arcus eorum confringentur. Melius tibi sit modicum de iusticia possidere, quàm de iniusto diuitias peccatorum multas. Nam brachia dæmonum, si pugnaueris confringet dominus. Dignatur enim iustos suos in sua misericordia confirmare, quorum scit uias immaculatorum, quorum hæreditas eorum Christus est. Qui in æternũ manet, per ipsum non confundentur in tempore malo. Tempus malum est Christiano, quando ad peccatum aliquod prouocatur. Sed si hæreditas eius in æternum manet, id est, si perseuerat in Christo, non confundetur in tempore malo, & in diebus famis saturabitur, tempore quo peccatores pereunt. Modo autem regnant etiam ipsi inimici domini, qui licet honorentur, & ab adulatoribus exaltentur, deficientes quasi fumus continuo deficient. Iusti autem exabundabunt & largiẽtur & tribuẽt. Iniustus autem etiam mutuabitur, & non soluet. Semper auarus eget. Iustus autem quia à domino gressus eius dirigentur, etiam si ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam. Recordare ab initio, & uidedis iustum probatum potius quàm deceptum, non derelinquitur. Qui declinat à malo ut faciat bonum, in æternum conseruabitur, quia os eius meditabitur sapientiam. Lex enim dei est in corde eius, & ideo non supplãtabuntur gressus eius. Considerat eum diabolus, & cupit mortificare eum, sed deus non derelinquet eum in manibus suis, nec damnabit eum cum iudicabitur illi. Expecta dominũ, & custodi uias eius, & exaltabit te ut hæredites terram, tempore quo pereunt peccatores uidebis. Hoc loco quæ sequuntur, licet multos conscientia nostra retineat subito de potentatu corruisse, & ita ad nihilum deuenisse, ut nec locum sui itineris reliquerint, tamen specialiter hoc de diabolo ait. Ipse est enim impius exaltatus super cedros libani. Sed ubi transierit mundus, quæritur locos eius, & non inuenietur. Custodiamus nos unitatem fidei, ut uideamus æquitatem iudicij. Qui faciet reliquias homini pacifico, iniustos autem punit simul. Reliquiæ uero impiorum tunc peribunt, quando salus uenerit iustorum à domino, & protector eorum erit in tempore tribulationis, ut autem euadant adiuuat eos dominus, & liberat eos, & eripit eos à peccatoribus, & saluat eos, quoniam sperant in domino nostro Iesu Christo, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid in rememoratione sabbati. XXXVII.

DOmine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam. Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum. Quoniã iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Miser factus sum, & curuatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar.

bar Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sani/tas in carne mea. Afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugie/bam à gemitu cordis mei. Domine ante te omne desideriũ meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Cor meum conturbatum est, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorũ & ipsum non est, mecum. Amici mei & proximi mei, aduersum me appropinqua uerunt & steterunt. Et qui iuxta me erant de longe steterunt, & uim faciebant qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt, uanitates & dolos tota die meditabantur. Ego autẽ tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suũ.

Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo re dargutiones. Quoniam in te domine speraui, tu exaudies me domi ne deus meus. Quia dixi ne quãdo supergaudeãt mihi inimici mei, & dum commouentur pedes mei, super me magna locuti sunt. Quo niã ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo sem per. Quoniã iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro pecca to meo. Inimici autẽ mei uiuent, & confirmati sunt super me, & mul tiplicati sunt qui oderunt me inique. Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem. Non derelinquas me domine deus meus, ne discesseris à me. Intende in adiutorium meum domine deus salutis meæ.

Bene quidam uoluit adtropare in beati Iob passionẽ istum psalmũ expo/nendo, sed qui passionem Iob legere & scire desiderat, melius facit si ip/sum eius librum discutiat. Hic autem idem qui in sexto psalmo est pœnitẽs cla/mat ad dominum, ne in ira domini arguatur, aut in correptionem eius diuinus furor exæstuet. Sanè quotiescunq; motus istos in deo legeris, secundũ id quod tu pateris, iram senti, quia deus impassibilis est, & non sua commotione, sed sua æquitate castigat. Nos tamẽ iram sentimus, furorem dicimus, quia inopiam pa timur, & sermonis & rationis, & de incorporeo corporei, ac de impassibili passi biles, secundum quod nos possumus, non secundum quod ipse est protesta/mur. Denique sequitur: Quoniã sagittæ tuæ infixæ sunt mihi. Nunquid quia sa gittas nominat, uerè sagittæ sunt? Imo ipsæ uerè sagittæ sunt, de quibus spiritali ter pungimur, ut consideremus, quia non est sanitas in carne nostra, quando li/bidinum uulneribus agitamur, ibi uulnus iræ domini, ibi pacem ossa nostra nõ habent à facie peccatorum nostrorum. Quando iniquitates nostræ supergredi untur caput nostrũ. Caput nostrũ Christus est: Quando contra eius præcepta aliquid agimus, iniquitates nostræ caput nostrũ supergrediuntur, & sicut onus graue grauãtur super nos. Et quia moras facimus, in ipsis uulneribus nostris pu trescunt, deteriorãt ipsa uulnera, à facie insipiẽtiæ nostræ miseri efficimur, & tur/bamur usq; in finẽ. Quid autẽ in ipso peccato tristes efficimur? Quia cognos/cimus animã nostrã impletã illusionib⁹ dæmonũ, & ideo nõ esse sanitatẽ in car ne nostra. Incuruemur ergo & humiliemur usq; quaq;, & mugitũ nostri cordis gemitumq;

gem itúmq; reddentes,ex totis uiſceribus exclamemus: Domine ante te omne deſiderium meum. Deſideremus enim in ipſis peccatis poſiti,alieni effici à peccatis,& hoc orandũ docemur,ut huic deſiderio annuat diuina clementia, quia cor noſtrum turbatur,& deſerit nos fortitudo noſtra,& lumen oculorũ noſtrorum,id eſt,Chriſtus,& ſpiritus ſanctus nõ eſt nobiſcũ. Quando pollutionibus occupamur,tunc amici noſtri apices dei aduerſum nos ueniunt, & ſtant,increpant,minantur ignem æternum,minantur mortem repentinam. Proximi autẽ à longe ſtant,id eſt,angeli ſancti,qui proximi nobis ſunt quãdo iuſte & pie & caſte tractamur. Et quia pollutionibus aut impietatibus iuxta eſſe nõ poſſunt, ideo à longe ſtant,& illis longe ſtantibus uicio noſtro,uim nobis faciũt qui quærunt animam noſtram,& quærentes mala noſtra,ſuggerunt uanitatem, & dolos tota die meditantur. Iam qui uult ad miſericordiã peruenire, dicit quod ſequitur: Ego autem tanquam ſurdus non audiebam,illiſq; prouocantibus,ut in aliquo turpi aut malo uerbo prorumperem: Factus ſum ut mutus nõ aperiens os ſuũ. Quare hoc? Quia in te ſpero domine. Spe enĩ ſalui efficimur & credimus. Quoniam tu exaudis dñe deus,ut non inſultent nobis inimici noſtri. Qui inimici? Illi qui quando cõmouentur pedes noſtri,aduerſum nos magna loquuntur. Hæc autem dicimus,ſi agnoſcamus nos pro peccatis noſtris in flagella paratos,& dolor cordis noſtri agat contra nos,atque iniquitatem noſtram pronuncians,faciat nos cogitare pro peccato noſtro. Inimici enim noſtri uiuunt, & firmantur ſuper nos,quando delinquimus: quando autem non delinquimus,multiplicantur ut odiant nos inique. ut retribuant nobis mala pro bonis,ita ut orãtibus & caſte nos tractantibus,illi zelo ducti, pro his bonis mala retribuant,& faciant nobis detrahi,quando ſequimur iuſticiam. Et ideo clamãdum eſt ad dominum,ne derelinquat nos pro peccatis noſtris,ſed intẽdat in adiutorium noſtrum,in quo præterita pœnitemus,præſentia corrigimus,ipſe futura dirigat,ut ſicut titulus cõmemorationem diei ſabbati pſalmo poſitus proteſtatur,ab omni opere ſeruili ceſſemus,ut liberemur à ſeruitute peccati,per dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũm, qui in unitate deitatis regnat cũ patre,& ſpiritu ſancto ante omnia,& nunc & ſemper,& in cuncta ſecula ſeculorum Amen.

In finem pro ydithum canticum Dauid XXXVIII.

DIxi cuſtodiam uias meas,ut non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiã, cum conſiſteret peccator aduerſum me. Obmutui & humiliatus ſum & ſilui à bonis,& dolor meus renouatus eſt. Cõcaluit cor meũ intra me,& in meditatione mea exardeſcet ignis. Locutus ſum in lingua mea, notũ fac mihi domine finem meum. Et numerum dierum meorum quis eſt,ut ſciam quid deſit mihi. Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos,& ſubſtãtia mea tanquam nihil ante te. Verumtamen uniuerſa uanitas omnis homo uiuens. Verumtamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra cõturbabatur. Thezauriſat & ignorat cui congregabit ea. Et nunc quæ eſt expectatio mea,nónne dominus & ſubſtãtia mea apud te eſt. Ab omnibus iniquitatibus meis erue me,opprobrium inſipienti dediſti me. Obmutui & non aperui os meum,quoniam tu feci-

ſti

ſti amoue à me plagas tuas. A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus, propter iniquitatem corripuiſti hominem. Et tabeſcere feciſti, ſicut araneam animam eius, uerumtamen uane conturbatur omnis homo. Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam, auribus percipe lachrymas meas. Ne ſileas quoniã aduena ego ſum apud te & peregrinus, ſicut omnes patres mei. Remitte mihi ut refrigerer prius quàm abeam & amplius non ero.

IN tricesimo & octauo pſalmo ingreſſi uidemus ſancti propoſiti profeſſionem, in qua poſitus homo dei quid dixerit, quid cogitauerit, quid caruerit, quid doluerit, quid meditatus fuerit, quid orauerit, explicatur. Quid ergo dixerit audiamus. Ponamus eum audiſſe: Currite dum lucem habetis, ne uos tenebræ comprehendant. Et hic uolens currere dixerit, ut cuſtodiret uias ſuas, Primo omnium egit, ut nõ delinqueret in lingua ſua, poſuit ori ſuo cuſtodiam. Quãdo? Non ſemper tacuit? non omni tempore, ſed eo tempore dum conſiſteret peccator aduerſus eum, qui eum prouocaret, aut ad maledicẽdum, aut ad conuiciandum, aut ad obtrectandum, aut etiam aliquod malum ex ore ſuo proferendum. Hic eo tempore obmutuit, & humiliatus eſt & ſiluit, nõ ſolum à malis, ſed etiam à bonis. Perfectius egit Paulus, non obmutuit à bonis, ſed à ſolis malis. Nam dum conſiſteret peccator aduerſus eũ, dixit: Maledicimur, & benedicimus, & blaſphemamur & obſecramus. Hic tamẽ nec bonum nec malũ protulit: Sed obmutui, inquit, etiã à bonis, & dolor meus renouatus eſt, id eſt, nouis cõuicijs, nouis doloribus commouebar. Sed quia dixi ut non delinquerem in lingua mea, cõcaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exarſit ignis genuinus, qui motum conſcientiæ innocẽtis inflãmat. Locutus tamen tandem aliquando dixi domino: Notum fac mihi finem meum, ut ſciam quàm diu opprobrium inſipienti ero. Conſideraui tamen & hoc, quia uanitati ſubiacet omnis homo uiuens, quiq; cũ in imagine tranſeat, ſollicitus eſt & condit theſauros ignorans cui congreget eos. Quæ autem cauſa ut dum agit de eo, qui eum ſuo iurgio prouocabat ad litigãdum, ſubito ad iſtum deuolutus ſit qui theſaurizat. Vtiq; nõ eſſet lis in ſeculo, ſi non unus uellet alio ditior fieri, ſiue in opibus, ſiue in honoribus. Hic autẽ qui cuſtodit uias ſuas dicit: Expectatio mea nõ eſt alia, niſi dominus, & ſubſtantia mea ipſe eſt, qui ab omnibus iniquitatibus meis eripiat me, & amoueat à me plagas ſuas. A fortitudine enim manus domini defeci in increpationibus, conſiderans fortitudinẽ patientiæ dei, qui uſq; in crucem manus ſuas expandit, & dum illũ cupio imitari, defeci in increpationibus. Propter præuaricationem primũ hominem corripuiſti, & qui factus fuerat, ut efficeretur per obedientiam immortalis, per inobedientiam mortalis effectus eſt, & cum mortalis eſt, tabeſcat ueluti aranea anima eius. Nõ dixit mori feciſti, ſed tabeſcere feciſti, & dat araneæ comparationem, ut ſicut ſciſſa tela eius repentino flatu, ita ſciſſo corpore eius à morte, anima tabeſcat, non habens florem corporeum, & tamen uane conturbatur cum ſciat ſe non longo poſt tempore moriturum. Hæc in alio increpans, in ſe emendat, & cum lachrymis orat, ut non taceat dominus, loquatur in corde eius in conſilio eius, ut cognoſcat ſe incolam & peregrinum in hoc ſeculo, & dicat: Remitte mihi hic peccata mea, ut ibi refrigerer: Hic, inquit, mihi remitte prius quam abeam, quia ſi mihi hic remiſeris, ibi refrigerium inuenio, & amplius non ero peregrinus, quia efficior ciuis ſanctorum

& domeſticus dei per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui regnat in ſe/
cula ſeculorum Amen.

In finem pſalmus Dauid XXXIX.

EXpectans expectaui dominũ, & intendit mihi. Et exau/
diuit preces meas, & eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto
fecis. Et ſtatuit ſupra petrã pedes meos, & direxit greſſus
meos. Et immiſit in os meum canticum nouum carmen deo noſtro.
Videbũt multi & timebũt, & ſperabũt in domino. Beatus uir cuius
eſt nomẽ domini ſpes eius, & non reſpexit in uanitates & inſanias fal
ſas. Multa feciſti tu domine deus meus mirabilia tua, & cogitationi/
bus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi. Annunciaui & locutus ſum, multi
plicati ſunt ſuper numerum. Sacrificium & oblationẽ noluiſti, aures
autem perfeciſti mihi. Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti,
tunc dixi ecce uenio. In capite libri ſcriptum eſt de me, ut facerem uo/
luntatem tuam deus meus uolui, & legem tuam in medio cordis mei.
Annunciaui iuſticiam tuã in eccleſia magna, ecce labia mea non pro
hibebo domine tu ſciſti. Iuſticiam tuam non abſcõdi in corde meo,
ueritatem tuam, & ſalutare tuum dixi. Non abſcõdi miſericordiam
tuam, & ueritatem tuam à concilio multo. Tu autem domine ne lon
ge facias miſerationes tuas à me, miſericordia tua, & ueritas tua ſem/
per ſuſceperunt me. Quoniam circundederunt me mala quorũ non
eſt numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut
uiderem. Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, & cor meũ de/
reliquit me. Complaceat tibi domine ut eruas me, domine ad adiu/
uandum me reſpice. Confundãtur & reuereantur ſimul, qui quærũt
animam meam, ut auferant eam. Auertantur retrorſum & reuerean
tur qui uolũt mihi mala. Ferant confeſtim confuſionẽ ſuam, qui di/
cũt mihi euge euge. Exultent & lætentur ſuper te oẽs quærẽtes te, &
dicant ſemper magnificetur dominus, qui diligũt ſalutare tuum. Ego
autem mendicus ſum & pauper, dominus ſollicitus eſt mei. Adiutor
meus & protector meus tu es deus meus, ne tardaueris.

ISte in triceſimo octauo pſalmo dixit: Quæ eſt expectatio mea, nõne domi/
nus? Nũc in triceſimo nono dicit: Expectãs expectaui dñm, & reſpexit me.
Et qui ibi dixerat: Exaudi orationẽ meã. Hic dicit: Exaudiuit orationẽ meam.
Quid oraſti? Hoc, inquit, oraui, ut educeret cogitationes meas de lacu miſeriæ,
& de luto libidinũ, quæ merito feces dicũtur, & ſtatueret ſupra petrã pedes me
os, ut ultra non cõmouear flantibus uentis, id eſt, ſuggerẽtibus ſpiritibus immũ
dis. Et his factis dirigat greſſus meos, tunc dabit ori meo canticũ nouũ. Oẽs qui
uicerit, nouũ cãticũ canit, canit aũt nõ ſibi reputãs, quia ſine deo nõ reſpõdet ſa
lus, nec Pharaoni, ſed canit hymnũ deo, quia in ipſo faciemus uirtutẽ, & ipſe ad
nihil

nihilū redigit inimicos nostros. Ego ergo expectans dn̄m, hoc cōsecutus sum. Videbūt me multi sperantē in dn̄o, ad meū desideriū peruenisse, & ipsi timebūt deū,& sperabunt in dn̄o. Ille em̄ solus beatus, qui nomen dn̄i spem suā credēs, nō respicit uanitates mūdi,& insanias falsas diaboli. Multa fecit dn̄s mirabilia, & in cogitatione eius nullus similatur ei, nec in cœlis, nec in terris. Ego autē anū ciaui, quia expectaui dominum,& locutus sum, quia respexit me,& multiplicati sunt qui expectarent dn̄m. Didicerūt em̄ à me, quia sacrificiū & oblationē no luisti, aures autē perfecisti mihi, Dixisti em̄: Plus est obedientia auriū, quàm sacrificium manuū, quod tibi pro peccato offerri minime postulasti, tunc dixi ecce uenīā. In capite libri scriptū est de me, id est, in initio psalterij de me scriptum est, ut beatus efficiar uir, ut faciā uoluntatem tuā,& sit in lege tua uoluntas mea, hoc uolui,& legem tuā in medio cordis mei. Annunciaui iusticiā tuam in ecclesia magna, id est, in conuentu magnorū iuste locutus sum, iuste iudicaui, nō accipiēs personā. Prohibui labia mea, ut quod iustū est non absconderē in corde meo, sed ueritatem tuā in iudicio,& salutare tuū in persona humili dixi. Non celaui misericordiā tuam, sed dixi miserēdum inopi. Nec tacui ueritatem tuam in synagoga multa, id est, in conuētu multorum. Tu ergo dn̄e ne longe facias misericordias tuas à me, quia misericordia tua & ueritas tua semper susceperūt me, susceptū me suū agnoscit, æquitas dum iudico, misericordia dum subuenio. Et quoniam aduersa & mala cōprehenderūt me fugientem, & non possum mihi adesse,& multiplicātur super capillos capitis mei, ita ut ipsum cor meū derelinquat me. Deprecor, ut cōplaceat tibi domine, ut eripias me, dn̄e ad adiuuandū me respice. Quærunt enim spiritus immundi animā meam, ut auferant eam,& uolunt mihi mala, ita ut dum satis sibi fecerint, dicant mihi, euge euge. Præsta ut quotiens me uolunt capere, ferant confestim confusionē suam, exultent autem qui diligunt salutare tuum in me. Et quia egenus in uiribus,& pauper in uirtute sum,& sine auxilio tuo pugnare non ualeo, tu domine adiuua me. Festinant illi ut interficiant, domine deus meus, ne tardaueris in resistendo eis, qui regnas cum patre & spiritu sancto, per omnia secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid XL.

Beatus uir qui intelligit super egenū & pauperem, in die mala liberabit eū dominus. Dn̄s cōseruet eū & uiuificet eum, & beatum faciat eū in terra, & non tradat eum in animam inimicorū eius. Dominus opē ferat illi super lectū doloris eius, uniuersum stratū eius uersasti in infirmitate eius. Ego dixi domine miserere mei, sana animā meam quia peccaui tibi. Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius. Et si ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur cor eius, congregauit iniquitatem sibi.

Egrediebatur foras,& loquebatur in idipsum. Aduersum me susurrabant oēs inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi. Verbum iniquū constituerūt aduersum me, nūquid qui dormit nō adijciet ut resurgat. Etenim homo pacis meæ in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplātationē. Tu autem domine miserere mei,& resuscita me,& retribuā eis. In hoc cognoui quo-

niam uoluisti me, quoniã nõ gaudebit inimicus meus super me. Me autẽ propter innocentiã suscepisti, & cõfirmasti me in cõspectu tuo in æternũ. Benedictus dominus deus Israël à seculo in seculũ fiat fiat.

QVinq; sensus esse in homine, omnibus notũ est, qui sunt, uisus, auditus, odoratus, gustus, & tactus. Sed his omnibus præpositus, qui nutrimẽto sapientiæ coalescit, & memoriæ cibo pinguescit. Agitur ergo cũ eo in capite psalmi huius, ut intelligat super egenũ & pauperem. Nã uidere eũ omnes possunt, sed nisi intellexerit, inquit, super egenum & pauperem, beatus non erit, & in die mala non eũ liberat dominus. dicit em̃ & hic egenus & pauper: Esuriui, & non dedistis mihi mãducare: Sitiui, & non potastis me: Hospes fui, & nõ suscepistis me: Infirmus fui, & non uisitastis me. Beatus ergo qui intelligit super egenũ & pauperem. Christũ esse, ipsum em̃ si intelligit non cunctabitur, paratus erit succurrere. In die ergo mala, quãdo dicendũ est hœdis: Ite in ignem æternũ. Tunc liberat eũ dominus, & ut conseruet eũ, ut uiuificet eum, & beatũ faciat eum, & emundet in terra animã eius, & non tradet eũ in manus inimici eius, & uniuersum stratũ eius uersasti in infirmitate eius. Oẽm temtationem inimici esse hoc loco censemus: Stratũ uero eius orationem asserimus, in quo inclamat domino: Miserere mei, Sana animã meã, quia peccaui tibi. Dũ ergo sanata fuerit anima, stratus eius, id est, prostratio eius uersatur in infirmitate, id est, in illo uersat̃ qui fecit animã infirmam inimicis suis. Ideo deniq; & sequitur: Inimici mei dixerũt mala mihi, quando morietur? In peccato perijt ab eo hoc, quod dicitur Christianus. Hoc em̃ nomen est, quod perire nobis dæmonia student. Et ingrediũtur cor nostrũ, ut uideant si consentimus, et si consenserimus, simul in unũ susurrãt, & cogitant aduersum nos mala, & uerbũ iniquum cogitant aduersum nos, ut si peccauerimus non pœniteamur, sed desperantes recuperationẽ, ita damus nos hostibus prædã, dicentes eis: Nunquid qui dormit nõ adijciet ut resurgat? Nã & homo pacis meæ, in quo speraui, id est, homo meꝰ exterior ampliauit aduersum me supplantationẽ, consentiens suggestionibus eorũ, qui edebat mecũ panem uitæ, ipse consensit eis, accepit ab eis, ut Iudas argẽteos, & prodidit dominum. Ita hic accepit ab eis concupiscentiã, & prodidit me, sed tu domine sicut suscitasti filiũ tuum à mortuis, ita me suscita à peccatore, suscita me, & retribuã illis. In hoc cognoui quia pro me passus es, ut nõ gaudeat inimicus meus super me. Voluisti mecum, pro me mori, etiam non recusasti, sed te iacente in sepulchro timui, te autẽ resurgente non gaudebit inimicus meus super me, propter innocẽtiã enim meã suscepisti me, hoc ecclesia in Apostolis & prophetis dicit, quia nõ philosophos & rhetores, sed rusticos & piscatores suscepti à deo ecclesiã parauerunt, quã confirmauit in conspectu suo in æternũ. Cui dicimus: Bñdictus dominus deus Israel à seculo & in seculũ fiat fiat. Non te offendat diligẽs lector, quod rem mysticã ad moralẽ traximus causam. Nã sicut Iudam ad prodendum dominum circundederunt Pharisæi, & munera ei offerẽdo fecerunt eum salutẽ suam tradere, ita hominẽ meum exteriorem, qui edit panẽ meum, spiritus immundi circundant, & offerunt ei, nunc pecunias per auariciam, nunc luxuriã per concupiscentiã, à quibus si acceperit, prodit, dũ prodiderit, agũt cũ eo ut laqueo se suspẽdat, id est, ut desperet se posse à pœnitẽtia liberari, sed istis dicit: Nũquid q dormit nõ adijciet, ut resurgat. Quod quidẽ mysticus, ut dixi, sensus ad resurrectionem dominicã manifestat, sed nos moralem ex mystico genuimus locum, qui propter hoc quod nos ipsi nobis nocuimus, abijcimur, ce lle

mus

mus nobis nocere, & innocentes efficimur, ut merito unusquisque dicat deo, Propter innocentiam suscepisti me, & qui proieceras à facie tua per peccatum, nunc per pœnitētiam confirmas me in conspectu tuo in æternum, qui regnas in secula seculorum Amen.

In finem intellectus filijs Chore: psalmus Dauid XLI.

QVemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deū fontem uiuū, quando ueniam & apparebo ante faciem dei. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est deus tuus. Hæc recordatus sum: & effudi in me animam meam, quoniam trāsibo in locum tabernaculi admirabilis usq; ad domum dei. In uoce exultationis & confessionis, sonus epulantis. Quare tristis es anima mea, & quare cōturbas me. Spera in deo, quoniam adhuc cōfitebor illi, salutare uultus mei & deus meus. Ad me ipsum anima mea conturbata est, propterea memor ero tui de terra Iordanis & hermonijm a monte modico. Abyssus abyssum inuocat in uoce cataractarū tuarum. Omnia excelsa tua & fluctus tui super me transierunt. In die mandauit dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. Apud me oratio deo uitæ meæ, dicā deo susceptor meus es. Quare oblitus es mei, & quare cōtristatus incedo dum affligit me inimicus. Dum confringuntur ossa mea, exprobrauerūt mihi qui tribulant me inimici mei. Dum dicūt mihi per singulos dies, ubi est deus tuus, quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare uultus mei & deus meus.

SIcut ceruus serpentinis carnibus pastus, ueneno exæstuans festinat ad fontes, ita serpentis antiqui pastus consilio festinat anima mea ad te deus. Et quia proiecisti me à facie tua per præuaricationem meam, nunc per pœnitentiam meam sunt mihi lachrymæ panes die ac nocte dicenti, quando ueniā & parebo ante faciem dei? Patior enim insultationes dæmonum dicētium mihi: ubi est ad cuius similitudinem factus es? proiecit te de paradiso suo. Ego autem credo quod ibi ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, ubi factus est homo, nec solum ibi reuertar per Christum, uerum etiam perueniam ad domum ipsius dei. Et qui inde proiectus sum in uoce tribulationis, reuertar in uoce exultationis & confessionis sonus epulantis. Noli ergo iam tristis esse anima, sed spera in deum, quia confitebor illi. Saluator uultus mei, id est, imaginis suæ recuperator erit deus meus, qui me à facie sua, nō ut ipse uoluit proiecit, sed ego à me ipso animam conturbaui, ego eam læsi à me ipso, anima mea turbata est, & propter hoc memor ero nominis tui ad terram Iordanis, ibi accipiam remissionem peccatorum. Vbi abyssus abyssum inuocat. Filius patrem de ꝓfundo terræ, & fluminis, & apertis cataractis cœli descendente spiritu sancto, pater appellat filium de altitudine cœlorum. Cum ergo altitudo ad altitudinē clamat, excelsa dei

in me ingressa sunt. Homo enim recuperatus est,non angelus, non aliqua alia creatura, quando in die mandauit dominus misericordiam suam,gratis in baptismo remittendo peccata,& ipsam misericordiam suā mihi in tenebris peccatorum posito,uelut in obscuro noctis,ibi hanc eandem misericordiam declarauit. Plus est enim misericors in pœnitente,quā in credēte,ibi per baptismatis graciā simplex est indulgentia : hic geminatur,& ueluti duplici lumine declaratur, quandoq; dicit homo cum lachrymis deo: Susceptor meus es, quare me oblitus es,cum possis indulgendo succurrere? Quare me repulisti,cū possis expulsum & exulem ad patriam reuocare? Et quare tristis incedo,cum possis læticiam reddere? Incedo,inquit,tristis,dum affligit me inimicus,dū confringit omnia ossa mea. Tristicia enim animi, ait, Salomon exiccat ossa. Cessa ergo tristicia, & desine conturbare me,spe enim saluus efficior,& erit salus uultus mei, reddens libertatem aspectibus meis deus meus,qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid XLII.

IVdica me deus & discerne causam meam de gente non sancta,ab homine iniquo & doloso eripe me. Quia tu es deus fortitudo mea,quare me repulisti, & quare tristis incedo dū affligit me inimic9. Emitte lucē tuā & ueritatē tuā,ipsa me deduxerūt & adduxerunt in montē sanctū tuum,& in tabernacula tua. Et introibo ad altare dei,ad deum qui lætificat iuuentutem meam. Confitebor tibi in cythara deus deus meus,quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in deo,quoniam adhuc confitebor illi salutare uultus mei & deus meus.

GEns non sancta,cogitationum pessimarū sunt semina,quæ zizania in euāgelio,à malo homine super bonum semen sata nascūtur. Ab hoc homine iniquo,id est,diabolo libera me,quia tu es deus fortitudo mea, noli me repellere à te,ut non tristis incedam quando affligit me inimicus,sed immitte lucē tuam & uince tenebras meas,mitte ueritatem tuam,& uince mendacia mea. Lux enim tua & ueritas tua,ipsæ me perducunt ad montem sanctum tuum,& in tabernacula tua,cum ingredi me feceris ad altare dei,ubi quāuis senectute confectus uenerim, ibi iuuenis fiam,ut quasi infans cōfitear in cythara domino deo meo, Iam noli tristis esse anima mea,desine conturbare me,aufer à te desperationem,& spera in deum,quoniam confitebor illi. Salus eī uultus mei erit deus meus,qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem pro filijs Chore intellectus psalmus Dauid XLIII

DEus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerunt nobis. Opus quod operatus es in diebus eorum,& in diebus antiquis. Manus tua gentes disperdidit & plantasti eos,afflixisti populos & expulisti eos. Nec enim in gladio suo possederunt terram,& brachium eorum non saluabit eos. Sed dextera tua & brachium tuum & illuminatio uultus tui, quoniam complacuisti in eis. Tu es ipse rex meus & deus meus, qui mandas salutes

Iacob. In te inimicos nostros uentilabimus cornu, & in nomine tuo spernemus insurgẽtes in nobis. Nõ enim in arcu meo sperabo,& gladius meus non saluabit me. Saluasti enim nos de affligẽtibus nos,& odiẽtes nos confudisti. In deo laudabimur tota die,& in nomine tuo confitebimur in seculũ. Nunc autem repulisti nos & confudisti nos, & non egredieris deus in uirtutibus nostris. Auertisti nos retrorsum post inimicos nostros,& qui oderũt nos diripiebãt sibi. Dedisti nos tanquam oues escarum,& ingentibus dispersisti nos. Vẽdidisti populum tuum sine precio ,& non fuit multitudo in commutationibus eorum. Posuisti nos opprobrium uicinis nostris, sub sanationem & derisum his qui sunt in circuitu nostro. Posuisti nos in similitudinẽ gentibus,commotionũ capitis in populis. Tota die uerecundia mea contra me est,& confusio faciei meæ cooperuit me. A uoce exprobrãtis & obloquentis,à facie inimici & persequentis. Hæc omnia uenerunt super nos nec obliti sumus te,& inique non egimus in testamento tuo. Et non recessit retro cor nostrũ, & declinasti semitas nostras à uia tua. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. Si obliti sumus nomen dei nostri,& si expandimus manus nostras ad deum alienum. Nónne deus requiret ista, ipse enim nouit abscõdita cordis. Quoniam propter te mortificamur tota die,æstimati sumus sicut oues occisionis. Exurge quare obdormis domine,exurge & ne repellas in finem. Quare faciem tuã auertis,obliuisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ. Quoniam humiliata est in puluere anima nostra,cõglutinatus est in terra uẽter noster. Exurge domine adiuua nos,& redime nos ꝓpter nomen tuũ.

TRia genera hostium Christiano insurgunt:unum genus diaboli & dæmonum eius:aliud persecutorum:tertium quod commune est omnibus barbaricæ feritatis. Sed tota tria genera non arcu nostro nec brachio nostro superãtur,sed dextera dei & brachio dei & illuminatione uultus eius, de quo patres nostri narrauerunt nobis. Quomodo manus illius eiecit gentes,& plãtauit eos. Sicut ergo illi non in gladio suo possederũt terram,sic & nos non in uirtute nostra confidentes terram nostri corporis possidemus,sed tu saluas nos ex affligẽtibus nos,siue regibus perfidis,siue dæmonijs,siue (ut dixi) hostibus usitatis,quia damur eis pro peccatis nostris,uelut oues escarum,sed si exclamemus, dicẽtes: Hæc omnia uenerunt super nos,& obliti non sumus te domine. Aut si obliti sumus nomen dei nostri, aut si expandimus manus dijs alienis,tu deus uerus require, ista qui optime nosti occulta cordis. Pro deo patitur, quidquid aduersi sustinuerit omnis sanctus. Quia sicut qui pecunias multas habet,si passus fuerit furis gladium, pro pecunijs suis passus est, ita qui sanctitatem in moribus obtinet,quicquid passus fuerit aduersi,pro deo patitur, quæ summa est integritas sanctitatis,& patitur inimicum, siue persecutorẽ fidei, siue persecutorẽ

mundi corporeum, siue per ipsum principem mundi & ministros eius. Tenentes ergo sanctitatē, clamemus domino. Quoniā propter te morte afficimur tota die, rogamus, ut exurgas & non repellas nos in finē, ne obliuiscaris inopiam nostram, & tribulationem nostram, quoniam humiliata est in puluere anima nostra, adhæsit in terra uenter noster. Quando enim corporalibus necessitatibus aggrauamur, uexatur in puluere anima nostra. Dum autē uēter noster terrenis dapibus adhæret, æternum nobis minatur interitum. Ostendimus tibi uulnera nostra, tu qui saluator es, exhibe uulneribus medicamina. Nemo enim ab humilitate pulueris liberam habebit animam, nisi tu per inuisibiles donaueris animæ cōtemptū pulueris corporalis. Nec habebit amorem ieiunij & orationis, ad contemnendum uentrem, qui terræ adhæret, nisi tu concesseris. Exurge domine adiuua nos & libera nos, propter hoc ipsum quod nominis tui splendore censemur, libera nos ab occupationibus pulueris, in quibus humiliatur anima nostra, & ab aggrauatione uentris. Quia si harū duarum specierum nobis concesseris dona, contemptum corporis & uentris, liberi erimus in Christo Iesu domino nostro, per quem & cum quo tibi est deo patri & spiritu sancto honor & gloria in secula seculorum Amen.

In finem pro his qui cōmutauntur filijs Chore ad intellectum canticum pro dilecto XLIIII.

Ructauit cor meum uerbū bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis. Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in æternum. Accingere gladio tuo, super fœmur tuum potentissime. Specie tua & pulchritudine tua, intende prospere procede & regna. Propter ueritatem & mansuetudinem & iusticiam, & deducet te mirabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent in corda inimicorū regis. Sedes tua deus in seculum seculi, uirga directionis uirga regni tui. Dilexisti iusticiam, & odisti iniquitatē, propterea unxit te deus deus tuus oleo læticiæ præ cōsortibus tuis. Myrrha & gutta & cassia à uestimentis tuis à domibus eburneis, ex qbus delectauerūt te filiæ regū in honore tuo. Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato, circundata uarietate. Audi filia & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est dominus deus tuus & adorabunt eum. Et filiæ Thyri in muneribus, uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, in fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus. Adducentur regi uirgines post eam, proxime eius afferentur tibi. Afferentur tibi in læticia, & exultatione, adducentur in templum regis. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Memores erunt nominis tui domine, in omni

genera-

generatione & generatione. Propterea populi confitebuntur tibi in aeternum, & in seculum seculi.

ERuctauit cor patris uerbum bonũ, omnia per ipsum facta sunt. Quia uniuersa suum eũ creatorem agnoscũt. Regi suo opera sua dicunt, hoc est, oĩa quæ subsistimus & mouemur & sumus opera tua. Lingua mea calamus est. Cuius calamus? Scribæ, inquit, uelociter scribentis. Quid turbãter, quid festinãter lingua prophetæ proferre uult, audiamus: Hoc, inquit uerbum quod pater eructauit, cuius omnia quæ sum⁹ opera sumus. Speciosus forma apparebit, & præ erit filijs hominũ. Speciosus forma, id est, uirginea forma erit ortus ei⁹. Et diffusa gratia à labijs ei⁹ egreditur, per quã benedictus erit in æternũ. Et accingit gladium suũ super femur, ad amputandas omnes libidines. Ostẽdens speciẽ suam, id est, manifestans patrẽ, & pulchritudinem suam, id est, & spiritum sanctũ. Species enim filij pater est, & pulchritudo eius, spiritus sanctus, & in his intendit & prospere procedit, & regnat propter ueritatẽ: propter hanc de cœlo descendit, quia perierat à filijs hominũ: propter hãc procede, & regna propter ueritatem. Nec solũ propter ueritatẽ, sed & propter mansuetudinẽ, & propter iusticiã trinitas regnat. Pro his tribus specieb⁹ in Christo, ꝓpter ueritatẽ, pater ueritatis est. Propter mãsuetudinem filius, quia exinaniuit seipsum, & cum esset æqualis patri, formã serui suscepit, in qua speciosus apparuit, & propter iusticiam eius spiritus sanctus. Sic enim dicit ad Ioãnem cum baptizaretur. Sic decet nos implere omnem iusticiam. Et his dictis aperti sunt cœli, & in specie colũbæ uenit in eũ spiritus sanctus. Post hæc deduxit eum mirabiliter dextera eius, ex qua cæcos illuminabat, infirmos curabat, mortuos suscitabat. Sagittæ autẽ eius acutæ, omnibus notum est, sic ut ipsi mundi amatores pingerent sibi spiritum immundũ in specie cupidinis, intendentis arcum, & exprimentis sagittas, in amorem libidinis uulnerãtes. Ita ergo hic noster exprimet sagittas acutas potẽtissimas in amore regni cœlorum, ita ut renuncient homines & patrem & matrem, & omnia quæ possident. Insuper & seipsos abnegent & sequantur eum. Istæ sagittæ amicos regis liberant, inimicos regis occidunt. In corde enim percutiuntur, ubi eorum suggestiones inueniunt. Cũ enim obtinuerint istæ sagittæ in corde nostro uictoriam, tunc sedem Christi in mente nostra suscipimus, & uirgam rectam, hoc est, regulam rectæ fidei, uirgam regni eius appetimus, in qua sub disciplina agentes diligimus iusticiam, & odimus iniquitatem. Cum scilicet imitantes quem unxit deus oleo læticiæ præ cõsortibus suis. Sicut enim speciosus forma præ filijs hominum in carne natus apparuit, sic unctus chrismate præ omnibus Christus Iesus apparuit. Multi filij hominũ sancti ab Abel usq; ad Christum, sed nullus ex uirgine natus. Nullus hac specie æditus, hac forma manifestatus: Quis, inquit, erit similis deo inter filios dei? ut subaudiam⁹, illi gratia filij, hic natura, & multi Christi unctione olei: Hic autem angelis adorantibus, stellis indicantibus, prophetis præconãtibus, Ioanne metuente, cœlis apertis, patre de cœlis clamante, spiritu sancto adueniente de cœlis, & in eo manente. Christus est præ omnibus participibus, quibus hoc comparticipatus est nomen. Myrrha & gutta & Cassia à uestimẽtis eius. Myrrham in assumptionem corporis, Gutta cum attactu uestimentorum eius homines saluabantur. Cassia cum odor uitæ credentibus probabatur. Contra hoc uenit, ut dicatur, & Iudas uestimentũ eius tetigit & perijt. Milites autem etiam possiderunt uestimentũ eius. Et pro hoc ipsum ad interitum sunt deuoluti. Quomodo ergo odore uestimẽtorum eius salus animæ gignebatur. Audi Apostolum dicentem: Alijs quidem odor

uitæ

uitæ in uitam. Alijs uero odor mortis in mortē. Sanè illud considerandum est, quod domus eū eburneæ delectant. Eburnea domus est corpus castum, in qua tinea nō facit ullam libidinē peccati. Vnde animæ dicitur, in cuius potestate da tum est corpus: Audi filia & uide, inclina aurem tuam his uerbis, ut obliuiscaris populum tuū, id est, exempla peccantiū, & domū patris tui, id est, imitationem Adæ patris tui secundū carnē. Quare hoc? Quia cōcupiuit rex decorem tuū. Quis iste rex est? Quē adorāt, inqt, filiæ Tyri in muneribus. Si eīn Tyrus, quæ superstitiosior cæteris ciuitatibus semper fuit, dat adorantes animas Christo, & munera offerentes, quanto magis uultū eius adorabunt oēs diuites plebis? Sanè gloriā omnem quam in gēmis reginæ circunferūt extrinsecus ad uidēdum hominibus, hic omnē gloriam filiæ regis ab intus esse uult in penetralibus mētis, ibi eam uult in fimbreis aureis circundari uarietate uirtutū. Tunc adducentur uirgines, incorrupta fides, pacientia, prudentia, & proxime earū adducētur in læticiam & exultationē, ut intrent in templū regis. Vbi pro duodecim patriarchis, nati sunt deo filij alij duodecim, quos constituit principes Iesus, sup oēm terrā, memores nominis sui in omni gente, cū eis diceret, baptizate oēs gentes. Propterea populi confitentur deo in æternū, & in omnia secula seculorū Amē.

In finem filijs Chore pro arcanis XLV.

DEus noster refugiū & uirtus, adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis. Propterea nō timebimus dū turbabitur terra, & trāsferentur montes in cor maris. Sonuerūt & turbatæ sunt aquæ eorū, conturbati sunt mōtes in fortitudine eius. Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei, sanctificauit tabernaculū suū altissimus. Deus in medio eius non cōmouebitur, adiuuabit eā deus mane diluculo. Cōturbatæ sunt gentes, & inclinata sunt regna, dedit uocem suā mota est terra. Dominus uirtutū nobiscum, susceptor noster deus Iacob. Venite & uidete opera domini quæ posuit prodigia super terram, auferens bella usq; ad finem terræ. Arcum cōteret & confringet arma, & scuta cōburet igni. Vacate & uidete, quoniā ego sum deus, exaltabor in gentibus & exaltabor in terra. Dominus uirtutum nobiscum, susceptor noster deus Iacob.

QVando in lachrymis & in animi tribulatione fuderis orationem deo, securus esto quod deus tibi & refugium fit, & uirtus efficitur. Incipis non timere dū conturbatur terra corporis tui. Quia transferūtur montes Apostoli domini, altitudinem eius prædicantes. Ipsi transferentur, in corde maris, in mētibus seculi fluctuantis, quantūmuis sonent & turbentur aquæ eius, & conturbentur etiam ipsi montes, id est, Apostoli in fortitudine eius, id est, in passione eius, quantàuis peccata sint quæ conturbent animas: Et prædicantibus Apostolis, hi qui peccatorum opprimuntur conscientia, tribulentur, unus impetus Iordanis dat remissam peccatorum, & lætificat ciuitatem dei, cū sanctificat tabernaculum corporis tui spiritus sanctus. Deus iam in te nō cōmouebitur, cū adiuuat animā tuam deus aspectu suo. Hebræ⁹ dicit: Adiuuauit eam deus mane diluculo, id est, cum tenebræ peccatorum per fluminis impetum transierint, deus qui lux est, initiū lucis dat in cor eius, & adiuuat eā, id est, animā quæ dicit: Dominus

minus uirtutū nobiſcū, ſuſceptor noſter deus Iacob, quantūcunq; conturbētur gentes, id eſt, idola colentes aduerſus martyres domini, quantūuis inclinētur re gna ad perſecutionem eorum, dat uocem ſuam altiſſimus in corde eorū, & ita mouetur terra corporis eorū, ut penitus non timeant eos qui occidunt corpus, timentes autem illum qui & animā & corpus poteſt perdere in gehennam, ita contemnunt animas eorum, ut paſſionibus ſuis arcus eorum conterant, & arma eorum confringant. Qui hoc faciunt? qui uacant ab omnibus mundi curis, & uident, quoniam ipſe eſt deus qui negatur à gentibus, qui à Iudæis crucifigitur, hic noſter refugium, hic noſter uirtus, hic noſter adiutor, hic deus uirtutū, hic ſuſceptor noſter eſt, qui eſt etiam deus Iacob regnans cum patre & ſpiritu ſancto nunc & ſemper, & in omnia ſecula ſeculorum Amen.

In finem pro filijs Chore, pſalmus Dauid XLVI.

Omnes gentes plaudite manibus, iubilate deo in uoce exultationis. Quoniam dominus excelſus terribilis rex magnus ſuper omnem terram. Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris. Elegit nobis hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob quā dilexit. Aſcendit deus in iubilo, & dominus in uoce tubæ. Pſallite deo noſtro pſallite, pſallite, regi noſtro pſallite. Quoniā rex omnis terræ deus, pſallite ſapienter. Regnabit deus ſuper gētes, deus ſedet ſuper ſedem ſanctā ſuam. Principes populorum congregati ſunt cum deo Abraham, quoniam dij fortes terræ uehemēter eleuati ſunt.

Omnes gentes plaudite manibus. Sicut in aduētu diaboli omnibus gentibus planctus indictus eſt: Audiuimus enim uocem de cœlo dicētem, uæ terræ & mari, quia proiectus eſt diabolus ad uos, ita in aduētu domini Ieſu in uoce exultatiōis dicitur: Oēs gentes plaudite manibus, deus eñ ſummus, deus terribilis, qui eſt magnus ſuper omnē terram, hic ſubiecit populos nobis. Hoc Apoſtoli dicunt: Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris. Quādo hoc fecit? Quādo elegit nobis hæreditatē ſuam in ſpecie Mariæ, quā dilexit ſpiritus ſanctus, tunc aſcendit in ſtrepitu & in uoce tubæ. Herodes turbatur, paſtores terrentur, magi fugiunt, infantes occidūtur, angeli pſallunt, dicentes: Gloria deo in excelſis, qui dicunt paſtoribus, quia ecce regnat deus ſuper oēs gētes, deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuā. Si ſedes eius ubicūq; uirginitas illibata fuerit, quanto magis in Maria? Principes populorum cōuenerunt cum deo Abraham. Principes hoc loco angelos indicat, qui cum deo Abrahā ad Mariā conuenerunt, quando gloriam cecinerūt. Vt quid autem natus ſit rex magnus, & ut quid conuenerint principes cum deo Abraham, audiamus: Ideo, inquit, conuenerunt, quia dij fortes terræ in ſuperſtitionibus ſuis, & in templis ſuis nimiūm eleuati ſunt, ut his expulſis atque deiectis, regnet dominus Ieſus Chriſtus ſuper omnes gentes in ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus cantici filijs Chore ſecunda ſabbati. XLVII.

Magnus dominus & laudabilis nimis, in ciuitate dei noſtri in monte ſancto eius. Fundatur exultatione uniuerſæ terræ, mons Syon latera Aquilonis ciuitas regis magni. Deus in domibus eius cognoſcetur cum ſuſcipiet eam. Quoniam ecce reges

ges terræ cōgregati sunt,cōuenerunt in unum. Ipsi uidentes sic admi rati sunt,conturbati sunt,cōmoti sunt,tremor apprehēdit eos. Ibi do lores ut parturientis,in spiritu uehementi conteres naues Tharsis. Si cut audiuimus,sic uidimus in ciuitate domini uirtutum,in ciuitate dei nostri,deus fundauit eam in æternum. Suscepimus deus misericordi am tuam,in medio templi tui. Secundum nomen tuum deus sic,& laus tua in fines terræ,iusticia plena est dextera tua. Lætetur mons Syon,& exultent filiæ Iudæ,propter iudicia tua domine. Circunda te Syon & cōplectimini eam,narrate in turribus eius. Ponite corda uestra in uirtute eius,& distribuite domos eius,ut enarretis in ꝓgenie altera. Quoniam hic est deus noster in æternum,& in seculum secu li,ipse reget nos in secula.

MAgnus dominus & laudabilis nimis. Laus domini pro diuersitate dono rum eius & operum est prædicāda. Laudatur in sanctis,laudatur in do nis cibi carnalis & spiritualis:laudatur in fabrica mūdi,& in diuersis,ut diximus, largitionibus suæ inæstimabilis pietatis. In isto autem psalmo qua de causa lau datur? Quia dilatauit,inquit exultationē uniuersæ terræ à monte Syon,à late re Aquilonis,ibi est ciuitas magni regis,ciuitas Bethleem. In huius ciuitatis gra uibus,id est,in his qui nulla sunt leuitate superflui,in his cognitus est dominus. quando suscepit eam. Quam eam? Exultationem utique,quam dilatauit omni terræ. In grauibus usque hodie cognoscitur dominus. Sicut enim si uideas ali quem leuem & uanum, ibi cognoscis diabolum: sic si quem uideris grauitate conspicuum,ibi cognoscis dominum Iesum Christum. Sicut tunc cognitus est in grauibus,in Mariæ integritate,& in Ioseph castitate. Statim autem ut in his cognitus est,reges terræ turbati sunt. Venerūt enim principes sacerdotū & scri bæ populi ad regem,& ad stellæ indiciū interrogati,dixerunt natum Christum in Bethleem Iudæ: Tunc,inquit,rex turbatus est,& omnis Hierosolyma cū eo. Etiam ipsi uidentes stellā tunc admirati sunt,& tremor apprehendit eos, ita ut admoniti in somnis nō redirent ad Herodem regem. Misit autē rex,& occidit omnes infantes,& ibi matres eorū dolebāt in nece eorum. Sicut parturiētes do luerāt. Dolebant autē in spiritu uehementi. Cōtritæ sunt etiam naues Tharsis. Etymologiam fecit naues Tharsis nominando,quod tēpore quo non est inuē tus dominus,& infantes occisi sunt,etiam nauigia regio sunt iussu uexata, qui bus magi,qui nō redierant ad regem,credebantur fugere potuisse. Nos autem sicut audiuimus ab eis natū regem: ita & uidimus in ciuitate dei nostri,quā fun dauit dominus in æternū. Ibi suscepimus deus misericordiam tuā,in medio tē pli tui,secundū nomē tuum,quo saluator diceris,ita & laus tua in fines terræ. Iu sticia enim plena est dextera qua nos dignaris eruere, & diabolum subiugare, quo facto lætatur mons Syon, lætatur ecclesia,& exultāt filiæ Iudæ,omnes ani mæ ex utero ecclesiæ iterata natiuitate progenitæ,propter iudicia tua domine, quibus hoc iudicasti,ut diabolū subiugares,& animas hominū liberares. Nunc uos ô animæ liberatæ & iterum genitæ,circūdate matrem uestrā Syon,& duo rum testamentorum plena lactibus ubera sugite, narrate in turribus eius mise ricordiam,quam consecuti estis. In turribus qui sunt ciuitatē defendūt,& hosti bus resistunt. Ponite corda uestra in uirtute eius. Considerate qua uirtute pro

uobis

uobis pugnat,& diſtribuite gradus eius, unumquenq; pro ſuo merito facite ad gradum accedere,ut illi iuſte epiſcopatus ſedem, illi iuſte presbyterij gradũ tradas. Sic diſtribuite gradus eius,ſine pecunia,ſine acceptione perſonæ,ut enarretis in progenie altera. Quia hic eſt dominus deus noſter,qui regnat cum patre & ſpiritu ſancto filius dei,ipſe reget nos in ſecula Amen.

In finem pro filijs Chore pſalmus Dauid. XLVIII.

AVdite hæc oẽs gentes,auribus percipite oẽs qui habitatis orbem. Quicq; terrigenæ & filij hominum,ſimul in unum diues & pauper. Os meum loquetur ſapientiam,& meditatio cordis mei prudentiam. Inclinabo in parabolam aurem meam, aperiam in pſalterio propoſitionẽ meam. Cur timebo in die mala, iniquitas calcanei mei circundabit me. Qui confidunt in uirtute ſua, & in multitudine diuitiarũ ſuarũ gloriantur. Frater nõ redimit, redimet homo,non dabit deo placationem ſuam. Et preciũ redẽptionis animæ ſuæ,& laborabit in æternum,& uiuet adhuc in finem. Non uidebit interitum cũ uiderit ſapientes morientes,ſimul inſipiens & ſtultus peribunt, Et relinquent alienis diuitias ſuas, & ſepulchra eorum domus illorum in æternum. Tabernacula eorum in progenie & progenie,uocauerunt nomina ſua in terris ſuis. Et homo cum in honore eſſet non intellexit,comparatus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis. Hæc uia illorum ſcandalum ipſis,& poſtea in ore ſuo complacebunt. Sicut oues in inferno poſiti ſunt,mors depaſcet eos. Et dominabuntur eorum iuſti in matutino,& auxilium eorum ueteraſcet in inferno à gloria eorum. Verumtamen deus redimet animã meam de manu inferi,cum acceperit me. Ne timueris cum diues factus fuerit homo,& cũ multiplicata fuerit gloria domus eius. Quoniam cum interierit non ſumet omnia,necq; deſcendet cum eo gloria domus eius. Quia anima eius in uita ipſius benedicetur, cõfitebitur tibi cum benefeceris ei. Introibit uſq; in progenies patrum ſuorum, & uſq; in æternum non uidebit lumen. Homo cũ in honore eſſet nõ intellexit,cõparatus eſt iumẽtis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis.

SOla Chriſti uox omnes uocat ſimul in unum,excluſa omni acceptione perſonæ,diuitem & pauperẽ, nobilem & ignobilẽ, nec omnẽ omnino terrenum apicem dignitatis excludens,omnes inuitat,ex æquo aperiens in pſalterio propoſitionem ſuam,oſtẽdens quid timẽdum ſit nobis in die mala.Ne iniquitas,inqt,calcanei circundet me.In ſe dicit,quod in te timeas.Calcaneus finẽ corporis notat,ad ipſum ſerpens attendit,ibi inſidiatur. Hoc ſolũ timendũ eſt omnibus,ne in fine ſuo iniquitate ſua capiantur.In quo enim opere quis inuentus fuerit in fine,in eo erit uſq; in ſempiternum.Vos autem qui confiditis in uirtute ueſtra,& in abundãtia diuitiarum gloriamini,hoc ſciatis,quod nullus uos ab interitu redimat,non pater,non frater,niſi homo Chriſtus Ieſus,qui dedit ſeipſum re-

ſum redemptionem pro omnibus. Nullus ueſtrũ dabit deo portionem ſuam, precium redemptionis animæ ſuæ, ut laboret in æternum, & uiuat in finem, & non uideat interitũ, cum uiderit ſapientes morientes. Si enim omnis illi magni & opinati, & ſapientiſſimi mortui ſunt, quomodo nõ inſipientes peribunt, qui congregant diuitias, & miſeri dũ poſſunt egentibus dare, nolunt. Hij relinquẽt alienis diuitias ſuas: Nã & cum plures domos habeant, ſepulchra tantum erũt domus eorũ in æternum. Miſer homo, hoc dũ in corpore eſt non intelligit, dũ quaſi pecus cœperit mori, ſimilis erit illis. Interim in hac uia in qua uiuũt, monſ ta ſancta ſcandalũ ſunt illis, poſtea in ore ſuo benedicent. Cum ſicut oues in inferno poſitos, mors depaſcitur, tunc dominabũtur eis iuſti in matutino tẽpore, quo lux reſurrectionis inchoauerit, quãdo glorioſi à gloria ſua expulſi parebũt, tunc deus liberat animã meam de manu inferni, accipiens me. Nõ ergo timeas paupertatem tuã, cum diuitias attendis alienas, quas bene noſti hic à moriente derelinquendas. Non ẽm quando moritur ſecum tollit omnia, neq; ſimul deſcẽ dit cũ eo gloria domus eius. Anima deniq; eius ab adulatoribus in uita ipſius benedicetur. Poſt hæc confitebitur deo inuitus, quod eius bonitate multa habuerit, multa potuerit, pœnitẽs quod cũ poſſet inopes iuuare, noluerit. Et quia ſera confeſſio fructum indulgentiæ non capit, tempore quo progenies ingreditur patrum ſuorũ, iam utiq; depoſito corpore, uſq; in æternũ nõ uidebit lumẽ. Quare? Quia cum eſſet in corpore iſta non intellexit, modo cõparatus iumentis inſipiẽtibus, ſimilis factus eſt illis. In quo tamen honore fuerit, ſi forte requiris, ſimilis deo fuit, & nunc ſimilis eſt iumentis inſipiẽtibus. Nõ ẽm habens in ſe ſimilitudinem dei, nõ uidebit lumen, ſed amiſſa ſimilitudine dei, dum cœperit quaſi pecus uentri & libidini inſeruire. Similis pecoribus iã factus, ita uilis erit deo, quàm uile eſt pecus. Et ideo ſic intrat progenies mortuorum in peccatis ſuis, quos hic in iſta uita imitatus, quia ibi ſunt patres eorum, non quorum ſunt ſemine propagati, ſed quorũ ſunt opera imitati. Deniq; Iudæi cũ filij Abrahæ eſſent: dicit eis dñs: Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis. Vide & qd adiecit: Vos ex patre diabolo eſtis, opera enim patris ueſtri uultis facere. Sic ergo hic intrat in progenies patrũ ſuorũ, uſq; in æternũ non uidebit lumen. Seruãtes autẽ in ſimilitudinẽ dei, & non ea abiecta, ſimilitudinem in ſe pecorũ ſumit, uenient ab oriente, & occidente, & recũbent cum Abrahã, & Iſaac, & Iacob in rẽgno patris & filij & ſpiritus ſancti, qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus Aſaph XLIX.

Deus deorum dominus locutus eſt, & uocauit terram. A ſolis ortu uſq; ad occaſum, ex Syon ſpecies decoris ei⁹. Deus noſter manifeſte ueniet, deus noſter & nõ ſilebit. Ignis ante ipſum præcedet, & inflãmauit in circuitu eius tẽpeſtas ualida. Ad uocauit cœlũ deſurſum, & terram diſcernere populũ ſuum. Cõgregate illis ſanctos ſuos, qui ordinãt teſtamẽtũ eius ſuper ſacrificia. Et annunciabunt cœli iuſticiã eius, quoniã deus iudex eſt. Audi populus meus & loquar Iſraël, & teſtificabor tibi deus deus tu⁹ ego ſum. Nõ in ſacrificijs tuis arguã te, holocauſta autẽ tua in conſpectu meo ſunt ſemper. Non accipiã de domo tua uitulos, neq; de gregibus tuis hircos. Quoniã meæ ſunt oẽs feræ ſiluarum, iumẽta in montibus & boues.

ues. Cognoui omnia uolatilia cœli,& pulchritudo agri mecum eſt. Si eſuriero non dicam tibi,meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum,aut ſanguinem hyrco rum potabo. Immola deo ſacrificium laudis,& redde altiſſimo uota tua. Et inuoca me in die tribulationis,eruam te & honorificabis me.

Peccatori autē dixit deus,quare tu enarras iuſticias meas, & aſſumis teſtamētum meum per os tuū? Tu uero odiſti diſciplinam,& proie ciſti ſermones meos retrorſum. Si uidebas furē currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundauit malicia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris,& aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, hæc feciſti & tacui. Exiſtimaſti inique quod ero tui ſimilis,arguam te & ſtatuam contra faciem tuam. Intelligite hæc qui obliuiſci[illegible]ini de um,ne quando rapiat & non ſit qui eripiat. Sacrificium laudis hono rificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei.

DEus non nomē eſt dei,ſed indicium,quo ſuperius aliquid indicari huma na lingua non poſſit. Quod nomē participare uolēs cultoribus ſuis, hoc eos fecit nomine uocitari,ut ipſe quidem cum ſit deus deorum,qui ſeruiendo ei hoc meruerint nomine nuncupari. Quādo ergo locutus eſt pater? Aut quādo uocauit terram? Tūc ſine dubio,quando ex Syon ſpecies decoris apparuit. Ipſe tunc manifeſte ueniet iudicare ſeculum per ignem. Ignis deniq; in conſpectu eius ardebit,& circa eum erit tempeſtas ualida, Tunc congregabūtur Apoſtoli & martyres,& orthodoxi,quiq; doctores,qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia,in præſenti erunt monitores,doctores Apoſtoli. Ipſi ſunt cœli,qui narrant gloriam dei. Tunc ergo cum deus iudex eſſe cœperit annunciabūt hij omnes iuſticiam eius,qui prædicant nunc miſericordiam eius. Audi ergo hoc populus meus,audi & loquar Tunc teſtificor te me uenturum eſſe ad iudicandum,qui nunc ueni ad redimendum. Ego utiq; deus tuus,non æſtimes,quia in ſacrificijs arguam te, obediētiam uolo magis quām ſacrificium. Præcepta mea cuſtodiri ſuper ſacrificia ſtatui Non enim manducabo carnes taurorū.aut ſanguinē hyrcorum potabo, quicqd ambulat & uolat, meum eſt. Quid mihi meum pro tuo porriges? Hoc tuum eſt,ſi puro corde mihi laudes effundas,& reddas mihi uotum,quod in baptiſmate poſitus deuouiſti,quo te renunciaturum diabolo ſpopondiſti,& mea promiſiſti ſeruaturum te eſſe mandata. Hoc dū feceris,inuoca me in die tribulationis,tempore quo de iſto corpore exies,& eripiam te de manibus dæmonum,& magnificabis me in donis meis. Tu autē qui lucra ſectando gradum ſacerdotij,aut tu qui gloriam humanam deſideras, aut qui in furto participaris,& ſi ipſe adulter nō es,tamē cum adulteris uiuis: Quare tu enarras iuſticiam meam dicit dominus,cum aduerſus fratrem tuum detrahas,& ſcandalum ponas? An taciturnitatē meam contemnens. ſperas me tibi eſſe ſimilem? Ego arguam te,& ſtatuam hæc ante faciem tuam, nolite obliuiſci, domino quod promiſiſtis,reddite,ne rapiat ſicut leo.& non ſit qui eripiat Finis itaq; ſemper ante oculos eſt habendus: & in dei laudibus permanendū. Ibi enī eſt iter,in quo oſtenditur ſalutare dei,qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

tatus. At ubi dictum est, morte dignus est uir qui fecit hanc rem, deus qui ue/nerat ad iudicium iudicandus, iustificatus est in sermonibus suis, & uicit dum iudicatur. Videamus nunc quid egit uictoria dei, tenuit imperatorem captiuũ, & tradidit sententiæ reum. Reus ad clementiam conuolat, & exuens se purpu/ra, induit se cilicio, cinerem tãquam panem manducans, & potum suum lachry mis miscens: Ostende, inquit, domine, quibus factis mutetur sententia. Si enim mihi in hac humilitate posito dignatus fueris indulgere, etiam impij ad te con/uertentur. Miserere obsecro secundum magnam misericordiam tuam, quoni/am iniquitatem meam ego agnosco. Agnosco iuste iratum te, iniuste egisse me. Tibi soli peccaui, omnis qui sub iudicio uiuit, cum deliquerit, peccat deo, pec/cat & legibus mũdi. Hic autem rex sub nullo alio nisi sub deo solo agens, ipsum solum super potestatem suam metuens, deo soli peccauit. Malũ, inquit, coram te feci, non fugi à facie tua. Volui enim ut iudicares me delinquentem, potius quàm ligares me fugientem. In iniquitatibus conceptus sum. Seruauit in cõfes/sione sua creatores bonum. Non enim dixit, cum iniquitatibus, aut cum pecca/tis genuit me mater mea, sed in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis ge/nuit me mater mea. Dicendo enim matrem in suis iniquitatibus eum concepis/se, & in peccatis seculi peperisse, signauit, Quia omne peccatum corde concipi tur, & ore consummatur. Hic autem qui nascitur, sententiam Adæ habet, pec/catum uero suum non habet. Tu domine ueritatem dilexisti. Tempore quo ego falsitatem composui, ut in grauiori pugna poneretur Vrias, hoc incertum & occultum in peccatis meis, quod erat in corde meo manifestasti mihi, & ita manifestasti mihi, ut ego cõtra meipsum proferrem sentẽtiam. Verum quia as/persione hysopi purificationem fieri sordium præcepisti: Asperges me hysopo, & mundabor. Lauabis me & super niuem dealbabor. Hoc fiet, si auditui meo dederis gaudium & lætitiam, cum dictum fuerit mihi: Pastor ouium, nuncio ti bi gaudium magnum, quia natus est hodie dominus ex semine Dauid secun/dum carnem. Ecce gaudium, per quod exultant ossa humiliata, per quod auer/tis deus faciem tuam à peccatis meis, per quod omnes iniquitates meas deles, per ipsum cor mundum creas in me deus, per ipsum spiritum rectum innouas in uisceribus meis, ut desiderio spiritali, desiderium carnale excludã, & ita quic/quid peruersum est execrer, ut quicquid rectum coram te probatur amplectar. Hæc deprecantem, non me projcias à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Sed redde mihi lætitiam quam perdidi, & spiritum quem ad con/firmandam indulgentiam tribuis, per ipsum confirma me. Tertio autem spiri/tum nominando trinitatem in unitate esse perdocuit. Cum ergo, inquit, me cõ firmaueris, deinde indulgentiam tuam docebo & ego iniquos, quia misereris & indulges impijs pœnitentibus, & hæc audientes impij, per pœnitentiam ad te conuertentur. Libera me de sanguinibus. De hac utique sententia qua dixi/sti: Nõ recedet gladius de domo tua, libera me ab hac sententia, ut exultet lin/gua mea iusticiam tuam. Labia autem mea quæ a reatu meo clausa sunt, tu eá aperies indulgentia tua, quibus apertis, os meum annunciat laudem tuam. Ve/rum quia in lege tua scriptum est, quod sacrificium pro unoquoque peccato of ferri debeat. Nunc uero placari sacrificijs nõ uis, quod utique si uelles offerrem. Quia ergo his nõ delectaris, offero tibi in sacrificio spiritum cõtribulatum, cor contritum & humiliatum, ut benigne facias in bona uoluntate tua super Sion, ut auferas gladium ab eo, quem pro peccato meo cõstituisti, ut nõ destruatur, sed magis ædificentur muri Hierusalem. Tunc tibi accepta erunt sacrificia iusti

ciæ in oblationibus ſpiritus contribulati,& in holocauſtis cordis humiliati. Et ſu per altare tuum imponẽtur uituli,id eſt,iuuenes qui cognoſcunt tibi luxuriam ita diſplicere,ut punias,& per lachrymas ſpiritus contribulati delictum eius in- dulgeas. Hij uituli qui inferioribus uitijs luxuriæ erant,à ſemetipſis uolũtate ſu- per altare tuum,id eſt,in altitudine caſti conſilij imponentur. Quod autem ſo lam hiſtoriam tractauimus eius uerſiculi,quo iuſtificatur deus in ſermonibus ſuis,& uincit dum iudicatur. Hæc res licet in iudicio ſaluatoris impleta ſit. Vicit enim cum iudicatus eſt in paſſione ſua,& ſic uicit,ut obtineret omnem princi- patum,& poteſtatem,& uirtutem,tamen & quotidie iudicatur, ſed dum iudi- catur uincit. Dicere enim ſolemus: Vt quid mihi ſic fecit deus? Quare hoc? Ec- ce iniqui regnant, iuſti affliguntur,uincit cum iudicatur. Vt medicus qui deſpe ratis iubet ad uelle ſeruiri,& omnia quæ deſiderant,præcipit non negari. Quos autem ſcit poſſe ſaluari,iubet eos artari,amaris potiõibus potari,ferro ſecari,cau teriari. Sic fiet,ut dum ſaluati fuerint abſtinẽtes,& mortui fuerint deſiderijs pro prijs acqeſcentes,iuſtificabitur medicus in ſermonibus ſuis. Dicetur ei: Nos te iniuſte culpabamus dum ligares,dum ſecares homines bonos, & malos nec ſe- cares,nec affligeres. Inſuper etiã permitteres ſuis deſiderijs frui. Huc accedit, ut dicamus de deo. Quia quẽ diligit dominus corripit. Sed rogemus ut corripiat nos iuſtus in miſericordia ſua,ut iudicia eius adiuuent nos, per dominum no- ſtrum Ieſum Chriſtum,qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

In finem intellectus Dauid, cum uenit ad eum Doech Idumeus & nunciauit Sauli,uenit Dauid in domum Abi- melech. LI.

QVid gloriaris in malitia,qui potens es in iniquitate? Tota die iniuſticiã cogitauit lingua tua, ſicut nouacula acuta fe- ciſti dolum. Dilexiſti malitiam ſuper benignitatẽ,iniqui- tatem magis quàm loqui æquitatem, Dilexiſti omnia uerba præcipi tationis,lingua doloſa. Propterea deus deſtruet te in finem, euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo,& radicem tuam de terra uiuen tium. Videbunt iuſti & timebunt,& ſuper eum ridebunt & dicent,ec ce homo qui nõ poſuit deum adiutorem ſuum. Sed ſperauit in mul titudine diuitiarum ſuarum,& præualuit in uanitate ſua. Ego autem ſicut oliua fructifera in domo dei, ſperaui in miſericordia dei in æter- num, & in ſeculum ſeculi. Confitebor tibi in ſeculum quia feciſti, & expectabo nomen tuum, quoniam bonum in conſpectu ſancto- rum tuorum.

FVgiens Dauid à facie Saulis, uenit ad Abimelech ſacerdotem, & panes ſanctos inueniens aſſumpſit ipſe,& qui cum eo erant. Quem cum prohi- beret ſacerdos,prohibendi cauſam Dauid prodidit,dicens: Mundi ſumus ego & pueri mei à mulieribus. Cum ergo fugeris gladium principis mundi, & ad altare conuolaueris, & mundus panem ſanctum aſſumpſeris, non deerit qui te diabo-

te diaboli impulsione affligat,persequatur,detegat. Et quia hoc ipsum nõ alius nisi diabolus operatur, ipsi diabolo tota uerba huius psalmi stans in oratione cantabis,dicens:Quid gloriaris in malicia,qui potẽs es in iniquitate,tota die,id est,omni die, iniusticia in cogitationibus agit.Lingua tua non cessas contra iustíciam cogitationibus ministrare cõsilia. Sicut nouacula acuta faciens dolum, tanto acumine cõcinnas dolos.Vt homo ipse sui in perniciem elaboret,& agẽs præcipitium suum gaudeat. Propter hoc deus destruet te in finẽ. Cum enim finem fecerit homo peccatis suis à te persuasis,deus destruet te,& euellet te de corde eius,quia hoc est tabernaculum dei,& radicem tuam de terra uiuẽtium, id est,de corpore uiuentium deo.Videbunt iusti astutias tuas, & timebunt dominum,& super suggestiones tuas ridebunt,& dicent: Nos in omni opere deum in auxilium postulamus.Tu uero opus quod perpetrare suades,non ponitur ibi deus in adiutorio, sed qui operantur hæc sine deo sunt, spem suam in diuitijs mundi ponentes,si diuites sunt de diuitijs mundi præsumentes, si pauperes sunt à diuitibus mundi,& non à deo auxilium postulantes.Præualent in uanitate sua,sed his deficientibus.Qui sperat in misericordia dei,erit sicut oliua fructifera in domo dei,sperans in misericordia eius in æternum,& confitebitur domino in seculum beneficia eius in conspectu omnium sanctorum dei, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem intellectus Dauid pro Amalech LII.

DIxit insipiens in corde suo,non est deus. Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum. Deus de cœlo prospexit super filios hominũ, ut uideat si est intelligens aut requirens deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt,non est qui faciat bonum,nõ est usq; ad unũ.

Nónne scient omnes qui operantur iniquitatem,qui deuorant plebem meam ut cibum panis? Deum non inuocauerunt, illic trepidauerunt timore,ubi nõ fuit timor. Quoniam deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam deus spreuit eos.

Quis dabit ex Sion salutare Israël, cum conuerterit deus captiuitatem plebis suæ exultabit Iacob,& lætabitur Israël.

QVando dominus de cœlo prospexit per Iesum super filios hominum, Videns eum stultus populus Iudæorum, Dixit in corde suo:Non est deus.Omnes corrupti,omnes abominabiles facti sunt, non uoluntate dei, sed in uoluntatibus suis,ita ut non esset in eis qui faceret bona usque ad unum, dicendo usque ad unum.De his dixit qui dicunt de Christo,non est deus. Nam si de omnibus hominibus generaliter dixisset, non diceret esse plebem suam, quæ deuoratur ab eis sicut esca panis. Ab his utique qui deum eum non inuocauerunt,qui ibi trepidabant timore,ubi non est timor,id est, in custodia sabbati, in baptismatibus calicum, & urceorum. Deus autem dissipat ossa eorum qui hominibus placẽt.Vnde magister noster Paulus dicit:Ego si adhuc uellem hominibus placere Christi seruus non essem. Ergo dum adhuc Iudæus esset, ostendit hominibus placuisse:Qui autem illis placere uolunt,inquit,cõfunden

tur,quia deus ſpreuit eos.Qui deus? Qui dedit ex Sion ſalutem Iſraël. Iacob ſupplantator,Iſraël uidēs deum interpretatur. Ergo & Iacob lætetur,qa ſupplātat inimicū,& Iſraël exultet,quia uidetur inuiſibilis,uidetur deus in genere eius facie ad faciem,qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

In finem in carminibus intellectus Dauid, cum uenisſent Cyphei & nunciaſſent Sauli,nónne Dauid abſconditus eſt apud nos. LIII.

DEus in nomine tuo ſaluum me fac, & in uirtute tua libera me. Deus exaudi orationem meam,auribus percipe uerba oris mei. Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me, & fortes quæſierunt animam meam,& non propoſuerūt deum ante cōſpectum ſuum. Ecce enim deus adiuuat me, & dominus ſuſceptor eſt animæ meæ. Auerte mala inimicis meis,& in ueritate tua diſperde illos. Voluntarie ſacrificabo tibi,& confitebor nomini tuo domine,quoniam bonum eſt. Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me,& ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.

DEus in nomine tuo ſaluum me fac. Iſte ſermo orationis cauſas ſuas exſequitur: Libera me,inquit,quia alieni inſurrexerunt in me, & fortes quæſierunt animam meam.Hij qui nō proponunt deum ante oculos ſuos. Dicit titulus & qui alieni, & qui ſint qui quærunt animam eius. Qui oſtenditur ad inimicos ſuos iſſe,& per eos euadere uoluiſſe. Vide amice, ne te credas inimicis in toto,uide,ne in neceſſitate poſitus furtum facias, & eo te putes poſſe refici, ne dicas de bono quia malus eſt,dum uis hominibus complacere, ne à uirtutibus pergas ad uicia,faciente aliqua neceſſitate,noli te eis credere. Ideo enim te ſuſcipiūt,ut ſimulent tibi latibulum. Cæterum tradere te uolūt in gaudio ei qui te perſequitur. Felix ſi non te credideris eis. Si uero credideris,clama ut propter nomen ſuum ſaluum te faciat dominus,ut uolūtatem tuā liberam faciat. Quia quàm diu in uitiorum conſenſu iacet,libera non eſt. Cum autem dominus adiuuauerit te,& inimicos tuos diſperdiderit,tunc uoluntarie ſacrificabis ei, cum ex omni tribulatione eripuerit,& inimicos tuos deſpiciet oculus eius, qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

In finem in carminibus intellectus Dauid LIIII.

EXaudi deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam,intende mihi & exaudi me. Contriſtatus ſum in exercitatione mea, & conturbatus ſum à uoce inimici & à tribulatione peccatoris. Quoniam declinauerunt in me iniquitates,& in ira moleſti erant mihi. Cor meum conturbatum eſt in me, & formido mortis cecidit ſuper me. Timor & tremor uenerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ. Et dixi quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & uolabo & requieſcam. Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. Expectabam eum qui ſaluum me fa-

me facit à pusillanimitate spiritus & tempestate. Præcipita domine diuide linguas eorum, quoniam uidi iniquitatem & contradictio-nem in ciuitate. Die ac nocte circundabit eam, super muros eius iniquitas,& labor in medio eius & iniusticia. Et non defecit de pla-teis eius usura & dolus. Quoniam si inimicus meus maledixis-set mihi, sustinuissem utique. Et si is qui oderat me super me magna locutus fuisset,abscondissem me forsitan ab eo. Tu uero homo una nimis,dux meus & notus meus. Qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo dei ambulauimus cum consensu. Veniat mors super illos,& descendant in infernum uiuentes. Quoniam nequitiæ in ha bitaculis eorum,in medio eorum. Ego autem ad dominum clamaui & dominus saluabit me. Vespere & mane & meridie narrabo & an nunciabo,& exaudiet uocem meam. Redimet in pace animam me-am ab his qui appropinquant mihi,quoniam inter multos erant me-cũ. Exaudiet deus & humiliabit illos qui est ante secula. Non enim est illis commutatio, & non timuerunt deum,extendit manum suam in retribuendo. Contaminauerunt testamentum eius, diuisi sunt ab ira uultus eius,& appropinquauit cor illius. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. Iacta super dominũ curam tuam, & ipse te enutriet,non dabit in æternum fluctuationem iusto. Tu ue ro deus deduces eos in puteum interitus. Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos,ego autem sperabo in te domine.

PRimus conuersationis status est,ut contristetur homo in exercitatione de lictorum,& conturbetur potius quàm delectetur à uoce inimici, & tribu-latione peccatorum. Veniat formido mortis super eum, ne in peccatis moria-tur,& contegant eum tenebræ exteriores,ubi est fletus & stridor dẽtium. Sed si fieri potest,accipiat pennas animi in spiritu sancto,sicut columbæ descenden tis de cœlo,& euolet fugiẽs inimicorum manus,longe uadat, fugiat à peccato, & quasi in solitudine positus, sic nullis curis inuoluatur humanis. Tũc enim ex-pectat deum qui saluat eum à pusillanimitate & tempestate, ut præcipitet do-minus, & diuidat linguas eorum. Quoniã uidit iniquitatem,& cõtradictionẽ in ciuitatem,quæ iniquitas,& die & nocte circundat eam super muros eius, id est,diabolus circundat animam super muros eius,ubicunq; se uicijs repugnare posuerit. Et non defecit de plateis eius,id est,in cogitationibus eius usura & do lus. Quoniam si inimicus maledixisset mihi,id est, si ipse diabolus per se mala loqueretur aduersum me,quia certus sum,quod me odiret absconderem me ab eo. Nunc uero tu unanimis dux meus & notus meus,id est,homo meus, exte-rior homo,utiq; corporalis,qui simul mecum dulces communicas cibos in mẽ-sa mysterij,tu contra me agis,tu cũ inimicis meis delectaris,in cõsilijs eorũ, per te ueniunt ad me,ueniat mors super eos. Et quia natura immortales sunt,descẽ dant in infernũ uiuẽtes,quia nequitia in hospitijs eorum,in medio eorũ, id est, in suggestionib⁹ eorũ,id est,in medio suggestionũ eorũ. Si ergo ad dñm clama

ueris

ueris,& uis ut dominus Iesus exaudiat te,uespere & mane & meridie, ipsi narrabis, ipsi confiteberis, ipsi preces effundes, & sine dubio ita exaudiet uocem tuam, ut liberet à bello eorum animam tuam, ab his qui approximant ei. Et inter multos hos,ipse erit tecum qui humiliet eos, qui se nunquam mutant,qui nunquam timent deum.Extendit manum suam deus,in retribuendo eis, quia ipsi sunt qui contaminant per consensum nostrum testamētum eius. & quamuis diuisi sint ab ira uultus eius,quia impassibilis est,tamen appropiat cor eius. Nō eum latet,quia molliunt sermones suggestionum suarum super oleum, & ipsi sunt iacula. Tu uero Christiane, iacta in deum cogitationem tuam, & ipse te enutriet. Noli dicere: Quid mãducabo,quid bibã,quo operiar? Per istas enim cogitationes dæmones ipsi sunt iacula,quos deducet dominus in puteum interitus,si tu in deo iactaueris cogitatum tuum,& tibi quidem tollet fluctuationē, illos uero uiros sanguinum & dolosos,non permittet nec dimidiare dies suos, id est,ad quantū tentationes parant,non permittit eos nec dimidiari in te,si dixeris in toto corde: Ego in te spero domine,qui regnas in secula seculorū Amen.

In finem pro populo,qui à sanctis longe factus est in tituli inscriptione ipsi Dauid,cū tenerent eum Allophyli in Geth, LV.

MIserere mei deus,quoniã conculcauit me homo,tota die impugnans tribulauit me. Conculcauerunt me inimici mei tota die,quoniam multi bellantes aduersum me. Ab altitudine diei timebo,ego uero in te sperabo. In deo laudabo sermones meos,in deo speraui non timebo quid faciat mihi caro. Tota die uerba mea execrabantur,aduersum me omnes cogitationes eorū in malum. Inhabitabūt & abscondent,ipsi calcaneū meum obseruabunt.

Sicut sustinuerunt animã meã pro nihilo saluos facies illos,in ira populos confringes. Deus uitam meã annūciaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo. Sicut & in promissione tua,tunc cōuertentur inimici mei retrorsum. In quacunq; die inuocauero te,ecce cognoui,quoniam deus meus es. In deo laudabo uerbum,in domino laudabo sermones,in deo speraui,nō timebo quid faciat mihi homo.

In me sunt deus uota tua,quæ reddam laudationes tibi. Quoniã eripuisti animam meam de morte,& pedes meos de lapsu ut placeam coram deo in lumine uiuentium.

SI tenuerint te Allophyli,& à sanctis cogitationibus lōge fecerint, clama ad deum,dicens: Miserere mei domine, quoniam conculcauit me, homo utiq; exterior. Per te enim agunt contra te,per ipsum tota die pugnãt aduersum te inimici tui. Sed hi qui bellant aduersum te,timebunt,si dixeris deo: Ego domine in te sperabo,non timebo quid faciat mihi caro. Inimici mei uerba mea execrãtur,dicētes: Ita iste castitatē docet,seminemus ei libidines: hic qui contēptum mundi prædicat,amorem pecuniæ immittamus ei. Aduersum te ergo sunt isti,consilia eorum in malum. Tãta subtilitate agētes,ut absconditi tibi sint, quod dæmones sint,putas autem angelos dei ministrare consilium. Illi autē inimici tui sunt,calcaneum tuum obseruantes,id est,finem tuum expectantes. Su

stinet

ftinet animã tuam pro nihilo,ut dum fe uilem æftimat,pro parui temporis de lectamento,pereat in æternum. Anima autẽ dum uulneratur pro nihilo,illi qui eam uulnerant,falui fic effe uidentur,uictoria eñ hoftium falus eft hoftiũ. Ne ergo eueniat,clama ad deũ,nuncia ei uitam tuã,pone lachrymas tuas in confpe ctu eius,& ficut promifit,quoniam qui fperat in me,liberabo eum. Sicut in pro miffione fua pollicitus eft,ita cõuertat inimicos tuos retro,ut cognofcas,quia te cum eft deus tuus,& incipias in deo laudes canere,& nõ timere quid faciat tibi homo,fiue caro,fiue ipfe, qui inimicus homo in euãgelijs Chrifti detegitur tri tico fuperfeuiffe zizanias, tunc ergo uota tua reddes dño,q̃ in baptifmo pofit⁹ ꝓmififti. Renũciare te diabolo,& omnib⁹ põpis & criminib⁹ eius. Tũc, inquã, cum eripuerit dñs animã tuam de morte luxuriæ,& oculos tuos de interitu cõ cupifcentiæ,& pedes tuos à lapfu,tunc placebis in lumine uiuentiũ,faciente do mino Iefu Chrifto, per quẽ & cum quo tibi deo patri cũ fpiritu fancto eft una diuinitas,indiuifa trinitas,ante oĩa & nunc,& in cuncta fecula feculorũ Amen.

In finem ne difperdas Dauid in tituli infcriptione cum fuge ret à facie Saul regis Ifraël in fpeluncam. LVI.

MIferere mei deus,miferere mei,quoniam in te cõfidit anima mea. Et in umbra alarum tuarum fperabo,donec tranfeat iniquitas. Clamabo ad deũ altiffimũ,deum qui benefecit mihi. Mifit de cœlo & liberauit me,dedit in opprobrium cõculcãtes me. Mifit deus mifericordiã fuã & ueritatẽ fuã, & eripuit animã me am de medio catulorum leonum dormiui conturbatus. Filij homi num dentes eorũ arma & fagittæ,& lingua eorũ gladius acutus. Ex altare fuper cœlos deus,& fuper omnem terram gloriã tuam. Laque um parauerunt pedibus meis,& incuruauerunt animã meam. Fode runt ante faciẽ meam foueã,& inciderunt in eam. Paratũ cor meum deus, paratum cor meũ,cantabo & pfalmũ dicam domino. Exurge gloria mea,exurge pfalteriũ & cythara,exurgam diluculo. Confite bor tibi in populis domine,& pfalmũ dicam tibi in gentibus. Quo niã magnificata eft ufq; ad cœlos mifericordia tua,& ueritas tua ufq; ad nubes. Exaltare fuper cœlos deus,& fuper oẽm terrã gloria tua.

CVm fugeris à facie principis huius mundi perfequentis te,ficut Saul per fequebatur Dauid, Speluncam pete,id eft,ita te conftitue, ut ab inimico tuo inueniri non poffis. Et tu quidem inimicum tuum inter manus habeas. Il le uero te nec uideat. Hoc enim eueniet,fi ex toto corde dicas deo: Et in umbra alarum tuarum fpero,donec tranfeat iniquitas, & clames ad deum altiffimum, ipfe mittit de cœlo,& liberat te,& dat in opprobrium conculcantes te. Si quod dicis deo,in te confidet anima mea,non fallas, fi uere quod in ipfo confidas fa ctis oftendis. Qui enim in ipfo confidit,non confidet in alio,non in auro , non in prædio,non in aliqua uirtute terrena: Alioquin in alijs cõfidẽs mentitur deo, dicẽs: In te cõfidet aĩa mea. Si uero in ipfo cõfidet,eripit aĩam eius de medio ca tulorũ leonũ,ubi dormierat cõturbat⁹. Vbicũq; defperatio ẽ recupatiõis,fomn⁹ mortis incũbit,noĩauit catulos leonũ,quorũ dẽtes afferuit arma & fagittas,& lin

guam

guam gladium acutum:& in his dormiui,ait,conturbatus,ô somnũ, credo hic ille somnus est,de quo idem Psalmista dicit:Dormitauit anima mea præ tedio. Si ergo cõtra paraturas dæmonum paratum cor habeas, & deo psalmũ dicas, laqueos quos parauerunt animæ tuæ,ipsi ex eis ligabuntur,& foueas quas foderunt tibi,ipsi incidunt:si tamẽ in psalterio & cythara exurgas diluculo,id est, abijciens opera tenebrarũ,induaris arma lucis,tunc inuenies abundantẽ misericordiam eius à terra usq; ad cœlos,& usq; ad nubes conscendens.Inuenies ueritatem eius,tunc exaltatum super cœlos inuenies deum, quod ascendit in cœlo filius dei,& super omnem terram regnat gloria eius cum patre& spiritu sancto per omnia secula seculorum Amen.

In finem ne disperdas Dauid in tituli inscriptione LVII.

SI uere utiq; iusticiam loquimini,recte iudicate filij hominũ. Etenim in corde iniquitates operamini in terra,iniusticias manus uestræ concinnant. Alienati sunt peccatores à uulua,errauerunt ab utero,locuti sunt falsa. Furor illis secundum similitudinem serpentis,sicut aspidis surdæ,& obturãtis aures suas. Quæ non exaudiet uocem incantantium,& ueneficii incantantis sapienter. Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum,molas leonum confringet dominus. Ad nihilum deuenient tanq; aqua decurrens, intẽdit arcum suum donec infirmẽtur. Sicut cera quæ fluit auferẽtur,supercecidit ignis,& non uiderunt solem. Priusquã intelligerent spinæ uestræ rhamum,sicut uiuentes sic in ira absorbet eos. Lætabitur iustus cum uident uindictã,manus suas lauabit in sanguine peccatoris. Et dicet homo si utiq; est fructus iusto,utiq; est deus iudicãs eos in terra.

IVdæi uidentes dominũ Iesum Christum ferias uanas respuentem,& diebus sabbatorum hominibus subuenientẽ, ira erat in illis sicut similitudo serpẽtis, & sicut aspidis surdæ , & obturãtis aures suas.Aspides ideo ab incantãtibus nõ capiuntur,quia ponũt unam aurem in terram,& alteram aurem de caudæ suæ acumine obturant,ut non exaudiant uocem incantantis sapienter . Hoc quod sapienter addidit,nostrum incantatorem ostendit,qui non cessauit Iudæis incãtare sapienter.Illi autem clausis auribus,sicut aspides surdæ,cũ non attenderunt, His dicit spiritus sanctus:Si uere utiq; iusticiã loquimini, id est,si uere secundũ legem agitis,iuste iudicate filij hominũ,dicite culpam,& ita date sentẽtiam. Vt quid iniusticiam manus uestræ cõcinnant? alienamini ab utero matris Saræ,erratis à uentre patris uestri Abrahæ,hoc Abraham non fecit,si filij Abrahæ essetis,utiq; opera Abrahæ faceretis.Nũc uero alienati estis ab utero,non estis filij eius,errastis à uentre . Vos enim cuius opera uultis facere,huius filij estis , uos ex patre diabolo estis,loquentes falsa.Ille enim ab initio mendax fuit,& in ueritate nõ stetit. Quare excæcauit uos malicia uestra? Cecidit ẽm super uos ignis maliciæ,& uidentes non uidetis solẽ iusticiæ,sed sicut leones ora uestra in mortis eius fremitu aperitis.Illo autem exsurgente à mortuis,deus conteret dentes eorum in ore ipsorum,molas leonum cõfringet dominus,ita ut ad nihilum deueniant,uelut aqua decurrens,contra quos intendit arcum dominus donec infirmẽtur.Sicut cera liquefacta auferẽtur.Cera liquefacta ad naturã suam reuertitur

tur & in statu suo iterum reintegratur. Ita uult eos affligi dominus, ut ad statum pristinũ reuertantur. Priusq̃ producant spinæ uestræ Rhamnos. Spinæ naturam hanc habent, ut in uirgulto magis quàm in arboribus prorũpant. Rhamnus autem arbor est spinea nullũ omnino afferens pomum. Ergo prius quam spinæ uestræ in arborum duriciam conuersæ, radicitus fundatæ permaneant & effœtæ Rhamnus quasi uiuẽtes absorbeat uos spinosa & obdurata iniquitas uestra. Verum quoniã clamastis: Sanguis huius super nos & super filios nostros. Lætabitur cum uiderit uindictam impiorum, cum religauerit illũ in crucis patibulum, ita ut tollat & latronem & secum ad paradisum ducat, tunc lætabitur in hanc uindictam impiorum, hunc iustum uindicat dominus orans &, dicẽs: Pater, remitte illis. Vos autem impij dæmones tũc uidebitis quia est fructus iusto, cum uideritis filium dei manus suas lauare in sanguine peccatorum. Cum enim illi dicerent, incitati ab spiritibus immundis, reus est mortis, expandit in crucem Christus manus suas, & lauare eas cœpit in sanguine peccatorum. Fundens ex eis sanguinem & lauans peccata eorum, tunc dixit omnis homo, quia est utiq̃ fructus iusto. Domino Iesu Christo, & utiq̃ deus curam mũdi gerẽs, iudicat eos in terra, iudicio suo adiuuans eos, qui est benedictus in secula seculorum Amen.

In finem ne disperdas Dauid in tituli inscriptione: quãdo misit Saul & custodiuit domum eius ut interficeret eum. LVIII.

ERipe me de inimicis meis deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Eripe me de operãtibus iniquitatẽ, & de uiris sanguinum salua me. Quia ecce cœperunt animam meam, irruerunt in me fortes. Neq̃ iniquitas mea neq̃ peccatũ meum domine, sine iniquitate cucurri & direxi. Exurge in occursum meum & uide, & tu domine deus uirtutum deus Israël. Intẽde ad uisitandas omnes gentes, non miserearis omnibus qui operantur iniquitatẽ. Conuertentur ad uesperam & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitatem. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit. Et tu domine deridebis eos, & ad nihilũ deduces omnes gentes. Fortitudinem meã ad te custodiam, quia deus susceptor meus es deus meus, misericordia eius præueniet me. Deus ostendit mihi super inimicos meos ne occidas eos, ne quando obliuiscantur populi mei. Disperge illos in uirtute tua, & depone eos protector meus domine. Delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum, & cõprehendãtur in superbia sua. Et de execratione & de mẽdacio annunciabuntur in consummatione, in ira consummationis & non erunt. Et scient quia deus dominabitur Iacob & finiũ terræ. Conuertentur ad uesperam & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitatem. Ipsi dispergentur ad manducandũ, si uero non fuerint saturati & murmurabũt. Ego autem cantabo fortitudinem tuam, & exaltabo mane mi-

sericordiam tuam. Quia factus es susceptor meus & refugium meum in di e tribulationis meæ. Adiutor meus tibi psallam, quia deus susce ptor meus es, deus meus misericordia mea.

QVando domus corporis tui à principe huius mundi custodiri præcipi/tur, ut capiaris, & interficiaris gladio cuiuscunq; peccati, ex totis uisceri/bus exclama: Eripe me de inimicis meis deus meus, quoniã occupauerunt ani/mam meã, irruerũt super me fortes. Ego enim caro sum. Illi uero spiritus sunt. Vnde aut patitur persequtiones dæmonũ Christianus, nisi quia sine iniquitate uult cursum suũ currere, & iter suũ dirigere? Et ideo exurge domine in occur sum mihi, & uide quia cupio sine iniquitate currere. Isti autẽ qui persequuntur me, hi sunt qui operãtur iniquitatem, qui conuertuntur ad uesperum, & famẽ patientur ut canes & circũeunt ciuitatẽ. Ecce hĳ loquũtur in ore suo quasi paci fici, sed gladĳ sunt in labĳs eorum. Sed quantũcũq; se sapientes existiment hĳ spiritus immundi, tu domine irridebis eos. Pro nihilo em̃ apud te sunt omnes gentes, siue de uirtute præsumentes, siue de astutia confidẽtes. Fortitudo mea, à te custodiar, quia tu susceptor meus es, ut te susciperet homo. Tu suscepisti ho minem, ut misericordia tua præueniret me, & ostenderes mihi super inimicos meos. Ideo enim immortalitatẽ eis non tolles, ut humano generi subiecti æter/nas pœnas luant. Videntes omnes angelos adorantes filium hominis sedentẽ ad dexteram maiestatis, & ipse destruet eos: qui est protector meus, delicta o/ris eorum sermo labiorum ipsorum. Siue tunc quando Adam seductus est, si/ue nunc, quãdo suggestionibus fœda consilia pulchris mentibus subministrãt, ut comprehendantur in superbia homines, contemnẽtes præcepta domini sui, & de execratione & mendacio dæmonum, compellantur ad malum, fiat super eos ira indignationis tuæ & non erunt. Et sciẽt quia tu deus dominaris in Ia/cob & in fines terræ, Ibi enim dominatur dominus, ubi fines faciunt terrenæ uo/luptates, tunc conuertentur ad uesperũ immundi spiritus, ubi uiderint. Quia lux mentibus nostris deficit, & tenebræ crescunt, tunc esuriunt nos quasi canes, & circũeunt ciuitatem, mentem uidelicet nostram. Ipsi autem dispergentur ad deuorandum festinãtes, usq; ad interfectionem animæ. Hæc est enim saturitas eorum, ut uideãt interire pugnantem. Sed qui seruus Christi est dicit domino: Ego cantabo uirtutes tuas, dicam aduersarĳs meis: Non de uirtute mea aduer sum uos arma corripio, sed de uirtutibus dei mei confido, exultãs mane in mi sericordia eius. Mane enim exultamus in misericordia eius: cum tenebras à no bis peccatorum abstulerit, & dederit lucẽ suam in cordibus nostris. Exultamus in misericordia eius, quia factus est susceptor noster & refugiũ nostrum in die tribulationis. Adiutor meus tibi psallam. Psallit deo, q spiritu & ore psallit, Psal lit deo, qui ea quæ canit mittit in opera, & sine cessatione dicit deo mens eius: Tu es misericordia mea, per quam peruenitur ad uitam, euasis omnibus inimi/cis, qui nos conantur occidere gladio nostri consensus, de quorum nos consilĳs & uiolentĳs liberat dominus Iesus Christus, qui regnat cum deo pater & spiri/tu sancto per omnia secula seculorum Amen.

In finem pro his qui commutabuntur in tituli inscriptione ipsi Da/uid in doctrinam: cũ succendit Nesopotamiam Syriæ & Sobal: & cõ/uertit Ioab: & percussit Edõ in ualle salinarũ duodecim milia. LIX.

Deus

DEus repulisti nos & destruxisti nos iratus es & misertus es nobis. Commouisti terram & conturbasti eam, sana contritiones eius quia commota est. Ostendisti populo tuo dura, potasti nos uino compunctionis. Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus. Et liberentur dilecti tui, saluum fac dextera tua & exaudi me. Deus locutus est in sancto suo, lætabor & & partibor sichimam & conuallem tabernaculorum metibor. Meus est Galaad, et meus est Manasses & Effraym fortitudo capitis mei. Iuda rex meus Moab olla spei meæ. In Idumæam extendam calciamentū meū, mihi alienigenæ subditi sunt. Quis deducet meusq; in ciuitatem munitam, quis deducet me usq; Idumæam. Nonne tu deus qui repulisti nos, & non egredieris deus in uirtutibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione, quia uana salus hominis. In deo faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos.

PRostratus hostibus, uictoriā nos docuit domino reputare, quo irato uincimur, quo miserante uincimus. Ipse mouet terram corporis nostri, & conturbat eam, siue comminatione futuri iudicij, siue plaga aliqua præsentis exitij, pro qua rogamus ut sanet contritiones eius. Ostendisti enim populo tuo dura. Durū cor Pharaonis in opere duro. Potasti nos uino compunctionis. Vbicūq; ira dñi, & passio cuiuscunq; plagæ est, aut calix iræ, aut uinū ebrietatis memoratur, sicut dicit Hieremias ad Heirusalem: Inebriata es calice iræ & fororis domini. Tēpore ergo quo potasti nos uino cōpunctionis in Aegypto, dedisti metuentibus te significationem, ut fugerent à facie arcus. Vt qui uastabat primogenita, respiciens significationem saguinis angi, non contingeret eos. Nūc ergo quia idem es deus qui tunc fuisti, saluum me fac non mea uirtute, sed tua dextera & exaudi me. Deus enim locutus est in sancto suo famulo Moyse. Lætabor & diuidam sicinam, & conuallem tabernaculorū metibor. Ipsi dixit, meus est Galaad, & meus est Manasse, & Effrē fortitudo capitis mei: ipse dixit. Iu rex, hæc omnia deus locutus est in sancto suo implenda, id est, in domino nostro Iesu Christo. Triplici modo in sācto locutus est: Locutus est in sācto suo; id est, in Iacob locutus est de Effrē & Manasse, & de Iuda. Hæc ipsa locutus est in sancto suo, ut diximus in Moyse, sed in his abusiue locutus est, ut in Iesu Christo non abusiue, sed proprie complerentur. In ipso enim Iudas regnū obtinuit, & regni eius nō erit finis. Iuda ergo rex meus, Moab lebes spei meæ. Lebes. i, olla. Quia Moab stupri filius, in olla succensionis libido eius, & quia Idumæam occupauerūt Moabitæ: Eijciam, inquit, inde Moab, & ego ibi extendā calciamentum meum. Ergo & tu ò Christiane eieceris de terra quam inuaserat Moab. Et captiuato aut incēso sicut olla rege libidinis, Allophilos cœperis habere subiectos, deducet te dominus in ciuitatē circūstantiū, in petra refugij in auxilio suo, ubi te circūstat angeli & gubernant quousq; peruenias ad ciuitatem munitam. Cum regnum obtinueris super Idumæam, cum in corpore tuo ubi abundauit iniquitas, superabundat gratia, uide ne de tua uirtute præsumēs, ista te implere posse confidas. Gloria enim hominis non est certa sed uana, sed clamans ad dominum; Dic cū omnibus sanctis: Da nobis auxiliū de tri-

 bulationē.

bulatione, quia uana salus in homine. In te domine faciemus uirtutem, quia tu ad nihilum rediges omnes tribulantes nos, qui regnas in secula seculorum. A.

In finem in hymnis, psalmus Dauid. LX.

EXaudi deus deprecationem meam, intende orationi meæ. A finibus terræ ad te clamaui, dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Inhabitabo in tabernaculo tuo in secula, protegar in uelamento alarum tuarum. Quoniam tu deus meus exaudisti orationem meam, dedisti hæreditatem timentibus nomē tuum. Dies super dies regis adijcies, annos eius usq; in diē generationis & generationis. Permanet in æternum in conspectu dei, misericordiam & ueritatem eius quis requiret. Sic psalmū dicam nomini tuo in seculum seculi, ut reddam uota mea de die in diem.

ECclesiam supra petræ soliditatem fundatam, & turrem fortitudinis factā in qua redduntur uota deo de die in diem, nullus ignorat. Sed tu o amator uitæ æternæ, si uis exaudiri deprecationem tuam, si uis ut dum anxiatum fuerit cor tuum, id est, dum exieris de corpore, si uis ut turris tibi fortitudinis dominus appareat à facie inimici, si uis ut inhabites in tabernaculo eius in æternum, si uis protegi in uelamento alarū eius, si uis accipere hæreditatem quā consequuntur timētes nomen eius, si uis ut dies super dies regis adijciat annos tuos, ut uitam tibi æternam conferat, & permaneas in æternū in cōspectu dei, misericordiam & ueritatem instanter inquire. Et posteaquā eas charas amicas, & quasi spē uitæ tuæ possederis, sic psalle domino deo in seculo positus. Et qua si cotidie inicium faciens diligendi eas, redde uota tua de die in diem domino Iesu Christo, qui regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorū Amen.

In finem pro Idythum psalmus Dauid. LXI.

NOnne deo subiecta erit anima mea, ab ipso eīn salutare meum. Nā & ipse deus meus & salutaris meus, susceptor meus non mouebor amplius. Quousq; irruitis in hominē interficitis uniuersi uos, tanquā parieti inclinato & macerie depulsæ. Verūtamē preciū meū cogitauerūt repellere, cucurri in siti, ore suo benedicebāt & corde suo maledicebāt. Verūtamē deo subiecta esto aīa mea, quoniam ab ipso pacientia mea. Quia ipse deus meus & saluator meus, adiutor meus nō emigrabo. In deo salutare meū & gloria mea, deus auxilij mei, & spes mea in deo est. Sperate in deo omnis cōgregatio populi, effundite corā illo corda uestra, deus adiutor noster in æternum. Veruntamen uani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris, ut decipiant ipsi de uanitate in idipsum. Nolite sperare in iniquitate & rapinas nolite concupiscere, diuitiæ si affluant nolite cor apponere. Semel locutus est deus duo hæc audiui, quia potestas dei est & tibi domine misericordia, quia tu reddes unicuiq; iuxta opera sua.

IN omnibus psalmis mysticus exuberat sensus, sed mihi cura propensior ad moralem explanationem incumbit, in qua agitur, ut id quod canimus, faciamus. Ut in proposito in quo deo subdita est anima tua, ita fixus & solidus maneas, ut non mouearis amplius, ut dum uenerint ad te spiritus immundi, & uoluerint te à seruitio domini separare, ingerentes tibi occasiones malas, cogitationes pessimas, dicas eis: Deus adiutor meus, ego per ipsum non mouebor amplius. Vos autē quousq; irruitis in homines. Et sicut paries ruitis super uniuersos nos, qui & meum honorem uultis à me repellere, siue preciositatem meam uilem facere. Et cum sitim habeam sancti propositi, & siciēter in eo curram, uos ore uestro benedicitis, id est, sub specie boni consilij suasiones affertis. Sed corde maledicitis, id est, hoc quod bonum dicitis ore uestro, malum mihi & perniciosum probatis. Audiamus sollicite locum istum. Dātur nobis à dæmonijs bona consilia plena dolis, emamus & reuēdamus, & lucra pauperibus erogemus. Nunquid non quasi bonum est, sed non permittit te hoc opere intrare in potentias domini. Item præsentes pecunias reponamus, unde scimus qd eueniat. Et hoc bonum uidetur, sed non facit Christi discipulum. Itē illi uiduæ iuuenculæ, melius nos quàm alij præbeamus solacium. Et hoc bonum est, sed dolis diaboli plenum. Hæc & multa his similia cū ore suo tibi benedixerint dæmones, corde suo maledicūt, & ideo dic illis: In deo salutari meo est gloria mea, nō migrabo à ꝓposito meo, quo uos statui contēnendos. Et dic fratribus meis: Sperate in eo omnis conuentus plebis meæ. Fundite coram illo corda uestra, quia deus adiutor noster est. His autem qui audiunt consilia malignorum spirituum, hoc ordine loquere: Vani filij hominum, mendaces in stateris quid uos mutuo consentitis inimicis uestris? Nolite sperare in iniquitatem, quia decipit sperātes in se. Rapinam nolite cōcupiscere, quia concupiscentia furandi, interficit amatorē suum. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, quia radix omnium malorū est auaricia. Hoc solum quod semel locutus est diligenter ausculta, quia potestas dei est, & dei arbitratu cōsequimur misericordiā. Quia ipse reddet unicuiq; secundū opera sua. Vbi autem hæc ipsa dominus locutus sit, si forte requires agnosce. In Deuteronomio canitur: Quoniā ego deus, ego occidā & uiuere faciam, percutiam, ego sanabo, & non est qui eripiat de manu mea. Hæc ergo potestas dei est, & patris & filij & spiritus sancti, qui regnat in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid cum esset in deserto Idumeæ. LXII.

DEus deus meus ad te de luce uigilo. Sitiuit in te anima mea quàm multipliciter tibi caro mea. In terrā deserta in uia & in aquosa sic in sancto apparui tibi, ut uiderem uirtutem tuam & gloriam tuam. Quoniam melior est misericordia tua super uitas, labia mea laudabunt te. Sic benedicam te in uita mea, & in nomine tuo leuabo manus meas. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Si memor fui tui super stratum meum, in matutinis meditabor in te, quia fuisti adiutor meus. Et in uelamento alarum tuarū exultabo; adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Ipsi uero in uanum quæsierūt animā meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes

rent laqueos,dixerunt quis uidebit eos. Scrutati sunt iniquitates,defe
runt scrutantes scrutinio. Accedet homo ad cor altum,& exaltabi-
tur deus. Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum, & infirma-
tæ sunt contra eos linguæ eorum. Conturbati sunt omnes qui uide-
bant eos,& timuit omnis homo. Et annunciauerunt opera dei,& fa-
cta eius intellexerunt. Lætabitur iustus in domino & sperabit in eo
& laudabuntur omnes recti corde.

EXaudi deus orationem meam cũ tribulor siue cum deprecor. Quam ora
tionẽ? A timore ait inimici eripe animam meam,quia protexisti me à cõ
uentu malignantium,& à multitudine operantium iniquitatem. Tu domine à
timore inimici libera animam meam, ipsa enim suscepit in se spiritum sanctũ.
Isti autem sagittis in amaro arcu paratis,in occulto consistunt agentes,ut sagit
tent in occulto immaculatum. Tamen si non consenserit homo,etiam si sagitta
uerint eum,non timebit,non abscedit,stat uiriliter,ut recuperet sanitatem uul
neratis. Vt illi aũt affirmantes sibi uerbum iniustum,in quo disputant ut abscõ
dat laqueos. Et audi quid dicant: Inuisibiles eis sumus,nõ uidebũt nos. Et ideo
scrutantur corda hominũ iniquis ambagibus,sed per gratiam dei deficiũt scru-
tantes scrutinio. Videntes se defecisse,& hominem accedere ad superiorẽ gra-
dum iusticiæ, faciunt ei cor altum,ut per elationem cordis eius exaltet se deus
ab eo. Quantacũq; igitur in te,ò psalmista,uirtus contemnendi concrescit, tan
to altitudo cordi suo decrescat. Insiste,quia omnis qui se exaltat humiliabitur.
Tunc sagittæ paruulorum fiũt plagæ eorum,dabitur potestas etiam paruis de
siderijs tuis,qui in Christo sunt. Paruulis,inquam,mox natis ex te desiderijs spi
ritalibus dabitur uirtus, ut sagittis suis plagas dæmonibus faciant,& pro nihi-
lo cõputantes eos,contra ipsos faciant linguas eorum,id est, ea quæ suggesse-
rint contra eos reuerti faciat. Quia sicut si consenserimus,ipsos uulneramus. In
hac regula omnis homo qui nos cognouerit agere timebit deum, & adnunci-
at opera eius,& facta eius intelliget. Iustus autem qui est,non tristabitur in ad-
uersis,sed lætabitur in domino,& sperauit in eo,& erit laus omnibus rectis cor
de in Christo domino nostro,qui regnat in secula seculorum Amen.

In finẽ psalmus Dauid canticum Aggæi Hieremiæ & Ezechielis de
uerbo peregrinationis,& de populo trãsmigrationis cũ inciperent pro
ficisci. LXIIII.

TE decet hymnus deus in Sion,& tibi reddetur uotũ in Hieru
salẽ. Exaudi orationẽ meã,ad te omnis caro ueniat. Ver-
ba iniquorũ præualuerunt super nos,& impietatibus nostris
tu propiciaberis. Beatus quẽ elegisti & assumpsisti,inhabitabit in a-
trijs tuis. Replebimur in bonis domus tuæ,sanctũ est templũ tuum
mirabile in æquitate. Exaudi nos deus salutaris noster,spes omniũ
finiũ terræ & in mari lõge. Præparans mõtes in uirtute tua accinctus
potẽtia:q cõturbas profundũ maris sonũ fluctuũ eius. Turbabũtur
gentes & timebunt q inhabitãt terminos à signis tuis exitus matutini

delectabis. Visitasti terrã & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam. Flumen dei repletum est aquis, parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius. Riuos eius inebrians multiplica genimina eius, in stillicidijs eius lætabitur germinans. Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur ubertate. Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. Induti sunt arietes ouium, & ualles abundabunt frumento, clamabunt etenim hymnum dicent.

IN Hebræo nõ habet nec Hieremiã, nec Aggæũ, nisi solũ Dauid. Sed Hesdra habens charitatem eorum, uoluit eos memorare, asserens istum psalmũ Dauid cecinisse eos in prophetationis suæ, initio, hoc est, extra terra aliena est & nõ potest cantare hymnos in terra aliena. Sit ergo Sion anima nostra ut deceat hymnum in ea dici. Decebit autem Sion eam esse, si reddiderit uotũ Hierusalem, si quod uotũ fecit deo se renũciaturum diabolo, & põpis ei⁹ impleuerit, tunc exaudit deus orationem eius cum omnis caro ad eum uenerit. Nõ est enim nec tribus nec gens, ex qua non genu flectetur domino Iesu Christo, Prædicantibus enim apostolis, in omnem terram exiuit sonus eorum. Et licet uerba iniquorum pharisæorũ, scilicet præualuerint super eos & impie eos afflixerint: Sed impietatibus, inquit, quas patimur tu propiciaberis: Beatus est enim dominus Iesus Christus, quem elegisti & assumpsisti, hic habitauit in tabernaculis tuis quãdo replesti in bonis domus tuæ, in qua sanctum templũ tuum regnat non manufactum, sed uerbo genitum, & uirginali utero procreatũ, cui dicimus: Exaudi nos deus salutaris noster, spem enim omni generi humano tu tribuisti, etiam his qui longe sunt, & his qui prope. Quando parasti mõtes in uirtute tua, quibus dixisti: Prædicate euangelium omni creaturæ. Signa autem credentibus hæc ostendetis, infirmos curabitis, cæcos illuminabitis, mortuos suscitabitis. Ab his signis turbatæ sunt gentes, & timent deum omnes qui habitant fines terræ, ab his enim signis timor dei super faciem terræ sumpsit exordium. Et in exitu matutini & uesperi delectabitur deus, id est, in oriente, & in occidente in ædificationibus ecclesiarum delectaberis, ex quo uisitasti terram aduentu tuo, & inebriasti eam sanguine tuo, quando flumen Iordanis repletum est aquis, uocibus scilicet prophetarum. Tunc parasti cibum non qui perijt, qa ita est præparatio tua. Riuos eius inebriasti, ita ut cũ esset hora diei tertia, illi ebrij putarentur. Tempore quo multiplicasti generationes eius. Cuius eius, id est, Iordanis, quod est baptismatæ. Ibi erant quando riuos eius inebriasti Parthi & Medi, & Elamitæ, Cretes, Syri, Arabes, Romani, Cyrenæi. Et penè oẽs gentes, ex qbus multiplicasti generationes eius, quando quasi stillicidijs cœlestibus cœpit exoriri. Tunc inchoauit corona anni diem sanctum paschæ, & campi repleti sunt ubertate, omnia fertilitate congaudent, festiuitate epulantur, ita ut fines deserti pinguescant, & exultatione colles accingentur. Induuntur enim arietes mansuetudine ouium, non uentilabunt cornubus, & conualles abundabunt frumento corporis Christi. Quod quando accipiet, clamabunt arietes & oues simul hymnum dicentes Christo filio dei, qui regnat cũ patre & spiritu sancto in unitate deitatis, & in trinitate unitatis in secula seculorum Amen.

In finem canticum psalmi resurrectionis. LXV.

IVbilate deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius. Dicite deo quàm terribilia sunt opera tua domine, in multitudine uirtutis tuæ mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te deus & psallat tibi, psalmum dicat nomini tuo. Venite & uidete opera dei, terribilis in consilijs super filios hominum. Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertransibunt pede ibi lætabimur in ipso. Qui dominatur in uirtute sua in æternum, oculi eius super gentes respiciunt, qui exasperant non exaltentur in semetipsis. Benedicite gentes deum nostrum, & auditam facite uocem laudis eius. Qui posuit animam meam ad uitam, & non dedit in commotionē pedes meos. Quoniam probasti nos deus, igne nos examinasti sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Introibo in domum tuam in holocaustis; reddam tibi uota mea, quæ distinxerunt labia mea. Et locutum est os meum in tribulatione mea. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hyrcis. Venite & audite & narrabo omnes qui timetis deum, quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum ore meo clamaui & exultaui sub lingua mea. Iniquitatē si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. Propterea exaudiuit deus & attendit uoci deprecationis meæ. Benedictus deus qui non amouit orationem meam, & misericordiam suam à me.

IVdæorum terra sola iubilabat deo, sed quia nunc oculi eius, id est, dei super gentes per Christum attendunt, non iam sola Iudæa iubilat deo, sed omnis terra deo psalmū dicit nomini eius, & dat gloriā laudi eius, & dicit deo. Quiá terribilia sunt opera tua in multitudine uirtutis tuæ, quibus te uerum deū dei filium declarasti, quando mentiti sunt inimici tui, dicentes: Nō est à deo, te dæmonia fugante, mortuos suscitante, leprosos mundante, paralyticos curante, mortuos suscitante, mare pedibus ambulante, uentis imperante. In hac multitudine uirtutis tuæ mentiebantur tibi inimici tui, dicētes: *Scimus quia à deo es, & non accipis personas hominum.* Plus autem in multitudine uirtutis tuæ tunc mentiti sunt; quando dixerunt te furatum à discipulis, cum iam resurrexisses. & omnis terra, in cuius corde fueras, adorat te. Illi dicebant militibus mentimini, dicite eum furatum uobis dormiētibus. Psalmus hic resurrectionē in titulo prænotat, nolite mentiri, si dormistis, non uidistis qui rapuit corpus. Aut em̄ uidistis rapientes & nō dormistis, aut dormistis & non uidistis. Quid mentimini? Magis uenite & uidete opera domini, ipse est enim iste qui conuertit mare in aridā, ut transirent patres uestri per siccū per medium mare. Ipse est qui diuisit fluuium ut transirent eū pedibus patres uestri. Magis lætamini in unum

nũ omnes, quia ipse est qui dominatur in uirtute sua in æternum. Et quia oculi eius super gentes respiciunt. Vos Iudæi gaudete, quod promissum patris ue- stri completur. Deus enim dixit Abrahæ: In semine tuo hæreditabo omnes gẽ- tes. Quid eis inuidetis, & more solito dominũ ad iracundiam prouocatis. Ita ut dicat uobis: Quia auferetur à uobis regnũ dei, & dabitur gentibus facienti- bus uoluntatem eius. Benedicite ergo gentes deum nostrum, & obedite uoci laudis eius. Hoc ecclesia in omnibus sequitur cum Apostolis & martyribus: Po- suit, inquit, animã meam ad uitam, & non dedit commoueri pedes meos, quã- do probasti nos deus, & examinasti igne passionum, sicut examinatur argen- tum. Induxisti in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, & homines supra capita nostra, Tamen transiuimus per ignem martyrij, & aquam baptis- matis, & induxisti nos in refrigerium. Nã & in baptismo spiritu sancto & igne censiti sumus, quando intrauimus domum tuam in holocaustis, & reddidim⁹ uota, quæ locutum est os nostrum in tribulatione nostra. Holocausta medulla- ta offerã tibi. Holocausta sine medulla offeret deo, qui corde inanis, corpore ui- detur orare & psallere: Ego autem, inquit, medullata tibi offeram. Orabo spiri- tu, orabo & mente, psallam spiritu, psallam & mente, offeram incensum arietũ, uiriliter repugnans zelo ouium tuarum, aduersus omnem hæreticum, offe- ram tibi boues cum prædico, hyrcos cum imperium libidinis subiugo, uel iu- gulo. Venite & audite quanta deus fecit animæ meæ: ut animam meam eripe- ret, animam suam posuit: ut me à morte eriperet, mortem accepit. Si non credo te uerum deum, & iniquitatem negantis uides esse in corde meo, nõ me exau- dias deus. Verum quia credo te esse, ideo exaudisti me. Benedico te qui nõ a- mouisti precem meam, nec misericordiam tuam à me, qui regnas cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum Amen.

In finẽ in hymnis psalmus cantici Dauid. LXVI.

DEus misereatur nostri & benedicat nobis, illuminet uultũ suũ super nos, & misereatur nostri. Vt cognoscamus in terra uiã tuã, & in omnibus gentibus salutare tuum. Confiteãtur ti- bi populi deus, confiteantur tibi populi omnes. Lætentur & exul- tent gentes, quoniã iudicas populos in æquitate, & gentes in terra di- rigis. Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum suum. Benedicat nos deus deus noster, benedi- cat nos deus, & metuant eum omnes fines terræ.

IN hymnis psalmus cantici est, quod canebant angeli gloria in excelsis, quan- do illuminando uultum suum super nos uenit, & benedixit nos, ut cogno- sceremus in terra uiam dei, & in omnibus gentibus salutare eius. Confiteantur hoc populi, quia uenisti ut lætentur gentes, quia incipiunt tuo iudicio agi in æ- quitate, & in terra corporis sui, à peruersitate recto tenore auferri & dirigi. Cõ- fiteãtur & hoc populi omnes, quia Maria ex terreno corpore, sed cœlesti semi- ne dedit fructum suũ, ut benedicat ipse fructus in trinitate. Benedicat nos de- us deus noster, benedicat nos deus. Ter deus dictus, unus in trinitate nomina- tus, quem metuunt omnes fines terræ, per omnia secula seculorum Amen.

Exurgat

In finem psalmus cantici Dauid. LXVII.

EXurgat deus & dissipentur inimici eius, & fugiāt qui oderūt eū à facie eius. Sicut defecit fumus deficiāt, sicut fluit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie dei. Et iusti epulentur, & exultent in conspectu dei, & delectentur in lætitia. Cantate deo, psalmū dicite nomini eius, iter facite ei qui ascendit super occasum, dominus nomē illi. Exultate in cōspectu eius, turbabuntur à facie eius patris orphanorū & iudicis uiduarum. Deus in loco sancto suo, deus qui inhabitare facit unius moris in domo. Qui educit uinctos in fortitudine, similiter eos qui exasperant qui habitant in sepulchris. Deus cum egredieris in conspectu populi tui, cum pertransieris in deserto. Terra mota est, etenim cœli distillauerunt à facie Sinai, à facie dei Israël. Pluuiam uoluntariam segregabis deus hæreditati tuæ & infirmata est, tu uero perfecisti eam. Animalia tua habitabunt in ea, parasti in dulcedine tua pauperi deus. Dominus dabit uerbum euangelizātibus uirtute multa. Rex uirtutū dilecti, dilecti & speciei domus diuidere spolia. Si dormiatis inter medios cleros pennæ colūbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Dum discernit cœlestis reges super eam niue dealbabuntur in Selmon mons dei, mons pinguis. Mons coagulatus mons pinguis, ut quid suspicamini montes coagulatos Mons in quo beneplacitum est domino habitare in eo, etenim dominus habitabit in finem. Currus dei decem milibus multiplex milia lætantium, dominus in eis in Synai in sancto.

Ascendisti in altum, cœpisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus Etenim non credentes inhabitare dominum deum. Benedictus dominus die cotidie, prosperū iter faciet nobis deus salutariū nostrorū. Deus noster deos saluos faciendi, & domini, dñi exitus mortis. Veruntamen deus confringet capita inimicorum suorum, uerticem capilli perambulantium in delictis suis. Dixit dominus ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris. Vt intingatur pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Viderūt ingressus tuos deus ingressus dei mei regis mei, qui est in sancto. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuencularū tympanistriarū. In ecclesijs benedicite deo domino de fontibus Israël. Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu. Principes Iuda duces eorum, principes Zabulon & principes Neptalym.

Manda deus uirtuti tuæ, confirma hoc deus quod operatus es in nobis. A templo tuo in Hierusalem tibi offerent reges munera. Increpa

Selmon locus est in quo purificabantur proselyti,uel hij,qui fatebantur grauio ribus se pollutionibus inquinatos.κατ᾽ἀντίφρασιν locũ Selmõ uoluit dici omnẽ locum in quo hij qui nigrificauerunt peccatorum sordibus dealbentur.Ergo cũ discernit dominus super terram Apostolos suos, quicũq; audierunt eos & cre diderunt, si super fenicium fuerũt nigri,tanq; lana candida facti,quasi nix deal bati sunt in Selmon,in loco purificationis,ubi omnia peccata lauãtur.ubi mons dei,est mons pinguis,nullus alius nisi Christus Iesus,ipse pinguis,sudans oleo lætitiæ,oleo chrismatis,mons coagulatus est.Hic ipse mons pinguis in unitate deitatis trinitatem coagulatam gerens. Videte ne suscipiatis in deitate aliũ aliun de.Nam qui hæc faciunt,arguuntur,& dicitur eis: Vt quid sic suspicitis montes uberes,id est,ut quid plurale facitis deitatẽ. Coagulatum mõtem in unitate te nete, & patrem ac spiritum sanctum in uno domino nostro Iesu Christo suspi cite. Ipse est enim mons in quo placuit deo habitare in eo,& in ipso dominus habitauit in secula seculorũ.Huius currus decẽ milibus. Multiplex currus eius in passione agitatus est,ubi sibi ipse plus sufficit,quàm decem milia legiones an gelorum,& milia lætantium,quæ fuerunt cum Moyse in Sina in sancto.Tũc as cendit in altum,id est,in crucem,cœpit captiuitatem,ipsam captiuitatẽ ligni pri mi,ipsam cœpit,& de peccato damnauit peccatum.De ligno,inquam,crucis li gnum concupiscẽtiæ cœpit,& dona erogauit hominibus. Passus est etiam his, qui non credebãt,etiam his dona dedit in cruce positus,& nõ parua dona.Au di quàm magna. Preces pro his fundebat,dicens: Pater remitte illis,quia igno rant.Dedit ergo dona hominibus,id est,credentibus, & nõ solum credẽtibus, sed etiam his qui non credunt inhabitare dominum,qui non credũt.quia deus erat in Christo mundũ concilians sibi.Benedictus dominus pater ,benedictus deus filius.Benedictus dominus spiritus sanctus,quia prosperũ iter crucis suæ fecit nobis deus saluator noster,qui ideo cruciari uoluit, ut nos saluos faceret. Ideo mortis exitium suscepit,ut conquassaret capita inimicorum suorum,& li beraret peccatores de manibus dæmonum,qui à uertice capilli perambulabant in delictis suis.Dixit dominus ex Basan cõuertam. Basan rex fuit,qui pro pec cato captiuabat Israel. Ergo qui pro peccatis suis à Basan capti sunt,per crucem meam ex Basan cõuertam. Verum quia in abyssis & in profundo est locus dia boli,etiam inde cõuertam dicit interior diuinitas perfecta,perfecto homini suo Iesu Christo: Conuertã,inquit,etiã de profundo maris, donec intingatur pes tuus in sanguine passionis.Ibi lingua canum tuorum. Canum utiq; latrantium: Crucifige Crucifige.Ergo hæc lingua canum ex inimicis ab ipso diabolo exci tata est. Post passionem autem uisi sunt ingressus tui deus,probatum est,quia ingressus est in homine deus,& est in sancto.De quo præuenerunt principes,p phetæ cõiuncti psallentibus in medio iuuẽcularum, quæ exierant in occursum Dauid ,cantãtes: Vicit Dauid in decem milibus.Deiecto Golia,ibi Christus in Dauid erat uictor in medio iuuẽcularum tympanistriarũ. Verum quia ibi fu it imago,hic ueritas comprobatur. Nolite hæc in synagogis canere,sed in eccle sijs sanctorum,ibi benedicite dominũ,non aliunde uenientem, non aduenã, nõ nouũ,sed ipsum qui semper est dominũ de fontibus Israel. Ibi Beniamin ado lescentior in pauore. Vbi? Ibi in ecclesijs sine dubio.Ibi Beniamin ille qui dicit: Ego Israëlita sum ex tribu Beniamin.Quare adolescẽtior? Quia nouissimus na tus est patri suo.Inter illos undecim cœpit esse duodecimus,sed in cõuiuio du plices partes accepit,ita ut amplius illis omnibus laborans,obtineret hũc ipsum laborem non sibi,sed gratiæ dei patris sui imputãs.Ibi ergo Beniamin adolescẽ

tior, in pauoré, id est, in excessu mentis. Ruit enim subito, & expauit: ruit in terra, & surrexit in cœlo: ruit persecutor, & surrexit Apostolus: ruit Saulus, & surrexit Paulus. Vbi tamen ubi Beniamin? ubi si interrogas: ibi, inquit, ubi principes Iuda, ubi principes Zabulon, ubi principes Neptalim, ubi mandauit deus uirtutem suam, ubi cōfirmauit quod operatus est in nobis, ubi est templum in triduo suscitatum, quod est in Hierusalem, ubi offerunt reges munera, ubi increpantur feræ siluæ. Hæretici sunt qui quasi feræ in silua legis latebrā fouent, ut ex occulto lædāt concilium taurorum inter uaccas populorum. Lædere enim student sacerdotum concilia, qui hoc loco tauri nominantur apti altario inter uaccas, id est, inter plebes surdas & ignaras agētes. Quare autē increpari à deo postulatur? Vt insipiētia eorum nota fiat omnibus, ne forte cum hij non increpātur, excludant eos qui non sunt deargentati, sed probati sunt argento. Dissipa eos domine, quia bella uolunt. Veniant legati ex Aegypto Pharaone demerso, mitte duces tuos ad Aegyptum, fungātur legatione ex Aegypto, ipsam etiam interiorem partem Aegypti. Aethiopiam præueniat manus tua. ut regna terræ canant tibi, qui ascendisti in cœlos cœlorum ad orientem, quando dedisti uocē tuam uocem uirtutis, ut in tuo nomine Apostoli super omnes infirmātes, & super dæmones, & super ipsam mortem uirtutem imperandi susciperet, ut facientes hæc signa dicerent gentibus. Date honorem deo, super Israël magnū nomē eius, & per eum qui uidet deum in Christo, cuius uirtus in nubibus, In Apostolis scilicet, quos mittens ad gentes, monuit, ne pluerent in Iudæam, ut cōpleret quod diceret: Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam pluuiam. Non ēm iam in incredulis mirabilis uult esse, sicut semper fuit in incredulis mirabilis, sed nunc mirabilis in sanctis, quibus credentibus dat uirtutem, & per ipsos dat fortitudinem plebi suæ benedictus deus in secula seculorum Amen.

In finē pro his qui cōmutabuntur, psalmus ipsi Dauid. LXVIII.

SAluum me fac deus, quoniam intrauerūt aquæ usq; ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & nō est substantia. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Laboraui clamans raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei dum spero in deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persecuti sunt me inimici mei iniuste, quæ non rapui tunc exoluebam. Deus tu scis sipientiam meam, & delicta mea à te non sunt abscondita. Non erubescant in me qui expectant te domine, domine uirtutum. Non cōfundantur super me, qui quærunt te deus Israël. Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit cōfusio faciem meam. Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filijs matris meæ. Quoniā zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantiū tibi ceciderūt super me. Et operui in ieiunio animā meam, & factum est in opprobrium mihi. Et posui uestimentum meum cilicium, & factus sum illis in parabolam. Aduersum me loquebātur qui sedebant in porta, & in me psallebant qui bibebant uinum. Ego uero orationem meā ad

te domine

te domine, tẽpus beneplaciti deus. In multitudine misericordiæ tuæ exaudi me in ueritate salutis tuæ. Eripe me de luto ut non infigar, libera me ab his qui oderunt me, & de profundis aquarum. Non me demergat tẽpestas aquæ, neq; absorbeat me profundum, neq; urgeat super me puteus os suũ. Exaudi me domine quoniã benigna est misericordia tua, secundum multitudinem miserationum tuarum respice me. Et ne auertas faciẽ tuam à puero tuo, quoniã tribulor uelociter exaudi me. Intende animæ meæ & libera eã, propter inimicos meos eripe me. Tu scis improperium meum, & confusionẽ meam, & reuerentiam meã. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improperium expectauit cor meũ & miseriam. Et sustinui qui simul contristaretur & non fuit, qui consolaretur & non inueni. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalũ. Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua. Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum nõ sit qui inhabitet. Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt me, & super dolorem uulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatẽ super iniquitatem eorum, & non intrent in iusticiam tuam. Deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur. Ego sum pauper & dolens, salus tua deus suscepit me. Laudabo nomen dei cum cantico, & magnificabo eum in laude. Et placebit deo super uitulum nouellum cornua perducentem & ungulas. Videant pauperes & lætẽtur, quærite deum & uiuet anima uestra. Quoniam exaudiuit pauperes dominus & uinctos suos non despexit. Laudent illum cœli & terra, mare & omnia reptilia in eis. Quoniam deus saluam faciet Sion, & ædificabuntur ciuitates Iudæ. Et inhabitabunt ibi, & hæreditate acquirent eam. Et semen seruorum eius possidebit eam, & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

IN domino nostro Iesu Christo duas substantias dei & hominis cõfitemur, & uirtutes deo tradimus, infirmitates homini applicantes, cuius uocẽ in isto psalmo ab initio usq; ad finẽ prophetatam aduertimus. Consuetudo habet humana sermonẽ, ut grauem calũniam patientem, graui dicamus tempestati accũbere, hoc ordine aquas usq; ad animã suam peruenisse significat. Dicẽdo autem in limo profundi se infixũ, fabricã primi hominis sonat, in qua fixum cruci tempestas seditiosi populi mersit eum in mortem. Rogat nunc pro discipulis, ut nõ erubescant in eo, qui expectant resurrectionẽ eius, neq; cõfundantur qui requirunt te in me deus Israel. Quoniã propter te, inquit, portaui improperiũ, dũ facio uoluntatẽ tuam, illos offendi, operuit reuerentia faciẽ meam palmis attra-

ctatam,exterus factus ſum fratribus meis,oēs me derelicto fugerūt. Hoc ideo paſſus ſum,quia zelatus ſum domū tuam,quia eieci de templo tuo negociatio/nes,operui ieiunio animā meam,quadraginta diebus totidemq; noctibus nihil accipiens,indut⁹ ſum ſacco,forma ſerui.Iudutus ſum rex cœlorū,& factus ſum illis in parabolam,hinc inde uerborum inſultationibus ſubiacēs. Aduerſum me exercebantur ſacerdotes,ipſi in portis eligūtur ſedere,ſicut Hieremias dicit,ode runt arguentem.In portis ergo hij accipiunt pontificium iudicandi & corripiē di,quaſi qui claues ciuitatis teneāt in portis ſedere memorant,& in me pſallebāt ebrij.Ego uero orationē fundens agebam,ut eriperes me de luto mortis,ne ibi adhærerem, ut nō urgeret ſuper me puteus os ſuum.Puteus pro diabolo hoc loco poſitus eſt.Puteus à potando dicitur,ipſe potauit primos homines, & per * populū oris ſui aperuit ſuper eos os in morte.Vnde ſancti in paſſione euadē tes dicūt:Niſi dominus fuiſſet in nobis,forſitan uiuos deglutiſſent nos, qui mi/niſtri utiq; eiuſdem inimici:Suſtinui,inquit,qui ſimul cōtriſtaretur & non fuit. Non enim poterat ſimul pati diuinitas,ſicut ſol ſi in ligno ſit, quādo conciditur ſimul concidi non poteſt,ita diuinitas ſimul fuit paſſioni,& ſimul non patieba/tur triſticiā. Quæſiui conſolantem & non inueni,tot milia ſaturati,tot milia ſal/uati,infiniti edocti,& nec unus inuentus eſt mihi conſolator tempore quo de derunt in eſca mea fel,& in ſiti mea potauerunt me aceto.Propter hoc facta eſt menſa eorum coram ipſis in laqueū. Menſam hic ſynagogam canit,ad quā,qua ſi refecturi ſpiritaliter euntes,laqueum æternæ mortis incurrūt.Obſcuratos ha/bentes oculos ne uideant lumen eccleſiæ,dorſum ſuum parietibus uanis incur/uant.Et ideo apponitur iniquitas ſuper iniquitatem ipſorum,quia & ipſi gemi/nant iniquitates ſuas.Occiderunt Chriſtum,ſanctos perſecuti ſunt,eccleſiam ne gant,uoces prophetarum euacuant.Et ideo delentur de libro uiuentiū,& cū iu ſtis non ſcribūtur.Non habent em̄ partē cum Abraham, neq; cū oībus ſanctis ueteris teſtamenti,quia contēpſerunt pauperē in aſpectu,illum de quo oēs pa/tres eorū concionati ſunt:Pauper,inquit,ego & dolens. Pauper ut nos diuites faceret,dolēs ut nos à doloribus æternis eriperet.Factus eſt hoſtia deo pro no bis, pacificans in ſanguine ſuo,ſiue qui in terris ſunt,ſiue qui in cœlis. Et placuit in ſacrificio crucis,quaſi uitulus nouellus cornua producēs duorū teſtamētorū, & ungulas quatuor euāgeliorum,quod uidentes pauperes lætantur. Pauperes Apoſtoli,non habentes duas tunicas,non perā,non pecuniā in zonis ſuis. Vn/de & Petrus mendicāti infirmo:Argentū & aurum nō habeo,ſed quod habeo hoc do tibi.In nomine Ieſu ſurge & ambula.In his operib⁹ magnificatus eſt do minus Ieſus Chriſtus in laude,quod uidētes pauperes gratulantur, quia ſic ex/audit pauperes dominus,& uinctos ſuos non ſpernit.Laudate eū cœli, quia aſ cendit,& terra quia reſurrexit,& mare qa pedib⁹ illud ambulauit, & Sion quia ædificabit eā non habentem maculā,neq; rugā,& ciuitates Iudæ aiæ Apoſtolo rum,quæ inhabitātur à Chriſto,& hæreditatē primā acquiſiuit eas.Semen etiā ſeruorū Chriſti poſſidebunt,eas qui nō poſſident terrenas uanitates.Apoſto/lorum utiq; doctrinas poſſident, & qui diligunt nomen dn̄i inhabitabūt in ea, id eſt,in fide,in doctrina,in eccleſia.In qua regnat dominus noſter Ieſus Chri/ſtus cum patre & ſpiritu ſancto,nunc & in cuncta ſecula ſeculorum Amen.

Forte * pocu/lum.

In finem pſalmus Dauid in rememoratione quod ſaluum fecit eum dominus, LXIX.

Deus in

DEus in adiutorium meũ intende, domine ad adiuuandum me festina. Confundantur & reuereãtur, qui quærunt animam meam. Auertantur retrorsum & erubescant, qui uolunt mihi mala. Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi euge euge. Exultent & lætẽtur in te omnes qui quærũt te, & dicant semper magnificetur dominus, qui diligunt salutare tuum. Ego uero egenus & pauper sum, deus adiuua me. Adiutor meus & liberator meus es tu, domine ne moreris.

IN rememorationem inqt Dauid, eo quod saluũ me fecit dñs ibi dixit saluũ me fac dñe. hic gratias agit saluatus. Quid tamen orauit, ad adiuuãdum me festina, festinãter suscita me à mortuis, ut erubescant statim erubescẽtes, qui dicunt mihi, euge euge. Exultent hij qui sperant in te, & qui quærunt te, & dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuũ. Liquet Apostolos, & quæsisse & dilexisse: Ego uero, ait, mendicus & pauper sum. Exinaniui eñ meipsum, factus obediens usq ad mortem. Deus adiuua me, non eñ fragilitas humana resurgit, nisi potẽtia fuerit diuina releuata. Adiutor ergo & liberator meus esto domine, ne tardaueris, deus qui regnas in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid filiorũ Ionadab & priorum captiuorũ LXX.

IN te domine speraui non confundar in æternum, in iusticia tua libera me, & eripe me. Inclina ad me aurem tuam, & salua me. Esto mihi in deum protectorem, & in locum munitum, ut saluum me facias. Quoniam firmamentũ meum, & refugium meum es tu. Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis, & iniqui. Quoniã tu es patientia mea domine, domine spes mea à iuuẽtute mea. In te cõfirmatus sum ex utero de uẽtre matris meæ, tu es protector meus. In te cãtatio mea semper, tanquam prodigium factus sum multis, & tu adiutor fortis. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam. Ne proijcias me in tempore senectutis, cum defecerit uirtus mea ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi, & qui custodiebant animã meam consiliũ fecerunt in unũ. Dicentes deus dereliquit eũ persequimini & cõprehẽdite eũ, quia non est qui eripiat. Deus ne elongeris à me, deus meus in auxilium meũ respice. Confundãtur & deficiant detrahentes animæ meæ, operiantur cõfusione & pudore, qui quærũt mala mihi. Ego autẽ semper sperabo, & adiciam super oẽm laudem tuã. Os meũ annunciabit iustiiã tuam, tota die salutare tuũ. Quoniã non cognoui literaturã introibo in potentias dñi, domine memorabor iusticiæ tuæ solius. De⁹ docuisti me à iuuentute mea, & usq; nunc pronũciabo mirabilia tua. Et usq; in senectam & seniũ, deus ne derelinquas me. Donec annunciẽ brachium

tuum, generationi omni quæ uentura est. Potentiam tuam & iustici-
am tuã deus usq; in altissima quæ fecisti magnalia, deus quis similis
tibi. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & con-
uersus uiuicasti me, & de abyssis terræ iterum reduxisti me. Multipli-
casti magnificentiam tuam, & conuersus consolatus es me. Nam &
ego confitebor tibi in uasis psalmi ueritatem tuam deus, psallam tibi
in cythara sanctus Israël. Exultabunt labia mea cum cantauero tibi
& anima mea quam redemisti. Sed & lingua mea meditabitur iusti-
ciam tuam, cum confusi & reueriti fuerint, qui quærunt mala mihi.

PSalmus, inquit, filiorũ Ionadab, & priorũ captiuorũ. Vidẽdum est cũ qui-
bus canit Dauid. Cum filijs Ionadab, de quibus Hieremias dicit patria cõ-
stitutione uinum non bibere, & uocẽ domini increpantis memorat, quia dictũ
est. Filij Ionadab custodiunt præcepta patris sui, & non bibent uinũ. Nõ ergo
putemus filios Ionadab cum Dauid cecinisse psalterium, sed sobrietatis uiros
participes fuisse, & in psallendo deo. Nõ enim canebatur ad libitum, sed ad ge-
mitum, ubi captiui primi simul lachrymas funderent, dicentes: Deus meus eri-
pe me de manu cõtra leges agẽtis & iniqui. In te confirmatus sum ex utero.
Ex utero utiq; uirginali. Nos dicimus in deo cõfirmatũ Christũ, q tanquã pro-
digium factus est multis incredulis, credẽtibus autem extitit adiutor & fortis.
Repletũ est os eius non in cibo, nõ ebrietate, sed laude, & non est protectus in
tpe passiõis cũ deficeret uirt⁹ eius: Nõ est penitus derelict⁹ tẽpore quo dicebãt
inimici: Deus dereliquit eũ. Tunc deus non discessit ab eo, quo resurgente eru-
buerunt, & confusi sunt insultãtes auersi retro, & confusi uolentes animã eius,
nullam cognoscens aliam negotiationem, nisi hanc, ut intraret in potentias do-
mini. Nũc exterior interiori dicit: Quæ fecisti magnalia deus, qs similis tibi, quã-
tas ostẽdisti mihi tribulationes multas & malas, & cõuersus ecce uiuificasti me,
& de abysso terræ iterum reduxisti me. Dicendo iterum quæstionem fecit. Se-
mel enĩ passus, semel mortuus, semel sepult⁹, semel de abysso terræ reduct⁹. qd
est hoc iterum? Iterum dicendo exclusit noua. Ita nos pœnitentiæ recuperatio-
nem negãtes, & prædas leonum in eorum faucibus relinquentẽs, noster hic pa-
stor non relinquet prædam, non uidet lupum & fugit, sed uiuentes de ore leo-
num oues eripiẽs, iterũ suis gregibus præsentat incolumes, hoc est, iterum, qui
in ipso sepulti sumus per baptismũ, & Christum induti morimur, quando nos
morti tradimus cõsentiendo inimicis nostris, qui nos sic terrenis uoluptatibus
implicãt, ut uideamur in abysso terræ demersi. Sed quia nõ patitur in nobis pe-
rire quod contulit, iam per baptismũ semel à mortuis suscitatos ad uitam æter-
nam, ab æterna uita per diaboli exclusos astuciã, in eo iterũ Christus de abys-
so terræ reducit, in quo multiplicans iusticiam suam, id est, excõmunicans eum,
& à pacis osculo projiciens, conuersus iterum consolatur, reddens ei communi-
onem quam abstulerat, osculum quod negabat: Et ego, inquit, confitebor, ait,
quia confessio est quæ liberat pœnitentem. Cõfitetur ergo in oratione sua do-
mino deo suo peccata sua. Dei autem ueritatẽ in uasis psalmi. Quæ sunt uasa
psalmi? In uasis psalmi ueritatẽ dei nunciãt, qui intus intra uasculũ corporis sui
ueritatem rectæ fidei habent inclusam. Namq; si incorporaliter quispiam pœni-

Etiam Hieronimus in commentarijs pro literatura uertit negotiationem. Atq; ita habet psalterium Romanũ.

tentiæ

tentiæ suæ afflictiones ostendat, à peccato abstineat, in ieiunio, cinere, cilicioq; pmaneat. Nisi in uasis psalmi ueritatē teneat, omnia quæ laborauerit euanescūt. Facilius per ueritatem fidei sine sua ad indulgētiam ueniet, quā per afflictionē suam sine ueritate attinget. Age ergo in confessione tua correptionē etiam si ne cilicio, & in psalmi uasculo ueritatem include. Psalmus enim quem canis, ad deum non peruenit, nisi intus in uasculo suo ubi psalmum includit memoria. In uase, inquam, ipso ueritas dei simul fuerit commorata. Tunc psallis in cythara sancto Israel, tunc gaudent labia tua, dum cantas domino, & anima tua quam redemit, quam iterum de abysso reuocans liberauit, & confundit æterna confusione qui quærebat eā. Solus enim creator eius possidet eam, qui regnat in secula seculorum Amen.

Luth.

Psalmus Dauid in Salomonem LXXI.

Deus iudiciū tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Iudicare populum tuū in iusticia, & pauperes tuos in iudicio. Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperū, & humiliabit calumniatorem. Et permanebit cum sole & ante lunam, in generatione & generationem. Descendet sicut pluuia in uellus, & sicut stillicidia stillātia super terram. Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec auferatur luna. Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Reges Tharsis & insulæ munera offerent, reges Arabū, & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes seruient ei. Quia liberauit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor. Parcet pauperi & inopi, & animas pauperū saluas faciet. Ex usuris & iniquitate redimet animas eorum, & honorabile nomen eorū coràm illo. Et uiuet & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabūt de ipso semper, tota die benedicent ei. Erit firmamentum in terra in summis montium, super extolletur super libanum fructus eius, & florebūt de ciuitate, sicut fœnum terræ. Sit nomen eius benedictum in secula, ante solem permanet nomen eius. Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum. Benedictus dominus deus Israel, qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen maiestatis eius in æternum, & replebitur maiestate eius omnis terra fiat fiat.

Qui prophetiam in psalmis credunt, tenent illam regulam quam cecinit Zacharias dicens, de deo, quod ipse locutus sit per os prophetarum, liberaturum se nos ab inimicis nostris. Quod autē in capite huius psalmi legis dñm nostrum Iesum Christum, explanatorem inuenies. Dicit eñ in euāgelijs:

Pater non iudicat quemquam,sed omne iudicium filio dedit. Quod ergo per os sanctorum promisit in filio suo,rex uerum impleuit,cuius tũc imaginem Salomon gerens, sapientis nomen accepit,habens in se scintillam sapiẽtiæ. Hic autẽ ipsa sapiẽtia ueniens dedit pacẽ mõtibus,id est, Apostolis, & collib⁹ iustitiã, id est, plebibus,iudicauit cum iusticia pauperibus,contẽnens personas diuitũ. Humiliauit calumniatorem,id est,populum Iudaicum. Permanet cũ sole, imo super solem,quia ad dexteram patris permanet sedens,& ante lunam in secula. Lunam hoc loco nõ pro causa lunæ,sed pro æternitate memorauit domini Iesu Christi. Et descendit sicut pluuia in uellus,id est,in uelleribus lunæ, sicut Gedeon signum uictoriæ in uelleribus lunæ percepit. Nam & uerbũ suum pater sic iussit sicut pluuia expectari: Expectetur,ait,sicut pluuia uerbum meum. Ergo quem in Deuteronomio iussit expectari sicut pluuiã, in euangeliis præsentauit sicut pluuiam. Non utiq; ex inferioribus semine humano erumpẽte progenitum, sed uerbo patris de cœlorum altitudine quasi pluuiã uenientem exortũ. Exortũ,inquã,in tenebris mundi lumẽ rectis corde. Orta est in diebus eius iusticia & abundãtia pacis. Pacẽ meã do uobis,non talẽ qualẽ hic mũdus habet, sed pacẽ meã illã qlẽ habet cœli,in qua dñatur Christ⁹ a mari usq; ad mare,hoc est, sup oẽm terram aquis maris & fluminum circundatam. Coram illo procident Aethiopes. Aethiopes nigredinis circundati perfidia,non in corio carnis,sed in sensibus animæ. Propter hoc procident ante eum,& terram inimici eius lingẽt, ut indulgentiam ab eo consequi mereantur. Reges autem Tharsis & insulæ munera offerunt,id est,qui regnant in corpore suo securi & munera offerũt, reges Arabum & Saba dona adducunt,qui dominãtur moribus Barbaris. Hij dona adducunt animas suas,ut ipsas ei tradant ad adorandum eum cum regibus terræ,qui terrenis uoluptatibus dominantur. Omnes autem gentes seruiẽt ei,quia liberat pauperem à potente. Vide causam,ideo ait omnes gẽtes seruient ei, qa liberat pauperem,sensum eorum à potente & astuto diabolo,qui eos suasit opera manuum suarum timere & colere. Ex usuris & iniquitate liberauit animas eorum. Ampliabantur usuræ animabus eorũ,quia quod debebatur deo,idolis tradebatur (& illis accipientibus,si tamen uel dici potest illis accipientibus,qui nihil nec accipiũt, nec recusant) dæmoniis ergo accipiẽtibus quod soli deo debebatur,istis & debitum cõcreuit & fœnus. Vidẽs pius,cui pater iudicium suum tradidit in reddẽdo eos satis esse mendicos,hoc iudicauit: Inuicem,inquit, uos homines remittite uobis debita, & uobis remittit pater uester qui est in cœlis. Et adiecit: Si non remiseritis,nec uobis remittit. O liberantẽ ex usuris & iniquitate animas,uerè præclarum nomen tuum nobis,qui uiuis in secula seculorum,uiuis & dabitur tibi aurum Arabiæ. Aurum enim terræ illius est magnũ,aurum accipis probatum,fulgidum in Apostolis,in martyribus,in confessoribus,in uirginibus. Aurũ accipis,non tibi potest fieri impostura. Erit firmamentum tuum in terra corporum nostrorum,non in conualle fletus, sed in summis montibus superextolletur fructus tuus,& supergredietur altitudinẽ etiam Libani mõtis, & florIet in altitudinibus Apostolorũ. Quid floriet audiamus: *Sicut* fœnũ, inquit,ergo in illa altitudine laudata floriet fœnum. Floret in ecclesia usq; hodie, ut pascantur iumenta,nihil cum populo defectionibus agitur. Ibi ergo producitur fœnum iumentis. Perfectorum enim est solidior cibus,quia ergo fœnũ florẽt montes,nemo fugiat ecclesiam,ueniant omnes ut benedicatur ibi deus Israẽl,qui facit mirabilia solus,& fit ibi nomen maiestatis eius benedictum in secula,ut repleat maiestate eius oĩs terra fiat fiat,ipsi gloria in secula seculorũ Amẽ.

Defe-

Defecerunt hymni Dauid filij Iesse Psalmus Asaph. LXXII.

Q Vàm bonus Israël deus, his qui recto sunt corde. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quia zelaui super iniquos, pacẽ peccatorũ uidens. Quia non est respectus morti eorum, & firmamẽtum in plaga eorum. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur.

Ideo tenuit eos superbia, operti sunt iniqtate & impietate sua. Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis.

Cogitauerũt & locuti sunt nequitiam, iniquitatem in excelso locuti sunt. Posuerunt in cœlum os suum, & lingua eorum transiuit in terra. Ideo conuertetur populus meus hic, & dies pleni inuenientur in eis. Et dixerunt quomodo scit deus, & si est scientia in excelso. Ecce ipsi peccatores, & abundantes in seculo obtinuerũt diuitias. Et dixi, ergo sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocẽtes manus meas. Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis. Si dicebã narrabo sic, ecce nationem filiorum tuorum reprobaui. Existimabam ut cognoscerem, hoc labor est ante me. Donec intrem in sanctuarium dei, & intelligam in nouissimis eorum. Veruntamen propter dolos posuisti eis, deiecisti eos dum alleuarẽtur. Quomodo facti sunt in desolationem, subito defecerunt perierunt propter iniquitatem suam. Velut somnium surgentium domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei cõmutati sunt, & ego ad nihilum redactus sum, & nesciui. Vt iumentũ factus sum apud te, & ego semper tecum. Tenuisti manum dexteram meam, & in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Quid enim mihi in cœlo, & à te quid uolui super terrã. Defecit caro mea & cor meũ, deus cordis mei, & pars mea deus in æternum. Quia ecce qui elongant se à te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Mihi autem adhærere deo bonũ est, ponere in domino deo spem meam. Vt annunciem omnes prædicationes tuas in portis filiæ Sion.

CVm deus omnibus bonus sit, & nulli sit malus, quid sit uoluit dicere. His bonus, qui recto sunt corde. Hæc dictio humanis sensibus applicãda est his, qui uituperant iudicia dei, dicentes: Ille perfidus, ille iniquus, sordidus, truculentus, sanus est. Ille autem innocens, castus, humilis, insania fatigatur, infirmitate concutitur, & his similia. Hec rectis corde uirtutum semina cõprobantur. In quibus probata fides segetẽ suã in æternæ uitæ amœnitate suscipiat, & in seculo q̃si in hyeme glaciali positi primæ anastasis quasi primi *uerbi flores expectent. Lætantes itaq; in pace sua peccatores, quod cum hominibus non flagellãtur te-

Forte *ueris.

tur teneat superbia, fiant crassi, prodeat ex adipe eorũ iniquitas, ponant in cœlo-os suum, & loquantur iniquitatem in excelso, dicant nõ esse scientiam in deo, qui tamẽ sunt audiamus: Hij sunt, inquit, peccatores, & abundantes, qui in secu lo obtinuerunt diuicias, mei autem penè moti sunt pedes, & à recto itinere pe nè effusi sunt gressus mei, quia dixi in corde meo: Ego sine causa iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. At ubi consideraui omnia tẽpora ista esse quæ peccãtibus ministrãtur, & subito eos deficere & perire propter ini-quitatem suã, & istam uitã eos quasi somniũ transire. Et quia deꝰ in ciuitate sua Hierusalẽ quã præparat sanctis, imaginem eorum ad nihilũ rediget, tũc inflam-matum est in amore dei cor meũ, & renes mei resoluti sunt, id est, ad castitatis li bertatem à mali exempli uinculo resoluti. Ideo enim ad nihilum redactus sum, hæc cogitans, quia nesciui nõ esse condignas passiones huius temporis ad futu ram gloriam. Postea quàm didici, etiam iumentum æstimatus, & pecus ad oc cisionem positus, tamẽ permãsi semper tecũ. Tenuisti manum dexterã meam, in uolũtate tua deduxisti me, & cum gloria assumpsisti me. Hæc in domino Ie-su Christo cõpleta sunt. Ipse tenuit generi humano dexteram iam mortuo iam fœtẽti, duxit à uoluntate diaboli ad uoluntatem suam, & assumpsit in gloriam, qui audẽter diceret: Quid mihi restat in cœlo? Hoc est in terra positus ita cœ-lestẽ uitã exercui, ut dum in cœlo ascẽdero, nihil mihi supersit quod in terra po-situs non impleuerim, nihil enim præter te uolui super terrã, etiam si defecit cor meum, & caro mea in passiones, & pars mea, quia deus est, non defecit, sed ma-net in secula. Non enim pereunt, nisi hij qui longe se faciunt à deo conseruatore suo, & ipse non perdet, nisi illos qui fornicantur ab illo, id est, quorum anima al-terum ducit deum, aut à ueritatis coniugio se falsitate cõmiscet. Vnusquisq; au-tem nostrũ his probatis dicat. Mihi autem adhærere deo bonum est, & pone re in domino spem meam, ut adnunciem omnes laudationes dei in portis filiæ Sion. Filia Sion aĩa credens Christo, quæ in finem psalmi inueniet laudes, quas sibi in titulo defecisse testatur. Defecerunt ei laudes, quia zelata est in peccanti-bus, quas inueniet in finem, si adhæserit domino, & in ipso suã spem ex integro collocarit, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem intellectus Asaph. LXXIII.

VT quid deus repulisti in finẽ, iratus est furor tuus super oues pascuæ tuæ. Memor esto cogregationis tuæ, quam posse-disti ab initio. Redemisti uirgã hæreditatis tuæ, mons Si-on in quo habitasti in eo. Leua manus tuas in superbias eorum in fi nem, quanta malignatus est inimicus in sancto. Et gloriati sunt qui oderunt te in medio solemnitatis tuæ. Posuerunt signa sua signa, & non cognouerunt sicut in exitu super summũ. Quasi in silua lignorũ securibus exciderũt ianuas eius in idipsum, in securi & ascia deiecerũt eam. Incenderunt igni sanctuariũ tuum in terra, polluerunt taberna culum nominis tui. Dixerunt in corde suo cognatio eorũ simul, qui-escere faciamus oẽs dies festos dei à terra. Signa nostra nõ uidimus iam nõ est propheta, & nos nõ cognoscet amplius. Vsq; quo deus im properabit inimicus, iritat aduersarius nomẽ tuum in finẽ. Vt quid

auertis

auertis manum tuam,& dexteram tuam de medio sinu tuo in finem.

Deus autem rex noster ante secula operatus est salutẽ in medio terræ. Tu confirmasti in uirtute tua mare,contribulasti capita draconũ in aquis. Tu confregisti capita draconum,dedisti eum escã populis Aethiopũ. Tu dirupisti fontes,& torrẽtes,tu siccasti fluuios Ethan.

Tuus est dies,& tua est nox,tu fabricatus es auroram & solem. Tu fecisti omnes terminos terræ,æstatem & uer tu plasmasti ea. Memor esto huius inimicus improperabit domino,& populus insipiens incitabit nomen tuum. Ne tradas bestijs animas confitentes tibi,& animas pauperum tuorum ne obliuiscaris in finem. Respice in testamẽtum tuum,quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum. Ne auertatur humilis factus confusus pauper & inops laudabunt nomen tuum. Exurge deus iudica causam tuam, memor esto improperiorum tuorum eorum quæ ab insipiente sunt tota die.

Ne obliuiscaris uoces inimicorum tuorum, superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.

IRatus est dominus super Israël, cum esset arca dei in Silo, cum Ofni & Finees filij Heli in sacrificijs suis & in fornicationibus,nec increpati corrigerentur. Tradita est etiã arca testamenti aduersarijs,& gloriati sunt qui oderũt eum in medio atrij eius. Quasi in silua lignorum exciderunt ianuas munitionum. Incenderunt igni ubicunq; inuenerunt sanctuariũ,id est,locum orationis eorum exstructum. Et quiescere fecerũt festos dies domini in terra,dicentes: Iam in Israël non est propheta,utiq; audientes Heli mortuũ & duos filios eius,qui summam sacerdotij tenebant occisos in prælio. Samuel adhuc erat infantulus,cuius nec opinio cœperat. Et ideo uidebatur improperare inimicus populus gentium & insultare,in quo rogat ne animas pauperum suorum obliuiscatur dominus in sempiternum.ut exurgat & iudicet causam suam, quia superbia eorum qui odiebant eum,ascendebat nimis. Hactenus historicus sermo cœperit finẽ. Est enim & in nobis arca testamenti domini,quã quotidie hostes conantur eripere,id est,animi constantiam, quæ pro defensione uirtutum contra uitia bella cõmittit. Si ergo huius arcæ sacerdotes ,id est,corpus & anima mea ex cõsensu coluerunt,requiescit super eam dominus,& non audebunt dæmonia,nec bellũ in cute consistere. At ubi hæc per negligentiam sacerdotum cesserit,capitur ab aduersarijs,& malignatur inimicus in sancto,& gloriantur qui oderũt dominũ in eo. Post hæc cum lachrymis orandus est dominus,ut animas pauperũ non obliuiscatur dominus in sempiternũ,non auertatur in perpetuo,humilis factus, confusus,ut non in æternum tradatur bestijs anima quæ cõfitetur ei:ut memor sit creaturæ suæ,quia repleti sunt qui obscurati sunt terræ domus iniquitatũ. Exurgat erga dominus & iudicet causam suam,quoniã per occasionem peccatorũ meorum inimicus improperat domino: Memor,inquit,esto domine improperiorum tuorũ,qui ab insipientibus fiunt tota die,ut nõ obliuiscaris uoces quærẽtiũ te per pœnitentiã,& cõtemnẽtiũ te superbia ascendat ad te,ut illis superbiẽtibus reddas,& nobis cõfitentibus parcas,qui regnas in secula seculorũ Amẽ.

In finem

In finem ne diſperdas uel corrumpas, Pſalmus cantici Aſaph. LXXIIII.

CONfitebimur tibi deus, cõfitebimur & inuocabimus nomẽ tuum. Narrabimus mirabilia tua, cũ accepero tempus ego iuſticias iudicabo. Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea, ego cõfirmaui colũnas eius. Dixi iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu. Nolite extollere in altum cornu ueſtrum, nolite loqui aduerſus deum iniquitatem. Quia neq; ab oriente, neq; ab occidente, neq; à deſertis montibus, quoniam deus iudex eſt. Hunc humiliat & hunc exaltat, quia calix in manu domini uini meri plenus mixto. Et inclinauit ex hoc in hoc, uerũtamen fex eius non eſt exinanita, bibent omnes peccatores terræ. Ego autẽ annunciabo in ſeculum, cantabo deo Iacob. Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iuſti.

ALiquanta in ſeptuageſimo tertio idcirco prætermiſimus pſalmo, quia in ſeptuageſimo quarto ea credidim⁹ melius declaranda: Confitebimur, inquit, tibi deus. Si peccata confitemur, nõ ut ſciat quæ ignorat, ideo confitemur, ſed ut ea quæ optime nouit indulgeat. Quia confitemur eum & nomẽ eius inuocamus. Confeſſio enim pœnitentis ad indulgentiam non attendit, ſi recte fidei inuocatio nominis dei non fuerit ſubſecuta, in qua confeſſione narrantur omnia mirabilia eius, quæ ſancti ſymboli textus oſtẽdit. Verum quia (ut dixi) in anteceſſione huius pſalmi aliquãta tranſiui, quæ ſunt in iſto reddẽda. Hæc ſunt, ut narres cõtra Manicheum omnia mirabilia eius, & non dicas aduerſis & contrarijs mundum agi, & alium lucis dominum, alium tenebrarum, alium noctis, alium diei, ſed unum eundémq; dominum confitentes, narremus omnia mirabilia eius, dicẽtes: Tuus eſt dies, & tua eſt nox, tu feciſti ſolem & lunã, æſtatem & uer tu feciſti. Cõfirmaſti in uirtute tua mare, tu confregiſti capita draconum in aquis, id eſt, capita dæmonum in baptiſmate. Quod autem aquis dixit, uoluit oſtendere unum baptiſma in aquis poſſe omnibus celebrari, fluminum, maris, fontium, torrentium, ſtagnorum, ibi capita dæmonũ confringuntur, id eſt, in omnibus aquis. Caput autem draconis magni in pœnitẽcia confringet dñs, & dat eũ in eſcã populo Aethiopũ. Aethiopes à plaga meridiana nigri ſunt. Hi ergo qui dæmoniorum meridianorum ruinam patiũtur, nigri fiunt apud deũ, & pro ipſa nigredinis perfidia, Aethiopes appellantur. Hij itaq; cũ baptizarentur, quia in aquis confracta ſunt capita dæmonum, uenenum omne in aquis fluentibus euanuit. Et illos iam mũdos, quum ab omni ueneno defecatos exhibuit, nunc in ſicco poſitis, draco magnus ipſe princeps draconum aduenit, quẽ ſuis cibantes nefarijs factis ueneno eius iterum nigrarunt. Verum quia pœnitẽtibus auxilium diuinæ pietatis occurrit, confringitur & huius caput draconis in ſicco. Aqua ibi ſola lachrymarũ eſt. Et quia non ſunt fluuij circa eum ſalientes, quæ tantum nefas ueneni abluant, datur eis in cibo, & dicitur eis. Quando draconum capita in aquis uobis confracta ſunt, guſtaſtis & uidiſtis quàm ſuauis eſt dominus. Modo quia dominum reliquiſtis, guſtate & uidete quàm amarus eſt diabolus. Ibi guſtaſtis mel & lac, hic guſtate cinerem pro pane, & lachrymas

uestras in poculis miscete. Ibi uestes candidas & mundas, hic sacceas sordidas. Ibi habuistis gaudium, hic mugitū gemitūq;. inter suspiria excrepate. Sicq; Aethiopes esse cessabitis, & pristinus uobis candor splendorq; redditur. Ibi enim uobis rumpent iterum fontes & torrentes, ubi siccati fuerunt fluuij Aethan. Aethan *fluuij in deserto Sina inuēti sunt. Ex quibus qui gustasset, nō sicut de Myrrha amaritudine replebatur, sed statim tumore correptus, mortis periculo subiacebat. Quando ergo quando cōuertit solidam petram in stagna aquæ, & rupem in fontes aquarum, isti Aethan fluuij dei nutu siccarūt. Quod factū ad hoc ducit, quia pœnitentibus Aethan fluuij exsiccantur. Et ex desperato lapide atq; durissima petra in deserto, & in squalentibus locis posita fontes pariter erumpunt atq; torrentes. Hæc fecit rex noster, Deus ante secula qui est ipse. Hæc fecit in secula qui operatus est salutem in medio terræ, in domino nostro Iesu Christo, qui dixit iniqs: Nolite iniqua agere, & nolite deliquētibus ex altare cornu, nolite extollere in altum cornu uestrum, nolite loqui aduersus deum iniquitatem. Siquis autē uobis dixerit, Ecce hic Christus, aut ecce hic, illic, nolite credere, quia neq; ab oriente, neq; ab occidente, neq; à desertis mōtibus, sed sicut fulgur ita ueniet, quoniā deus iudex est. Nō sic uenit quomodo homo uenit, sed quomodo deus iudex, ut superbū humiliet sicut promisit, & exaltet humilem ferens calicem in manu uini meri plenum mixto. Ex quo inclinat ex hoc in hoc. Vinum duas species habet, unam unde infirmos sanat, aliam unde sanos debilitat. Ex uno eodemq; uino iustis propinatur ad salutem, peccatoribus ad interitum irrogatur. Sicut ignis iustis proficit ad splendorem, aduSturam infertur iniustis, fex tamen calicis non exinanitur, ut bibant non pauci. Sed omnes peccatores terræ, quod uno eodemq; poculo alijs salus, alijs interitus ueniat, etiam hodie qui indignæ gustauerint. Vnde salutem dignæ gustantes hauserūt: inde isti, ut ait Apostolus, sibi iudicium sumunt. Nos aūt hæc scientes, si uolumus gaudere in secula seculorū, ita cantemus deo Iacob, ut omnia peccatorum cornua confringamus, id est, uiciorum uentilationes contemnendo frangamus, & uirtutum cornua exaltemus in domino nostro Iesu Christo, qui regnat in secula seculorum Amen.

*Aliter *Moris.*

In finē in carminibus canticū ad Assyrios psalmus Asaph. LXXV.

NOtus in Iudæa deus, in Israel magnum nomen eius. Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Ibi cōfregit potētias, arcū, scutū gladium, & bellū. Illuminās tu mirabiliter à montibus æternis, turbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum: & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarū in manibus suis. Ab increpatione tua deus Iacob, dormitauerūt qui ascenderunt quos. Tu terribilis es & quis resistet tibi, ex tunc ira tua. De cœlo auditum fecisti iudicium, terra tremuit & quieuit. Cum exurgeret in iudicium deus, ut saluos faceret omnes mansuetos terræ. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festum agent tibi. Vouete & reddite domino deo uestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. Terribili & ei qui aufert spiritum principum, terribili apud omnes reges terræ.

CAnticum contra Assyrium, id est, contra diabolum inchoamus. Contra eum enim notus factus est in Iudæa deus, in Christo mundum reconcilians sibi. In Israël magnum nomen eius. Israël homo Iudæus. Deũ ergo qui uidit hominem & credidit deum, in ipso primum factum est nomen eius. Ita ut diceret ei: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meã. Et quia portæ inferi nõ præualebũt aduersus eam. Ibi confregit cornua arcuum, & scutũ, & gladium, & bellũ, fecitq; in pace locum eius, & habitationem eius in Sion, & illuminauit ei à montibus æternis, à prophetis qui fuerunt ab initio. Cõtra quam turbantur usq; hodie omnes insipientes corde. Et qui moriuntur in peccatis suis dormientes somnũ mortis suũ, id est, somnũ suæ dormientes. Nihil inuenerunt in manibus suis. Ibi omẽs uiri diuitiarũ. Hic enim nascentes quæ inuenerunt, hic morientes relinquunt. Non solũ diuites dormiunt, sed & fortes qui ascenderunt equos. Deus enim terribilis est, & nemo potest resistere ei. Tunc in ira sua, cũ enim cœperit iudiciũ de cœlo iaculari, terra tremet & quiescet, cum exurgere cœperit in iudicio deus, in quo non saluabit alios, nisi omẽs mansuetos terræ. Ibi cogitatio hominis confitebitur ei, & reliquiæ cogitationũ diem festũ agent deo. Sic erunt omnes dies iustorum, quomodo nobis semel in anno sanctus dies est paschæ. Omnes ergo sancti dies festos agent deo: & uos, inquit, si uultis gaudere cum sãctis uouete & reddite domino deo uestro omnes qui in circuitu eius offertis munera. Memores debent esse quid uouerint, aut cui uouerint. Nam in baptismatis consecratione uouerunt seipsos tradere, & omnibus operibus diaboli renunciare. Hoc reddite domino deo uestro, ante oculos hoc habẽtes, quia etiam principum auferet spiritus, cum à uoto discedunt. Et est terribilis etiam regibus terræ, ipsi gloria in secula seculorum Amen.

In finem pro Idythum, psalmus Asaph. LXXVI.

VOce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad deum & intẽdit mihi. In die tribulationis meæ deũ exquisiui manibus meis nocte contra eum, & nõ sum deceptus. Renuit consolari anima mea, memor fui dei & delectatus sum, & exercitatus sum, & defecit spiritus meus. Anticipauerũt uigilias oculi mei, turbatus sum & non sum locutus. Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui. Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar & scobebam spiritum meum. Nũquid in æternum proijciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc. Aut in finẽ misericordiam suam abscidet, à generatione in generationem. Aut obliuiscetur misereri deus, aut continebit in ira sua misericordias suas. Et dixi nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelsi. Memor fui operum domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exercebor. Deus in sancto uia tua, quis deus magnus sicut deus noster, tu es deus qui facis mirabilia. Notam fecisti in populis uirtutem tuam, redemisti

in brachio tuo populum tuum filios Iacob & Ioseph. Viderunt te aquæ deus uiderunt te aquæ & timuerunt, & turbatæ sunt abyssi.

Multitudo sonitus aquarum, uocem uiderunt nubes. Etenim sagittæ tuæ transierunt, uox tonitrui tui in rota. Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, commota est & contremuit terra. In mari uia tua & semitæ tuæ in aquis multis, & uestigia tua non cognoscētur. Deduxisti sicut oues populum tuum, in manu Moysi & Aaron.

IN isto psalmo promittit se propheta omnia mirabilia dei ab initio memoraturū, & causam huius cōmemorationis exponit. Ac memorās præterita bona, de malis præsentibus querelatur: Clamaui, inquit, ad dominū in die tribulationis. Et expādi manus meas coram eo in noctibus, & non sum deceptus. Modo autē tantas moras faciet in subueniendo dominus, ut dicā: Nūquid in æternum obliuiscetur misereri deus, aut continebit in ira sua misericordiam suam? Et dixi, modo cœpit mutatio dexteræ excelsi: Et ut ostendam, inquit, quia modo cœpit, memoror ero ab initio mirabilium eius, in quibus liberauit populum suum. Quis enim tam magnus deus quàm deus noster, quem uiderūt aquæ maris, & timuerunt. Turbatæ sunt abyssi, dantes uiam siccam pedibus filiorum Israël & Ioseph. Post hæc uocem dederūt nubes: In columna enim nubis uox erat, quando sagittæ dei in Aegyptios transierunt. Vox tonitrui eius in rota. Moyses rotæ comparatur. Rota licet in terra uoluatur, tamen dum stererit, magna pars eius aliena est à terra, & parua pars eius in terra cōsistit. Vox ergo dei in rota est, qui paruis rebus terrenis contentus, totū quod sursum est quærit, quod sursum est, pergit ubi Christus est. Illuxerunt chorusćatiões eius, orbi terræ quando in mari uiam fecit. Et semitam in aquis multis, quando deduxit uelut oues popolum suum, in manu Moysi & Aaron. Ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Intellectus Asaph. LXXVII.

ATtendite popule meus legem meam, inclinate aurem uestram in uerba oris mei. Aperiam in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio. Quanta audiuimus & cognouimus ea, & patres nostri annunciauerunt nobis. Non sunt occultata à filijs eorum in generatione altera. Narrantes laudes domini & uirtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit. Et suscitauit testimonium in Iacob, & legem posuit in Israël. Quanta mādauit patribus nostris nota facere ea filijs suis, ut cognoscat generatio altera. Filij qui nascentur & exurgent narrabunt filijs suis. Vt ponant in deo spem suam, & non obliuiscantur operum dei, & mandata eius exquirant.

Ne fiant sicut patres eorum generatio praua & exásperans. Generatio quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum deo spiritus eius. Filij Effrem intendentes & mittentes arcū, conuersi sunt in die belli. Non custodierunt testamentum dei, & in lege eius noluerunt

ambulare. Et obliti sunt benefactorũ eius,& mirabilium eius quæ o- stendit eis. Coram patribus eorũ fecit mirabilia in terra Aegypti in cãpo Thaneos. Interrupit mare & perduxit eos,& statuit aquas qua si in utre. Et deduxit eos in nube diei,& tota nocte in illuminatione ignis. Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos uelut in abysso multa. Et eduxit aquã de petra,& eduxit tanquam flumina aquas. Et apposuerũt adhuc peccare ei in ira cõcitauerũt excelsũ i inaquoso. Et tentauerunt deũ in cordibus suis,ut peterẽt escas animabus suis. Et male locuti sunt de deo, dixerunt, nunquid poterit deus parare mensam in deserto. Quoniam percussit petram & fluxerunt aquæ & torrentes inundauerũt. Nunquid & panem poterit dare,aut pa- rare mensam populo suo. Ideo audiuit dominus & distulit & ignis accensus est in Iacob, & ira ascendit in Israël. Quia non credide- runt in deo, nec sperauerunt in salutari eius. Et mandauit nubibus desuper,& ianuas cœli aperuit. Et pluit illis manna ad mãducandũ, & panem cœli dedit eis. Panem angelorũ manducauit homo,cibaria misit eis in abundantia. Transtulit austrũ de cœlo,& induxit in uir- tute sua africũ, & pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenã maris uolatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorũ eorum circa tabernacula eorum. Et manducauerũt & saturati sunt nimis,& deside rium eorum attulit eis,nõ sunt fraudati à desiderio suo. Adhuc escæ eorum erãt in ore ipsorum,& ira dei ascendit super eos. Et occidit pin gues eorum & electos Israël impediuit. In omnibus his peccauerunt adhuc,& non crediderunt in mirabilibus eius. Et defecerunt in uani- tate dies eorũ,& anni eorum cũ festinatione. Cum occideret eos quæ rebant eũ,& reuertebantur & diluculo ueniebant ad eum. Et reme- morati sunt,quia deus adiutor est eorum, & deus excelsus redemptor eorum est. Et dilexerunt eum in ore suo,& lingua sua mentiti sunt ei. Cor aũt eorũ nõ erat rectũ cũ eo,nec fideles habiti sunt intestamẽto eius. Ipse aũt est misericors, & propicius fiet peccatis eorũ & nõ disper det eos. Et abundauit ut auerteret irã suã & nõ accẽdit omnẽ irã suã. Et recordatus est,quia caro sunt spiritus uadens & non rediens, quo- tiens exacerbauerunt eum in deserto, in irã concitauerunt eum in ina- quoso. Et conuersi sunt & tentauerunt deum,& sanctum Israël exa- cerbauerunt. Non sunt recordati manus eius die qua redemit eos de manu tribulantis. Sicut posuit in Aegypto signa sua,& prodigia sua in campo Thaneos. Et conuertit in sanguinem flumina eorũ,& im bres eorũ ne biberent. Misit in eos cynomiam & comedit eos,& ranã & disperdidit eos. Et dedit erugini fructus eorum,& labores eorũ lo

custæ

custæ. Et occidit in grandine uineas eorum,& moros eorum in prui/na. Et tradidit grandini iumenta eorum,& possessiones eorũ igni.
Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem & iram & tribulationem,immissionẽ per angelos malos. Viam fecit semitæ iræ suæ, non pepercit à morte animarum eorum, & iumenta eorũ in mor te conclusit. Et percussit omne, primogenitum in terra Aegypti pri- micias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham. Et abstulit sicut oues populum suum,& perduxit eos tanq̃ gregem in deserto. Et de duxit eos in spe & non timuerunt,& inimicos eorũ operuit mare. Et induxit eos in montem sanctificationis suæ,montem quem acquisiuit dextera eius. Et eiecit à facie eorum gentes, & sorte diuisit eis terrã in funiculo distributionis. Et habitare fecit in tabernaculis eorum tri- bus Israël. Et tentauerunt & exacerbauerunt deum excelsum,& testi/monia eius non custodierunt. Et auerterunt se & non seruauerũt pa ctum,quemadmodum patres eorum conuersi sunt in arcũ prauum.
In irã concitauerunt eum in collibus suis,& in sculptilibus suis ad æ- mulationem eum prouocauerunt. Audiuit deus & spreuit,& ad ni- hilum redegit ualde Israël. Et repulit tabernaculum Sylo,tabernacu- lum suum ubi habitauit in hominibus. Et tradidit in captiuitatẽ uir/tutem eorum,& pulchritudinem eorum in manus inimici. Et conclu sit in gladio populum suum,& hæreditatem suã spreuit. Iuuenes eo- rum comedit ignis, & uirgines eorum non sunt lamentatæ. Sacerdo tes eorum in gladio ceciderunt,& uiduæ eorum non plorabantur. Et excitatus est tanq̃ dormiens dominus,tanquàm potens crapulatus à uino. Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiter num dedit illis. Et repulit tabernaculum Ioseph, & tribũ Effrem non elegit. Sed elegit tribum Iuda,montem Sion quem dilexit. Et ædi/ficauit sicut unicorniũ sanctificium suũ in terra quam fundauit in secu la. Et elegit Dauid seruum suum,& sustulit eum de gregibus ouium: de postfœtantes accepit eum. Pascere Iacob seruum suũ & Israël hæ- reditatẽ suam. Et pauit eos in innocẽtia cordis sui, & in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

QVod promisit deo in septuagesimosexto, hoc in septuagesimoseptimo hominibus tradit: Ibi dixit deo: Memor ero ab initio mirabiliũ tuorũ. Hic dicit populo: Loquar propositiões ab initio, uirtutes & mirabilia eius quæ fecit, ut cognoscat gñatio altera, ut filij nascẽtes exurgãt. Ipsi narrẽt filijs suis, ut nõ cõfidant in mũdi lucris, nõ in terrenis cupiditatibus seculi, sed in deo solo ponant spẽ suã, & nõ obliuiscãtur opa dei sui, & mandata eius exquirãt. Vt nõ

fiāt ſicut patres eorū, genus prauū & peramarū. Sanè genus cū dicis, ante cōſi dera. Non em̄ creaturā in damnabilibus deus, ſed uoluntatē condēnat. Vides ergo, quia genus uituperando quæſtionem fecerat, eruens hunc ſermonem, à creatoris iniuria expoſuit, non eſſe generis uiciū, ſed uoluntatis. Proſecutus enim ait. genus, inquit, quod non direxerit cor ſuū. Et quaſi interrogatus eſſet, quomodo non direxerint cor ſuum, reſpondit: Quia non cuſtodierunt teſtatum dei, & in lege eius noluerunt ambulare. Dicendo noluerunt, excluſit culpā à genere, & crimen uoluntatis oſtendit, per quam obliti ſunt benefactorum, & mirabilium dei, quando diuiſit mare ut tranſirent, & ſtatuit aquas eius hinc inde quaſi in utre. Quando duxit eos in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem. Quando rupit in deſerto petram, & adaquauit eos uelut in abyſſo multa, & potati gratias non egerunt, ſed appoſuerunt peccare. Et ita ut male loquerentur de deo, ut dicerent: Ecce de petra eduxit aquam, nūquid panem poterit dare? Hæc dicebant, quia non credebant deo ſuo, nec ſperauerunt in ſalutare eius. Et mandauit nubibus deſuper. Et ianuas cœli aperuit. Ianuas abuſiue dictū, ſicut de terra: Aperuit, inquit, os ſuum. Aperiendi cauſa exegit, & in terra os, & in cœlis ianuas nominare, & pluit illis manna ad manducādum: Manna, Latine quod dicimus, quid eſt hoc, dicit Hebræus. Cum ergo tanquam ſemen coliandri pluerent cœli, interrogantes filij Iſraël nomen dederūt, dum quærunt. Nam dicentes: Quid eſt, id eſt, manna, de hoc quod interrogabant uerbo, nomen ſpecies ipſa ſuſcepit, quod auxeſin faciēs adiecit. Panem cœli dedit eis per occaſionē mannæ, panis qui de cœlo deſcēdit nominatus eſt: Panē, inquit, angelorum mādu caui t homo. Quicquid æternitatē in potādo, & in manducando præſtat, angelicum eſt, non habens putētes atq; ſtercoreas digeſtiones. Habent em̄ uniuerſa uiuēdi materiam, & ſiue angeli, ſeu quæcūque in cœlo uiuunt, non ſibi ſine alimento ſufficiunt. Ducuntur enim fame & ſiti, ſiue laudis domini. Et eſuriunt & ſitiunt iuſticiam eius, per quam pinguefcunt, & æternum apicem tenet. Sicut è contrario apoſtatæ angeli eſuriunt & ſitiunt iniuſticiam, & ex eo opere ſaginātur. Nam & quod dicit dominus gaudere angelos in cœlo ſuper unum pœnitentem, Oſtēdere uoluit, ad eorum refectionem rediſſe per iuſticiam, eum qui per iniuſticiam uentres dæmonum ſaginabat. Quāta ſunt etiam in corporibus, quæ ſine ſtercorea digeſtiōe reficiūt, ut eſt nuncius bonus, ut eſt odor optimus, ut eſt aſpectus mirabilis, ut eſt gratia maiorū, ut eſt opinio optima, quæ dicitur etiā oſſa inpiguare. Hæc ideo diximus, ut oſtendamus omnia quæ in cœlo & quæ in terra ſunt inuiſibilia atque uiſibilia, & menſuras ſuas habere, quia ſolus deus immenſus eſt. Et per cōpaginem ſuæ qualitatis ſubſiſtere, quia ſolus deus incorporeus eſt. Et per aliam ſubſtantiam uiuere, quia ſolus deus nullius eget. Ipſe autem omnibus eſt neceſſarius, ipſi nullus. Sed quia nimia gratia pietatis ſuæ, facturam ſuam in omnibus diligit, dignatur per legem. Per uirtutum iudicia, per cōpunctionem cordis, per magnitudinem operum hominum inuitare animum. Et ideo non ſolū panes angelorum, ſed & auium carnes innumerabilium concupiſcentibus tribuit etiam ingratis. Et ne inultum ingratorum crimen poſteritas non timeret, cum adhuc eſcæ eorum erant in ore eorum, ira dei uenit ſuper eos, quia nō crediderunt mirabilibus eius. Defecerunt in uanitate dies eorum, & anni eorum cum feſtinatione. Verum quia, ut dixi, tu ſi non malo coactus beneface re non uis: Cum occideret, inquit, eos quærebant eum, & conuertentes dilu-

culo

culo ueniebāt ad eum. Tūc recordati sunt, quia deus adiutor & protector eorū est: Sed dicētes, inquit, tu es de⁹ noster. Hoc sola ait, lingua mētiti sunt ei, cor autem eorum nō erat rectum cum eo. Vnde & dominus dicit: Populus, inqt, hic labijs me diligit, cor autem eorum longe est à me. Hæc quare hæc? Quia fides nō est habita testamento eius. Sine fide autem, ut ait Apostolus, impossibile est placere deo. Discutiamus parūper de quo testamento agatur. Audi Apostolū: Hominis, ait, testamentum nemo irritum facit, aut superordinat. Abrahæ dictum est: In semine tuo hæreditabo omnes gentes: Nō, inquit, dixit in seminibus, quasi in multis, sed in semine tuo, quod est Christus. Hoc ergo testamentum quod cum Abraham patre eorum habuit deus, dum compleret in filio suo, fides nō est habita testamento eius. Ipse autem est misericors, etiam in cruce positus, propicius fit peccatis eorum, & cum posset non disperdidit eos, ita ut rogaret patrem suū, ut & ipse indulgeret eis. Quia recordatus est quod caro sunt, nihil in spiritu sapientes, & spiritus essent euntes, & non reuertentes. Ideo sæpe dominus peccatoribus in hoc mundo lætitiam & abundantiam & potētiam usurpatam relinquit, quia scit quæ passuri sunt in gehennæ incendio, & condolens eis, auertit in hoc seculo iram suam ab eis. Hoc considerans, quod euntes ibunt in interitum æterni incendij, & ultra non redeunt: Quotiens, inquit, exacerbauerunt eum in deserto, non recordantes diem qua liberauit eos dominus de manu tribulantis, & inimicos eorum prius decem plagis percussit, postea etiam in mari mersit, ipsos autem eduxit tanquàm pastor oues in deserto, & induxit in montes sanctificationis suæ, & eiecit à facie eorum gentes. Et post omnia, quid fecerunt? Auerterunt se, inquit, & non obseruauerunt pactum sicut patres eorum, ita etiam ut in sculptilibus suis æmularētur eum: Propter hoc, inquit, repulit tabernaculum Sylon. Facit hic locus contra hæreticos q dicunt pro duorum peccatis filiorum Heli, deus iustus omnem Israël populū tradidit Philistæis, Spiritus uero sanctus detegens crimē uniuersi populi dicit. Quod auerterunt se à deo, & nō obseruauerint præcepta eius, sicut & patres eorum: Ideo, inquit, ad nihilum redegit nimis Israël, & ideo repulit tabernaculum Sylon, ideo conuertit in captiuitatem uirtutem ipsorum. Et pulchritudinē eorū, id est, arcam testamenti domini tradidit in manus inimici. Cōclusit in gladio populum suum, & hæreditatem suam spreuit, ita ut & sacerdotes eorū gladio caderēt, iuuenes ignis cōmederet, uirgines sine lamento perirēt, uiduæ sine plorantibus interirent. Venimus nunc ad locum, qui nos ab historia ad mysticum & moralem auditū impellat. Excitatus est, inquit, tanquam dormiēs dominus. Quotiēscunq; ergo captiuitas siue carnalis, siue spiritalis uenit, sciamus dormire dominum, & tam diu dormit, quādiu inueniantur idonei, qui ausi sint excitare eum. Hoc nāq; est quod finxit dominus noster Iesus Christus in naui dum transfretaret, nimia & incomparabili tempestate nauis in qua erat cum discipulis suis, agebatur, ita ut nihil superesset, nisi ut mergerētur in fluctibus. Accedentes discipuli ad dormientem dominum, clamore eum nimio excitant, dicentes. Præceptor perimus. Ille autem surgens imperauit uentis, & quieuerūt undæ & tranquillatæ sunt. Non ergo ideo dormit dominus, ut somno teneatur. Semper uigilat, & nunquam dormiet omnino, neque dormitabit. Sed quando ei nos silentium facimus tale, quale qui dicat: Sic uos siletis, sicut solet fieri silentium patrisfamilias ut quiescat, ecce quiesco, ecce sileo, ecce dormio, non orationum gemitibus pulsor, non psalmorū uocibus inquietor,

nec assiduis deprecationibus excitor, grandi hoc uestro silentio ego dormio, & me dormiēte uenit super uos aut spiritalis, ut dixi, aut carnalis tēpestas, qua compulsi ad regē cōfugiatis, ut eius uigilijs liberemini, cuius somno capimini. Deniq; excitatus precibus sanctorū, audite quid fecerit: Percussit, inquit, oēs inimicos in secreto natiū eorum. Tantaq; muriū copia extitit, ut nullus eorū esset cuius anus nō à muribus roderetur. Ita ut sicut dicit liber primus regnorū, exirēt prominētes extales eorum. Hoc ergo est quod ait nūc in isto psalmo, excitatū dominū percussisse inimicos, in posteriora. Opprobriū, inquit, sem pi ternum dedit illis, & repulit tabernaculū Ioseph, in regno Saulis. Duæ istæ tribus tenebāt imperiū Ioseph scilicet & Beniamin. Vnde adiecit, tribū Effrē non elegit ut, subaudiatur ad regnū, sed elegit tribū Iuda ad regnū, quod licet in Dauid tunc pactum sit, in Christo cōpletum est. In mōte Sion quē elegit, in quo ædificauit sicut unicornis sanctuariū suum, ibi natus, ibi baptizatus, ibi tētatus, Ibi in uirtutibus manifestatus, ibi passus, ibi mortuus, ibi sepultus, ibi exurgens mortuis tertia die, ibi ascendit in cœlis. In terrā quā fundauit in secula, id est, in Sion, id est, in ecclesia sāctorū. Nā ibi elegerat Dauid seruū suū, quando eū tulit de gregibus ouiū, ut pasceret Iacob, & Israël hæreditatē suam, quos pascet usque hodie dei filius sine malicia cordis, & in sensu manuū suarū deducet nos. Ideo enim manꝰ suas in cruce leuauit, ut in gloria manuum suarū dirigat nos, qui regnat cū patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Psalmus Asaph. LXXVIII.

DEus uenerūt gentes in hæreditatē tuam, polluerunt templū sanctū tuum, posuerunt Hierusalem in pomorū custodiam. Posuerūt morticina seruorū tuorū escas uolatilibus cœli, carnes sanctorū tuorū bestijs terræ. Effuderūt saguinem ipsorū tanquam aquā in circuitu Hierusalē, & nō erat q sepeliret. Facti sumus opprobriū uicinis nostris, subsānatio & illusio ijs q in circuitu nostro sūt. Vsq; quo domine irasceris in finē accēdetur uelut ignis zelus tuus. Effunde iram tuā in gentes quæ te non nouerunt, & in regna quæ nomē tuū non inuocauerūt. Quia comederunt Iacob, & locū eius desolauerūt. Ne memineris iniquitatū nostrarum antiquarū, cito anticipēt nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Adiuua nos deus salutaris noster, & propter gloriā nominis tui libera nos, & propicius esto peccatis nostris, ꝓpter nomen tuū. Ne forte dicāt in gentibus, ubi est deus eorū, & innotescant in nationibus corā oculis nostris. Vltio sanguinis seruorū tuorum qui effusus est, introeat in cōspectu tuo gemitus cōpeditorum. Secundū magnitudinē brachij tui possidefilios mortificatorū. Et redde uicinis nostris septuplū in sinu eorū, improperiū ipsorū quod exprobrauerūt tibi dñe. Nos aūt populꝰ tuus & oues pascuæ tuæ, cōfitebimur tibi in seculum. In generationē & generationem annunciabimus laudem tuam.

SEptuagesimus & octauus psalmus apicē antecessoris sui secutus, lamentū simul deo cum oratione effundit. Cuius historia præteritam cædem Philistinorum

ftinorum explanat, prophetiam futuram Nabuchodonoforis commemorat moralis nostri huius spiritalis prælij. Vt uere dicendum est: plorat uenisse gentes in hæreditatē dei. Et liber Regum primus de Salom,& arca testamenti memorat. Et Hieremias de Hierusalem & de tēplo, si prophetico modo hunc psalmum quæris explanat. Nos uero qui Hierusalem nostram animam dicimus, si tamē rex pacificus requiescit in ea, hæc quando per consensum suum, & per negligentiam suam, dum non repugnādo superatur. Ac dum peccādo deo ab eius offensione discesserit, ueniūt ad eam gentes. Ad eam utiq quam in hæreditate sua possidet. Christus,& polluunt tēplum sanctū eius, sanctū factū in baptismo corpus eius. Ponunt Hierusalem, ueluti pomorū custodiam. Ita desertam faciunt eam, ut putes illam ciuitatem magnam in uilem casulam hortulani conuersam. Posuerūt mortalia seruorum tuorum escas uolatilibus cœli. Hoc loco uolatilia spiritus immundi nominantur, de quibus dicit Apostolus: Spiritus aeris huius. Ipsi uelut uolucres commedunt per luxuriam carnes sanctorum tuorum. Commedūt simul bestiæ terræ, si effunderint sanguinem eorum, uelut aquam circa ipsam Hierusalem. Et non fuerit qui sepeliat, dum nemo est qui exemplo uitæ ab interitu mortis abscondat. Tunc efficimur in derisu omnibus dæmonijs, qui ideo uicini nostri & inimici dicuntur, quia nec uno quidem puncto ab inimicitijs iuxta nos positi non recedunt. Ad hæc rogandus dñs, ut effundat super eos iram suam. Quia ipsa sunt regna quæ nomē eius non inuocant, sed comedunt cotidie Iacob, & locum eius, quod erat ornatum moribus, in eremum conuertunt. Eueniunt nobis hæc si memor sit dominus iniquitatum nostrarum, utinam antiquarum & nō nouarum. Sed quia remedium uulneratis est necessarium, cito nos anticipent misericordiæ tuæ deus. Quia pauperes facti sumus nimis, perdidimus aurum pudicitiæ, argentum bonæ conscientiæ. Nos ipsi præda hostium facti sumus. Propter honorem nominis tui domine libera nos,& propicius esto, ne gaudeant increduli,& dicāt: Vbi est deus eorum. Defende sanguinem seruorum tuorum, qui effusus est. Sicut enim in ruina hominum habent dæmones, ita in reparatione nostra gaudium habent angeli. Spiritus uero nequissimi interitum paciuntur, cum intrauerit in conspectu dei gemitus compeditorum. Si tantum gemitus pro peccatis non potest fieri, nisi intret in conspectu dei. Et incipit secundum magnitudinem brachij sui possidere dominus filios mortis. Vt qui erant filij mortis, incipiant esse & filij uitæ. Cum reddiderit inimicis septuplum, quia quod septiformi spiritu in baptismatis tempore promissum est, horum est suggestionibus ab ijs qui promiserant denegatum. Satis autem facientes spiritui sancto, quem in consecratione suscepimus, dicamus ei nos: Populus tuus,& oues gregis tui, siue pascuæ tuæ, confitebimur tibi in secula, & in seculū ec uli narrabimus laudes tuas, qui regnas cum patre & filio sancte spiritus, nūc & semper in æterna secula seculorum Amen.

In finem pro his qui commutabuntur Psalmus pro Assyrijs testimonium Asaph. LXXIX.

QVi regis Israēl intēde, qui deducis uelut ouem Ioseph. Qui sedes super cherubin manifestare coram Effraim, Beniamin & Manasse. Excita potentiā tuā & ueni ut saluos facias nos Deus uirtutū cōuerte nos, & ostēde faciem tuā & salui erimus. Domine deus uirtutū ꝗusq; irasceris sup orationē serui tui. Cibabis nos

pane

pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura.

Posuisti nos in contradictionem uicinis nostris, & inimici nostri subsannauerũt nos. Deus uirtutum conuerte nos, & ostende faciem tuã & salui erimus. Vineã de Aegypto transtulisti, eiecisti gentes & plantasti eã. Dux itineris fuisti in conspectu eius, & plantasti radices eius & impleuit terram. Operuit montes umbra eius & arbusta eius cædros dei. Extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines eius. Vt quid destruxisti maceriam eius, & uindemiant eã omnes qui prætergrediũtur uiam. Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus eam. Deus uirtutum conuertere respice de cœlo & uide & uisita uineam istam. Et perfice eam quã plantauit dextera tua, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Incensa igni & suffossa: ab increpatione uultus tui peribunt. Fiat manus tua super uirum dexteræ tuæ, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Et non discedimus à te, uiuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus. Domine deus uirtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus.

ADhuc eadem per eadẽ de exitio & tribulatione populi in isto psalmo cantat. Rogans ut qui regit Israël intendat, excitet potẽtiam suam, quia nullus dignus inuenitur qui eũ audeat excitare. Ipse ergo excitet potentiam suam, ueniat & saluos nos faciat. Verũ quia inuisibilis est, & à nullo penitus uideri potest, sumat materiam per quam dignetur faciem suam ostendere, quam si ostenderit ille, nos salui erimus. Veluti si in periculo glaciali positi, ubi uis frigoris minatur interitum, liberãtur sine dubio, si ostendatur eis solis aspectus. Quãto magis dei nobis ostensa facie. In domino nostro Iesu Christo nos salui erimus? Si ergo sentimus captiuitatem uineæ domini, quã de Aegypto per aquam & spiritum sanctum transtulit, quam eiectis dæmonijs plantauit, qui ita fuit uia in conspectu nostro, ut diceret: Ego sum uia. Qui ita plantauit radices nostras in fide sua, ut repleret omnẽ terrã corporis nostri. Et esset in nobis uinea uera, cuius umbra operuit mõtes, omnibus sanctis melior. Cuius arbusta præstantiora essent, & altiora cædris dei, hanc exterminauit in passione. Aper de sylua, populus incredulus, & singularis ferus depastus est eam. Quem prius & in nobis tumultum Christus patitur, quando permittimus rabiem dæmonum in corde nostro ingredi, ubi suscepimus Christum. Et ideo cibus nobis non debet esse gaudij, sed panis lachrymarum, & potus in lachrymis, si sentimus quia facti sumus in opprobrium uicinis, & ipsi deriserunt nos. In oratione enim lachrymarum permanentes, deus uirtutum respicit de cœlo, & uidet & uisitat uineam istam, & dirigit eam quam plantauit in nobis dextera eius per filium hominis IESVM, quem confirmauit sibi incenso igne, & suffossa manu, quando Abrahã incenso igne, & armata manu gladio, paratus fuit filiũ suum iugulare coram domino. Tũc iurauit Abrahæ, quod filiũ eius ita confirmaret sibi, ut in ipso hæreditaret omnes gentes. Ergo memor esto domine quod iurasti, & repara quod donasti, ut non discedamus à te. Non ẽm discedemus à te, si tu uiuificaberis nos. Nos autẽ semper nomẽ tuum inuocabimus. Alia enim spes nostra non est, nisi ut tu conuertas nos, dando bona con-

na cõsilia in cordibus nostris, & ostẽdẽdo nobis faciem tuam. Cuius nos aspe-ctu saluemur, in Christo Iesu domino nostro, qui tecũ & cũ spiritu sancto ui-uit & regnat in secula seculorum.

In finẽ ꝑ torcularibus, Psalmus ipsi Asaph quinta sabbati. LXXX.

EXultate deo adiutori nostro, iubilate deo Iacob. Sumite psalmum & date tympanum, psalterium iocundum cũ cythara. Buccinate in neomenia tuba in insigni die solẽnitatis ue-stræ. Quia præceptum in Israël est, & iudicium deo Iacob. Testimonium in Ioseph posuit illud, cũ exiret de terra Aegypti linguã quam non nouerat audiuit. Diuertit ab oneribus dorsum eius: manus eius in cophino seruierunt. In tribulatione inuocasti me, & liberaui te & exaudiui te in abscõdito tempestatis, probaui te apud aquam contra-dictionis. Audi populus meus & cõtestabor te, Israël si audieris me, non erit in te deus recens, neq; adorabis deum alienum. Ego eñ sum dominus deus tuus quia eduxit te de terra Aegypti, dilata os tuum & implebo illud. Et non audiuit populus meus uocem meam, & Is-raël non intendit mihi. Et dimisi eos secundum desideria cordis eo-rum ibunt in adinuẽtionibus suis. Si populus meus audisset me, Is-raël si in uijs meis ambulasset. Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam. Ini-mici domini mentiti sunt ei, & erit tempus eorum in secula. Et ciba-uit illos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos.

IN septuagesimonono psalmo uinea reparatur. Et in octoagesimo pro tor-cularibus agitur. Exultate deo adiutori nostro, quia surrexit uinea eius. Iu-bilate deo Iacob, reparata est uinea eius. Surrexit enim quem exterminauit in-credulus populus. Ipsum utiq; exterminauit q dixit: Ego sum uitis uera. Ipsum qui dixit. Exterminauerunt manus meas & pedes meos. Ipse uero qui exter-minauit populus, apro syluestri est acrior, ecce surrexit. Qui ibi plorabatis, hic exultate: qui ibi tacuistis, hic iubilate: qui ibi anxiati estis, hic in psalmis & hymnis cõgaudete, & in die insigni, id est, in die redẽptionis domini. Quia ipsa est dies solẽnitatis nostræ, in quo præceptũ dare dignatur dominus ad te-stimonium Ioseph, eo quod uisitatione uisitaturus esset eos dominus. Ergo Io-seph testimonium de ipso posuit, cum exiret de terra Aegypti, linguam quam non nouerat audiuit, post quadringentos triginta annos. Audiuit uocem dei per noctem Moysi genus Abrahæ, sicut ei promissum fuerat, cum diuerteret ab oneribus grauissimis dorsum eius. Quando manus eius in cophino seruie-bant, in luto & latere. Tunc in tribulatione inuocasti me, & liberaui te, dicit ad Israël dominus exaudiui te in abscondito tempestatis, te exaudiui & ini-micos tuos mersi. Probaui te in aqua contradictionis, in murmure pessimo, in quo & Moyses seruus irreprehensibilis uisus est offendisse. Audi nunc po-pulus meus. Et loquar Israël, & testificabor tibi, me quẽ crucifigis ego sum de-us. Et qui deus? Ipse qui te eduxi de terra Aegypti. Dilata os tuum, & ego ad implebo illud. Quid est quod tantopere iubes, ut dilatet os suum populus

criminosus atque incredulus, qui crucifixit dominum. Dilata, inquit, os tu-um, & ego adimplebo eum. O pijssimus saluator, & humani generis euidentissimus reparator, Dilata os tuum, & ego adimplebo illud. Si uultis euadere mortem quam incurristis, bibite sanguinem quẽ fudistis. Sed quid sequitur? Non audiuit populus uocem meam, & Israel non intendit mihi. Et ideo dimisi eos secundum desideria cordis eorũ, & abierunt in adinuentionibus suis. Ad populum hunc ego ueni, ad hunc populum, & antequam uenirem prophetas misi. Ad hunc solum populum apostolos antequam paterer destinaui, qui me pœnitus audire contempsit. Si enim me audisset, aut si in uijs meis ambulasset. Ad nihilum inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manũ meã. Sed principes sacerdotum, & scribæ & pharisæi, qui erant inimici domini Iesu Christi, ipsi mentiti sunt populo dicentes: Non est à deo. Illi autem miseri contra salutem suam illis mentientibus crediderunt. Et eum qui eos liberare uenerat negauerunt, erit tamen tempus eorum in æternum. Cum enim plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel saluus fiet, tunc cibabũtur & ipsi ex adipe frumenti, & de petra melle saturabũtur credentes, ex quo ceciderunt inuidẽtes. Potens est enim dominus iterum inserere illos. Nos autẽ in fide eius stemus, ut ad nihilũ inimicos nostros redigat. Et super tribulantes nos, siue spiritales hostes, siue carnales, mittat manum suam, per Christum dominum nostrum, qui regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum. A.

Psalmus Asaph. LXXXI.

DEus stetit in Synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat. Vsque quo iudicatis iniquitatem, & facies peccatorum sumitis. Iudicate egeno & pupillo, humilem & pauperem iustificate. Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate. Nescierũt neque intellexerunt, in tenebris ambulãt, mouebuntur omnia fundamenta terræ. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes.

Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis. Surge deus iudica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.

OMne quod honorifico nomine generaliter nuncupari potest, hoc speciale dei est, per naturam incomprehẽsibilis maiestatis eius, qua est deus, & dicitur tamen homini, dedi te dominũ Pharaonis, dicitur & dominus homo, cum deus solus sit dominus, dicitur sanctus homo, cũ deus solus sit sanctus, dicitur bonus homo, cum nemo bonus sit, nisi deus solus. Et hoc est deo simile in hominibus, quod ea quæ deus naturaliter possidet, homo per imaginem suscipit, tanto plus simulaturus, quanto fuerit amplius suis moribus eius similitudinem imitatus. Vnde & in præsenti psalmo deus ipse loquitur his quibus iudicãdi tribuit potestatem: Ego, inquit, dixi dij estis, & filij excelsi omnes. Vos autẽ sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis. Vnus de principibus, id est, diabolus & Iudas tradior, & Saul & Hieroboam, aut unus ex hijs, qui principatum tenuerunt. Sic & uos cadetis, quia iudicatis iniquitatem. Et facies peccatorum sumitis, non iudicatis pupillo & egeno, humiliqui & pauperem non iustificastis, non eripuistis pauperem & egenum, nec de manu peccatorũ liberastis. Et licet generaliter dicta sint ista de iudicibus & pauperi-

pauperib⁹, tñ Pharisæis,unà cũ principib⁹ sacerdotũ prophetia carminis sonat. Nesciérũt eñ neq; intellexerũt,qa dictũ est illis: Nisi credideritis nõ intelligetis. Illi si credidissent,intelligerent suũ esse dñm quẽ negabant,& diligentẽ se odio persequebatur iniquo. Esto secundum incredulitatem uestram non erat domi/nus,frater tamẽ erat Hebræus ex Hebræis,& parentes,fratres dicebatis apud uos esse. Dicite ergo quæ fuerit causa odij: Quare,inquiũt,infirmos curat in sabbatis? Et hoc meretur medicus odium pro salute fratrũ incurrere,& pro, charitate sua,uestra execrabilitate uexari. Verũ quoniã qui odit fratrem suũ in tenebris ambulat,atq; mouebuntur omnia fundamẽta terræ, cum exurget deus,ut iudicet terram. Recedamus ab odio fratrum. Quia qui odit fratrem suum, ne/scit quo eat,quia circundãt eum tenebræ. Agamus ergo sollicite de fine psalmi, ut cum surrexerit dominus iudicare terram,& nos in hæreditate capiat, in om/nibus gentibus,qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum psalmi Asaph. LXXXII.

DEus quis similis erit tibi,ne taceas, neq; compescaris deus. Quoniam ecce inimici tui sonuerunt,& qui oderunt te ex/tulerunt caput. Super populum tuum malignauerunt consilium,& cogitauerunt aduersus sanctos tuos Dixerunt uenite & disperdamus eos de gente,& non memoretur nomẽ Israël ultra. Quoniam cogitauerunt unanimiter simul aduersum te,testamentum dis/posuerunt tabernacula Idumæorũ & Ismahelitæ. Moab & Agarení,Gebal & Ammon & Amalech alienigenæ cum habitãtibus Tyrũ. Etenim Assur uenit cum illis,facti sunt in adiutoriũ filijs Loth. Fac illis sicut Madian & Sisaræ,sicut Iabin in torrente Cyson. Disperie/runt in Endor,facti sunt ut stercus terræ. Pone principes eorum sicut Oreb & Zeb & Zebeæ & Salmana. Omnes principes eorum qui dixerunt hæreditate possideamus sanctuarium dei. Deus meus pone illos ut rotam,& sicut stipulam ante faciem uenti. Sicut ignis qui comburit siluam, sicut flamma comburens montes. Ita persequeris illos in tempestate tua,& in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia,& quærent nomen tuum domine. Erubescant & cõ/turbentur in seculum seculi,& confundantur & pereant. Et cognos/cant quia nomen tibi dominus,tu solus altissimus super oẽm terram.

OCtogesimus secundus psalmus habet quidem nomina gẽtium aduersus Israelitas dimicantium, contra quas exoratur altissimus deus,solus q; est super omnem terram dominus. Dicit autẽ cõtra Hebræos has gentes insurrexisse,Moab ex Loth, Amelech ex Cham. Hij erant in tabernaculis Idumææ, & cum his associati sunt Ismahelitæ. Hij conabantur tenere sanctuarium dei cap/tiuum. Cõtra hos ut non sileat,neq; compescatur dominus,exoratur. Ideo au/tem in capite habet,Deus quis similis tibi. Et in finem,Tu solus altissimus super omnem terram. Quoniã in dijs suis confidentes aduersum nos excitantur,qui te habemus deum,qui similem non habes. Tu enim solus es altissimus sup om/nem terram. Nos autẽ,quia istæ omnes gẽtes ab Apostolis occupatæ in Christi

hæreditate titulatæ sunt. Si hos factos ciues sanctorum per gratiam credimus, & domesticos dei, non de his dicamus: Inimici tui domine sonauerunt, sed dæmonijs, quorum consilijs totus mundus, & carnaliter concutitur, & spiritaliter fatigatur. Tamen non uinceremur carnaliter ab hostibus uisibilibus, si nos inuisibiles spiritaliter uinceremus. Nemo enim intrat in domū fortis, & uasa eripit, nisi fortem ligauerit. Fortes ergo spiritales homines sunt, quorū uasa carnes sunt exteriores, hoies sunt, cum illis interioribus agent dæmonia bellum. Quos cum uicerint, & occupauerint uasa eorum, id est, corpora eorū, quæ pro armis bellicis tractabant aduersus inimicos. His occupatis, illi excitant gētes, quia illos qui contra eos spiritaliter pugnare consueuerant, & armis orationū, & puræ cōscientiæ uincere, sciunt se penitus non habere. Da enim unum spiritalem, qui istum psalmum contra centum milia gentes, præsumens de cōscietia, proferat, & uides protinus euenire uictoriam. Verum quia cum his nobis adhuc congressio est, quos spiritaliter conamur uincere. Quia eos nondū uicimus, etiam si nos uicisse putemus. Quia si uicissemus spiritaliter, ut dixi, nequaq̄ carnaliter uinceremur. Agamus ergo, ut quia terrenæ nobis superantur & occupātur prouinciæ, spiritales nobis patriæ non negentur, ut uel in fine uitæ nostræ in bono studio inueniamur, quia cogitant aduersum nos, dicentes: Disperdamus eos ex gente, ut non memoretur deus nomen eorum amplius. Sciūt enim dæmones, quia si peccamus, sic erimus deo execrabiles, sicut & ipsi sunt. Rogemus dominum, ut sicut ignis comburit siluas, & ut flāma cōburens montes, ita persequatur eos in tempestate sua. Quia dicunt, inquit, hæreditate possideamus sanctuarium dei. Sanctuariū dei est, ubi mysteriorum sunt reposita sacramēta, ibi caro cœlestis, ibi sanguis diuinus, ibi charismatis uirtus, ibi fons perēnis est, & lex diuina, ibi sunt omnia ista intus in nobis, qui per fidē sanctuaria dei facti sumus. Ergo excitemus in zelum dominum, dicentes ei: Domine quos tuo sanguine redemisti, quos tu sanctuarium dignatus es facere, inuaduntur ab his, qui aduersum testamentum tuum disposuerunt. Imple facies eorum ignominia, ut cōfundantur & pereant in æternum. Dum enim illi perierint qui impediunt cognoscere dominū. Tunc cognoscet omnis gens, quia tu solus es altissimus sup omnem terrā. Sicut deiectis deniq; ubiq; templis & idolis in ecclesia dominus regnat super omnem terram corporis nostri, regnat dominus Iesus Christus, qui est cum patre & spiritu sancto unus deus & solus altissimus per omnia secula seculorum Amen.

In finem pro torcularibus filijs Chore psalmus LXXXIII.

QVàm dilecta tabernacula tua domine uirtutū cōcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meū & caro mea exultauerunt in deū uiuum. Etenim passer inuenit sibi domū, & turtur nidū ubi reponat pullos suos. Altaria tua domine uirtutum, rex meus & deus meus. Beati qui habitant in domo tua dn̄e, in secula seculorū laudabunt te. Beatus uir cuius est auxiliū abs te, ascensiones in corde suo disposuit in ualle lachrymarū in loco quē posuit. Etenim benedictionē dabit legislator, ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur deus deorū in Sion. Domine deus uirtutum exaudi orationem meā, auribus percipe deus Iacob. Protector noster aspi-

ce de

ce de⁹,& respice in faciẽ Christi tui. Quia melior est dies una in atrijs tuis super milia. Elegi abiectus esse in domo dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorũ. Quia misericordiã & ueritatem diligit deus,gratiã & gloriã dabit dominus. Nõ priuabit bonis eos, qui ambulant in innocẽtia, domine uirtutũ beat⁹ hõ qui sperat in te.

CVm in octogesimo secundo psalmo confusi fuerint & perierint,qui occupare uolentes sanctuariũ dei,dabant fastidiũ castitatis,& legendi,& psallendi pariter,ac de bonis rebus cogitãdi impedimenta gignabãt.Regnante in nobis domino nos,qui eramus filij Choreb præuaricatoris.Hoc malo patre à terra deuorato,dei filij efficimur.Et qui ante ignẽ alienũ à deo bibimus,& auariciæ ferre cogitabamus.Nunc igne amoris diuini succensi dicimus:Quã amabilia,quã dilecta,quamq; pulchra tabernacula tua,in quibus habitas dñe deus uirtutũ.Quæ sunt ipsa tabernacula,de quibus dicit?Quia cõcupiscit & defecit anima mea in atrijs eius, in quibus & cor eius & caro exultat noui huius amatoris,in quibus,inquit,passer Christus inuenit sibi domũ Inibi & turtur nidũ, id est,ecclesia,ubi cõgreget pullos suos: Vbi sunt,inquit,altaria tua domine uirtutum,id est,mysteria tua,rex meus & deus meus.Beati qui ad ea pertingunt, quia in æternũ laudabunt te.Ibi enim auxilium habentes tuũ,ascẽsiones ponũt in corde suo,non in cõuiuijs ridentium,sed in conualle lachrymarum.Ibi enim benedictionem accipiunt à te, à quo legem susceperunt,& uident in his deum deorũ in Sion, id est, in ecclesia tua,in qua dñe deus uirtutũ exaudies preces, nõ uitiorũ deus ille amet me,illud acquirã,illud habeã,has uitiorũ preces dedignatur dñs uirtutũ.Et quid amplectitur?Da mihi castitatẽ,sapientiã,contẽptũ mundi, patientiam,charitatẽ,bonã suspitionẽ in proximo,si ista uirtutũ genera sunt,& de⁹ uirtutũ est quẽ oramus.Hijs utiq; rebus annuit,qbus nos suæ faciet naturæ consortes. Cũ respicit in faciem Christi sui & hominẽ uiderit sedẽtem ad dexteram suam,per quem melior dies una, quia æterna erit,& noctem non habẽbit,in læticia erit credentium,melior erit hæc dies una in regno eius super milia annorum,quæ sunt in terra consumpta.Qui hæc autem credit,plus elegit abiectus esse in conuersatione credentium.Quia domus dei nõ cemento constat & calcè,sed in homine credente,& eius pcepta seruante.Inter nos ergo melius est mihi pro abiecto haberi, quam si pro rege habear in tabernaculis peccatorum , ubi misericordiam & ueritatẽ diligit dominus,& post misericordiã uiderit & ueritatem custoditam ab eo,cui eam dedit dominus. Post hæc gratiã & gloriam dabit,ita ut sine successione eas possideat.Non enim priuabit bonis eos, qui ambulauerint in innocẽtia. Ad hæc dicamus omnes:Domine deus uirtutũ,beatus uir q sperat in te. Vir cum dixeris, non sexum discreuisti,sed mẽtẽ. Fœmina cm̃ uirũ aget uirtutũ. Amat rex quæ iure uir dicitur,cũ uitia q̃ fœminã etiam uirũ faciunt,animi sui credulitate prostrauerit per gratiam dñi nostri Iesu Christi,qui regnat cũ patre,& spiritu sancto in secula seculorũ Amen.

In finem filijs Chore LXXXIIII.

BEnedixisti dominc terrã tuam,auertisti captiuitatem Iacob. Remisisti iniquitatẽ plebis tuæ,operuisti omnia peccata eorum. Mitigasti oẽm iram tuã,auertisti ab ira indignatiõis tuæ. Conuerte nos deus salutaris noster,& auerte iram tuã à nobis.

Nunquid in æternũ irasceris nobis, aut extendes iram tuã à generatione in generationẽ. Deus tu cõuersus uiuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. Ostende nobis domine misericordiã tuam, & salutare tuũ da nobis. Audiã quid loquatur in me dominus deus, quoniã loquetur pacẽ in plebem suã. Et super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Verũtamen prope timẽtes eũ, salutare ipsius ut inhabitet gloria in terra nostra. Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, iusticia & pax osculatæ sunt. Veritas de terra orta est, & iusticia de cœlo prospexit. Etenim dominus dabit benignitatẽ, & terra nostra dabit fructum suum. Iusticia ante eum ambulabit, & ponet in uia gressus suos.

OCtogesimus quartus psalmus nihilominus Chore filijs applicatur. Chore filij sunt, quibus pater ignẽ alienum in altare uolens ponere, tollitur & pater Christus, per gratiã cõdonatur. Sicut eñ illius ignis libido est cõtra deũ & cõtra Moysen, id est, contra legẽ uadens, ita huius ignis, corda credentiũ in amplexu misericordiæ & ueritatis excitat, ita ut iusticia & pax osculẽtur se. Qñ autẽ ista gesta sint, si requiris ausculta. Quãdo benedixit dñs terram suã aduentu suo, tunc auertit captiuitatẽ Iacob. Tũc remisit impietatẽ plebis suæ, mitigauit oẽm iram suã, & auertit à nobis iram indignationis suæ. Ostẽdẽs nobis misericordiam suã, & salutare suũ in Christo dans nobis. Audiam⁹ quid loquatur, qui uenit & benedixit terrã suam: Pacem meã, inquit, do uobis. Ecce sic loqtur pacem in plebẽ suam. Primo super sanctos, id est, super Apostolos. Post hæc super eos, qui per Apostolos cõuertuntur ad eum. Prope est enim timẽtibus deum salutare ipsius, si inhabitauerit gloria, id est, spiritus sanctus in terra nostra, id est, in corporib⁹ nostris, quo habitãte, misericordia & ueritas occurrũt sibi in nobis charis amplexibus. Iusticia uero & pax osculantur se. Quia ueritas, q est Christ⁹, de terra, id ẽ, de Maria orta est, & ita iusto hoc iudicio factũ est, quod cum fieret docebamur, quod iusticia de cœlo prospexit, Cũ dñs daret hanc benedictionẽ Mariæ, In qua quasi terra nostra, ex nostra utiq; materia, daret fructum suũ. Suum utiq; hominem perfectũ, ex semine Dauid secundũ carnẽ, ante quẽ iusticia ambulauit in Ioanne baptista, ut ita poneret in uia gressus suos, ut ipse esset uox Esaiæ uaticinatione promissa, qua clamaret in deserto huius seculi: Parate uias dñi, rectas facite semitas dei nostri. Nã & Zacharias sic dicit Ioanni. Tu quidẽ puer propheta altissimi uocaberis. Præibis eñ ante faciem dñi, parare uias ei⁹. In ipso ergo iusticia ante eũ ambulauit, ut ipsa iusticia, per Christũ poneret in uiã qua iretur ad cœlos gressus suos, ut sequamur uestigia eius, q pctm̃ nõ fecit, nec inuẽt⁹ est dolus in ore ei⁹; ipsi gloria in secula seculorũ Amẽ.

Oratio Dauid LXXXV.

INclina domine aurẽ tuã & exaudi me, quoniã inops & pauper sum ego. Custodi animã meã, quoniã sanctus sum, saluum fac seruũ tuũ deus meus sperantẽ in te. Miserere mei domine, quoniã ad te clamaui tota die, lætifica animã serui tui, quoniã ad te domine animã meã leuaui. Quoniã tu domine suauis & mitis, &

tis,& multæ miſericordiæ omnibus inuocãtibus te. Auribus percipe domine orationẽ meã,& intende uoci deprecationis meæ. In die tri bulationis meæ clamaui ad te,quia exaudiſti me. Non eſt ſimilis tuí in dijs domine,& nõ eſt ſecundum opera tua. Oẽs gentes quaſcũq; feciſti uenient & adorabunt corã te domine,& glorificabunt nomẽ tu um. Quoniã magnus es tu & faciẽs mirabilia,tu es deus ſolus. De/ duc me domine in uia tua & ingrediar in ueritate tua,lætetur cor meũ ut timeat nomẽ tuum. Confitebor tibi domine deus meus, in toto corde meo,& glorificabo nomẽ tuum in æternum. Quia miſericor/ dia tua magna eſt ſuper me,& eruiſti animã meã ex inferno inferiori.

Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me,& ſynagoga potẽtium quæſie/ runt animã meã,& nõ propoſuerunt te in cõſpectu ſuo. Et tu domi/ ne de⁹ miſerator & miſericors, patiẽs & multæ miſericordiæ & uerax.

Reſpice in me,& miſerere mei,da imperiũ tuum puero tuo,& ſaluũ fac filiũ ancillæ tuæ. Fac mecũ ſignũ in bono ut uideant qui oderunt me,& confundantur, quoniã tu domine adiuuiſti & cõſolatus es me.

DVm in octogeſimo ſecundo aieret: Deus quis ſimilis tibi. Nũc in octoge/ ſimo quinto dicit:Non eſt ſimilis tui in dijs dñe. Quod ſi interrogauerat quaſi ignarus,edocuit. Ibi contra oẽs gentes: Hic omnes gentes,ĩquit,quas fe/ ciſti,non uenient & bellabũt,ait,ſicut ibi dixerat: Sed uenient,inquit, & adora/ bunt corã te domine. Vnde iſta tibi præſumptio? Si inclinaueris,inquit,aurem tuam,& audieris me,& cuſtodieris me,quia ſanctus ſum,id eſt,quia ſanctifica/ tus ſum,& lætificaueris me,quia ſeruus tuus ſum,& in die tribulationis meæ cla mantẽ me ad te exaudieris,& deduxeris me in uia tua, & ambulauero in ueri/ tate tua,& liberaueris animã meã ex inferno inferiori,& hos iniuſtos ſpirit⁹ im mundos,qui inſurrexerunt in me cõfuderis,tũc lætabitur cor meũ de uictoria, & timebit nomen tuũ de pugna. In prælio eñ hoc unũ & ſolum ſolatiũ habui, quod te dñm meum me timere gloriabar. Cum hij qui inſurrexerũt in me, nõ proponerent te ante oculos ſuos. Verũ quia miſericors & miſerator es, & con/ temptores tuos nõ occides,ſicut in illis miſericors es,in me uerax eſto,& da po teſtatẽ tuã puero tuo Ieſu Chriſto,& ſaluũ fac filiũ ancillæ tuæ Mariæ. Illo eñ exurgẽte à mortuis & aſcendẽte in cœlũ,nos Apoſtoli & diſcipuli eius habebi mus ſignũ crucis ei⁹ in bono cũ uniuerſis q credim⁹,ita ut uideãt in frõtibus no ſtris ſignũ tuũ,& cõfundãtur,ſiue uiſibiles,ſiue inuiſibiles inimici. In ipſo eñ ſi/ gno adiuuas,& in ipſo cõſolaris nos,qui regnas in ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus cantici filijs Chore LXXXVI.

FVndamenta eius in montibus ſanctis,diligit dominus por/ tas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas dei. Memor ero Raab & Babilonis,ſcien/ tibus me. Ecce alienigenæ & Tyrus & populus Aethiopũ, hij fuerũt illic. Nunquid Sion dicet homo,& homo natus eſt in ea, & ipſe fun dauit eam altiſſimus. Dominus narrauit in ſcripturis populorũ, &

principũ horũ qui fuerũt in ea. Sicut lætantiũ omniũ habitatio in te.

OMnes penè psalmi qui in filijs Chore titulãtur, lætitia pleni sunt. Nõ ẽm secuti iniquitatem patris, alienũ à deo ignem libidinosum assumunt, sed hoc amantes quod diligit dominus. De ciuitate gloriosa loquũtur. Quod tamẽ principium dederit psalmo octogesimo sexto prophetiæ spiritus, requiramus. Fundamẽta eius. Adhuc nõ dixisti cuius, & dicis iam eius? Vnde apparet deũ tibi ostendisse ciuitatem, cuius te positio, dum cantares domino, appellauit, & dans tuæ cogitationi respõsum, subito exclamasti: Fũdamẽta illius ciuitatis quã cogito, cuius portas diligit dñs super oĩa tabernacula Iacob, de qua gloriosa dicta sunt à ꝓphetis. Fũdamenta eius in mõtibus sanctis. Ibi sunt fundamẽta ciuitatis, quos Christus mõtes excelsos fecit, quorũ uertices cœlũ pulsant, in q̃bus transfigurãtur in splẽdore, in q̃bus apparent cũ eo Moyses & Helyas, in q̃bus lex & prophetia cũ Christo cõcordant, in quibus apertis cœlis, clamat pater de Christo suo: Hic est, in quo mihi bene cõplacui, ipsum audite. In ipsis mõtibus fundamẽta sunt ecclesiæ collocata. Fundamentũ autẽ ibi nemo potest ponere, præter id quod positũ est. Saxũ ẽm positũ est solidũ. Et si quis præter hoc quod positum est posuerit, in arenã posuit, sed forte dicis, cũ unum fundamentũ memoret Apostolus, quomodo hic plura memoras fundamẽta? Ad hoc illud respice, Si regẽ dixeris Christũ solum, dicitur tibi, rex regũ est, Si dñm, respõdebitur tibi, dñs dominãtiũ est. Si sanctũ, sanctus sanctorũ est, Sic & si solũ fundamẽtũ memores, fundamentũ fundamentorũ negare non poteris. Vñ idem Apostolus superædificari credentes Christo desiderat & exoptat, super fundamẽtum Apostolorũ & prophetarũ. In hac ergo ciuitate memorabo Raab, excipiẽtem nuncios, & Babylonẽ ducentẽ captiuos, gentiũ scilicet plebes sordidas in fornicatione, sicut Raab, & superbas in uirtute sicut Babylon. Has dico, inquit, in ista ciuitate uẽturas, ut sciãt te. Ibi ẽm & alienigenæ, ibi Tyrij, ibi etiã popul9 Aethiopũ clamabũt de Apostolis, dicẽtes, Audiuim9 eos unusquisq; linguis nostris loquẽtes magnalia dei. Ibi cognouimus matrẽ Sion dicentẽ, quod homo & homo natus sit in ea, in Sion prouincia matrẽ ciuiũ Hebræorũ dicentẽ: Cognouimus nos gẽtes, quod hõ Adã primus factus sit ex terra in animã uiuentẽ, nunc alius homo nouissimus Adam natus sit ex uirgine, in spiritu uiuificãte: Primus homo generat filios q̃ possideãt terrã, secũdus homo generat, qui possideãt cœlos. Ecce hõ & homo, hoc uos gẽtes unde nostis? In Sion, id est, in ciuitate, cuius fundamẽta, in montib9 sanctis sunt. Ibi nobis dictũ est: Dñs hoc narrauit in scripturis populorũ & principũ, q̃ fuerunt in ea, & hoc didicimus quod in habitatione eius nullus erit tribulãs, nullus suspirãs, nullus flens, nullus afflictus, sed lætãtiũ eritoĩm habitatio in ea. Quorũ lætitia, quia uerbis exprimi nõ potuit, cõparatiõe distincta est, ut quãta põt omniũ nostrorũ, qui in seculo sumus lætitia in unã summã colligi, tãta in uno ei habitatore fundatur, per eũ qui fundauit eã altissimus, regnãs cũ filio patre & spiritu sancto, ꝑ æterna secula seculorũ Amẽ.

Canticum psalmi filij Chore in finẽ pro Amalech, ad respõdendum intellectus Heman Izraitæ. LXXXVII.

DOmine deus salutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Intret in cõspectu tuo oratio mea, inclina aurẽ tuã ad precẽ meã. Quia repleta est malis anima mea, & uita mea inferno appropinquauit. Aestimatus sum cũ descendẽtibus in lacum,

factus

factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber. Sicut uulnerati dormientes in sepulchris, quorũ non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in umbra mortis. Super me confirmatus est furor tuus, & oẽs fluctus tuos reduxisti super me. Longe fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationẽ sibi. Traditus sum & nõ egrediebar, oculi mei languerũt præ inopia. Clamaui ad te domine, tota die expandi ad te manus meas. Nũquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt & cõfitebuntur tibi. Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuã, & ueritatem tuã in perditione. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iusticia tua in terra obliuionis. Et ego ad te domine clamaui, & mane oratio mea præueniet te. Vt quid domine repellis orationẽ meam, auertis faciem tuã à me. Pauper sum ego & in laboribus à iuuentute mea, exaltatus autẽ humiliatus sum & cõturbatus. In me trãsierunt iræ tuæ, & terrores tui cõturbauerunt me. Circũdederunt me sicut aqua tota die circũdederunt me simul. Elõgasti à me amicũ & proximũ, & notos meos à miseria.

IN huius psalmi titulo nominantur quidẽ filij Chore, sed psalmus canticũ suum pro Malech dirigit, & dat intellectũ Eman Israelitæ, Malet, id est, destitutum uocant, Eman inopẽ. Ergo ad destitutum & pauperẽ sermo est. Credo ad illum destitum, quẽ relinquentes discipuli solũ in manibus, fugierũt. Ad quẽ autem pauperẽ, nisi ad eum, de quo Apostolus memorat: Quia cũ diues esset, pauper pro nobis factus est, ita ut oculi eius infirmati sint præ inopia. Pauper, non habens diuitias immortalitatis in passione. Cuius oculi præ ipsa infirmitate in morte clausi sunt. In qua dicit, medici suscitare non possunt, in qua dicit positum se in lacu inferiori, in tenebris & in umbra mortis. Tempore quo posuerunt eum abominationem sibi, quo traditus est Iuda: Tunc inquit, quando traditus sum & non egrediebar. Calicem nõ exiebam passionis, de manibus ligãtiũ me. Tunc oculi mei infirmati sunt præ inopia. Nõ eñ utebar salutẽ deitatis, sed patiebar infirmitatẽ humanitatis assumptæ. Audiamus ergo qd ipse hõ assumptus loquatur: Fecisti nasci ex uirgine, ut narrantes mirabilia tua, credãt homines, & ab incredulitate fugiẽtes, ad uitã adtingãt. Ambulare fecisti sup equora tumentia siccis pedibus, imperare uentis, cæcis lumen reddere, infirmantibus salutem, mortuis uitã quàm amiserant reuocare. Quid modo ad mortẽ me ire pmittis? Nũqd narrabũt in sepulchris misericordiã tuã, aut in perditiõe positi, agnoscũt ueritatẽ tuã, aut cognoscũt iusticiã tuã reducti in terrã obliuiõis? Hæc sunt q̃ clamaui ad te in oratione mea, dũ dicerẽ: Si fieri põt trãseat à me calix passionis. Verũ quia nõ potest trãsire nisi bibã illum, fiat uolũtas tua, exalter in cruce, humilier in conspectu iudicis, & uidear cõfusus in mortẽ, & hoc modo sim exaltatus, & humiliatus, & confusus. Verum quia inter mortuos liber sum, mane oratio mea præueniet te, & uidebunt resurgentem, quem uiderant tota die expandisse in cruce manus suas. Et post hæc in sepulchro positum, à quo longatus est omnis amicus, & omnis proximus, pro ipsa miseriã passionis. Intrat enim oratio eius in conspectu dei. Et inclinauit aurem suam ad precem eius, & ui-

ta eius quæ in infernum appropinquauit, exurgat à mortuis. Dum enim mane factum fuerit, statim oratio eius præueniet, promissionem resurrectionis perficiens, ut non solum se uiuentem exhibeat, sed & in cœlis ascendentem ostēdat. Cui gloria in secula seculorum Amen.

Intellectus Ethan Ezraitæ LXXXVIII.

MIsericordias domini in æternum cātabo. In generatione & generationē, annunciabo ueritatem tuā in ore meo. Quoniam dixisti in æternum misericordia ædificabitur in cœlis, præparabitur ueritas tua in eis. Dispolui testamentum electis meis, iuraui Dauid seruo meo usq; in æternum præparabo semen tuū. Et ædificabo in generatione & generationem sedem tuam. Confitebuntur cœli mirabilia tua domine, etenim ueritatem tuam in ecclesia sanctorum. Quoniā quis in nubibus æquabitur domino, similis erit domino in filijs dei. Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, magnus & terribilis super omnes qui in circuitu eius sunt. Domine deus uirtutum quis similis tibi, potens es dñe, & ueritas tua in circuitu tuo.

Tu dominaris potestati maris, motū autem fluctuū ei⁹ tu mitigas.

Tu humiliasti sicut uulneratū superbum, in brachio uirtutis tuæ dispersisti inimicos tuos. Tui sūt cœli, & tua est terra, orbē terræ & plenitudinē eius tu fundasti, Aquilonē & mare tu creasti. Thabor & Hermon in noīe tuo exultabūt, tuū brachiū cū potentia. Firmetur man⁹ tua & exaltetur dextera tua, iusticia & iudicium præparatio sedis tuæ.

Misericordia & ueritas præcedēt faciē tuam, beatus populus qui scit iubilationē. Domine in lumine uultus tui ambulabūt, & in iusticia tua exultabūt tota die, & in noīe tuo exaltabūtur. Quoniā gloria uirtutis eorū tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrū. Quia domini est assumptio nostra, & sancti Israēl regis nostri. Tunc locutus es in uisione sanctis tuis, & dixisti posui adiutoriū in potēte, & exaltaui electū de plebe mea. Inueni Dauid seruū meum, oleo sancto meo unxi eū. Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachiū meū confortabit eū. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis nō apponet nocere ei. Et cōcidā à facie ipsius inimicos eius, & odientes eū in fugā conuertā. Et ueritas mea & misericordia mea cū ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponā in mari manū eius, & in fluminibus dexteram eius. Ipse inuocabit me pater meus es tu, deus meus & susceptor salutis meæ. Et ego primogenitū ponā illum, excelsum præ regibus terræ. In æternū seruabo illi misericordiā meā, & testamētū meū fidele ipsi. Et ponā in seculū seculi semē ei⁹, & thronū ei⁹ sicut dies cœli. Si autē dereliq̄rint filij ei⁹ testamentū meū, & in iudicijs

meis nō

meis nõambulauerint. Si iusticias meas prophanauerint, & mãdata mea nõ custodierint. Visitabo in uirga iniqtates corũ, in uerberibus peccata eorũ. Misericordiã autẽ meã nõ dispergam ab eo, neq; noce bo in ueritate mea. Neq; prophanabo testamentũ meũ, & quæ pro cedunt de labijs meis non faciam irrita. Semel iuraui in sancto meo si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit. Et thronus eius sicut sol in cõspectu meo, & sicut lunã perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis. Tu uero repulisti & despexisti, distulisti Christũ tuum. Auertisti testamentum serui tui, prophanasti in terra sanctuarium eius. Destruxisti omnes sepes eius, posuisti firmamentum eius for/midinem. Diripuerunt eum omnes transeuntes uiam, factus est op probrium uicinis suis. Exaltasti dexteram deprimentium eum, læti/ficasti omnes inimicos eius. Auertisti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello Destruxisti eum ab emundatione, & sedem eius in terra collisisti. Minorasti dies temporis eius, perfudisti eũ con fusione. Vsq; quo domine auertis in finem, exardescet uelut ignis ira tua. Memorare quæ mea substantia, nunquid enim uane constitu/isti omnes filios hominum. Quis est homo qui uiuet, & non uidebit mortem, eruet animã suam de manu inferni. Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ domine, sicut iurasti Dauid in ueritate tua. Memor esto domine approbrij seruorum tuorum, quod continui in sinu meo mul tarum gentium. Quod exprobrauerũt inimici tui domine, quod ex probrauerunt commutationem Christi tui. Benedictus dominus in æternum fiat fiat.

DE tempore illo, quo numeratus est populus huius psalmi historia decla/ratur. Mysterium uero psalmi, ad domini nostri passionẽ extenditur. Di/camus ergo prius historicũ sensum, & de hoc ad sensum mysticũ conuertamur. Ethan Hebræi humiliatũ uocãt. Humiliatur ergo rex Dauid per diminutionẽ populi. Totũ de misericordijs dñi excitat carmẽ. Se misericordias dicit domini æternas cantare, deũ dicit dixisse, in æternũ misericordiã ædificare, cœlos. Dicit misericordias cõfiteri dñi, dicit sibi seruo suo iurasse, & hãc ueritatẽ in cœlis præ parasse, quãdo disposuit testamẽtũ electis, tunc iurasse Dauid seruo suo. Quid autẽ iurasset inferius pandit. Quod si etiã filij eius, inquit, reliquerint legẽ meã, uisitabo in uirga, & in uerberibus peccata eorũ, misericordiam uero meam nõ tollam ab eis, neq; nocebo ueritatẽ meã. Et adiecit: Semel iuraui in sancto meo, si Dauid mentiar. Tu autem domine repulisti, & expulisti, & distulisti Christũ tuum, id est, Dauid regẽ. Quia per occasionem unius facti eius, totus populus moritur. Et ideo ait: Nunquid in uanum cõstituisti filios hominum. Quis est homo qui uiuit, & non uidebit mortẽ? Aut quis eruit animã suam de manu infe ri? Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ dñe, sicut iurasti Dauid in ueritate tua? Sufficiat nobis historicus sermo, ascẽdam' ad mysticũ. In Christo eñi misericor dia æterna ædificata est, nõ manufactæ ædificatio, sed spũ sancto cõposita. Cui' ueritas

ueritas ē ita in cœlis p̃parata, ut disposito testamēto legis suæ iurasset Dauid seruo suo, quod de fructu uētris eius poneret super sedē suā, cui nullus similis esset inter filios dei, ut est magnus & metuendus super oēs, qui in circuitu eius sunt. Oēs em̄ serui eius sunt. Signū autē dedit seipsum esse dn̄s Iesus Christus, cū in naui posit⁹, ipse dominatus est super potestates maris, & motū fluctuū eius ipse mitigauit, & humiliauit sicut uulneratū superbum, ipsum diabolū, & in uirtute brachij sui dispersit oēs dæmones. Tunc suos ostendit cœlos, cū cæcis lumen cœlorū daret. Suam ostēdit terrā, cum sepultos iuberet eam mortuos reddere. Se quoq; Aquilonē creasse ostēdit, cū eius flatibus imperaret. Thabor & Hermon in eius nomine exultauerunt, cū uiderent habitatores horū mōtium Hierosolymis uicinorū, infirmos suos saluari, ab eo paralyticos curari, leprosos mūdari, mortuos suscitari. Ipsi montes, id est, Thabor & Hermon in Iesu nomine exultabunt, dicentes ei: Tuū brachium, & tua potētia, quia firmatur man⁹ tua, & exaltetur dextera tua super omnē ægrotantiū sanitatem. Nos exultamus, nō solum te ista faciente, sed & discipulos tuos uidemus dn̄e in lumine uultus tui ambulātes, quoniā gloria & uirtus eorū tu es. Tua est em̄ deus assumptio hoīs, quod locutū te ac dixisse per os sanctorū, sacra testatur scriptura, electi uri electū de plebe dei, in quo glorietur gloria manus tuæ, qui tibi deo diceret in ueritate: Pater meus es tu. De quo & tu diceres: Ego primogenitū ponā eum, ut in nomine eius omne genu flectatur cœlestiū, terrestrium, & infernorū, & omnis lingua confiteatur. Quia dn̄s Iesus in gloria est dei patris qui posuit in seculum secul: sedē eius, cui testamentū suum in æternum fideliter seruat. Cuius dies sicut dies cœli sunt repromittit. Hic tn̄ pro peccatis nostris ab inimicis suis tētus, prophanata est in terra sanctitas eius. Nō permisit, nec in uno discipulo adiutoriū gladij eius, sed clamat ei: Recōde gladiū tuum in theca sua. Et cū posset ei exhibere plusq̃ duodecim legiones angelorū, noluit auxiliari ei in hoc bello, sed minorauit dies tēporis eius, & perfudit eum tanta confusione, ut cū impijs deputatus, in medio homicidarū crucis cōpelleretur subire patibulum. Nō est hoc irascentis dei, sed miserentis. Quid tamen dicit? Quia patitur, quousq; accenditur, uelut ignis ira tua. Memorare dn̄e, quia ex uirgine me genuisti, & memor esto quæ sit mea substantia. Quia cum omnes homines moriātur in peccatis suis, ita ut nullus sit qui uiuat, & non uideat mortem, & penè nullus sit, qui eruat animam suam de manu inferi (conclusa sunt enim omnia in incredulitate, ut omnibus miserearis) ueniant misericordiæ tuæ promissæ domine, & memor esto Apostolos, quos continui in sinu meo, lucratores multarum gentium, quos exprobrauerunt inimici tui domine, quos exprobrauerunt ad commutationē Christi tui, alium Christum expectantes, istum qui passus est denegātes. Nos autem qui scimus iubilationem in lumine uultus eius ambulemus. Et quem fleuimus patientem, gaudeamus à mortuis resurgentem, & adorantes eum, dicamus ei: Benedictus es domine in æternum fiat fiat. Orantes ut in fine nostro cōfessio nobis ista proficiat, per ipsum dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Oratio Moysi hominis dei LXXXIX.

DOmine refugiū tu factus es nobis à generatiōe in generationem. Priusq̃ montes fierent aut formaretur terra, & orbis à seculo & in seculum tu es deus, ne auertas hominē in humilitatem & dixisti conuertimini filij hominum. Quoniam mille

anni

anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præterijt. Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur eorũ anni erunt. Mane sicut herba transeat, mane floreat & trãseat, uespere decidat, induret & arescat. Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati sumus. Posuisti iniquitates nostras, in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione uultus tui. Quoniam omnes dies nostri defecerunt, & in ira tua defecimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur, dies annorũ nostrorũ in ipsis septuaginta anni. Hij autem in potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor. Quoniam superuenit mansuetudo & corripiemur. Quis nouit potestatem iræ tuæ, & pre timore tuo iram tuam dinumerare. Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia. Cõuertere domine usq; quo, & deprecabilis esto sup seruos tuos. Repleti sumus mane misericordia tua exultauim⁹, & delectati sumus in omnibus diebus nostris. Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus uidimus mala.

Respice in seruos tuos, & in opera tua, & dirige filios eorum. Et sit splendor domini dei nostri super nos, & opera manuum nostrarũ dirige super nos, & opus manuum nostrarum dirige.

OCtogesimus nonus psalmus canit dominum nostrum, qui refugium factus est nobis in Christo Iesu. Hũc esse qui fecit montes, & firmauit terram & orbem, à seculo, & in seculum, anteq̃ ista fierent, iam tunc regnasse. Interroges Dauid, & dicas ei: Vnde hoc nosti? Quia deus tu⁹ antequã fieret terra, iam deus erat & regnabat. Respõdebit tibi: Moyses ille magnus propheta, qui locutus est cum deo facie ad faciem, quasi loquatur cum amico suo. Ipse ex ore dei didicit, & ipse nos docuit. Hæc q̃re egimus? Quia legim⁹ in titulo: Oratio hominis dei. Quæ ergo ab ipso didicerat, ipsius ei nomini cõsecrauit. Quæ autem causa in mysticum uadit? Quia præuidit anathemabiles esse hæreses, dicturas filium dei, qui refugium factus est nobis in Christo, nõ fuisse priusq̃ mũdus fieret, & firmaretur terra & orbis. Cõtra hos ait: A seculo & in seculum tu es deus. Nõ auertas hominem in humilitatem, hoc est, in humilitate positum hominem non condẽnas, quia dixisti: Conuertimini filij hominum, hoc est, dixisti te superbis resistere, humilibus gratiam condonare. Ne auerseris hominẽ in humilitate positum, qui quasi herba oritur, & quasi flos, quod mane ortum, uespere arescit. Cum apud te mille anni sic sint, sicut una dies, aut sicut custodia in nocte. Custodia in nocte quarta pars noctis est, quam sibi pastores diuidũt, ut ternis horis alijs custodientibus, alijs quiescentibus transeatur. Quod autem memorat, quia defecimus in ira tua, hoc memorat, quod antecessor in psalmo cecinerat, Post populi numerum in ira tua defecimus, quia posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, & seculum nostrũ in lumine uult⁹ tui. Cõtra herbam & araneam, & contra flos fœni, domine qui semper misertus es hominibus, quid moueris? Tibi anni mille sic uidẽtur, sicut nobis nocturna uigilia. Nostri autem anni, qui sicut aranea meditãtur, uixut multum octoginta anni sunt, & plus est in eis nobis labor & dolor. Quid tanta mansuetudo uenit sup miseros,

ros. Quid tam grauiter corripimur? Quis nõ potestatem iræ tuæ? Nũquid sci-
ebam te irasci, si ego populum numerarem? Sufficeret, quia impeditum corde
fecisti sapere. Conuertere domine aliquantulum, & esto deprecabilis super ser-
uos tuos. Quotienscunq; transierunt à nobis tenebræ peccatorum per correp-
tionem, quasi in mare positis misericordiam præbuisti, per quàm exultauimus
& delectati sumus, in omnibus diebus, quibus nos humiliasti, & in annis quib9
uidimus mala. *Sic* fac & modo, quia iam dexterã tuam notam fecisti, & erudi-
sti nos, & fecisti sapere quod desipuimus. Noli delectari in mortem nostrã, qui
dixisti peccantibus: Conuertimini filij hominum, quia non delectaris in perdi-
tione uiuorum. Respice obsecro in seruos tuos, & in opera manuũ tuarũ, quia
sicut scriptum est: quia opera manuum tuarum nos omnes, quia patres indigna-
tione tua correpti defecerunt. Dirigantur filij eorum per aduentum domini no-
stri Iesu Christi filij tui, ut sit splendor domini dei nostri super nos, per quẽ ope-
ra manuum nostrarum. Per ipsum enim directus est oĩs tenor disciplinæ, emẽ-
data lex, correcta puersitas, æqtas adimpleta, ipsi gloria in secula seculorũ Amẽ.

Laus cantici ipsi Dauid xC.

QVi habitat in adiutorio altissimi, in protectione dei cœli cõ-
morabitur. Dicet domino susceptor meus es tu, & refugi-
um meum deus meus sperabo in eum. Quoniam ipse li-
berauit me de laqueo uenãtium, & à uerbo aspero. Scapulis suis ob-
umbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Scuto circundabit te ueri-
tas eius, non timebis à timore nocturno. A sagitta uolante in die, à
negocio perambulãte in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.
Cadent à latere tuo mille & decem milia à dextris tuis, ad te autem
non appropinquabit. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retri-
butionem peccatorum uidebis. Quoniam tu es domine spes mea al-
tissimum posuisti refugium tuum. Non accedet ad te malum, & fla-
gellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Quoniam angelis su-
is mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis. In manibus
portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super as-
pidem & basiliscũ ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.
Quoniam in me sperauit liberabo eum, protegam eum quoniam
cognouit nomen meum. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum, cũ
ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Longitu-
dine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum.

MVlti putãt libertatem arbitrij eousq; sibi posse sufficere, ut sese per ipsam
libertatem ab hostibus inuisibilibus eruere posse cõfidant. Libertatem
autem arbitrij, & negare periculũ est, & nudare peccatum. *Si* enim negaueris,
omnibus frena laxasti: si nudaueris, decepisti. Nã negas si dixeris: Deus si uult
bonus sum, Si nõ uult bonus non sum. Cum constet deum uelle oẽs homines
saluos fieri, & unusquisq; suo fit iniquus arbitrio. Nudas autẽ, cum tantum ipsi
arbitrio dederis, ut eum rebus diuini adiutorij denudaris. Nam qui habitat in
adiutorium altissimi, & qui in ꝓtectione dei cœli cõmoratur, & dicit domino:

Susceptor

Susceptor meus es, & refugiũ meum, quia dicit sperabo in eum, quia ipse liberabit me de laqueo dæmonũ, & à uerbo aspero suggestionũ eorum. Si ita dixeris, si ita credideris, tunc demum in scapulis suis obumbrabit te, & sub pennis eius sperabis. Pennæ dei angeli eius sunt, quorũ custodiæ mancipamur. Scuto circũdabit te ueritas eius. Scuto corporis, sanguinis, chrismatis, quo scuto & defendimur & coronamur. Sic enim psalmus alius asserit, quod scuto bonæ uoluntatis coronet nos. Hoc etiam in isto psalmo, ut non timeamus à timore nocturno. Libidinosæ scilicet uoluptatis, cuius sagitta uolat per diē. Quod enim in aspectu luminis concupiscitur, huius negocium in tenebris perpetratur, aut in ruina, aut in dæmonio meridiano perficitur. Sed si habitaueris in adiutorio altissimi, cadēt à latere tuo mille, & decē milia à dextris tuis. Sinistrum in eo, qui sub auxilio dei agit, nō nominatur, sed latus tantũ exponitur contra quod mille insurgunt, à dextris autem decem milia. Latus hoc sinistrum quod noluit nominare, liberum arbitrium est, contra quod minor pugna laxatur: In dextera autem dei auxilium est. Et ideo prius nominauit latus, quia in arbitrio est, ut credas prius, ut dum credideris gratiam consequaris. Inuenies tam multiplicem uirtutum cuneum, auxiliorum in dextera. Ipsa armat trophæo crucis frontem, ipsa loricam mysteriorum assumit, ipsa suscipit salutis remedia, ipsa loquētis exprimit signa. Nam & quod memorat sapientia dei, quod uias quæ à dextris sunt nouit dominus, peruersæ autem sunt à sinistris. Hoc ostendere for tasse uoluit, quod quando uincimus, partis dextræ uirtutibus tradimus: quando autem uincimur, sinistræ parti infirmitatibus applicamus. Auxilium nō uincitur dei, sed nostri libertas arbitrij superatur. Qui si propēsiores fuerimus in dextera, angelis suis mandat de nobis, ut custodiant nos in omnibus uijs nostris. Ita ut si super Aspidem & Basiliscum ambulemus, id est, super diabolũ, Et regnum eius conculcare possimus & leonem & draconem. Hæc enim dicit dominus, quoniam in me sperauit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meũ. Inuocauit me, ego exaudiam eum. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Longitudine dierum adimplebo eũ, & ostendam illi salutare meum. Ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus cantici in die sabbati. XCI.

Bonum est cōfiteri domino, & psallere nomini tuo altissime. Ad annunciandum mane misericordiam tuam, & ueritatē tuam per noctem. In decachordo psalterio, cum cantico in cithara. Quia delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarũ meditabor. Quam magnificata sunt opera tua domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Vir insipiens nō cognoscet, & stultus non intelliget hæc. Cum exorti fuerint peccatores sicut fœnum, & apparuerint omnes qui operantur iniquitatem. Vt intereant in seculum seculi, tu autem altissimus in æternum domine. Quoniā ecce inimici tui domine, quoniam ecce inimici tui peribũt, & dispergentur omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum & senectus mea in misericordia uberi. Et despexit oculus meus inimicos meos, & ab insurgentibus in me malignātibus

audiet aures mea. Iustus ut palma florebit, sicut cedrus libani mul-
tiplicabitur. Plantati in dono domini, in atrijs domus dei nostri
florebunt. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, & bene pacien-
tes erunt ut annuncient. Quoniam rectus dominus deus noster, &
non est iniquitas in eo.

DIe sabbato inimici domini pereunt, ut die dominica amici domini gratu
lentur. Sabbato eñ iacet dominus in sepulchro mortuus, & die domini
ca adoratur inter angelos uiuus. In hac re nimis profũdæ factæ sunt cogitatio
nes eius, quas uir insipiens non cognoscit, & stultus nõ intelligit ea. Nobis au
autem bonum est, si confiteamur peccata nostra cotidie, & psallamus nomini
eius altissimo, si annunciemus mane, à tenebris peccatorum exuti, misericordiã
eius, & dũ uenerit nobis nox quæstionum, nequaquam ad libitum, quæ nescim⁹,
usurpãdo loquamur. De deo enim loqui etiam uera, quia periculosum est ti-
meamus. Ea ergo quæ lucida sũt in scripturis sanctis, præiudiciũ ab obscuris lo-
cis pati non debent, utpota proferamus aliquid breuiter, ex quo uniuersa no-
scantur. Habes in lucido positum, non esse personarum acceptionem apud de-
um, hoc Petrus, hoc Paulus, hoc omnes euãgelistæ testantur. Quod si non di-
cerent, tam lucida definitio est, ut illis eam tacẽtibus crederemus. Quid nũc?
Cõtra hanc in obscuro nascitur quæstio. Iacob dilexi, Esau autem odio habui.
Et cui uult miseretur, & quem uult indurat, & multa similia. In his positus in no
cte deuenisti. Non potes luci diei noctis huius caliginem tradere, & diei me-
dio uim tenebrarum inferre. Si est tibi sermo, annuncia ueritatem in nocte, sin
aliâs, sit digitus tuus super os tuũ. Si enim mille tales quæstiones inuenias, nun
quàm probabis domini per electionem personæ unum uelle, recusare alium. A-
liud est, si doceas Esau bonũ fuisse in operibus suis, & inique odio habitũ. Aut
Iacob malorum operum reum iniuste delectum. Sed rumpamus moras alieni
operis, & in decẽ chordarum psalterio delectet nos dominus in factura sua, &
in operibus manuum eius, quas expandit in cruce. In his, inquam, operibus ex-
ultemus. Ibi enim magnificata sunt opera eius, quæ uir insipiens non cogno-
uit. Populus incredulus Iudæorum, qui sicut fœnũ exorti, parauerunt operan
tes iniquitatem, ut intereant in seculum seculi. Atque domino in æternum manẽ-
te, hij peribunt & dispergentur super uniuersam faciem terræ omnes Iudæi o-
perantes iniquitatem. Christus autem ut palma floret, plantatus in domum su
am, in atrijs domus dei nostri florebit, & multiplicabitur in senecta uberi. Hic
senecta non ipsius, sed seculi senectam commemorat, quia secula finiuntur, & se
nectute deficiunt. Dominus autẽ in æternum permanet. Nec hoc accipias in-
grate, quod palmæ florenti comparauerit eum. Quia comparatus minus est ab
eo cui comparatur. Nõ palma florens ipse est, & comparatio Christi diuinita-
tis comparatur ipsi palmæ semper florenti, qui ad dexteram patris sedens, ui-
ctoribus ramos suos porrigit, de floribus suis coronam tribuens. Et de fructi-
bus perpetua refectione saginam imptiens. Ipsi gloria in secula seculorũ Amẽ.

Laus cãtici Dauid in die ante sabbatũ quando fundata est terra. XCII.

DOminus regnauit decorem indutus est, indutus est domi-
nus fortitudinẽ & præcinxit se. Etenim firmauit orbẽ terræ
qui nõ commouebitur. Parata sedes tua ex tunc, à seculo tu
es. Eleuauerunt flumina domine, eleuauerunt flumina uocem suam.

Eleua

Eleuauerunt flumina fluctus suos, à uocibus aquarum multarum. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dominus. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuã decet sanctitudo domine in longitudine dierum.

Dominus regnauit, id est, regnum adsumpsit in cruce. Decorem induit in resurrectione. Induit enim infirmitatem in uirtute, & præcinxit se æternitatem, & firmam fecit terram in resurrectione sua. Et paratam sedem habens, ascendit in cœlum sedens ad dexteram patris. Hunc præconata sunt flumina scripturarum sanctarum, super hunc eleuauerũt uoces suas, à uocibus aquarum multarum, id est, gentium potentius clamantes. Omnes enim scripturæ gentium, uoces habent: uirtutes habent istæ scripturæ, regibus imperant, illi deseruiũt. Ergo cum eleuarẽt flumina uoces suas, mirabilis factus est Christus. Elationi maris, id est, mũdi huius regibus & sublimibus, nec his tantũ, sed & mirabilis in excelsis, dñs cœlos ascendẽs, tunc testimonia dei credibilia facta sunt nimis. Dedit enim potestatẽ, ut in nomine eius sanitates generi humano operarentur. Qui cum dei filium prædicabant, & hijs ista signa facientibus, testimonia eius facta sunt nimis credibilia, & domum eius quam Pharisæi dicebant non posse suscipere sancta præcepta, legis ueteris testamenta suscepit. Et decent ea sancta sanctorum, ut ibi habitent in seculo seculorum Amen.

Psalmus Dauid quarta sabbati. XCIII.

Deus ultionum dominus deus ultionum libere egit. Exaltare qui iudicas terram, redde retributionem superbis. Vsquequo peccatores domine, usq; quo peccatores gloriabuntur. Effabuntur & loquentur iniquitatem, loquentur omnes qui operantur iniusticiam. Populum tuum domine humiliauerũt, & hæreditatem tuam uexauerunt. Viduam & aduenam interfecerunt, & pupillos occiderunt. Et dixerunt non uidebit dominus, nec intelliget deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite. Qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat. Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam. Dominus scit cogitationes hominum, quoniam uanæ sunt.

Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eũ. Vt mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fouea. Quia non repellet dominus plebem suam, & hæreditatem suam nõ derelinquet. Quo adusque iusticia conuertatur in iudicium, & qui iuxta illã omnes qui recto sunt corde. Quis consurget mihi aduersus malignantes, aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem. Nisi quia dominus adiuuit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam motus est pes meus, misericordia tua domine adiuuabat me. Secũdum multitudinẽ dolorum meorum in corde meo; cõsolationes tuæ lætificauerunt animã meam. Nunquid adhæret ti

tibi sedes iniquitatis q fingis laborem in præcepto. Captabant in animam iusti, & sanguinem innocentem condemnabunt. Et factus est mihi dominus in refugium, & deus meus in adiutorium spei meæ. Et reddet illis iniquitatem ipsorum, & in malicia eorũ disperdet eos, disperdet illos dominus deus noster.

DEus uindex esse populi sui iudicibus canit, qbus leue uidetur psonas peccantiũ sumere, in iudicio orphanis & egenis, ab hijs aũt q exaltant dominũ in cordibus suis, & iudicant terrã in corporibus suis, hij reddũt retributionẽ supbis. Applicare possum⁹ testimoniũ Apostoli, quo ait: Si nos ipsos iudicaremus, nõ utiq iudicaremur. Iudicamus aũt nosipsos, quãdo finem uicijs ponimus, & principiũ uirtutibus collocamus. Quod si nõ facimus, populũ dei, id ẽ, uirtutẽ humiliamus, & hæreditatem eius, quæ nobis promittitur, spernimus, Viduam & aduenã occidentes. Vidua est anima, quæ nõ habet uirũ, uerbũ aut intellectum prudẽtiæ. Hãc si aut uerbo tuo aut exẽplo decipias, quam liberare debueras, uiduã interficis. Aduena est, qui ciuis esse sanctorum nõ nouit. Huic si te amatorẽ mundi ostendas, tollis ei fidem futuræ ciuitatis, & quasi interfeceris eum spiritaliter, à præsenti psalmo argueris. Sic etiam orphani occiduntur. Orphani sunt, qui deum se posse patrẽ habere sancte uiuendo nõ credũt. Hic tu sapis, & nosti filios dei fieri posse credẽtes, si exemplũ cõtrariũ præbeas, quo se filios dei fieri contemnant, orphanos occidisti. Nã si de his orphanis & de aduenis & uiduabus agit. Ergo qui coniuges, aut ciues, aut habentes patrẽ & matrẽ filios occiderit, criminis reatum euadit. Aut si taceret psalmigraphus. Quis unq de hoc facto nõ argueret criminosos? Verũ quia hæc agẽtes nos ipsi qui putamus nos sapere, sic nobis uidetur, quod has minucias ruinarum quæ p nos fiunt nõ requirat dominus & non intelligat, ista quæ nos intelligere nolumus. Clamatur nobis, intelligite q insipientes estis, id est, uos qui desipuistis in populo positi, dũ unus alterius sectamini exẽpla ad cõtemptũ domini, & stulti, aliquando sapite qbus impatur & dicitur sapite. Ostenduntur suo arbitrio nõ sapere, dicũt em: *Modo deo hinc erit curæ, ut audiat singula uerba nostra, & uideat singula quæq facta nostra. Ad hæc respõdetur eis. Ergo q audituũ dedit tibi, ipse nõ audit: qui tibi uisum tribuit, ipse nõ respicit: q tibi scientiæ saporẽ infudit, ipse non sapit. Ille totus sapientia est, & uidet cogitationes hominũ, qui sibi sapere uidẽtur, quoniã ipsæ cogitationes eorũ uanæ sunt. Beatus homo est quẽ hoc ipsum erudierit dñs nõ eligẽdo negligẽtem, sed legẽ suã docẽdo credentẽ. Hic mitigabitur in diebus malis, quãdo dæmones parant peccantibus foueas, tunc non repellet dominus plebem suam, id est, de suo auxilio præsumentẽ, & hæreditatem suã non derelinquet, sed protegit à tẽptationibus eos, dans eis tolerantiã p promissam hæreditatẽ uitæ æternæ. Et facit eos expectare retributionẽ, quo adusq iusticiam cõuertat in iudicio, & qui tenent eã, id est, ipsam iusticiã omes q recto sunt corde. Verũ quia maligna cõsilia mẽtibus ministrantes insistũt, contra quos animo satis est arguit pugnandum, qui nouit per singulas quasq suggestiones acriter dimicandũ clamat: Quis exurget mecum pugnãs aduersum operantes iniquitatem? Quæso te agonista fortissimæ indica mihi, quo ordine hostiũ impetus euasisti. Ad hæc audi respõsũ. Nisi, ait, dominus adiuuasset me, modico minus habitasset in inferno anima mea. Si dicebã cum lacrymis domino, quia motus est pes meus, & à recti tenore auersus, statim tantũ & amplius misericordia eius adiuuauit me, quantã multitudinẽ do-

Fort.*, Mox

nē dolorū esse uidebat in corde meo,& cōsolationibus suis lætificauit aiam meā. Dicas fortè ó auditor,grãdis hic labor est. Sed labor iste tēporalis est,& præmiū laboris æternū,nō adhæret deo sedes iniquitatis. Qui eñ formät fatigationē aut laborē,aut dolorē in præcepto,siue pro labore certaminis,seu pro labore martyrij ,æterni gaudij præmiū non negauit. Dū enim captauerint peccatores animā iusti confitētis deum,& sanguine eius innocentē condemnauerint, tūc efficitur ei dominus in refugium,& deus erit in auxilio spei eius,ita ut reddat eis iniquitates ipsorū,& in malicia disperdat psecutores eorū,q regnat in secula seculorū A.

Laus cantici ipsi Dauid. XCIIII.

Venite exultemus dño ,iubilem9 deo salutari nostro. Præoccupemus faciē eius in cōfessione,& in psalmis iubilemus ei. Qm deus magnus dñs, & rex magnus sup oēs deos,qm̄ nō repellet dñs plebē suam. Quia i manu eius sunt oēs fines terræ,& altitudines mōtiū ipsius sūt. Qm̄ ipsius est mare & ipē fecit illud,& siccā manus eius formauerūt. Venite adoremus & procidamus & ploremus ante dominū q fecit nos,quia ipse est dñs deus noster. Et nos populus pascuæ eius,&oues manus eius. Hodie si uocē eius audieritis,nolite obdurare corda uestra. Sicut in iritatione secundū diē tētationis in deserto,ubi tētauerūt me patres uestri,probauerūt & uiderūt opa ea. Quadraginta annis offensus fui generationi illi,& dixi semper errāt corde. Et isti nō cognouerunt uias meas, ut iuraui in ira mea si introibunt requiem meā.

Laus cantici hæc est, ut exultemus nō in delectationibus uanis. Sed in domino antequā præoccupemur, nos præoccupemus faciē eius in cōfessione peccatorū nostrorū, credētes quod nō repellet plebē suā cōfitentē sibi, ille q magnus est sup omnia,cuius cœli sunt,cuius mōtes ,q terrā manibus suis fundauit. Venite,hūc adoremus,nō in forma serui eū attendētes,putemus eū hominē purū. In ipso est,q hæc omnia fecit. Venite adoremus dominū, ploremus qa ipius est,ipse est qui fecit nos. Ipse est pastor,cuius nos oues sumus. Audiamus uocē eius,& sequamur eū quocūq̧ uadit. Ideo eñ pastor uocē ad oues emittit, ut audientes eū sequantur. Aut eñ pascua procurauit,aut ab insidijs ferarū eruere studet. Vñ clamatur nobis hodie,ut si uocē eius audierim9,non obduremus corda nostra,sicut fecerunt p quadraginta annos filij Israēl in eremo. Et quia nō audierūt uocē eius,nō introierūt in requiē eius. Nos aūt audiamus pastorē nostrū,& sequamur uestigia eius,ut euadētes mortē deserti huius, cū Iesu terrā fluentem lacte & melle mereamur intrare,ipsi gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid quãdo domus ædificabatur post captiuitatē. XCV.

Cantate dño canticū nouū ,cātate domino omnis terra. Cantate domino & benedicite nomini eius,annūciate de die in diem salutare eius. Annūciate inter gētes gloriā eius,in omnibus populis mirabilia eius. Quoniā magnus dominus,& laudabilis nimis,terribilis est super omnes deos. Quoniā omnes dij gentiū dæmonia,dominus aūt cœlos fecit. Cōfessio & pulchritudo in conspectu ei9, sanctimonia & magnificētia in sanctificatione eius. Afferte dño patriæ

gentiũ,afferte domino gloriã & honorẽ, afferte domino gloriã nomini eius. Tollite hostias & introite in atria eius, adorate dominũ in atrio sancto eius. Cõmoueatur à facie eius uniuersa terra,dicite in gentibus quia dominus regnauit. Etenim correxit orbẽ terræ,qui nõ cõmouebitur, iudicabit populos in æquitate. Lætentur cœli & exultet terra,commoueatur mare & plenitudo eius, gaudebunt campi & omnia quæ in eis sunt. Tunc exultabunt omnia ligna siluarum à facie domini quia uenit,quoniam uenit iudicare terram. Iudicabit orbem terræ in æquitate,& populos in ueritate sua.

QVi plorauimus pœnitẽtes in nonagesimoquarto, in quinto & nonagesimo gratulemur. Ibi eñ domũ nostrã fleuimus, credẽtes nos p misericordiã eius ad ædificationẽ huius domus iterũ posse pertingere. Vnde & titulus ad hæc eadẽ consentit q post captiuitatẽ ipsam domũ ædificari cõscripsit, quã ædificans Christus, dat gaudium omni terræ,& ideo dicitur, ut cãtet domino oĩs terra cãticũ nouũ & benedicat nomẽ eius. Habuit eñ captiuitatẽ mũdus per Adã, quã captiuitatẽ postq̃ Christus conuertit, ædificauit domũ gloriosissimã nõ habentẽ maculã neq; rugam,quo ædificãte domũ, templa uniuersa destructa sunt. Probatũ est enim quod oẽs dij gentiũ qui in tẽplis positi essent, habitarẽt in eis dæmonia. Hic aũt qui fabricauit domũ, ipse est qui cœlos fecit,confessione eius nascitur omnis,qui non cõfitetur dominũ Iesum,anathemabili fœditate despicitur. Qui aũt confitẽtur fulgebũt sicut sol in cõspectu dei. Sanctitas eñ & magnificẽtia est in ipsa sancta cõfessione eius. Vniuersæ ergo patriæ gentiũ inuitamini, uenite,afferte domino,quid afferemus domino, Afferte gloriã quã incassum idolis præbuistis. Afferte honorẽ, quo frustra idolorũ antistites honorastis. Tollite hostias ab idolis, & hic introite in domum quã ædificauit, & adorate eũ in aula sancta eius, & gens genti dicat. Quia unus dominus regnat à ligno crucis, quia per lignũ concupiscentiæ regnũ dei ab hominibus recesserat, modo p lignũ crucis regnum reuersum est dei, qui firmauit eã in orbem terræ, ut nõ cõmoueatur. In qua ecclesia iudicat populos in æquitate, & gẽtes in ira sua. Pro hoc opere lætantur cœli in sanctis, lætatur & terra in nobis peccatoribus. Ad hoc gaudiũ mouetur mare, uulgus ignobile & fluctuans, & plenitudo eius, id est, diuites plenis opibus, hij cõmouentur ridentes humiles Christi, & psalmos eius, & doctrinam eius frigidas nænias cõputantes. Ligna uero siluarũ q lignei & siluestres uidẽtur mũdi sapiẽtibus, tũc exultabunt ante faciẽ domini, cũ uenerit iudicare terrenos. Nõ enim iudicat, ut personas potentiũ accipiat, sed sola æquitate totũ orbem terrarũ iudicat, & populos in ueritate cõfirmat p omnia secula seculorũ Amen

Psalmus ipsi Dauid quando terra eius restituta est ei. XCVI.

DOminus regnauit exultet terra, lætẽtur insule multæ. Nubes & caligo in circuitu eius, iusticia & iudiciũ correctio sedis eius. Ignis ante ipsum præcedet, & inflãmabit in circuitu inimicos eius. Alluxerũt fulgura eius orbi terræ, uidit & cõmota est terra Mõtes sicut cera fluxerũt à facie dñi, à facie domini omnis terra. Annũciauerũt cœli iusticiã eius, & uiderũt omnes populi gloriã eius. Confundãtur omnes q adorãt sculptilia, & qui gloriãtur in simulacris suis. Adorate

rate eũ omnes angeli eius, audiuit & lætata eſt Sion. Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua domine. Quoniã tu dñs altiſſimus ſuper omnẽ terram, nimis exaltatus es ſuper omẽs deos. Qui diligitis dominũ odite malũ, cuſtodit dominus animas ſanctorũ ſuorũ de manu peccatorũ liberabit eos. Lux orta eſt iuſto, & rectis corde lætitia. Lætamini iuſti in domino, & cõfitemini memoriæ ſanctificationis eius.

SEcurus cãtas in nonageſimo ſexto, qui in nonageſimoquĩto dominũ cognouiſti. In hoc em̃ pſalmo, & terra exultat de reſurrectione ſanctorũ, & inſulæ nõ omnes, ſed in quibus habitãt ſancti. Ecce enim ueniet ſicut ꝓmiſit in anteriore pſalmo, uenit ut iudicet, & nubes & caligo in circuitu eius, iuſticia & iudiciũ directio ſedis eius. Ignis ante eũ præcedit, ignis duo officia peracturus. Vno enim eodemq; aſpectu amicos dei illuminat, & inflãmat inimicos eius. Quando apparuerint fulgora eius orbi terræ, tũc montes ſicut cera liqueſcent ante faciẽ eius, & à facie dñi tremet terra, omnibusq; rebus metuentibus ac formidantibus atq; tremẽtibus. Confundẽtur oẽs q adorant idola, cũ uiderint omẽs in reſurrectiõe gloriam domini Ieſu Chriſti, tunc ſola lætabitur Sion, id eſt, eccleſia. Exultabunt & filiæ Iudæ, id eſt, ſynagogæ omnes, quæ ante aduentum domini prophetas habuerũt, aduentũ domini præconãtes. Propter iudicia domini iuſta, præiudiciũ poſterioris tẽporis nõ habebũt. Quoniã idẽ dominus nũc, qui tũc ante aduentũ domini in ſynagogis illuxit, ipſe eſt ſolus ſuper omẽs deos. Quicũq; ergo bonũ domini diligitis, odite omne quod malũ eſt. In odio enim mali, boni dilectio cõprobatur. Sed & ſiqui uos pro amore boni fuerint perſecuti, ſecuri eſtote, nolite timere eos q occidũt corpus. Cuſtodit em̃ dominus animas ſanctorũ ſuorũ, & de manu peccatorũ liberat eas. Ignis enim q inflãmaturus eſt delinquẽtes, lux efficitur iuſtis et rectis corde lætitia. Nolite ergo metu pœnæ ſed amoris gaudio ſeruare iuſticiã, ut etiam in hoc mũdo iam gaudeatis in domino, & confitemini memoriæ ſanctitatis eius qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Pſalmus Dauid. XCVII.

CAntate dño canticũ nouũ, qa mirabilia fecit. Saluabit ſibi dexterã eius & brachiũ ſanctũ eius. Notũ fecit dominus ſalutare ſuũ, in cõſpectu gentiũ reuelauit iuſticiã ſuã. Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ: & ueritatis ſuæ domui Iſraël. Viderunt omnes termini terræ ſalutare dei noſtri. Iubilate deo omnis terra, cantate & exultate & pſallite. Pſallite domino in cythara in cythara & uoce pſalmi, in tubis ductilibus & uoce tubæ corneæ. Iubilate in conſpectu regis domini moueatur mare & plenitudo eius orbis terrarũ & qui habitãt eo.

Flumina plaudẽt manu ſimul mõtes exultabũt à cõſpectu dñi, quoniam uenit iudicare terram. Iudicabit orbem terrarum in iuſticia & populos in æquitate.

CAuſas cãtici præſentis ipſe pſalmus exponit. Dicit enim ideo nouũ canticũ, ut cantetis exhortor, quia mirabilia fecit & ſicut dixit. Ideo cãtate quia mirabilia fecit, quaſi ſi audiſſet ſibi dici ſemper mirabilia fecit dominus, nõ ergo nouũ ſed uetus eſt canticũ mirabilia diuina cãtare, ad hæc ille reſpondeat noua mirabilia nouũ carmen expoſcũt. Dic ergo nouũ nobis, quæ ſunt noua mirabilia ſi interrogas audi. Dixerũt Iudæi in cruce poſito domino ſaluũ faciat eũ, hunc aũt

saluauit dextera eius,& brachium sanctū eius,tūc quando notū fecit dominus sal uatorem suū,suscitans eū à mortuis,& in conspectu gentiū reuelauit iusticiam su am. Memor enim fuit misericordiæ,quā promisit Iacob,dicēs: Et ego te faciā in gentē magnā. Hanc ueritatē impleuit domui Israël, quādo uiderūt omnes fines terræ salutare domini dei Israël. Et licet omes prouinciæ uideāt salutare domini, tamē hoc nō ociose trāseat intuentē, quod finem terrenæ cogitatiōes dū accepe rint,nascūtur cogitatiōes cœlestium rerū.Et ipsæ faciūt uideri salutare dñi dei no stri.In hoc studio iubilate domino uniuersa terra,id est,omnia membra corporis terreni in officio sanctæ cōuersationis offerte.Nō cū tristicia, sed cātantes exulta te,& psallite in cythara,cuius cātor inuitat auditum,& in uoce psalmi, cuius my steria incitāt mētes, in tubis ductilibus & in uoce tubæ corneæ.Quibus uocibus belli uictoria declaratur.Iubilate in cōspectu regis dñi,cōspectum domini præco nātes seculis. Nolite timere,etiā si moueatur mundus sicut mare & plenitudo eī & orbis terræ,& omnia quæ in eis sunt.Tūc flumina plaudāt manu simul in unū quoniā nullū penè flumen est in quo nō data sunt remissa peccatorū, nulla aqua est,quæ nō protulit ex se animā uiuentem ad uitā æternā. In quo facto montes exultabūt,ex quorū uisceribus egrediūtur fontes q faciunt flumina,mōtes quo rum capita cœlos pulsant,quorū habitatores cœlo uicini sunt. Hij exultabūt cum uenerit iudex,ut iudicet orbē terræ in æquitate,& populos in ueritate.Oēs sācti exultabūt,quia remunerator sanctitatis aduenit,qui regnat in secula seculorū A.

Psalmus Dauid. XCVIII.

Dominus regnauit irascātur populi, qui sedes super cherubin moueatur terra. Dominus in Sion magnus & excelsus sup omnes populos. Confiteātur nomini tuo magno,quoniam terribile & sanctū est,& honor regis iudiciū diligit. Tu parasti directio nes,iudiciū & iusticiā in Iacob tu fecisti. Exaltate dominum deum no strum,& adorate scabellum pedū eius quoniā sanctum est. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius,& Samuel inter eos qui inuocāt nomē eius.

Inuocabant dominum & ipse exaudiebat eos, in columna nubis lo quebatur ad eos. Custodiebant testimonia eius,& præceptū quod de dit illis. Domine deus noster,tu exaudiebas eos,deus tu propicius fui sti eis,& ulciscens in oēs ad inuētiones eorū. Exaltate dominū deū no strū,& adorate in monte sancto eius quoniā sanctus dñs deus noster.

Irascantur populi, & in elatione dominum nostrum Iesum Christum aspici ant.Ipse regnauit quē regnare super se non putant.Ipse sedet super cherubin, quantūcunq; moueatur terra.Ipse erit in Sion magnus,ipse excelsus super omes populos.Sanè hoc scire nos cōuenit, quod honor regis iudiciū diligit,nō eīm ti ment iudiciū, nisi q se sciunt habere, quod iure puniatur,factū scilicet quo exho noratus est deus.Hij aūt q honorē domini in suis mentibus seruauerūt,hij iudici um diligunt.Sicut illi è contrario metiunt, qui sciunt se in contumeliā regis,legis eius iura uiolasse,in quibus rex iste parauit æquitatē.Ergo æquitatem custodien tes regem honorant, & honor iste iudiciū nō timet,quin imò etiā diligit.Ipse tū iudicaturus est, qui iusticiam & iudicium in Iacob fecit, qui habuit Moysen & Aaron ,in sacerdotibus suis,q habuit Samuelē similē ipsis. Ipsum quē isti inuoca uerūt & exauditi sunt,cū in colūna nubis loquebatur ad eos.Hij custodiebāt te

stimo

monia eius & præcepta quæ dedit eis. Quicūq; ergo immitantur eos, hij iudiciū futurum nō solū non metuūt, sed etiam diligūt. Dicamus ergo dño nostro Iesu Christo: Tu es dñe q cū Moyse & cū Aaron locutus es, tu exaudisti eos, tu ꝓp eius fu sti illis, tu uindicasti in omnibus studijs eorū. Exaltemus ergo dominū deū nostrum in Christo. Et adoremus in monte sancto eius, in celsitudine fidei eius, quæ altitudine sua nubes penetrat, dum credimus quoniā ipse est dominus deus noster, cui gloria in secula seculorum Amen.

Psalmus in confessione. XCIX.

IVbilate deo omnis terra, seruite domino in lætitia. Introite in conspectu eius in exultatione. Scitote quoniam dominus ipse est deus, ipse fecit nos & nō ipsi nos. Populus eius & oues pascuæ eius introite portas eius in cōfessione, atria eius in hymnis cōfitemini illi. Laudate nomē eius quoniā suauis est dñs in æternū misericordia eius, & usq; in generationē & generatonē ueritas eius.

OMnis terra ad iubilationē inuitatur, ut sine personarū acceptione sciatur esse uocatio. Venite omnes q laboratis, & onerati estis, & intrate in conspectu eius in exultatione. Scitote quod dominus Iesus Christus, non est alius quàm qui cū Moyse locutus est. Ipse est deus q fecit nos, de quo Moyses locutus est, quod fecerit hominem, ipse fecit nos, eius enim factura sumus omēs homines. Deniq; multi cupiētes filios, quia deus nō dat non habent: Multi nolentes, quia seminantes nolunt fructū. Eo quod contra ordinē nolunt, etiā quia iniuste nolūt, deus iuste creaturam iubet semini dare responsum. Et ut probetur, quia ipse fecit uos. Dū non nostro arbitrio, uel dantur filij, uel negantur. Ergo quia eius populus sumus, efficiamur oues pascuæ eius agnoscentes pastorem dicentem. Ego sum pastor bonus. Et intremus portas eius in confessione unitatis: laudantes nomen sanctum eius, quia suauis est: credentes, quia est in æternum misericordia eius. Credentibus & promissionibus eius ueritas, quæ manet in secula seculorum Amen.

Psalmus ipsi Dauid. C.

MIsericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Psallā & intelligā in uia immaculata quoniā uenies ad me. Perābulabā in innocētia cordis mei, in medio domus meæ. Nō proponebā añ oculos meos rē iniustā, faciētes præuaricatiōes odiui. Nō adhæsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebam. Oculi mei ad fideles terræ ut sedeat mecum, ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat. Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, qui loquitur iniqua non direxit in conspectu oculorum meorum.

In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderē de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem.

IVdicium sine misericordia hijs qui non faciunt misericordiam, misericordiam autem faciētes euadunt iudiciū. Scis ergo ò homo, unde ponaris in dexteram

xteram pastoris? Fac misericordiam & iudicium securus expectas. Non eñ di/cit iniustis ad sinistram positis: Ite in ignem æternum, quia mentiti, quia forni cati, quia diuersa facinora commisistis. Sed quia esuriui, & nõ dedistis mihi mã ducare, sitiui & nõ potastis me, peregrinus & nõ suscepistis me, infirmus & nõ uisitastis me. Cum ergo ignis criminibus debeatur, cur criminibus nõ impute/rur supplicium, quo crimina per misericordiam remittantur: Ite ergo, inquit, in ignem æternum, quia unde ignis extinguitur contempsistis. Audistis enim scri ptũ, quod eleemosyna à peccato liberat. Audistis quia sicut ignis extinguitur ab aqua, ita ab eleemosyna tolluntur uniuersa peccata. Ite ergo in ignem, quia uiuere eum uobis uos fecistis. Ego autem misericordiam uobis super faciẽ ter/ræ, cum iudicio feci cantari, ut ille iudicium euaderet, qui misericordiam non negaret. Psallam ergo & intelligam in uia immaculata, & intelligam quando uenies ad me, ut si hospitem te uidero, suscipiam, si esurientem, reficiam. Intel/ligam quando uenies, ne putem qualẽcũq; hominem, & recusem. Si enim per/ambulẽ in innocentia cordis mei, non propono ante oculos meos rẽ iniustam. Iniustum est enim ut, consorti naturæ non miserear, in quo inhabitas Christe. Sed & facientes præuaricationẽ odio habeã, nõ adhæreat mihi cor prauũ. De/clinãtes à me malignos nõ cognoscam, loquaces occultos persequar, cũ supbis & inuidis non communicem. Sed sint oculi mei super fideles terræ, qui terrã corporis sui fideliter seruant, ut isti sedeant mecum. Ambulãs autem in uia im/maculata hic mihi ministret. Non quæram ab his aliquid consequi qui repre/hensibiliter uiuunt in domo mea, Non inhabitet superbiam faciẽs, id est, in do mo corporis mei non habitet inimicus, qui suadet contẽni dominũ. Quia hæc est radix superbiæ. Sed in matutinis interficiã omnes peccatores terræ, id est, in ipso ortu suo peccata orientia interficiam, & uiuere non sinam cum pereant de ciuitate dñi. Ciuitas domini anima nostra est, in qua habitat rex & sancti, apices ciues dei, qui ex ipso sunt nati. Cum ergo nascuntur peccatorũ cogitatio nes in anima, mox ut natæ fuerint occidantur. Et pereant de ciuitate domini o/mnes qui operantur iniquitatem, ut sit dominus in ciuitate sua requiescẽs, cum omnicomitatu uirtutum cui, gloria in secula seculorum Amen.

Oratio pauperis cũ anxiaretur, & coram dño effudit precẽ suã. CI.

DOmine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te ue/niat. Nõ auertas faciẽ tuam à me, in quacũq; die tribulor in clina ad me aurem tuã. In quacũq; die inuocauero te ueloci ter exaudi me. Quia defecerũt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremiũ aruerunt. Percussus sum ut fœnũ & aruit cor meum, quia ob/litus sum commedere panẽ meũ. A uoce gemitus mei adhæsit os me/um carni meæ. Similis factus sum pellicano solitudinis, factus sũ sicut nicticorax in domicilio. Vigilaui & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Tota die exprobrabãt mihi inimici mei & qui laudabãt me, aduersum me iurabant. Quia cinerẽ tãq; panẽ manducabã, & pocu lum meum cum fletu miscebam. A facie iræ indignationis tuæ, quia eleuans allisisti me. Dies mei sicut umbra declinauerunt, & ego si/cut fœnum arui. Tu autem domine in æternum permanes, & memo

riale

triale tuũ in generatiõe & generationẽ. Tu exurgẽs misereberis Sion, quia tempus miserendi eius quia uenit tempus. Quoniam placuerũt seruis tuis lapides eius,& terræ eius miserebuntur. Et timebunt gentes nomen tuum domine,& omnes reges terræ gloriam tuam. Quia ædificauit dominus Sion,& uidebitur in gloria sua. Respexit in orationem humilium,& non spreuit preces eorum. Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit dominum. Quia prospexit de excelso suo,dominus de cœlo in terram aspexit. Vt audiret gemitus cõpeditorum ,ut solueret filios interemptorum. Vt annunciẽt in Sion nomen domini,& laudem eius in Hierusalem. In cõueniendo populus in unum,& reges ut seruiant domino. Respõdit ei in uia uirtutis suæ, paucitatem dierum meorũ nuncia mihi. Ne reuoces me in dimidio dierum meorũ, in generatione & generationem anni tui. Initio tu domine terram fundasti,& opera manuum tuarũ sunt cœli. Ipsi peribunt tu autẽ permanes, & omnes sicut uestimentũ ueterascent. Et sicut opertorium mutabis eos & mutabuntur,tu autem idem ipse es,& anni tui non deficient. Filij seruorum tuorum habitabunt,& semen eorum in seculum dirigetur.

LEgimus clamorem Sodomorum ascẽdisse ad deum,& ita demũ sulphureo eos imbre crematos. Prius ergo quàm ad fletum & ad ieiunium pro peccatis nostris animum cõuertamus,non audeamus dicere. Clamor meus ad te perueniat. Ne forte non sit talis clamor,qui misericordiã cõsequatur. Ne forte sit in eo ira, causatio,maledictio,adulatio, detractio, insultatio,mẽdacium, & cætera his factis similia. His ergo uicijs pessimis nostro clamore sonante,rogandus est deus,ne clamor hic ad eũ perueniat. Sed te,in aliquibus factis nefarijs constitutis nobis,rogemus dicentes. Ne auertas faciẽ tuam à me. Et dicendum est. Auerte faciem tuam à peccatis meis. Renunciemus ergo omnibus uicijs,& passionibus,& facti pauperes spiritu,præterita nostra facta plangentes, ita nos in huius carmine psalmi fundamus orantes ,ut clamor noster ad eũ perueniat,& non auertat faciem suam à nobis. Quid tamen flentes dicamus nos, qui pro peccatis oramus ,his uersiculis edocemur: Dies,inquit,mei sicut umbra declinauerunt,id est, perdidi quod uixi,quia in peccatis sicut fœnum arui. Fœnum autem & stipula & lignum esca ignis est. Et ideo tribulos,quia & ossa mea sicut frixorium,id est,fasciculum sarmenti aridum,ita confrixa sunt ,parata ad incendium gehennæ. Percussus sum sicut fœnũ,& aruit cor meum. Percussus sum cõpunctione futuri supplicij,& propter hoc oblitus sũ manducare panem. A uoce autem gemitus mei,adhæserũt ossa mea carni meæ, factus sum sicut pellicanus in solitudine, id est,sicut auis illa quam pellicanũ uocant, quæ non habitat nisi in desertis,habens escas ueneno eremi & incultis amaritudinibus plenas. Factus sũ sicut nicticorax in domicilio. Coruus præ nigredine obscurus est,iam nocte quasi nigrior, cui & obscuritas nigredinem gemiát. Ergo & ego, inquit, duplicatam nigredinem peccatorum in me deplorans. Voces meas quasi nicticorax dirigo. Clamãs solus ,sicut passer solitarius i ædificio.

In

In qua tota die exprobrauerũt me inimici mei, & qui dudum laudauerũt me, nunc aduersum me iurabant, id est, non *læto illius uiuã. Quomodo enim uiuebas, ut sic illi iurarent: Ideo, inquit, sic iurabant, quia cinerẽ sicut panem mãducabã, & potum meũ fletibus miscebam Hoc quare? A facie iræ tuæ, & indignationis tuæ. Cuius iræ? Pro peccatis utiq; ĩ iudicio debitæ. In quo hic q eleuãtur & exaltantur, ibi allidãtur necesse est. Cum ergo moriatur omne genus hominum in peccatis, quid superest, nisi ut persona totius seculi, tibi preces flebili effundat eloquio. Nullus enim saluabitur, nisi tu domine exurgens miserearis Sion. Venit ẽm tẽpus, ut uenias & miserearis Sion. Quia beneplacitos habuerũt serui tui lapides eius. Lapides utiq; de quibus legitur: Lapides iusti uoluuntur in ea. Qui enim serui dei sunt, bene illis placent libri omnes ueteris testamenti, qui habent in se unum lapidem angularẽ. Nec solum lapides beneplacitos habuerunt, sed & terræ eius miserebuntur. Terra lapidum, corpora sunt animarũ. Nõ solum nobis animæ sanctæ placent, si serui dei sumus, sed ipsa corpora eorum in quibus afflicti sunt, torti, combusti, ac diuersis supplicijs macerati miserãtes ueneramur. Quomodo miserantes? Dolor nobis est in afflictione & supplicio quo passi sunt, & gaudium nobis est in perseuerantia qua uicerunt. Cũ ergo domine & tu ueneris, & sancti tui pro testimonio nominis tui passi fuerint. Tunc timebunt gentes, & omnes reges terræ gloriam tuam. Tũc ædificabitur ecclesia tua in Sion, & uideberis in maiestate tua, cũ respexeris de excelso tuo Iesu Christo, ut audias gemitum cõpeditorum, & soluas filios interemptorũ. Interẽpti sunt patres nõ omes sancti q nobis prædicauerunt Christũ. Nos ergo ligati eramus à sathana, quia hij qui genuerunt nos uerbo uitæ, fuerunt interempti. At ubi cognouimus eos in cœlis gaudere & possidere gloriam Christi, ædificata est ĩ nobis Sion, & uisus est domin⁹ in maiestate sua. Gaudemus enim, quia respexit in orationes eorum, & non spreuit preces eorũ. Scripsimus passiones eorum in progenies alteras, & populus qui creabitur, usque in sempiternum laudat dominum, in sanctis suis. Ibi cõueniunt populi in unũ, & regna, ut seruiant domino. Per quos paucitas dierum nostrorum regitur, & nunciatur nobis propè esse finem, reliquum esse, ut & qui utuntur hoc seculo, tanquam non utantur. Præterit enim figura huius mundi, & transeunte figura, ueniet ueritas Christus, cui dicimus: In secula seculorũ sunt anni tui Initio terram ipse fundasti, & cœli opera manuum tuarum sunt. Non ergo nouũ dominũ adoramus in Christo, sed eum qui est, & semper idem est, cuius anni nõ deficient. Quod autem de cœlo, & terra dicit: Ipsi peribunt. Promissionem illã cõfirmat, qua cautum est futurum cœlum nouum & terram nouã, in quibus filij seruorum Christi habitent. Paulus seruus Christi, similiter & omnes Apostoli serui Christi. Nos qui credidimus per eos, filij seruorum ipsius sumus. Et si secuti fuerimus uestigia eorum, sicut illi Christi, habitabimus cum eis in cœlo nouo & in terra noua. Et semen uerbi quod nobis spem dedit credentibus, tunc capiet in remuneratione nostra fructũ, quod iam finem non habeat, sed maneat directum à deo inreuocabile ad dimidium dierum. Dimidium dierũ prima iuuentus est, & ultimum dierum senectus. Ibi ergo iam nec in dimidio dierum finiuntur, nec in senectute moriuntur. Quia cœli noui sunt, rorem immortalitatis manantes, & terra noua est mortis gremium non habens, sed habens uitam dominum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorũ Amen.

For. * lege il.

Psalmus ipsi Dauid. CII.

Benedic

BEnedic anima mea domino,& omnia quæ intra me ſunt no mini ſancto eius. Benedic anima mea domino,& noli obli uiſci omnes retributiones eius. Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis,qui ſanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu uitam tuam , qui coronat te in miſericordia & miſeratio- nibus. Qui replet in bonis deſiderium tuum, renouabitur ut aquilæ iuuẽtus tua. Faciẽs miſericordias domin⁹ & iudiciũ oibus iniuriã pa tiẽtibus. Notas fecit uias ſuas Moyſi, & filijs Iſraël uolũtates ſuas.
Miſerator & miſericors dominus,lõganimis & multum miſericors.
Non in perpetuum iraſcetur,neq; in æternum comminabitur. Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis , neq; ſecundum iniquitates no- ſtras retribuit nobis. Quoniam ſecundum altitudinem cœli à terra, corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe. Quantum di- ſtat ortus ab occidente,longe fecit à nobis iniquitates noſtras. Quõ modo miſeretur pater filiorum,miſertus eſt dominus timentibus ſe, quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum. Recordatus eſt,quoni am puluis ſumus,homo ſicut fœnum ,dies eius tanquam flos agri ſic efflorebit. Quoniam ſpiritus pertrãſibit in illo,& non ſubſiſtet, & non cognoſcet amplius locum ſuum. Miſericordia autẽ domini ab æterno,& uſq; in æternum ſuper timentes eum. Et iuſticia illius in fi lios filiorum,his qui ſeruãt teſtamentum eius. Et memores ſunt mã- datorũ ipſius ad faciendum ea. Dominus in cœlo parauit ſedem ſu am,& regnum ipſius omnibus dominabitur. Benedicite domino o- mnes angeli eius potentes uirtute,facientes uerbum illius ad audien- dam uocem ſermonũ eius. Benedicite domino omnes uirtutes eius, miniſtri eius qui facitis uoluntatem eius. Benedicite domino omnia opera eius,in omni loco dominationis eius,benedic aĩa mea domino.

BEnedicimus nos dominũ,cum facim⁹ aliquod tale opus,quo nomen do- mini benedicatur.Nam quo modo poteſt deus ab homine benedici, ni- ſi hoc ſolum modo, quod opus ex omnibus interioribus noſtris faciẽdum eſt. Si enim miſericordes fuerimus uiſceraliter, & ille cũ benedicitur à nobis,pro- pitiabitur omnibus iniquitatibus noſtris, ſanat oẽs infirmitates noſtras, replet in nobis deſiderũi noſtrum,& coronat nos in regno ſuo,pro miſeratiõe ſua, & miſericordia ſua. Miſericordibus eñ dictur⁹ eſt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratũ eſt ab origine mũdi . In quo regno mors non erit, nec dura ſenectus debilitat uires, ſed renouantur ibi iuuentutes,ut a- quilæ,ibi miſericordibus faciet miſericordias dominus , & iudiciũ omnibus in- iuriam patientibus. Ipſe utiq; deus,qui notas fecit uias ſuas Moyſi,ipſe qui oſtẽ dit filijs Iſraël uoluntatẽ ſuam. Ipſe eſt deus in Chriſto, ſiue mũdum conciliãs, ſiue ſanctos remunerans, ſiue miſericordias miſericordibus faciens. Ipſe qui pa tiens,ipſe qui multum miſericors eſt,ſi nos uiderit paciẽtes,& miſericordes, nõ

secundum peccata nostra faciet nobis, neq; secundũ iniusticias nostras reddet nobis, sed secundum altitudinẽ cœli à terra, cõfirmat super nos misericordiam suam. Et quantũ distat ortus ab occasu, tantum elongat à nobis iniquitates no/ stras. Sicut pater filijs, sic miserebitur nostri, si misericordes fuerimus. Si cõside remus in hominibus flentibus, aut egentibus, uel necessitatẽ paciẽtibus figmen tum nostrum, in qua mensura mensi fuerim⁹ aliorũ necessitates, in ea metietur nobis. Nõ fui misericors in causa aliena, nõ mihi miseref in mea. Subueni egẽ/ ti, subuenitur mihi. Indulsi peccanti, indulgetur mihi. Cõsideraui unius figmẽ ti me algentẽ in mollibus, & dolui super nudum, & uestiui eum. Esurienti com/ passus, alui. Ergo quia consideraui figmentum unum meũ & indigentis, consi/ derat & ille figmentum meum, & recordatur, quia caro sum terrena & puluis. Ex quo si dignatus fuerit, nos poterit suscitare. Nã si hoc non esset, quis compu taret hominem, qui sicut flos agri, ita floriet, & transiet spiritus eius ab eo, & nõ est, & locum suũ non agnoscet amplius. Si uero misericordiã temporalem exer cuerimus fratribus nostris, misericordiam consequamur sempiternã, quã perfi/ ciet super timentes se dominus. Iusticiam autem suã in filios filiorum, qui quo/ niam non potuerunt pauperum carnaliũ curam gerere. Spiritalium pauperum curam egerũt, ut aut uerbo aut exemplo suo, ad iusticiæ diuitias prouocẽt spi/ ritaliter mendicãtes. Si uis uidere diuitem & mendicum, sancti Apostoli Ioan/ nis lege Apocalypsin. Huic ergo similes sunt omnes diuites in auro & argento, & in fide, aut in operibus iusticiæ mendicantes. Iusticia autem dei in filios filio rum. Filij Apostolorum sunt omnes magistri bonorũ consiliorum. Et sicut ipsi filij eorum sunt, ita qui audiunt eos, filij filiorũ sunt, custodientes testamentum dei, & memoria tenentes mandata dei, non ut inflentur scientia, sed ut faciãt ea quæ memoriter norunt. Videamus nũc illum, cui pater in cœlis parauit sedem suam. Dominus enim domino parauit. Et dixit dominus domino, sede à dex/ tris meis. Ibi ergo sedet regnans, & regni eius non erit finis. Ideo quia dici po/ test, si semper fuit filius cum patre, quomodo ei ante parauit, & postea dixit se/ de? Aduertendũ est ergo, quia filio hominis, parauit deus sedẽ suam. Nam fili⁹ dei qui assumpsit istum filium hominis, semper fuit in sinu patris, & est, & futu rus est. Sicut enim fluuius, quãuis per multas terrarũ prouincias uadat, de sinu tamen fontis sui nunquàm recedit, ita & dei filius inuisibilis lætetur cum Iacob, Splendeat in rubo, sit in colũna nubis, sit in columna ignis, sit in nubæ, sit in du/ ce, & in qua uoluerit forma pro salute hominum, de patris tamen sinu non rece dit. Nec enim legis, qui fuit in sinu patris, sed qui est in sinu patris ipse narrauit. Hunc benedicunt angeli, potentes uirtutes, obtẽperantes uerbo eius. Hunc be/ nedicent uirtutes omniũ inimicæ*. Ipsæ enim faciunt uoluntatẽ eius. Hunc bñ dicẽt omnia opera eius in omni loco dominatiõis eius. Vbicunq; enim aliqua creatura est, locus dominationis eius est, quia ipse creauit uniuersa. Hunc operi bus pijs benedicat anima nostra in omni tempore, qui regnat cum patre & spi/ ritu sancto, per omnia secula seculorum Amen.

*Forte * mini/ stræ.*

Psalmus ipsi Dauid CIII.

BEnedic anima mea domino, domine deus meus magnifica/ tus es uehementer. Confessionem & decorẽ induisti, ami/ ctus lumine sicut uestimẽto. Extendens cœlũ sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Qui ponis nubẽ ascensum tuum, qui ambu/

ambulas super pennas uentorum. Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem. Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in seculum seculi. Abyssus sicut uestimentum amictus eius, super montes stabūt aquæ. Ab increpatione tua fugient à uoce tonitrui tui formidabunt. Ascendunt montes & descendunt campi, in locum quem fundasti eis. Terminum posuisti quem non transgredientur, neq; conuertentur operire terram. Qui emittis fontes in conuallibus inter medium montium pertransibunt aquæ. Potabunt omnes bestiæ agri, expectabunt onagri in siti sua.

Super ea uolucres cœli habitabunt, de medio petrarum dabunt uocem. Rigans montes de superioribus suis, de fructu operum tuorū saciabitur terra. Producens fœnum iumentis & herbam seruituti hominum. Vt educas panem de terra, & uinum lætificet cor hominis.

Vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna campi, & cedri libani quas plantauit, illic passeres nidificabunt. Herodij domus dux est eorum, montes excelsi ceruis, petra refugium erinacijs. Fecit lunam in tempora, sol cognouit occasum suum. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ. Catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant à deo escam sibi. Ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usq; ad uesperam. Quàm magnificata sunt opera tua domine omnia in sapiētia fecisti, impleta est terra possessione tua. Hoc mare magnū & spaciosum manibus, illic reptilia quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis, illic naues pertransibunt. Draco iste quē formasti ad illudendum ei, omnia à te expectāt, ut des illis escam in tempore. Dante te illis colligēt, aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate. Auertēte autem te faciem turbabuntur, auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum & creabūtur, & renouabis faciem terræ. Sit gloria domini in seculum, lætabitur dominus in operibus suis. Qui respicit terram & facit eam tremere, qui tangit montes & fumigant. Cantabo domino in uita mea, psallam deo meo quàm diu sum. Iocūdum sit ei eloquiū meum, ego uero delectabor in domino. Deficiant peccatores à terra & iniqui ita ut non sint, benedic anima mea domino.

PEruenimus ad psalmū centesimū tertium, qui continet uniuersam fabricā mūdi, in qua magnificatur dominus uehemēter. Sed cum fabricā memorat, aduentū domini manifestat. Prius enim quàm ueniret dei filius, nō erat hominum dominus. Cōfessionem & decorem indutus. Oēs enim in dijs & simu

lachris suis,& in uanis figmētis spem collocātes à deo recesserant. Denique Apostolus hoc ipsum asserit cum dicit, quod adueniens dominus cōcluserit omnia in incredulitatem, ut omnium misereatur. Per ipsum enim confessionem & decorem induit deus, per mediatorem dei & hominum. Mediatorē qui est filius hominis. Cuius hominis? Filius Dauid, Filius Abrahæ. Sic ēm legis euangelij caput: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham. Quis autem sit iste filius hominis, ne forte putes eum talem qualis fuit Moyses, aut Iesus naue filius, aut Helyas, aut unus ex magnis, non ita est. Hic enim dominus eorum est, & illi serui eius. Hic enim amictus est lumine sicut uestimentum. Ipse est qui extendit cœlum sicut pellem, & tantū eum extendit, ut & meretrices & publicanos capiat, qui non capiebat nisi solos immaculatos. Et quia quando tenditur pellis, super ipsam aqua aspergitur, ita hic tensurus cœlos sicut pellem, texit in aquis superiora eorum. Non enim poterant tendi, & usque ad peccatores attingere, nisi aqua sacri baptismatis tegerentur, ad ipsos cœlos posuit nubes ascēsum suum. Videntibus Apostolis, ambulans super pennas uentorum. Vēti enim in nubibus agunt, & alia uia nō est qua ascensum suum ad cœlos haberet, nisi ambularet super pennas uentorum. Tūc fecit angelos suos spiritus. Angeli nuncij Latino sermone uocātur, & euangelium bonum nūcium explanatur. Angelos ergo suos, id est, Apostolos, tunc fecit spiritus, quando eis dixit: Accipite spiritū sanctum, & euangelizate omni creaturæ. Et tūc eos fecit ignem urentem, cum ipse spiritus sanctus, sicut ignis consedit in eis. Tūc fundauit terram in stabilitatem suam, terrenas scilicet mentes gētium, quæ fuerunt in fabrica turris diuisæ, nunc ad stabilitatem suam reuocans, in uno uerbo Iesu Christo corroborat, & ita fundat in eis ecclesiam super hanc petram, ut non inclinetur in seculum seculi. Huius sanè terræ abyssus, sicut palliū amictus est. Agāt sibi philosophi in fructuosas exquisitiones, & magno labore dicāt se posse discere, quod terra subtus se abyssum habeat, quo ueluti pallio amiciatur, nos ad terram istam quæ fundatur in stabilitate ecclesiæ, sermonis aciem dirigamus. Abyssus enim circundat eam. Nō enim habet finem altitudo diuiciarum sapientiæ, quæ circundat eam, & super montes eius stabunt aquæ. Quicūque sursum cor habent montes sunt, & super ipsos stant aquæ. Stat super ipsos baptismatis sanctificatio, stant in fide recta, non circunducuntur omni uento doctrinæ. Qui tamen isti sunt montes, diligenter ausculta. Isti sunt, qui ab increpatione dei fugiunt. Fugiūt utique facta quæ increpantur à deo, & à uoce tonitrui eius formidant, timent cōminantem incendium sempiternum, & à prohibitis uniuersis, sua facta suspendunt. Ascendunt montes cogitantes regna cœlorum. descendunt montes cogitātes quemadmodum terrenas actiones suas, in locum quem fundauit dominus dirigant. ubi terminum posuit deus, & iussit non transgredi, & positum terminum non transgrediuntur, ut operiant terram, sicut operuit terram Adam. Ex folijs ficulneis operuit terram, & abscondit se. Isti non transgrediūtur terminum, quē posuit dominus, & non operiēt terram. Et quia non est operta, rigat eā dominus de superioribus. Si enim distectam eam inuenerit, imber rigat eam, ueniens de superioribus. Si uero tecta fuerit, & cœlo absconditur, nec de superioribus rigatur. Si uero pateat cœlis, & imber eam cœlestis infuderit, producat fœnū iumentis, dabit doctrinam talem simplicibus ad escam animæ eorum, qualem capere possunt. Dabit herbam seruituti hominum. Herbā inter initia, uenietibus ad deum herbam proferet. Non enim possunt solidioribus cibis refici. Perfectorum namque est solidior cibus, qui discretionem habere possint boni & mali.

Post herbā dabit spicā & incipit educere panē de terra. Sicut ē mlac de uberib⁹ sic de terra per herbā attingitur ad spicā, de spica peruenitur ad panē, q de cœlo per imbrem descēdit. Ergo per fontem perennē, uenit tibi panis de terra Mariæ uirginis. Imber iste qui in Maria uenit, audi qualiter uenit. Angelus ei dicit: uirtus altissimi, id est, ex alto ueniens obumbrabit tibi. Et exiuit nobis panis de terra. Nos ergo ad nos redeamus, qui hunc ex alto uenientem imbrem accipimus, si ueniēs ex superioribus fons, nos sibi patētes inuenerit. Accipimus panē quod confirmet cor nostrū. Accipimus uinū, quod lætificet cor nostrū, & duabus confirmationibus cordis acceptis, exhilarantur facies nostræ oleo chrismatis, ita ut per lignum crucis facientur omnia ligna campi, id est, omnis turba simplicitatis, inter quos sunt diuites & sublimissimæ potestates, quas pro celsitudine cedros libani nuncapauit. In his passeres nidificant. Nō dixit in omnib⁹ passeres nidificabunt. Sunt enim aliquanti qui diligunt Christianos, & sua eos ope sustentant, qui in his requiescentes nidificant deo, qui passeres ideo nuncupantur, quia cœlestia & alta petentes, sic se iungunt conuersationibus hominum, ut fugiant ipsos homines, in quorum domibus nidificare probantur. In his passeres qui nidificant, fulicæ domus dux est eorum. Fulica in aqua manet, in aqua nidificat, in aqua uiuit, & aqua domus est eius. Horū ergo passerum fulicæ domus, id est, aqua ipsa dux eorum est passerum. Ibi sunt mōtes excelsi, ceruis fugientibus diabolum, fugientibus mundum, Ibi est petra præstans refugium, siue Erinacijs Ericiorū filij. Quia minora habentes iacula, à canibus non timentur, siue leporibus, quia & lepores canes fugiunt, & Erinacij. Qui ergo fugiunt hos canes, de quibus clamat Paulus: Videte canes, uidete malos operarios. Inueniunt sibi petrā in refugium, & iuxta semita positos, canum morsus effugiūt, nunc euasimus montes ac siluas, & facies nobis cœli resplēdet, in qua uidemus lunam factam, in tempore passionis lucentem in tenebris. In quo tamen tempore doce, in tempore passionis diximus. Quomodo? Quia tūc sol iusticiæ occasum suum, ipsa sexta hora diei posuit tenebras, & facta est nox, in quo transierunt omnes bestiæ siluarum, pharisæorum ferocitas. Et eorum qui deuorāt plebem dei, sicut escam panis, tam spiritales bestiæ quàm carnales. Sed propterea dedit lunam in nocte, ut habentes lumen cœleste, ferarum morsibus euadamus. In ipsa enim tenebrositate eius abundant catuli leonum, id est, filij dæmonum omnes hæretici non docentes sancta, sed rugientes ut rapiant, & quærant à deo tollere escam sibi. Orto autē sole iusticiæ, siue resurgēte ab inferis domino ad Iudæos, siue exurgente per assertionem catholicam contra hæreticos. Hoc ergo oriente uniuersæ diffugiunt bestiæ, tendētes insidias, & in cubilibus suis se collocabunt. Iudæi ad synagogas suas, & hæretici ad synedria sua. Illic congregabuntur, & quàm diu resplendet nobis sol iusticiæ, illi in cubilibus suis dormiunt, nō sunt ausi exire ad lucem. Omnis enim qui male agit, odit lucem. Qui odit fratrem suum, in tenebris ambulat, bestia est, dormit & ipse cum Iudæis & hæreticis, sicut Iudæi in cubilibus infidelitatis. Et hæretici in cubilibus malæ credulitatis collocant se & dormiunt. Ita his de medio atra nox odij oculis eorum incumbit, & nihil præter tenebras uidentes in odio dormiunt. Qui autem homo est & non fera, exiet ad opus suum credens & bene credens, & ab operatione sua quam inchoauit, lucescente sibi sole iusticiæ, operatur usq; uesperum, id est, quàm diu in hac luce perdurat, & hæc non suis uiribus reputans clamat: Quā magnificata sunt opera tua domine. Oīa hæc in sapientia fecisti, siue uisibilia secundum Apostolum, siue inuisibilia. Repleta est enim terra

Pro Herodio fulicā uertit. Hieronymus uertit Miluū.

creatura eius. V enim⁹ ad fines terræ intremus nūc mare. Hoc mare magnū & spaciosum, nō te docet pro magno propheta psalmograph⁹ patriarcha, imò san ctº spūs in his q loqtur, hoc nos habuit docere, qa magnū est mare et spaciosum & ibi repentia quorū nō est numerus. Animantia magna & parua, & qa ibi na ues transeunt, non hoc docuit quod nullus ignorat, sed scire nos uoluit mare magnum & spaciosum esse, omnem legem noui & ueteris testamenti ibi repen tia, quorum nō est numerus in lege Iudæi, in lege Samara, & in lege hæretici & in lege catholici, in lege reges, cōsules, diuites, pauperes. In lege pusilli & magni, ibi naues transeunt, sole ecclesiæ uniuersarum prouinciarum, quæ epibatas du- cunt ad regna cœlorum, à ciuitatibus terrenis ad ciuitatem Hierusalem matrē nostrā. Qui autem sine naue fuerit in hoc mari magno inuentus, inueniet dra conem qui formatus est ad illudendum eis. Notandum tamen est, quia deo di- citur: illic est, inquit, draco quam formasti, quia Manichæi dicunt principem te- nebrarum à se habere principium. Ergo ut creatura assignetur deo. Deo dicitur quem tu formasti, quod autem sequitur ad illudendum eis, illis utiq; qui naues recusant, & quasi animales sine magistro catholico, & ab Apostolis ducentem traditionem legis se fluctibus, & altitudinibus tradunt. Ergo, quia extra ecclesi- am sunt, inter animalia pusilla & magna uagantes inueniunt draconem, ita sibi illudentem, ut putent se melius catholicis sapere, & ad arbitrium suum inueni- unt perpetuæ mortis interitum, cū deuenerint in profundum. Quid tamen ut domine patiens & multum misericors & Iudæi & hæretici, & ingrati simul cum seruis tuis. Omnes quam diu in isto sunt corpore omnes à te expectant, ut des illis escam in tempore isto. Isto uitæ præsentis, quia si tu non dederis, nullus colligit. Aperis manum tuam super bonos & malos, & imples oē animal be- nedictione, sed cū auertis faciem tuam, tunc turbabuntur, cum auferes spiritus eorum & defecerint, & in terra sua reuertētur, de qua assumpti sunt. Cū autem fuerit resurrectionis tempus, ueniet spirit⁹ tuus, & resuscitabūtur hij in quibus renouasti faciem terræ, qui in nouitatem uitæ ambulauerunt, qui ambulauerūt in nouitatē spiritus, & nō remanserunt in uetustate literæ, in quibus oīa uetera trāsierunt, & facta sunt omnia noua. In ipsis erit gloria dominiin secula seculorū cum beatus fuerit in operibus suis, quæ nūc operatur cum patre & spiritu san cto, qui respicit terram, id est, corpora fidelium, & facit ea tremere iudicium fu turum. Qui tangit montes & fumigant. Fumus mōtium nubes facit. Ergo eos qui sensum ad gloriam cœlestem exaltant, ita ut apud homines in terra inimi- ci * esse uideantur, ut in futuro inueniantur excelsi, hos tanget dominus, & dāt fumum oris sui, proferentes sermonē, qui nubes sunt oculorum, & facient mul tos plorare peccata sua, multos lauare ea eleemosinis, multos festinare ad fontē sacrū. *Sic* ergo tactu dei montes fumigant ad inundationem nubium, quæ plu uiam dantes iam sordes abluunt, quàm frugibus & arboribus nascendi copi- am administrāt. Cantemus ergo ipsi domino deo nostro in uita nostra, & psal- lamus ei quàm diu uiuimus, suauis sit ei laudatio nostra catholicis assertionibus suauificata. nihil morbo Iudæorum, nihil morbo hæreticorum circunferens, ut & nos delectemur in domino cum deficere cœperint hæretici, aut Iudæi à ter- ra & iniqui, ita ut non sint, tunc læta anima nostra benedicens domino in omni tempore, Ipsi gratias aget, cui gloria in secula seculorum Amen.

Port. iminēti.

Alleluia

Alleluia. CIIII.

CONfitemini domino,& inuocate nomen eius,annunciate inter gentes opera eius. Cantate ei & psallite ei,narrate omnia mirabilia eius. Laudamini in nomine sancto eius, lætetur cor quærentium dominum. Quærite dominum & confirmamini,quærite faciem eius semper. Mementote mirabilium eius quæ fecit prodigia eius & iudicia oris eius. Semē Abrahā serui eius filij Iacob electi eius. Ipse dominus deus noster,in uniuersa terra iudicia eius. Memor fuit in seculum testamenti sui uerbi, quod mandauit in mille generationes. Quod disposuit ad Abraham & iuramenti sui ad Isaac. Et statuit illud Iacob in præceptum,& Israël in testamentum æternum. Dicens tibi dabo terram Chanaan funiculum hæreditatis uestræ. Cum essent numero breui,paucissimi & incolæ eius. Et pertransierunt de gente in gentem,& de regno ad populum alterum. Non reliquit hominem nocere eis,& corripuit pro eis reges. Nolite tangere Christos meos,& in prophetis meis nolite malignari. Et uocauit famem super terram, & omne frumentum panis contriuit. Misit ante eos uirum in seruum uenundatus est Ioseph. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertransijt animā eius,donec ueniret uerbum eius. Eloquium domini inflammauit eum,misit rex & soluit eum, princeps populorum & dimisit eum. Constituit eum dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. Vt erudiret principes eius,sicut semetipsum & senes eius prudentiam doceret. Et intrauit Israël in Aegyptum,& Iacob acola fuit in terra Cham. Et auxit populum suum uehementer, & firmauit eum super inimicos eius. Conuertit cor eorum ut odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. Misit Moysen seruum suum, Aaron quem elegit ipsum. Posuit in eis uerba signorum suorum, & prodigiorum in terra Cham. Misit tenebras & obscurauit & non exacerbauit sermones suos. Conuertit aquas eorū in sanguinem,& occidit pisces eorum. Edidit terra eorum ranas in penetralibus regū ipsorum. Dixit & uenit cynomia & cynifes in oibus finibus eorū. Posuit pluuias eorū grandinē, ignē cōburētem in terra ipsorū. Et percussit uineas eorū,& ficulneas eorū,& cōtriuit lignum finiū eorū. Dixit & uenit locusta, & brucus cuius non erat numerus. Et commedit omne fœnum in terra eorum,& commedit omnem fructum terræ eorum. Et percussit omne primo-

genitum in terra eorum, primitias omnis laboris eorum. Et eduxit eos cum argento & auro, & nõ erat in tribubus eorum infirmus. Lætata est Aegyptus in profectione eorum, quia incubuit timor eorum super eos. Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem. Petierunt & uenit coturnix, & pane cœli saturauit eos. Disrupit petram & fluxerunt aquæ, abierunt in sicco flumina. Quoniam memor, fuit uerbi sancti sui quod habuit ad Abraham puerum suum. Et eduxit populum suum in exultatione, & electos suos in lætitia. Et dedit illis regiones gentium & labores populorum possederunt. Vt custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant.

ALleluia in isto psalmo principium sumpsit, quam qui interpretantur gloria deo creatori omnium, uerum dicunt. Ad omnes enim gentes imperat nuntiari gloriam eius, & enarrari omnia mirabilia eius, quomodo ex uirgine natus, quomodo exẽplo & uerbo docuit, quomodo uirtutes exercuit, quõ in cruce pependit, quomodo mortuus, sepult⁹, resurrexit, & ea quæ ante passionem docuit, post resurrexionem suam iterũ confirmauit, quomodo ascendit in cœlos, & misit paraclitũ, qui in conspectu gentium, quasi ignis dispersus, uniuersarum gentiũ quæ in præsenti erant linguas in Apostolos referaret. ita ut quod imperatum fuerat in præsenti psalmo ab ipso spiritu sancto tunc adimpletum, gentes ipsæ de Apostolis dicerent: Nonne isti, inquiunt, Galilæi sunt? & quomodo nos unusquisq; linguis nostris audiuimus eos loquentes magnalia dei? Tũc ergo gentibus cõfessi sunt dñm, & inuocauerunt nomen eius, nomen quod Iudæa sola retinebat, tunc annũciauerunt inter gẽtes magnalia eius. Tũc iure primo cantatum est in aduentu sancti spiritus alleluia, in quo narrauerunt omnia mirabilia eius, & docuerũt gentes hoc ordine: Nolite laudari in uirtute regum uestrorum, neque in potentia præliorum uestrorum, sed deponentes potentias arcuum & scutum & gladium & bellum, pacem assumite, Et Christũ quem prædicamus uobis, uestro nomini sociate, ut uos qui dicimini gentes, dicamini Christiani, & laudemini in nomine sancto eius. Et lætetur cor uestrũ, q quæritis dominum, quærite Christum, & confirmamini. Et quia ascẽdit in cœlis & parat uobis gaudiũ sempiternũ, quàm diu ad eũ pertingatis, quærite faciem eius semper, memẽtote mirabilia eius quæ fecit, quæ supradiximus, ꝓdigia eius. & iudicia oris eius, quæcunq; apostoli, quæcunq; quatuor euangelistæ testãtur, non ex gentibus uenientes, sed ex semine Abraham serui eius, qui sunt filij Iacob electi eius. Nõ est enim Christus deus recens, non aduena, non nouicius, sed ipse est dominus deus noster, qui semper fuit, & qui in Hebræorũ gẽte tantũ ceremonia collocauerat, nũc uult, ut in uniuersa terra sint iudicia eius. Quid nunc uultis Iudæi? Dicite si uultis, arguimus uos noscentes, & dicimus uobis: falsas habetis scripturas. Si uere deus erat qui cũ Abrahã locutus est, cur quod promisit implere non potuit? si non potuit, omnipotens non est, si potuit & noluit, mentitus est. Ad hæc Paulus clamat Hebræus ex Hebræis, impossibile est mentiri deum. Docete ergo impletum quod iurauit deus per semetipsum dicens: In semine tuo hæreditabo oẽs gẽtes, quod disposuit ad Abrahã & iuramẽti sui ad Isaac, statuit illud Iacob in præceptũ & Israël in testamẽtum æternum:

Dicens

Dicens,tibi quidẽ dabo terram Chanaan,funiculum hæreditatis uestræ. Et quã do hoc factũ est? Cũ adhuc essent ipsi ex Cham numero breues,paucissimi & incolæ in ea. Tũc ptransierũt de gẽte in gẽte,de regno Chananeorũ ad populũ Aegyptiorum, non tñ permisit hoiem nocere eos, & corripuit pro eis reges, sicut Amalech,& cæteros,& dixit eis. Nolite tãgere Christos meos, & in pro/phetas meos nolite malignari. Vñ Amalech rex dixit ad Abrahã. Nisi deus ad monuisset me nocte in uisione,habueram peccare in te,sed corripuit me in ui/sione & admonuit me,ut rogem te,& ores pro me. Egimus hactenus & mysti cum & historicũ sensum,sed una nobis quæstiũcula uidetur in manibus. Quæ ritur enim,quomodo uerbum hoc mãdauit in mille generationes,quod dispo/suit ad Abraham. Has mille generationes gentium edocere,laciniosa satis nar ratio flagitat. Sed ut prout potuerimus iuuãte domino,cõmatice transeamus. De gẽte ad gentẽ,de regno ad populum alterum. Noe tres filios habuit,Sem Chã, Iafeth. Sem primogenito pars facta est à Persida & Bactris usq; in Indi am lõge,& usq; Rhinocoruras,quæ spacia terrarũ habent linguas sermone bar barico uiginti & septem,in quibus linguis gentes sunt patriarum quadringẽtæ sex,nõ diuersarum linguarum, sed, ut dixi,diuersarum patriarum,uel bi gratia. Cum una lingua Latina sit,sub una lingua diuersæ sunt patriæ,Brutiorum,Lu canorum,Apulorum,Calabrorum,Picentũ,Tuscorum,& his atq; huiuscemo/di patrijs similia si dicamus. Cham uero secũdus filius Noẽ,à Rinocoruris us/q; Gadira,habens linguas sermone Punico à parte Garamatum Latino,à parte Boreæ barbarico,à parte meridiani Aethiopum & Aegyptiorum ac barbaris interiorib' uario sermone numero uiginti duabus linguis,in patrijs trecẽtis no/naginta & quatuor. Iafet autẽ habet flumẽ tigridẽ,qui diuidit Mediam & Ba biloniam,in patrijs ducentis sermone uario,in linguis uiginti tribus. Fiũt ergo omnes simul linguæ septuagintaduæ, patriæ autem generationũ mille, quæ in tripartito seculo hoc ordine sitæ sunt. Habet,ut diximus, Iafeth flumen tigridẽ, qui diuidit Median & Babiloniam. Sem autem Eufraten. Cham uero Geon, qui uocatur Nilus. In his tripartitis gẽtibus ex uno homine manantibus, trini/tas per dominum nostrum Iesum Christum hominem perfectum apparuit, & solus his mille generationibus per lignum suæ passiõis occurrit,quia memor fuit uerbi quod iurauerat in mille generationes,dicens Abrahæ, quod in semi/ne tuo hæreditabo omnes gentes. Et sicut filijs Israel famẽ passuris succurrit Io seph,qui uenditus est,qui postquam uenditus est,ad regnum ascendit,& fame perituris aliquantis gentibus & patrijs frumentatione reposita caute succurrit, Ita uenditus à Iuda Christus,in triumpho crucis exaltatus est. Ante quidẽ pas/sus synagogam falsam testem,sicut Ioseph dominam meretricem. Post hæc ex/urgens à mortuis accepit regnũ, ut in noie ei' omne genu flectatur,cœlestiũ, terrestrium,& infernorum,& fame pereuntibus his mille generationibus, aper tis horreis,manuum suarum profluentissima largitate succurrit, non solam eis speciem frumenti,sed & uini & olei administrans. A cunctis eas aduersitatibus liberauit. Vocauit enim famem super terram eorum,prius qui in idolis cõfide/bant,& omne eis firmamentum panis contriuit,quia panem uerum qui de cœ lis descenderat ignorabãt. At ubi uenit uir perfectus,qui in seruũ uenũdat' est. posteaquã ferrũ pertrãsiuit animã eius, qa eloquiũ falsæ testis inflãmauerat irã super eũ. At ubi misit rex de cœlo & soluit eũ,& princeps q est deus in Christo mundũ concilians sibi,dimisit eũ soluens ab omni uinculo fragilitatis,continuo statuit eum dñm domus suæ. Dominũ in cœlo & in ecclesia,& principẽ omnis

possessio/

in beneplacito populi tui,uisita nos in salutari tuo. Ad uidendum in bonitate electorum tuorum,ad lætandum in lætitia gentis tuæ,ut lauderis cũ hæreditate tua. Peccauimus cũ patribus nostris, iniuste egimus,iniquitatem fecimus. Patres nostri in Aegypto non intelle/xerunt mirabilia tua,non fuerũt memores multitudinis misericordiæ tuæ. Et iritauerunt ascendentes in mare,mare rubrum. Et saluauit eos propter nomen suum,ut notam faceret potentiam suam. Et in/crepauit mare rubrum & exiccatum est,& deduxit eos in abyssis sicut in deserto. Et saluauit eos de manu odiẽtiũ, & redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua tribulantes eos, unus ex eis non remansit.

Et crediderunt uerbis eius, & laudauerunt laudem eius. Cito fe/cerunt obliti sunt operum eius,& non sustinuerũt consilium eius. Et concupierunt concupiscentias in deserto, & tentauerunt deum in ina/quoso. Et dedit eis petitionem ipsorum, & misit saturitatem in ani/mas eorum. Et iritauerũt Moysen in castris,Aaron sanctum domi ni. Aperta est terra,& deglutiuit Dathan,& operuit super congrega tionem Abyron. Et exarsit ignis in synagoga eorũ,flamma com/bussit peccatores. Et fecerunt uitulum in Oreb, & adorauerunt scul/ptile. Et mutauerũt gloriam suam in similitudinem uituli,comeden tis fœnum. Obliti sunt deum,qui saluauit eos, qui fecit magnalia in Aegypto,mirabilia in terra Cham,terribilia in mari rubro. Et dixit ut disperderet eos,si non Moyses electus eius stetisset in confractione in conspectu eius. Vt auerteret iram eius, ne disperderet eos, & pro nihilo habuerunt terram desiderabilem. Non crediderunt uerbo eius,& murmurauerunt in tabernaculis suis,non exaudierunt uocem domini. Et eleuauit manum suam super eos, ut prosterneret eos in deserto. Et ut deijceret semẽ eorum in nationibus,& disperderet eos in regionibus. Et initiati sunt Beelphegor, & comederunt sacrificia mortuorum. Et iritauerunt eum in adinuentionibus suis, & multi/plicata est in eis ruina. Et stetit Phinees & placauit,& cessauit quassa tio. Et reputatum est ei ad iusticiam,in generatione & generationẽ, usq; in sempiternum. Et iritauerunt eum ad aquam cõtradictionis, & uexatus est Moyses propter eos,quia exacerbauerũt spiritum eius.

Et distinxit in labijs suis, non disperdiderunt gentes quas dixit dñs de9 illis. Et cõmixti sunt inter gẽtes, & didicerũt opera eorum, & ser/uierũt sculptilibus eorũ,& factũ est illis in scãdalũ. Et immolauerũt filios suos & filias suas dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocẽ/tem,sanguinẽ filiorũ suorũ & filiarũ suarum,quas sacrificauerũt sculp

tilibus

tilibus Chanaan. Et infecta eſt terra in ſanguinibus, & contaminata eſt in operibus eorũ, & fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis. Et iratus eſt furore dñs in populũ ſuũ, & abominatus eſt hæreditatẽ ſuam. Et tradidit eos in manus gentium, & dominati ſunt eorum qui oderunt eos. Et tribulauerunt eos inimici eorum, & humiliati ſunt ſub manibus eorum ſæpe liberauit eos. Ipſi autem exacerbauerunt eũ in conſilio ſuo, & humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis. Et uidit cũ tribularentur, & audiuit orationem eorum. Et memor fuit teſtamenti ſui, & pœnituit eum ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ. Et dedit eos in miſericordias in conſpectu omniũ qui cœperãt eos. Saluos fac nos domine deus noſter, & congrega nos de nationibus. Vt confiteamur nomini ſancto tuo, & gloriemur in laude tua. Benedictus dominus deus Iſraël à ſeculo & uſque in ſeculum, & dicet omnis populus fiat fiat.

ALleluia primum egit ut baptizentur credentes. Alleluia ſecundum, agit ut reconcilientur pœnitentes. Ibi ſuſcepit plebem ſuam in exultatione, & electos ſuos in lætitia. Hic pœnitẽtes exaudit, & dat eos in miſericordiam in cõſpectu oim, q eos ceperãt. Beati ſunt ergo, q cuſtodiũt iuſticiã. Non eñ ad hoc ueniũt: ut à ſuis hoſtibus capiãtur. Hij autẽ q capti ſunt clamãt ad miſericordẽ, dicentes. Peccauimus cũ patribus noſtris: Iniuſte egim⁹, iniqtatẽ fecimus. Nec illud cũ aliqua cõtrouerſia reſpicias uolo, quod dixi. oẽs q non cuſtodiũt iuſticiam, capiuntur ab hoſtibus ſuis. Illos enim magis hoſtes reſpice, qui cum eſſe pro certo noſcantur, pro certo uideri non poſſunt. Et cum illos aſpectu mentis adtẽderis, illum plus uidebis à ſuis hoſtibus poſſideri, qui poſt peccatum exultat, nullo flagello percuſſus. Verũ quia uerus Chriſtianus ille eſt, qui pro ſuis quotidie peccatis exorat, ſuſcipiat regulam pœnitentiæ, Excluſo noua ita * ut centeſimum quintum pſalmũ centeſimoquarto ſubiungat, non recuſet flentem in quinto, quem in quarto lætantem accepit. Et ſicut ille cantauit alleluia, & iſte alleluia decantet. Ibi diues factus in argento & auro egreditur gaudens, hic mendicus effectus reuertitur plorans. Et ibi alleluia cantatum eſt, & hic alleluia cantatur. Ibi confitemini dictum eſt, & inuocate nomen eius, hic confitemini dicitur quoniam bonus. Dicite peccata ueſtra, unde exacerbaſtis dominum. Dictauit enim ſuper uos ſententiam, ut deijciat uos in nationibus, & diſpergat uos in regionibus. Confitemini bono, confitemini uolẽti parcere. At illi: Peccauimus, inquiunt, cum patribus noſtris. Peccauimus cum patribus, non de tempore poſuit. Cum patribus enim, tunc peccauerunt quando irritauerunt aſcendentes in rubrum mare, quando operuit aqua tribulantes eos. Poſteaquam crediderunt uerbo dei, & cantauerunt laudem eius, ſtatim obliti ſunt operum eius. Et cõcupierunt concupiſcentiam in deſerto, ollas Aegypti, & iritauerunt in ſiccitate, & data eſt eis petitio eorum, & data eſt ſaturitas in animam eorum. Saturitatem ſecuta eſt luxuria, & iritatus eſt dominus à ſuperbis Dathan, Choreb, & Abyron. Et ſiue pro igne alieno, ſiue pro ſuperbia contra Moyſen uſa, aperta eſt terra, & deglutiuit eos uiuentes. Populus autẽ liberatus, immemor liberatoris ſui, memoratur ſuperſtitiones Aegypti. Quibus memor aurum ſuũ in uituli ſimilitudinem

* Legendũ arbitror excluſo nouato. Nã is non recipiebat pœnitẽtes.

tudinem

tudinē fundit, adorat opera manuū suarū. Oblitus est eū qui liberauit eū, pro quo facto dū uellet dñs disperdere eos, stetit Moyses dicens: Domine dele me de libro tuo, si istis non parcis. Putas ne tu ô Moyses plus misericors es, quam ille qui blasphematus manna pluit. qui contemptus de petra producit aquas. Non tu plus misericors, sed uoluit dominus affectum tuū ducibus populi re-citari, ut sic agant circa peccantes, sicut te fecisse cognoscunt, non cito damnēt, sed uolentem dominum condemnare, suis precibus flectant. Audi quid cātas: Dixit, inquit, ut disperderet eos, si non Moyses stetisset in cōfractione qua cœperat agi populus: Stetit, inquit, in cōspectu eius, ut auerteret iram eius, ne disperderet eos. Iam si placet, quia longus est psalmus, transeamus ad causam no-strā ab historia Iudæorū. Omnia em nobis ista post baptismatis consecrationē eueniunt. Ingredimur enim per baptismum terram fluētem lac, & mel. Et post hæc pro nihilo habemus terram desiderabilem, quando polluimus terrā cor-poris nostri. Nō enim uere credimus uerbis dei perpetuum incendium com-minantibus propinquis temporalibus factis. Et quia deo non credimus mur-muramus in tabernaculis mentium nostrarum. Quia non exaudimus uocem domini. Qua frōte dicimus deo: Exaudi uocem nostrā, qui nō exaudimus uocem domini. Insuper etiam consecramus Beelfegor, uentri & libidini seruientes, aut illos colimus, qui colunt uentres nostros, aut illos quorum persona à mundo suscipitur. Quos cū sciam°, aut turpes in factis, aut iniustos in iudicio, tamen quia potentum amicitijs copulātur, aut ipsi potētes sunt, hos in sacerdotio cō-secramus, hos dignos clamamus & iustos, per quos mādūcamus mortuorum sacrificia. Hij eni q offerunt siue pecunias, siue munera ecclesijs, & mortui sunt in peccatis suis. Propterea utiq offerunt, ut nostris precibus reuiuiscant, nos ue ro peiora scelera committentes. Illa quæ offerunt sacrificia mortui commedi-mus. Illi autem in sua morte perdurant, quia nostro non reuocabuntur exem-plo, sic fit ut iritemus dominum in his studijs nostris, & multiplicatur super nos ruina. Pereunt urbes, pereunt prouinciæ, quia pereūt disciplinæ. Superest ut stet finees, & exoret pro nobis, id est, stet populus martyrum, qui nō timue-rūt sicut finees sāguinem fundere. Vt his orantibus cesset à nobis quassatio, ut hoc quod euadimus, quia nostra iusticia nulla est, illorum reputetur iusticiæ, à generatione & generatione usq in æternum. Nunc uidendum est, quali-ter & nos sicut illi iritamus dominū ad aquā cōtradictiōis, ita ut uexetur Moyses propter nos, qui exacerbamus spiritum eius. Ita, ut dixi, liquet psalmus hic in historia, ut penitus & expositor necessarius non sit. Sed quia à litera ingressi sumus infra literam, Videamus quomodo iritetur dominus ad aquam con-tradictionis. Post baptisma unum, aqua nobis contradictionis exoritur, con-tradicitur nobis aqua baptismatis, unus enim deus, una fides, unum baptis-ma. Ibi uexamus Moysen. Moyses lex dei est, uexamus legem eius con-temnentes præcepta eius. Insuper etiam exacerbamus spiritum eius sanctū, in quo signati sumus in die redemptionis. Hoc autē facimus, quando non disperdimus gentes quas dixit dominus, quando nutrimus uicia, amantes ea quæ o-dit dominus, commiscemur inter gentes, similia aut peiora facientes, quā gen-tes quæ ignorāt deum. Seruimus sculptilibus eorum, deum habentes uentrem & gloriam in stercore. Hinc nascitur nobis scandalum, id est, libido. Tunc im-molamus filios nostros & filias nostras dæmonijs, id est, sensus nostros, qui ex nobis quasi filij nascūtur. Et cogitationes nostras dæmonijs tradimus. Effundimus sanguinem innocentem, id est, sanguinem animarum simplicium, quæ no-stro exemplo delinquunt. Sanguinem utiq eorum sacrificamus sculptilibus

Sic legendum censeo, comminanti pro inimicis temporalibus factis.

o Cham

Cham, Cham irrisor patris est. Hij ergo qui irrident legem dei nostri, his eos sacrificamus qui nostro exemplo delinquunt. Iacent enim ante ora eorum de ipsis loquuntur, de ipsis risus, de ipsis iocus, de opprobria uniuersa reperiunt. Ille monachus hoc egit, ille clericus hoc, illa sanctimonialis hoc, sic interficitur terra sanguinibus, id est, terrenæ mentes interficiūtur hoc ordine, si ille qui sanctus uocatur & nonnus sic agit, ego quis aut quotus sum ut non agam, sic interficitur uicio nostro terra sanguinibus, & contaminatur in operibus nostris. Quia fornicamur in obseruationibus nostris, id est, in proposito sancto positi, aut corde, aut opere fornicamur. Ideo irascitur dominus super populum suū, & abominatus est hæreditatem suam. Ideo tradidit nos in manu inimicorum, & dominantur nostri qui oderunt nos. Et tribulant nos inimici nostri, & humiliant nos sub pedibus suis, sæpe diximus: Parce domine, & sæpe liberauit nos. Nos autem iterum liberati exarsimus in cogitationibus nostris. Nihil nobis superest, nisi ut de isto corpore exeamus. Si cōtempsimus quæ passi sumus, quæ passuri sumus contemnimus. Ibi enim passio finem non habet, iam ex integro pœniteamus. Quia sicut contemnentes deum, deum nobis fecimus cōtemnentem, ita dum pœnitemur ex animo, deum nobis facimus pœnitentē. Nos pœnitemur, quia contempsimus: ille pœnitetur se dictasse sententiam. Tu facta renouas, ille sententiam: tu pœniteris, & ille pœnitetur secundū multitudinem misericordiæ suæ, & tollens à nobis iram, dat nobis misericordiam, in cōspectu omnium qui cœperunt nos. Clamamus ergo ad saluatorē ex animo dicentes: Saluos fac nos domine deus noster, & congrega nos de nationibus, ut ultra non seruiamus peccato. Nec mores nostri similes sint gentibus, quia etiam si in gentibus dispergamur, sicut Daniel & tres pueri, nō sumus inter gētes, si eis moribus non misceamur: Quin imò gloriamur in laude eius, cum uidētes homines opera nostra bona, laudant & benedicūt deum Israël, & dicet omnis populus, fiat fiat, id est, fiat fiat, semper tale opus in quo benedicatur deus, qui regnat in secula seculorum Amen.

Nunnus hoc uerbo Aegyptio ni fallor usus est Hier.

Alleluia alleluia. CVI.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Dicant nūc qui redempti sunt à domino quos redemit de manu inimici, & de regionibus aggregauit eos. A solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Errauerunt in solitudine in inaquoso, uiā ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Esurientes & sicientes, anima eorū in ipsis defecit. Et clamauerūt ad dominū cum tribularentur, & de necessitatibus eorū eripuit eos. Et deduxit eos in uiam rectam, ut irent in ciuitatem habitationis. Confiteantur domino misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominū. Quia saciauit animam inanem, & animam esurientem saciauit bonis. Sedentes in tenebris & in umbra mortis, uinctos in mendicitate & ferro. Quia exacerbauerunt eloquia dei, & consilium altissimi irritauerūt. Et humiliatū est in laboribus cor eorū & infirmati sunt, nec fuit qui adiuuaret. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberauit eos. Et eduxit eos de tenebris, & umbra

mortis

mortis,& uincula eorũ disrupit. Confiteantur dño misericordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominũ. Quia contriuit portas æreas,& uectes ferreos cõfregit. Suscepit eos de uia iniqtatis eorũ,propter iniusticias enim suas humiliati sunt. Omnẽ escã abominata est anima eorũ, & appropinquauerunt usq; ad portas mortis. Et clamauerunt ad domi num cum tribularentur,& de necessitatibus eorum liberauit eos. Mi sit uerbum suũ & sanauit eos,& eripuit eos de interitionibus eorum.

Confiteantur domino misericordiæ eius,& mirabilia eius filijs homi num. Et sacrificent sacrificium laudis,& annuncient opera eius in ex ultatione. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi uiderunt opera domini, & mirabilia eius in pro fundo. Dixit & stetit spiritus procellæ,& exaltati sunt fluctus eius.

Ascendunt usq; ad cœlos & descendunt usq; ad abyssos,anima eorũ in malis tabescebat. Turbati sunt & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapientia eorum deuorata est. Et clamauerunt ad dominũ cum tribu larentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam eius in aurã, & siluerunt fluctus eius. Et lætati sunt quia siluerunt, & deduxit eos in portũ uoluntatis eorum. Cofiteantur domino miseri cordiæ eius,& mirabilia eius filijs hominum. Et exaltent eũ in eccle sia plebis,& in cathedra seniorum laudent eũ. Posuit flumina in de sertũ,& exitus aquarũ in sitim. Terram fructiferam in salsuginẽ,à ma licia inhabitantium in ea. Posuit desertum in stagna aquarũ, & ter ram sine aqua in exitus aquarum. Et collocauit illic esurientes,& con stituerunt ciuitatem habitationis. Et seminauerunt agros & planta uerunt uineas,& fecerunt fructum natiuitatis. Et benedixit eis & mul tiplicati sunt nimis,& iumenta eorum non minorauit. Et pauci facti sunt,& uexati sunt à tribulatione malorum & dolore. Effusa est con tentio super principes,& errare fecit eos in inuio & nõ in uia. Et adiu uit pauperẽ de inopia & posuit sicut oues familias. Videbũt recti & lætabũtur & omnis iniquitas opilabit os suum. Quis sapiẽs & custo diet hæc & intelliget misericordias domini.

Tertium alleluia canitur in psalmo cẽtesimosexto, in quo usus noster coti dianus retexitur. Audi Nouatiane audi de quibus loqtur. uult em̃ in isto psalmo agere contra te specialiter spiritus sanctus. Tu enim dicis,qui adhuc nõ sunt redempti,ipsi possunt ad indulgentiam p pœnitentiã peruenire. Nos dici mus illi per fidẽ solam ad indulgentiã attingũt. Isti autẽ qui iam redempti sũt, nõ per fidem solã,quia iam crediderunt sed per pœnitentiã,perueniunt ad mi sericordiã redemtoris. Denique audi qd dicat. Dicant,inquit,hij qui redemti sunt à dño,quos redemit de manibus inimicorũ, utiq; per baptismũ de regio nibus,cõgregauit eos,utiq; ad fidem, à solis ortu & occasu,ab aquilone & ma

ri. Hij errauerunt, id est, à recti tenore recesserunt, passi siccitatẽ in uia, id est, in Christo ambulantes, quia ipse est uia. Passi siccitatẽ sermonis, dũ nullus docet, nullus exhortatur, aut nullus est cuius exemplo perfunderentur. Passi sicci-tatem errauerunt, & ciuitatẽ habitationis nõ inuenerunt, non inuenerũt cuius exẽplo spiritaliter uiuerent, sed desertũ huius mundi passi, esuriẽtes & sicientes anima eorũ in ipsis deficit. Quia cibũ uerbi dei & boni exẽpli non habuit, & clamauerũt ad dominũ cum tribularentur, id est, dũ pœniterẽtur. Et de necessi tatibus eorũ liberauit eos. Reduxit eos in uiam rectã, per pœnitentiam sunt re uocati ad Christũ, ut per ipsum perueniant ad ciuitatẽ habitationis. Et possint refici sermonibus sanctis. Cõfiteãtur dño misericordiæ eius, & mirabilia eius fi lijs hominũ. Quia satiauit animã quæ fame peribat, & animã esurientẽ. Quid esurientẽ? Bona utiq; quæ nõ habebat esurientem. Ergo bona saturauit bonis pœnitentẽ, & sedentem nõ in schematibus mũdi, non in publico gloriantẽ, sed sedentẽ in tenebris, & in uinculis in mendicitate & in ferro. Quare hoc, inqui-unt mũdi homines, quid sibi uolũt isti religiosi plorare, sedere in uinculis, sede-re in tenebris? Vbi est scriptũ? Ecce hic scriptũ est, quia illã animam respicit de-us, quæ sedet in tenebris & in uinculis, pro eo quod exacerbauerit dominum, & cõsiliũ altissimi spreuerit. Qui humiliãt in labore & ieiunijs cor suũ. Quia er-go cor contritũ ac humiliatũ deus nõ despiciet, audi qd sequitur: Clamauerũt, inquit, nõ cum epularentur, sed cũ tribularẽtur. Ipsi em̃ sibi imponũt tribulatio nis iugũ. Ne forte dũ præterita facta ad indulgentiã peruenire postulant incur-rãt præsentia. Lætus em̃ animus facile lapsum incurrit, qđ tristi & afflicto dif-ficile euenit. Humilietur ergo in labore, ieiunio cor nostrũ, nõ eũ lætificẽt uino, & ostendentes infirmitatẽ nostrã medico cœlesti, clamemus ad eũ. Ipse enim educet nos de tenebris & de umbra mortis. Et uincula nostra disrumpet, ita ut cõfiteamur ei, quia contriuerit nobis portas æreas. Portæ æreæ sunt cõsuetudi nes uiciosæ, quæ sic claudunt nos, ut propemodũ etiã arbitriũ nostræ liberta-tis includat. Nãq; qui cõsueuimus uerbi causa iurare, iurare iam nolumus, sed quasi porta clausa huius cõsuetudinis, uolentẽ egredi non sinit. Sic enim fit, ut etiã non uolens ex ore meo proferre iuramentũ. Sic & de uniuersis uitijs dictũ puta. Quia in ipsis uicijs, uelut in portis æreis impingimus, fugiẽtes & uolẽtes egredi non ualemus. At ubi tribulantes clamauerimus ad Christũ, confringit portas æreas, & uectes ferreos comminuit. Vectes em̃ ferrei immundi spiritus sunt, qui portas nobis impiæ cõsuetudinis claudunt. Hic si se subduxerit domi-nus, libertas ipsa nostri arbitrij euanescit. Sed nõ se subducit dominus, nisi in spi ritu tribulanti cum lachrymis exoretur. Mittet enim uerbum suũ sicut misit an-te filium suum. Mittit eũ & sanat nos, & sicut redemit nos de manu inimici, ita nunc eripit nos de interitu nostro. Confiteãtur ergo domino pluraliter miseri-cordiæ eius, & mirabilia eius filijs hominũ, ut sacrificent sacrificium laudis. Ideo annunciant opera eius in exultatione, & non in tribulatione: Hij, inquit, q de-scẽdunt mare in nauibus. Mare descendunt in nauibus, q in conuersatione san cta in isto mundo degũt. Ipsi em̃ faciunt operationem in aquis multis, id est, & uerbo & exẽplo .uo, eorum qui eos aut audiũt, aut imitantur operationem, in aquis multis facere referuntur. Ipsi uident opera domini cottidie, ad hoc ua cant ut uideant opera domini, quæ iste mũdus sic dũ fruitur nõ uidet. Hij autẽ non solũ opera dñi uident, sed mirabilia eius in profundo considerãt. Verum qa nullus iustus sine tẽtatione transijt. Audi quid de eis dicatur: Ascẽdunt, inqt, usq; ad cœlos. Quid est ascendũt? Disce in Petro, ut qđ in ipso inueneris, in o-mnibus

Tribulanti di cit Græce, p eo qui tribu-latur.

mnibus cernas. Ascendit Petrus usque ad cœlos, dicens domino: Etiã si oportuerit me tecũ mori, non te negabo. Descẽdit usque ad abyssos, cũ negat. Post hæc ita turbatus est & motus est, sicut ebrius. Et omnis sapientia eius ita deglutita est, ut nisi clamasset ad dominum cum tribularetur, & ploraret amarissime, nõ de his necessitatibus euasisset, flevit ergo & statuit ei procellam in aurã. Audi dicentem dominum: Petre, ait, petit sathanas, ut uentilet uos sicut triticum in area. Ego autem intercessi pro te, quasi qui dicat, statui tibi procellam in aura, & feci ut sileant à te fluctus eius. Lætatus est Petrus, quia siluerunt, & deduxit eum in portum uoluntatis suæ, in ecclesia sine dubio. Vbi exaltant eum in ecclesia populi. Et in cathedra seniorum laudãt eum, quia posuit flumina in deserto, id est, in deserto huius seculi perambulans, quousque perueniret ad Romã. Prædicauit baptismum Iesu Christi, in quo uniuersa flumina benedicuntur usque hodie à Petro. Ipse posuit exitus aquarum in sitim, ita ut qui exierit foras ab ecclesia Petri, siti pereat. Posuit terrã fructiferã in salsuginem. Sicut salsugo terram à fructu reuocat, ita litera mundi à fructu spiritali reuocat mentes. Sed per Petrũ in salsugine literarũ positam Romam, fecit eam fructũ afferre. Vnde autem ipsa terra salsuginẽ haberet expressit: A malicia, inquit, hominum inhabitantium in ea. Et adiecit: Posuit, inquit, desertum ab aquis, quæ peccata lauant. Posuit in stagno aquarum, abundant aquæ baptismatis. Martyrum pœnitentiæ eleemosynarum abundant in deserto isto, quod ante Petri aduentũ sic, cum fuit & aridum, hoc nunc excultum est cum constitueretur in eo ciuitas ecclesiæ, in qua cottidie seminãtur agri, & plantantur uineæ, ut fiat fructus natiuitatis, quos benedixit deus, & fecit ut multiplicarentur. Sed post hæc persecutio facta est, & pauci facti sunt. Multi enim uocati, pauci uero electi. Pauci uero ad martyrij palmam attingere meruerunt. Quando effusa est contentio super principes mundi, Tunc seduxerunt eos in inuio, & nõ in uia, id est, in idolis & non in Christo, qui uia est. Sed adiuuauit dominus pauperem de mendicitate, & respexit, quia tentationes ferre populus credens ei omnino non poterat. Adiuuauit eum de mendicitate uirium, & posuit sicut oues familias in uniuersam faciem terræ, statuens eis pastores & pascuas, quæ uidentes recti lætabuntur. Non recti uero murmurabunt, sed iniquitas omnis aduersus ecclesiam dei, & aduersus oues & pastores iam obstruxit os suum. Qui sapiens est intelligit hæc, & cum intellexerit, nihil aliud intelligit, nisi misericordiam domini, qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum psalmi ipsi Dauid. CVII.

PAratum cor meum deus paratum cor meũ, cantabo & psallam in gloria mea. Exurge psalterium & cythara, exurgam diluculo. Confitebor tibi in populis domine, & psallã tibi in natiõibus. Quia magna est sup cœlos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua. Exaltare super cœlos deus, & super omnẽ terram gloria tua ut liberentur dilecti tui. Saluum fac dextera tua & exaudi me deus locutus est in sancto suo. Exultabo & diuidam sicimam, & conuallem tabernaculorũ dimetiar. Meus est Galaad, & meus est Manasses, & Effraim susceptio capitis mei. Iuda rex meus, Moab lebes spei meæ. In Idumæam extendam calciamentum meum, mihi alie-

nigenæ amici facti sunt. Quis deducet me in ciuitatem munitã,quis deducet me usq; in Idumæã. Nónne tu deus qui repulisti nos,& nõ exibis deus in uirtutibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatio/ne,quia uana salus hominis. In deo faciemus uirtutem,& ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

PSalmus centesimus septimus ex duorum psalmorum finibus probatur es/se cõstructus,ex parte quinquagesimisexti & quinquagesiminoni. Quam considerationem, si diligenter sensus spiritalis attendat, uidit satis necessarium deo cor suum, & omnes occasiones mundi ab eo separans, paratum deo allu/det in psalmo & in uerbo cõgeminat.Quid est enim dicere deo:Paratũ cor meum,nisi hoc,ut dicat ei: Veni domine paratum cor meum,& in rem tibi præparatam ingredere,ut cantem & psallam in gloria mea. Quam autem suam gloriam memoraret adiunxit:Exurge, ait,gloria mea in psalterio & in cythara, ut in ipsam gloriam exurgam diluculo, mox ut mihi auxilium tuum,fulgescens. tenebras à me meorum excluserit peccatorum, tunc & in populis confitebor, & dicam:Quia non sum dignus uocari seruus tuus pro peccatis meis,non me iactabo in superbia, etiam cum me per indulgentiam tuam mundatum agno/uero.Sicut ille qui uas electionis factus clamabat dicens:Non sum dignus uo/cari Apostolus.Et hæc confessus in populis domino, cœpit psalmum dicere inter gẽtes.quem psalmum Paulus cecinit inter gentes.Hũc sine dubio.Quia magnificata est usq; ad cœlos misericordia eius.Qui uenit in hunc mundum peccatores saluos facere,quorũ primus,ait,ego sum.Et hæc ueritas eius,usq; ad nubes peruenit, id est, usq; ad Apostolos peruenit ueritas qui est Christus. Iam prophetæ silent,soli Apostoli loquũtur, & apostolorũ discipuli.Quid loquun/tur? Quia exaltatus est super cœlos deus dei filius,& sedens ad dexteram pa/tris, super omnẽ terrã eius gloria prædicatur, ut liberẽtur in toto orbe terrarũ, qui sunt dilecti eius, in quibus clamat ecclesia: Saluũ me fac dextera tua,& exaudi me.Nisi eñ dextera eius traxerit ab inferis animam nostrã,id est, ab infe/ris cogitationibus, nõ saluamur à descendentibus in lacũ,id est, non eripimur, sed à fornicationis laqueo innodamur. Sed sicut non eripimur, nisi per dexte/ram eius,sic nõ eripit nos dextera eius, nisi dicamus credentes. Saluum me fac dextera tua & exaudi me. Ad hæc deus, inqt,locutus est in sancto suo,id est, in domino Iesu Christo locutus est deus. Exultabo & diuidã Siccimã. Ciuitas est quam Hebræi humiliauerunt in gladio, quia soror eorum ibi corrupta fue/rat.Nunc uero quia mens eorum corrupta est, in gentes misit deus filium suũ, qui hanc urbem gẽtium tollat de potestate Hebræorum. Et diuidam eã Apostolis, & conualles tabernaculorum eius metiar in tres partes, ita ut ipsas tres partes in uno regno coniũgam,& sit trinitas dei in trinitate populi Hebræorũ, Græcorum & Latinorum.Ex his tribus eatur in cunctis partibus mundi,ut nostri sint omnes per fidem,qui sine fide nostri esse non possunt. Sint nostri Galaad & Manasse in gentibus,& Effrem fortitudo capitis nostri in benedictionibus. Sit Iuda rex meus in Christo, sit Moab olla spei meæ.Moab filia Loth, ex quo Moabitæ sunt gentes,quæ angelis ducibus euasit pluuias igneas de cœlo uenientes, pro qua rogat,ut nõ ardeat in Sodomiticijs flãmis,sed i spiritu ferueat sancto, & cũ filijs suis,id est,gẽtibus quæ ignorãt deũ,sit olla spei meæ:In Idumæam,inquit,id est,inhabitationem gentiũ.Ibi extendã calciamentũ meũ, non inde fugiant discipuli mei, excutientes puluerem de pedibus suis, sed ibi

eant

eant extendētes calciamentū suum, ut dicatur de eis: Quā speciosi pedes euangelizantiū pacem, euangelizantiū bona. Hæc aūt & nobis euenient ut euadamus calores Sodomiticos, & flāmis sancti spiritus accendamur. Si Allophylos conemur euincere, & eos quotienscunq; contra nos arma corripiunt, id est, immundos spiritus subiugare nitamur, ut merito dicamus. Mihi Allophyli subditi sunt. Quibus subditis, quis deducet nos in ciuitatē munitā, nisi filius dei. Aut quis deducet nos in Idumæā, nisi dn̄s Iesus Christus. Ipse enim dat nobis auxiliū. Vnde nobis dat auxiliū? de exultatione, an de tribulatione? De tribulatione, inquit, quasi qui dicat nō meretur auxiliū consequi, qui se tribulantem non exhibet Christo, & crediderit, qa uana salus est in homine. In deo em̄ facimus uirtutē. Quā uirtutē? Vt uicia per consuetudinē subiugentur, & uirtutes animi sublimentur. His incumbentes studijs, in deo faciamus uirtutem, & ipse ad nihilum rediget tribulantes nos, qui regnat in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. CVIII.

DEus laudē meā ne tacueris, quia os peccatoris & os dolosi sup me apertū est. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & sermonibus odij circūdederunt me, & expugnauerūt me gratis. Pro eo ut me diligerent detrahebāt mihi, ego autem orabam. Et posuerūt aduersum me mala ꝓ bonis, & odiū pro dilectione mea.

Constitue super eū peccatorē, & diabolus stet à dextris eius. Cum iudicatur exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatū. Fiāt dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. Fiant filij eius orphani & uxor eius uidua. Nutantes transferātur filij eius & mendicēt, eijciantur de habitationibus suis. Scrutetur uenerator omnē substantiā eius, & diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius. In memoriā redeat iniquitas patrū eius in conspectu domini, & peccatum matris eius non deleatur. Fiāt contra dominū semper, & dispereat de terra memoria eorū, ꝓ eo quod non est recordatus facere misericordiā. Et persecutus est hominē inopē & mēdicū, & cōpunctū corde mortificare. Et dilexit maledictionē & ueniet ei, & noluit benedictionē, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionē sicut uestimentū & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleū in ossibus eius. Fiat ei sicut uestimentū quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum, & qui loquūtur mala aduersus animam meā. Et tu domine fac mecū propter nomē tuū, quia suauis est misericordia tua.

Libera me quia egenus & paup sum ego, & cor meū cōturbatū est intra me. Sicut umbra cū declinat ablatus sum, & excussus sum sicut locustæ. Genua mea infirmata sunt à ieiunio, & caro mea immutata est propter oleum. Et ego factus sum opprobrium illis, uiderunt me

& mouerunt capita ſua. Adiuua me domine deus meus, ſaluum me fac propter miſericordiam tuam. Et ſcient quia manus tua hæc, & tu domine feciſti eam. Maledicent illi & tu benedices, qui inſurgunt in me confundantur, ſeruus aũt tuus lætabitur. Induantur qui detrahũt mihi pudore, & operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Confitebor dño nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eũ. Qui aſtitit à dextris paupis, ut ſaluã faceret à perſequẽtibus animam meã.

VEnimus ad pſalmũ centeſimũ octauũ, quem Apoſtolus Petrus interpretatur in Iudã Iſcharioten. Huius nos pediſſequi uiam quã ipſe aperuit ambulemus, homo perfectus interiorẽ ſuũ alloquitur, dicens: Deus laudẽ meã ne tacueris, quaſi qui dicat homines uituperatiões in me excitãt falſas. Tu deus meus laudẽ meam nõ taceas. Redi ad cõſcientiã tuã ò homo dei, q Chriſtũ ſequeris. Et cum os peccatoris & doloſi ſup te apertũ fuerit, gratulare ſecurus eſto. Quia os peccatoris ad uituperationẽ tuam aperitur in terra, & ad laudẽ tuam os dei aperitur in cœlo. Loquantur aduerſum te, ſicut phariſæi contra dominũ lingua doloſa, & ſermonibus odij circũeant te, & expugnẽt te gratis. Nota tibi gratis non uitio tuo ſit, nõ culpa tua ſit, ſed eorum mendaciũ ueritati tuæ ſeruiat. Seruit eñ mendaciũ ueritati, ſi famã nõ timeas hominũ. Nihil eñ agit falſus teſtis, niſi ut ipſam cõmaculet. Si times hoc, ſeru⁹ effectus es, ſi nõ times liber es. Time ergo ſolum deũ, & de bona conſcientia præſumens, ſentiat ſe propoſiti tui famã eſſe ancillam, & eã cõpelle ſeruire magis quàm imperare uirtuti. Nã ſi eã timueris, eris omniũ qui obtrectare poterunt ſeruus. Et timebis uerũ dicere, ne de te falſa confingant. Dicas forſitan: Et quid faciã ſi uulnerauerint opinionem meã. Hoc fac quod iſte fecit, cuius carmẽ exponis: Pro eo, inquit, ut me diligerẽt detrahebant mihi, ego aũt orabam. Oſtendit tibi quid facias. Nunc ad maledictiones accedentes, caueamus exitũ rerũ, ne ad homines iſta dirigamus, & putemus nobis hanc regulam datam, quo maledicamus eos qui nos iniquo odio perſequuntur. Hoc euangelicus magiſter omnino prohibuit, unde ad principẽ maliciæ currendũ eſt animo. Et quotienſcũq; maledictiones cãtaueris, ipſi eas quẽ maledixit dñs decãtabis. Ipſe eñ ponit aduerſum nos mala pro bonis, ſiue dũ bona opamur, qa mala nobis per ſuũ excitat zelũ. Siue dũ idola oſtẽdit, mala pro bonis oſtẽdit, Siue dũ cõcupiſcẽtias carnis exagitãt, cũ ſint mala oĩa opa concupiſcẽtiæ. Ille ipſa mala pro bonis oſtẽtat, & odiũ pro dilectiõe immittit, ita ut uideatur nobis amare ac diligere, cũ ad peccatũ tribuit facultatem. Conſtitue aduerſus eũ peccatorem. Quomodo ſtare poteſt hoc diligenter auſculta. Aduerſum me conſtituit diſcipulum meum, aduerſus eum conſtituatur diſcipulus eius. Et ſit perſecutor diaboli, qui perſecutor extiterat Chriſti, & ſtet diabolus à dextris eius ad confutandum, & ad conuincendum. Stetit diabolus à dextris Pauli, ita ut iudicans eum Paulus, faceret eum à ſe exire condemnatum, & totam orationem & conſilium eius ſtatueret in peccatum. Ipſe fecit dies eius paucos. Paulo enim gentibus prædicante, non multo tempore obtinuit principatum in templis. Poſt hæc ceſſauit princeps eſſe ſuper gentes, & magiſterium eius accepit ille qui dicebat: Ego ſum magiſter gentium, in fide & ueritate. Ille eñ fuerat magiſter gentiũ, in infidelitate & fallacia. Tunc hij quibus dictum fuerat à dño: Vos de patre diabolo eſtis, deiecto incredulitatis rege facti ſunt orphani, facta eſt & uxor diaboli uidua.

Sicut

Sicut em̄ uni uiro desponsata est ecclesia, per fidē sic per infidelitatē nō sponsa sed uxor est potestas incredulitatis, quæ dabat pōtificiū dominandi sacerdotibus tēplorū, siue synagogæ, seu hæreticorum ecclesijs. Hæc potestas deiecto diabolo efficitur uidua, ita ut anathemati filij eius ejciātur ut mēdicent. Perscrutur fœnerator dn̄s noster omnem substantiam eius, exigit ab ea, id est, ab ipsa potestate usuras uerbi prudentiæ, quibus illa male usa est. Diripiūt alieni omes labores eius, ostēduntur iniuste docuisse, iniuste scripsisse, iniuste fabricasse. Et ista omnia diripiunt alieni à societate eiusdem potestatis, quæ potestas deficiens in ipso diabolo deum adiutorem penitus non habet. Nec est qui misereatur orphani eius in generatione una, id est, in solo populo Christiano deleatur nomen eius. Ibi in memoriam redit iniquitas patrum eius. Cottidie legitur in ecclesia in conspectu dei: Quanta mala fecerunt Christo, apostolis & martyribus, & peccatum matris eius populi, hoc est, peccatum potestatis eius non deletur. Sed fit contra dominū semper, & perdet de terra memoriam. Ecce perijt potestas persecutorum, quia ipsi rerum domini serui sunt Christi. Perijt ergo de terra potestas. Illa quæ non est recordata, ut faceret misericordiam, sed persecuta est hominē. Quē hominem? Pauperem, inquit, & mēdicū, Christum utiq;, & in passione & in suorum martyrio. Dilexit maledictionem Adæ quæ per Christum aufertur, & ueniet ei: noluit benedictionē quæ per Christū affertur, & utiq; elōgabitur ab eo. Nota ex arbitrio euenisse, ut nollet propter hæresim, quæ dicit deū alios prædestinasse ad benedictionem, alios ad maledictionem. Hic enim ex dilectione sua maledictionē habere probatur, & nolle suum benedictionis præmium nō habere. Vnde & adiecit, quod ipse se induerit maledictionem, sicut uestimētum. Sicut enim per fidem dicitur nobis: Christum induistis, ita aper infidelitatem induit se homo maledictū, id est, diabolū, qui intrat sicut aqua sanctis ad liberandū ita istis ad necandum. Et sicut oleū sanctis ad exhilarandum, ita impijs ad tribulandum, fitq; eis ipsa maledictio sicut uestimentū quo induti sunt, & sicut zona qua præcingūtur. Hoc opus eorū q detrahūt fidei catholicæ, & qui quærūt mala sanctis & orthodoxis definitionibus, quibus dn̄s facit misericordiā propter nomen suū. Quia & si peccator fit, quicūq; tamen propter hoc quod recte fidei est misericordiā consequitur. Si cor eius cōturbatum fuerit de timore iudicij, & excussus fuerit de manu peccati sicut locusta, & genua eius infirmētur in ieiunio, & caro eius imutata fuerit à pinguedine destituta, tūc inueniet misericordiā q licet dicat, & uere dicat: Viderūt me, & mouerūt capita sua, sicut pharisæi in Christo, ita dæmonia in Christiano. Dū pateretur em̄ Christus, pharisæi mouerūt capita sua insultātes, & dū passionibus premitur Christianus, uident eū dæmones consentientē & insultāt ei. Sed argutus dei seruus clamat: Adiuua me domine, ut sciāt quia manus tua me cū, & tu domine fecisti ea. Ea isto loco sic accipe, sicut dixit Pilato dn̄s: Non haberes potestatē, nisi data tibi esset desuper, ita paruæ & nos relinquimur tentationi. Et ideo ait: Tu dn̄e fecisti ea, ut moueant super me capita sua. Sed qa fidelis es, & nō pateris nos tētari supra q̄ possumus, fac ut induātur, sicut diploidē cōfusionē. Diploidis est siue chlamydis in quadruplici amictu, siue quæcūq; ue alia species, quæ in ante duplex est, & à tergo duplex. Ergo quadrifariā confusionē induuntur dæmones, quando nos quadrifariam euangeliorum liberationē arripimus. In qua cōfitemur dn̄o nimis in ore nostro, & in medio multorū laudamus eū confitentes. Et quia ipse est q stat à dextris paupis, ut saluet à persequentibus animas nostras Christus filius dei, qui regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Psalmus

Psalmus ipsi dauid. CIX.

DIxit dominus domino meo sede à dextris meis. Donec po nam inimicos tuos scabellum pedũ tuorum. Virgã uirtutis tuæ emittet domin⁹ ex Sion, dominare in medio inimicorũ tuorũ. Tecũ principiũ in die uirtutis tuæ. in splendoribus sanctorũ ex utero ante luciferum genui te. Iurauit dominus & non pœnitebit eũ, tu es sacerdos in æternum secũdum ordinem Melchisedech. Do- minus à dextris tuis, confregit in die iræ suæ reges. Iudicabit in na- tionibus implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorũ. De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput.

CEntesimi noni psalmi caput, & à Pharisæis Christus inquirit dicẽs: Si Dauid in spiritu uocat Christum dominum, dicens: Dicit dominus domino meo, sede à dextris meis. Si ergo, inquit, uocat eũ dominũ Dauid, quomodo eius est filius. Interrogantis est ista oppositio, non negãtis. Nos eñ eũ & dei filiũ ante luciferum ex deo deum genitũ credimus. Et Dauid eum filiũ per partum uirginis Mariæ profitemur, qui ascendens in cœlis, sedet ad dexterã patris, unde uẽturus est iudex. Habebit inimicos suos scabellum pedum suorum, secũdum quod & Apostolus dicit: Cũ euacuauerit omnem principatum, potestatem & uirtutem. Tunc oportet illum regnare donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius. Cuius inimicos si interrogas, respondebit tibi, eius sine dubio, cuius uirgã uirtutis misit domin⁹ ex Sion. Virga uirtutis, hominis corpus est ex uirgine nati, quã uirgam ex Sion misit dñs, ut dominetur in medio inimicorum suorum. Non ergo sicut damnabilis Fotinus credit, ex Mariæ partu sumpsit exordium, sed ante luciferum est ex patris ore progenitus. Hic qui per mysterium panis ac uini sacerdos factus est in æternum, secundum ordinẽ Melchisedech, qui panem & uinum solus obtulit in sacerdotibus, dum Abraham uictor reuerteretur de prælio. Videamus nunc quomodo à dextris eius, confracti sunt in die iræ eius reges. A dextris domini in cruce positi fixus erat latro, quem sibi uindicabant reges & principes tenebrarum. Hos confregit in die iræ suæ. In die utiq; iræ, quam patiebatur eorum qui eum crucifigebant. Et confractis his principibus conquassauit capita multa. Ita ut capitales criminosi dicerent, homicida per fidem uno uerbo saluatus est. Quare nõ & nos credamus? In crucẽ positus ille unus, multos nos in terra numero copioso cõuertit. Per illum qui de torrente in uia bibit. De torrente iracundiæ Iudæorum in uia bibit calicem passionis. In uia immaculata ambulans, conquassauit capita dæmonum in terra in corpore constitutus. Et exaltauit caput hominis dum à cõfusione erigit, à confusione utiq; primæ præuaricationis. Et nisi filius dei in uia bibisset, non exaltasset caput hominis deiectum ad terras. Non ergo dicas, qa conquassauit capita criminũ. Christus ipse exaltauit caput. Nõ enim dixit exaltauit caput suum, sed simpliciter ait: Propterea, inquit, quod diiudicauit deus in nationibus, & impleuit ruinas dæmonum. Vt ubi abũdauit iniquitas eorũ, superabundaret Christi gratia. Et quia bibit calicem passionis de torrente sedi tionis, in illa uia qua dicit ego sum uia, propterea exaltauit caput in libertate ligni crucis, quod fuerat deiectum in præuaricatione ligni concupiscentiæ. Agamus ergo ipsi gratias, qui regnat cum patre unus deus cũ spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Alle-

Alleluia. CX.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iusto rũ & cógregatióe. Magna opa domini, exquisita in omes uolũtates eius. Cófessio & magnificẽtia opus eius, & iusti cia eius manet iu seculũ seculi. Memoriã fecit mirabiliũ suorũ miseri cors & miserator dominus, escam dedit timentibus se. Memor erit in seculũ testamenti sui, uirtutem operum suorũ annunciabit populo suo. Vt det illis hæreditatẽ gentiũ, opera manuũ eius ueritas & iudici um. Fidelia omnia mandata eius, confirmata in seculũ seculi, facta in ueritate & æquitate. Redẽptionẽ misit dñs populo suo, mandauit in æternũ testamẽtum suum. Sanctum & terribile nomen eius, initium sapientiæ timor domini. Intellectus bonus omnibus facientibus eũ, laudatio eius manet in seculum seculi.

Centesimus decimus psalmus in cõsilio sanctorũ cõfitetur magna opa dñi natiuitatis, passióis, resurrectionis, & in cœlos ascẽsionis. Magna hæc opa dñi, magna & exq̃sita in omnibus uolũtatibus eius. Magna sunt quidẽ omnia opa eius ab initio seculi, sed ista non solũ magna, sed & exquisita in omnibus quæ ab initio uoluit & fecit. Cõfessio trinitatis & magnificentia deitatis, opus eius, iusticia eius immutabilis perseuerat in secula seculorum, in qua iusticia, me moriam fecit mirabilium suorũ, dicens: Hæc quotienscũq; feceritis, in mei me moriã facietis. Quando hoc dixit, misericors & miserator dominus? Tũc sine dubio, quando escam dedit corporis sui timentibus se. Et hoc testamentũ me mor erit dominus in æternũ, per quod uirtutem operũ suorum annũciauit po pulo suo. Per quod dedit eis hæreditatẽ gẽtium, per quod nõ in fantasmate ut anathemabilis Manichæus sõniatus est, sed & in ueritate in iudicio, & quæcũq; legũtur mandata eius fidelia & sancta sunt. Confirmata in Christo manentia in seculũ seculi, quia facta sunt in ueritate. In ipso utiq; dño nostro Iesu Chri sto cõpleta, & in eius æquitate sunt custodita, quãdo redemptionem per apo stolos misit populo suo dicens: Item baptizate omnes gentes in nomine pa tris & filij & spiritus sancti, docentes eos custodire omnia, quæ mandaui uo bis. Quia fidelia omnia mandata sunt, in quibus mãdatis ita sanctum, & ita ter ribile est nomen eius, ut initium sapientiæ huius timor sit domini. Nam qui si ne timore est, incidit in malum, qui autem timorem dei habet, caput sapien tiæ habet, per quem intellectũ habebit bonum, ita ut laus eius maneat in secu lum seculi. Manẽs imò permanens in timore dei, habebit in Christo laudem, & in ipsa laus manet in secula seculorum Amen.

Alleluia reuersionis Aggæi & Zachariæ. CXI.

Beatus uir q timet dñm, in mãdatis eius uolet nimis. Potẽs in terra erit semẽ eius, generatio rectorũ benedicetur. Gloria & diuitiæ in domo eius, & iusticia eius manet in seculũ seculi. Exortũ est in tenebris lumẽ rectis, misericors & miserator & iustus. Iocũdus homo qui miseretur & cõmodat, disponet sermones suos in iudicio, quia in & æternũ non cõmouebitur. In memoria æterna erit

iustus

iustus, ab auditione mala non timebit. Paratum cor eius sperare in domino, cõfirmatũ est cor eius, non commouebitur donec despiciet inimicos suos. Dispersit dedit pauperibus iusticia eius manet in secu lum seculi, cornu eius exaltabitur in gloria. Peccator uidebitur & irascetur dentibus suis fremet & tabescet, desiderium peccatorum peribit.

Vir dei Hesdra propheta, cum recapitularet omnẽ legem, dei nutu quædam adiunxit, Vnde etiam Aggæo & Zachariæ istum titulum consecrauit. Canamus ergo centesimũ undecimum psalmum, & demus laudẽ eius, quasi in uno uiro perfecto omnibus sanctis, ut quod de uno dixerimus, sit de omnibus dictum. Et quod singulariter fuerit explanatum, uniuersalis sanctitas capiat. Beatus uir qui timet dominum. Finẽ præteriti psalmi præsentis principio collocauit, ut hoc quod dixit in illius fine, laudem timentis dominum manere in seculum seculi. hic in principio ipsi qui timet dominum beatitudinẽ applicaret, cuius beatitudinis & species declararet & facta. Quis ergo q timet dominũ? Sine dubio, qui mandata eius cupit nimis potens erit semen eius in terra nõ in petrosa, nec secus uiam, nec inter spinas, sed in terra bona. Potens est & generatio, quæ ex ipso semine nascitur, semper in benedictione erit. Gloria & diuitiæ in domo eius. Audiamus dei sapiẽtiam alloquẽtem: Et si diuitiæ, inquit, diligantur in hac uita, quid sapientia locupletius quæ omnia possidet? Qui ergo sapientiam intra domum corporis sui habere meruerit, habet intus gloriam. Habet & diuitias non caducas, non quas tinea exterminat, non quas fures rapiunt, sed illas diuitias, quas memorat in seculum seculi permanere, per quas orietur in tenebris huius mundi lumen rectis corde, quorum uidẽtes homines opera, glorificent patrem qui est in cœlis, sit tantum misericors & miserator homini. Sicut sibi uult homo effici dominum, sit pius, sit iocundus, misereatur & cõmodet, & in iudicio non personam inopis confundat, & potẽtis accipiat, quod si non fecerit in æternum non commouebitur. Memoria autem eius æterna erit, & dum cœperit tuba sonare de cœlo, dum cœperit ignis strepitu gehennæ frendentibus globis flammas euomere, hic penitus non timebit. Quare? Quia paratũ semper fuit cor eius sperare in domino. Ideoq; cõfirmato corde non commouebitur, donec uideat inimicos suos in ipsum mitti incendium. Omnes scilicet immundos spiritus, qui ab inimicitiis, quàm diu sumus in isto corpore, omnino non cessant. Verũ quia, ut dixi, si unum aliquem beatũ istum uirum in isto opere nominat, omnibus applicabitur, qui eiusdem facti similitudinem perpetrarit. Sic dicam in beato Laurẽtio hæc omnia & prophetata & facta. Dispersit enim omnia, & dedit pauperibus, non reposuit, non occultauit, dispersit & dedit pauperibus. Ideo iusticia eius temporalis non est, sed permanet in æternũ, & cornu eius, id est, Christus eius, qui in ipso regnat, exaltatur in gloria. Hoc peccator uidit rex amarissimus, uidit quoniam dispersit & dedit pauperibus, dentibus cœpit fremere & tabescere, sed desiderium peccatoris periit. Desiderium autẽ iusti martyris, manet in secula seculorũ A.

Alleluia alleluia. CXII.

Laudate pueri dominum, laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc & usq; in seculum. A solis ortu usq; ad occasum laudabile nomẽ domini. Excelsus super omnes gentes dominus, & super cœlos gloria eius. Quis sicut

ſicut dominus deus noſter qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra. Suſcitans à terra inopem, & de ſtercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi ſui. Qui habitare facit ſterilem in domo, matrem filiorum lætātem.

VEnite pueri, nolite expectare, nolite dicere: nōdū ſenes ſumus. Ordo naſcēdi eſt, ordo uero moriendi non eſt. Venite ergo pueri, non ad laborem aliquem, ſed ad laudem. Laudate pueri dominum, laudate nomen domini in Chriſto. In ipſo enim nomen domini benedicitur, ex hoc nunc & uſq; in ſecula. Non in Iudæa ſola, ſed in omnē terram à ſolis ortu uſq; ad occaſum laudabile eſt factum in Chriſto nomen domini. Antea enim quot gentes, tot & ſectæ tot & dij, ſed ab aduentu domini Ieſu Chriſti, ita hæ omnes ſuperſtitiones à gentibus renūciatæ ſunt, & unum laudant deum & confitentur in Chriſto. Ipſe eſt enim excelſus ſuper omnes gentes dominus, cuius in terra quidem magna humilitas extitit, ſed ſuper cœlos magna eſt gloria eius. Quis enim ſicut dominus deus noſter q in altis habitans, & humilia reſpicit, non ſicut de tecto attēdit ad terram, ſed quū in forma dei eſſet, nō rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formā ſerui ſuſcipiens, ut ſuſcitaret de terra inopem illū cui dixerat iratus: Terra es & in terram ibis. Hūc ſuſcitauit de terra inopem, quia perdiderat diuitias uitæ æternæ & paradiſi. Hūc de ſtercore erigit in Chriſto, & collocauit eum cum principibus, id eſt, cum Apoſtolis, q ſunt principes populi dei. Et quis eſt qui collocauit eum? Ille ſine dubio qui eum aſſumpſit, filius utiq; dei filium hominis. Vbi collocauit eum cum principibus populi? Sine dubio ubi fecit habitare in domo eam quæ ſterilis fuerat, habitare in domo, id eſt, ipſam domum fieri, & dixit ei: Lætare ſterilis quæ non paris, quia multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet uirum, & fecit eam matrem in filijs exultantēm. Sanctam utiq; eccleſiam, in qua trinitas regnat patris & filij & ſpiritus ſancti, in unitate deitatis, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum Amen.

Alleluia Alleluia. CXIII.

IN exitu Iſraēl de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius, Iſraēl poteſtas eius. Mare uidit & fugit, Iordanis cōuerſus eſt retrorſum. Mōtes exultauerunt ut arietes, & colles ſicut agni ouium. Quid eſt tibi mare quod fugiſti, & tu Iordanis quia conuerſus es retrorſum. Mōtes exultaſtis ſicut arietes, & colles ſicut agni ouium. A facie domini mota eſt terra, à facie dei Iacob. Qui conuertit petrā in ſtagna aquarum, & rupem in fontes aquarum. Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam. Super miſericordia tua & ueritate tua, ne quando dicant gentes ubi eſt deus eorum. Deus autem noſter in cœlo, omnia quæcunq; uoluit fecit. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur, oculos habent & non uidebunt. Aures habent & non audiēt, nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture ſuo. Si-

miles illis fiant qui faciunt ea,& omnes qui confidunt in eis. Domus Israël sperauit in domino,adiutor eorum & protector eorũ est. Domus Aaron sperauit in domino,adiutor eorum & protector eorũ est.

Qui timent dominum sperauerunt in domino, adiutor eorũ & protector eorum est. Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis.

Benedixit domui Israël,benedixit domui Aaron. Benedixit omnibus qui timent dominũ,pusillis cum maioribus. Adijciat dominus super uos,super uos & super filios uestros. Benedicti uos à domino qui fecit cœlum & terram. Cœlum cœli domino,terram autem dedit filijs hominum. Non mortui laudabunt te domine,neq; omnes qui descendunt in infernum. Sed nos qui uiuimus benedicimus domino,ex hoc nunc & usq; in seculum.

VIdeamus in exitu Israël de Aegypto,quomodo profecta sit domus Iacob de populo barbaro. Quomodo facta sit Iudæa sanctificatio eius. In Bethleẽ Iudææ nascitur Christus,qui sanctificat eos qui fugiunt Pharaonem, & sequentem Moysen,id est,legem dei,ueniunt ad aquam,per ipsam transeũtes exeũt ad locum quietis & silentij,qui alio nomine locus desertus dicitur. Desertus utiq; à sceleribus mundi,ibi inueniunt manna uenientem de cœlis. Sanè cum uenissent ad mare credẽtes, mare eos uidit & fugit. Fugit ut præberet credẽtibus trãsitum, & inimicis eorum aptaret interitum. Similiter & Iordanis cõuersus post se,& ipse,ut transitum dei populo præpararet. Sine aqua enim nec terra Aegypti fugitur,nec terra repromissionis intratur,ut quid tamẽ mare fugerit diximus, & Iordanis quare conuersus est retrorsum exposuimus. Nunc uideamus montes,quare exultant,ut arietes,& colles uelut agni ouium. Nunquid montes,terra & saxa ipsa exultant. Sed montes sunt prophetæ,qui uident uoces suas impletas in Christo, qui locuti sunt altitudines dei. Gaudent enim prophetæ ut arietes,in omnibus gaudent, uidentes pastorem natum, qui animam suam ponat pro ouibus,& sic gaudent sicut arietes. Colles uero sic gaudent,sicut agni ouium. Hij utiq; colles sunt,qui humilem scientiæ locum tenẽt, nihil scientes nisi aut signare frõtem,aut nomen domini inuocare,ita gaudẽt sicut agni ouium. Oues scientiam & sui habẽt & uocem pastoris audiunt & cognoscunt eum,& sequuntur eum quocũq; uadit. Agni uero ouium suarum uoces intelligunt,quia adhuc pastorẽ intelligere nequeunt,tamen per oues,id est, matres suas,sequuntur & ipsi pastorem dominũ Iesum Christum. Ante cuius faciem cõmota est terra,quando conuertit solidam petram in stagna aquæ, id est,saxea corda fecit aquas ex uentre suo producere,salientes ad uitã æternam, & rupem,id est,inaccessibile saxum incredularum gentium pectus cõuertit ad fontes aquarũ. Hæc in figura facta sunt,ut historia Exodi loquitur,& psalmus iste testatur, sed scripta sunt ista,ait Apostolus,non ad eorum narrationem, sed ad nostram ædificationem,in qua clamamus domino,dicentes: Non nobis domine non nobis,sed nomini tuo da gloriam. Non per merita nostra,sed pro misericordia tua concede,ut non dicant increduli,ubi est deus eorum. Exurge à mortuis & ascende in cœlo sursum,quia tu es qui regnas in cœlo & in terra, & omnia quæ uolueris operaris. Nam idola gentium ex quocunq; metallo muta & surda & cæca sunt,similes illis fiant confidentes in eis. Nos autem omnes de

domo Iſraël ſperamus in te domine,ut tu adiutor noſter & protector noſter eſſe digneris,qui memor noſtri,de cœlo deſcendēs benedixiſti nos.Benedixiſti domū Iſraël,naſcendo ex Maria.Benedixiſti domū Aaron,fundendo ſacerdotium.Benedixiſti omnes timētes dominum,eligendo Apoſtolos puſillos cum maioribus.Ibi erant Iacobus & Ioannes cum maioribus,utiq; cū eſſent puſilli, adijciat dn̄s ſuper uos.Addat uobis Paulū,ſup uos & ſup filios ueſtros.Addat uobis populum credētium.Benedicti uos domino,qui fecit cœlum & terram, Ipſum enim prædicatis qui fecit .Cœlū cœli domino, terram dedit filijs hominum. Quicquid cœleſte eſt in mentibus,in actibus,in cogitationibus,hoc domino deputandū eſt.Quicquid autē terrenum, quaſi mortale & miſerum contemnendum,etiam ſi culpa careat.Eſt enim quicquid fuerit de terra mortale,in quibus non dignatur laudari dominus.Nec ab his laudari uult qui deſcēdunt in inferno,id eſt,qui in inferiorib⁹ uitæ actibus degūt,ſed qui uiuimus in eo qui dicit:Ego ſum uita,nos benedicimus dominum.Si tamen uiuimus recedentes ab omni opere mortali,benedicimus patrem & filium & ſpiritū ſanctum, qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Alleluia. CXIIII.

Dilexi,quoniam exaudiet dominus uocem orationis meæ. Quia inclinauit aurem ſuam mihi,& in diebus meis inuocabo. Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me. Tribulationem & dolorem inueni,& nomē domini inuocaui. O domine libera animam meam, miſericors dominus & iuſtus,& deus noſter miſeretur. Cuſtodiens paruulos dominus,humiliatus ſum & liberauit me. Conuertere anima mea in requiem tuam,quia dominus benefecit tibi. Quia eripuit animā meā de morte,oculos meos à lachrymis.pedes meos à lapſu. Placebo domino in regione uiuorum.

Cauſas dilectionis domini explicat pſalmiſta in cantico:Dilexi,inquit,dominum,quia cum circundarēt me dolores mortis,& ſuggeſtiones dæmonum circumuallarent me,Ego ad tribulationem ſui,ipſam quæſiui, ipſam inueni,& ſic nomen domini inuocaui.Neſcio quo enim modo,quando læticiam inuenimus,nomen domini de ſummis labijs inuocamus. Tribulationē uero ,aut ipſi nobis per abſtinentiam & pœnitentiam excitantes , aut caſu aliquo incurrētes , talis clamor cordis noſtri excutitur,ut ad ipſas excelſi dei aures attingat. Tamē uideamus quid fecit,ut liberationem domini mereretur.Opus eſt enim nobis qui uolumus liberari,ſcire quid fecerit,qui ſe liberatum annũciat.Dic nobis,quid feciſti,ut te dominus liberaret?Humiliat⁹ ſum,inquit, & liberauit me. Cōcordat euangelijs iſta ſentētia. Dicit em̄ in euangelijs liberationis ipſius magiſter & dominus,quia omnis qui ſe humiliat exaltabitur,& qui ſe exaltat humiliabitur.Tenenda eſt humilitas,ex qua liberatio & exaltatio æterna conquiritur.Per ipſam enim eripitur anima à morte,& oculi liberātur à lachrymis, id eſt,nihil pœnitēdum admittunt.Et pedes liberantur à lapſu.Stant enim humiles in propoſito ſanctitatis,qui ut placeant domino in regione uiuorum, perſeuerant ſtantes in regione mortalium,ut tranſeāt de morte ad uitam,per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum,qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Alleluia. CXV.

CRedidi propter quod locutus, ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Quid retribuam domino, pro oibus quæ retribuit mihi. Calicem salutaris accipiam,& nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddam coram omni populo eius, preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. O domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ. Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis,& nomē domini inuocabo. Vota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius,in atrijs domus domini in medio tui Hierusalem.

ANtequam dicat quid locutus sit,fidem suam exponit: Credidi, inquit. Quid credidisti? Natū & passum,& quia credidi, ideo humiliatus sum nimis. Cum autem credidi hoc locutus sum,si dominus rerum exinaniuit seipsum,& pro me formam serui suscepit. Quid ego miser faciam? Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Quantumuis dicat se homo serire ad uicissitudinem beneficiorum eius. Omnis homo mendax est. Quid enim dignum retribuet homo domino, nisi forte passionem passione compensans? Calicem salutaris accipiam,& nomen domini inuocem. Preciosa est enim in conspectu domini mors sanctorum eius: Si tamen in ipsa morte doceat se seruum dei,& filium ancillæ eius. Ancilla dei est disciplina sancta. Qui cū in fine corporis dixerit domino ueraciter: O domine ego seruus tuus,id est,non te contempsi,& filius sum ancillæ tuæ,id est,disciplinæ tuæ uelut filius obtemperaui. Dirumpet dominus uincula eius quibus à diabolo implicatur, & sacrificat deo hostiam laudis,ita ut uota sua domino reddat in atrijs domus domini, in conspectu omnis populi eius,id est,in eorum cōspectu,qui populus dei est, non populus huius mūdi,ut uideat ab hominibus ad perditionem laboris sancti,sed coram sanctis qui gloriātur in medio tui Hierusalem,in qua imperator est Christus, qui regnat cum patre & spiritu sancto, per omnia secula seculorum Amen.

Alleluia Alleluia. CXVI.

LAudate dominum omnes gentes,laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius,& ueritas domini manet in æternum.

LAudate dominum omnes gentes. Exclusi sunt Iudæi,qui tulerunt clauem regni cœlorum,nec ipsi ingrediebantur, nec uos ingredi permittebant. Oēs laudate dn̄m, qui absque personarum acceptione omnes homines uult saluos fieri. Omnes gētes laudate,quoniam confirmata est super nos misericordia eius. Exclusit enim merita nostra,& induxit super nos misericordiam suam, quam confirmauit super nos per indulgentiam omnium peccatorum, credentibus & pœnitentibus sit promissa. Veritas ipsa domini manet in æternum. In hoc enim confirmatio misericordiæ eius pietatis ostenditur,in quo corrigentes à peccato,uenia nos & indulgentia comitantur,nostrúmque desinere à peccato,dei indulgere est,cui gloria per omnia secula seculorum Amen.

Alleluia

Alleluia Alleluia. CXVII.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Dicat nunc Israël quoniam bonus, quoniam in seculũ misericordia eius. Dicat nũc domus Aaron quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Dicant nunc qui timent dominum, quoniam in seculum misericordia eius.

De tribulatione inuocaui dominũ, & exaudiuit me in latitudine dominus. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos. Bonum est confidere in domino, quàm confidere in homine. Bonum est sperare in domino, quàm sperare in principibus. Omnes gẽtes circũdederũt me, & in nomine domini quia ultus sum in eos. Circundantes circundederunt me, & in nomine domini quia ultus sum in eos. Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomine domini quia ultus sum in eos. Impulsus euersus sum ut caderem, & dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Dextera domini fecit uirtutem, dextera domini exaltauit me, dextera domini fecit uirtutem. Non moriar sed uiuam, & narrabo opera domini. Castigãs castigauit me domin9, & morti nõ tradidit me. Aperite mihi portas iusticiæ, ingressus in eas confitebor domino, hæc porta domini, iusti intrabunt in eam. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies quem fecit dominus, exultemus & lætemur in ea. O domine saluũ me fac, ô domine bene prosperare, benedictus qui uenit in nomine domini.

Benediximus uobis de domo domini, deus dominus & illuxit nobis. Constituite diem solennẽ in condensis, usque ad cornu altaris.

Deus meus es tu & cõfitebor tibi, deus me9 es tu & exaltabo te. Cõfitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem. Cõfitemini dño quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.

Confitemini domino quoniã bonus, quoniã in seculũ misericordia eius. Licet in æternũ regnet misericordia eius, tñ cõfessio in isto seculo poterit prodesse peccãtibus. Post istud eñ seculũ, cõfessio penitus nõ ualebit ad ueniã. Itaq; cum est tempus confitendi domino fateamur. Est enim in isto seculo paratissima misericordia eius. Si uis discere ita esse, docere te poterit & domus Israel, & domus Aaron. In scripturis omnib9 ueteris testamẽti ibi legis, quia quotienscunq; conuersus est populus ad confessionẽ & pœnituit, totiens est misericordiam cõsecutus. Quod si ad legendũ incapax esse uideris, require homines

qui timent dominũ,& ipsi tibi ostendunt quomodo cõfitentibus parata sit misericordia eius.Nã & ego in tribulatiõe mea cõfessus sum,& inuocaui dominũ, & exaudiuit me in latitudine. Verũ quia & nos ipsi nobis hostes sumus, dũ cõtra salutẽ nostrã aliquid cõcupiscimus,& nihilominus extra nos alios inimicos habemus uisibiles atq; inuisibiles,oremus ut dñs nobis adiutor esse dignetur cõtra inimicitias istas quas memorauimus, & tunc demũ nõ timebimus inimicos nostros. Melius est eñ confidere in dño,quã cõfidere in homine.Nota tibi cõfidentiã quam teneas Christiane. Noli cõfidere in te,noli dicere,sic te liberũ habere arbitrium,ut tu tibi in te ipso confidas.Habes quidẽ liberũ arbitrium, sed noli de eo præsumere,de deo præsume,quia uinci non potest,nã liberum arbitrium uinci potest.Bonũ est confidere in dño,quã confidere in homine,aut in principibus.Si eñ confidas in dño,tunc poteris dicere:Oẽs gentes circundederunt me,& in nomine domini ultus sum eos:Hoc libertas arbitrij dicere nõ potest,aut si dixerit,docebo eam aperte mentiri,aut certe ab initio seculi det mihi qui sine dei auxilio euaserit,siue uisibiles,siue inuisibiles inimicos. Attẽde etiam in auxilio positis,quid accidat:Impulsus sum,inquit,uersatus sum ut caderem, & dñs suscepit me. Et subiungat si potest:Fortitudo mea & laus mea libertas arbitrij,& ipsa facta est mihi in salutem.Hoc si nõ potest dicere,Imò quia nõ potest iuste dicere ,dicat se à domino suscipi,& fortitudinẽ oẽm auxilijs diuinis ascribat.Eius eñ dextera fecit uirtutẽ,si quã in nobis habemus.Eius dextera exaltat nos ex inferno inferiore.Ipse eñ facit,ut uiuamus,& nõ moriamur,ut narremus opera eius.Ipse castigans castigat nos in misericordia,& morti nõ tradet nos. Nũc forte audiat me prædestinationẽ docens, & arbitriũ hominũ infringens,putet me libertatẽ arbitrij ita excludere,ut peccãtes existimẽ dei abiectione peccare.Quod peccamus,nostri arbitrij docebitur,qui cõtẽnimus gratiam. Vide quãta libertas est arbitrij tui,negetur à seruo dñs,ut dicat homo deo: nolo tibi credere, & faciat sibi tẽplũ ubi idolũ colat,aut synagogã ubi suũ abneget saluatorẽ. Quod ergo malũ facimus,per libertatẽ incurrimus,quia nõ dignatur dñs iustus coacta seruitia. Si uero aliquid boni fecerimus,imputabimus largitori,qui bona omnia ad se cõfugientibus præstat,secundũ illud quod ipse dignatus est repromittere. Omnis qui petit accipit,& qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Pulsemus ergo,& cũ propheta in isto psalmo cãtemus: Aperite mihi portas iusticiæ,& ingressus eas confitebor dño. Hæc nos clamamus amminiculis auxilijsq; diuinis, unde nobis uox respõsionis eorũ uidetur audiri: Hæc porta quã pulsatis nõ est homini libertate cõcessa,sed est in dñi auxilio cõstituta, & soli iusti introibũt per eã. Cõfiteamur ergo dño,quoniã ipse exaudit nos, & ipse nobis efficitur in salutẽ. Veniamus nunc ad lapidẽ quem reprobauerunt ædificantes. Hic lapis legitur in Daniele excisus sine manibus,id est,sine opere uiri natus ex uirgine. Aedificãtes erant Iudæi soli super uniuersam faciẽ terræ. Oẽs eñ gentes in destructione idolorũ morabantur,soli Iudæi sub omnipotenti & uero deo ædificationẽ legis & prophetiæ tractabant,quibus ab origine mundi per Moysen quid egerit circa humanũ genus,quidue gesserint circa deũ homines notũ faciens, & hoc notũ fecit,quod in nouissimis tẽporibus suscitaret eis ex fœmore Iudæ regẽ Christũ,de quo ipse Moyses diceret:ipsum audietis tanquã me per oĩa.de quo iurauit deus pater ad Dauid,dicens: De fructu uentris tui ponã super sedẽ tuã.De quo iurauit ad Abrahã,quod in semine tuo hæreditabo oẽs gentes.de quo per Esaiam dixit deus,quod uirgo in utero cõcipiet,& pariet Emanuel. Hæc & his similia multa in ueteribus libris inuenies,quæ & Iudæi ad ædificationẽ populi legẽtes ædificãtes noiati sunt. Hij dũ ædificant per-

uenerũt.

uenerunt ad lapidē angularē,qui duos parietes amplecteretur, & duos condere in femetipfo. Et quia ipfi in uno pariete ftare uolebant,reprobauerūt lapidē, qui non erat aptus ad unū,fed ad duos. Vides deus iniuftā reprobationē hominum,ipfe quod probauerat illis nolentibus ordinauit,& hunc lapidē ipfe per fe pofuit in capite anguli,ut ex duobus teftamentis,& ex duobus populis ædificatio furgeret,quā increduli relinquentes à deo derelicti funt. Credētes autē fupædificant fupra fundamentū hoc,quod ex angulari lapide in capite anguli pofitum utrāq; conftringit & continet,& ipfum lapidē mirabilem in fuis oculis habentes cōfitentur hunc effe diē,cui non fuccedit nox,quē horæ nō diuidūt,quē umbra non impedit. Exultemus ergo & lætemur in eo,q à lumine uero noftras tenebras fugaturus illuxit. Benedictus q uenit in nomine dñi. Benedixit nos in domo dñi. deus dñs & illuxit nobis. Nos ergo cōftituamus diem dominicā,in confrequētationibus ufq; ad cornua altaris. In qua die dicamus deo: Deus meus es tu,& confitebor tibi,deus meus es tu,& exaltabo te. Confitebor gemens peccata mea,exultabo gaudēs indulgētia tua. Sic deniq; fequtur: Cōfitebor, qa exaudifti me, & factus es mihi in falutē. Et quafi qui fodales hortetur, ut ficut ipfi indultū eft cōfitenti,& illis confitentibus dimittatur: Et uos,inqt, confitemini dño qm̄ bon⁹,qm̄ in feculū mifericordia ei⁹,q regnat in fecula feculorū Amē.

Alleluia. CXVIII.

Beati immaculati in uia,qui ambulant in lege domini. Beati qui fcrutātur teftimonia eius,in toto corde exquirunt eū. Nō enim q operātur iniquitatē in uijs eius ambulauerūt. Tu mādafti mādata tua cuftodiri nimis. Vtinā dirigātur uiæ meæ ad cuftodiendas iuftificationes tuas. Tunc nō cōfundar cū perfpexero in oībus mādatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis,in eo quod didici iudicia iufticiæ tuæ. Iuftificationes tuas cuftodiam, non me derelinquas ufquequaque.

In quo corrigit adolefcentior uiā fuam,in cuftodiēdo fermones tuos. In toto corde meo exqfiui te,ne repellas me à mādatis tuis. In corde meo abfcōdi eloquia tua,ut nō peccē tibi. Benedict⁹ es dñe,doce me iuftificationes tuas. In labijs meis pronūciaui oīa iudicia oris tui. In uia teftimoniorū tuorū delectat⁹ fum ficut in oībus diuitijs. In mādatis tuis exercebor,& confiderabo uias tuas. In iuftificatiōibus tuis meditabor,nō obliuifcar fermones tuos.

Retribue feruo tuo,uiuifica me & cuftodiam fermones tuos. Reuela oculos meos,& confiderabo mirabilia de lege tua. Incola ego fum in terra,nō abfcōdas à me mādata tua. Cōcupiuit aīa mea defiderare iuftificatiōes tuas in oī tpe. Increpafti fupbos,maledicti q declināt à mādatis tuis. Aufer à me opprobriū & cōtēptū,qua teftimonia tua exqfiui. Etenim federūt principes,& aduerfum me loqbantur,feru⁹ aūt tu⁹ exercebatur in iuftificatiōib⁹ tuis. Nā & teftimōia tua meditatio mea ē,& cōfiliū meū iuftificatiōes tuæ.

Dhæsit pauimento anima mea, uiuifica me secundum uer/ bum tuum. Vias meas enunciaui & exaudisti me, doce me iustificationes tuas. Viam iustificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis. Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in uerbis tuis. Viam iniquitatis amoue à me, & de lege tua miserere mei. Viam ueritatis elegi, iudicia tua non sum oblitus. Adhæsi testimonijs tuis domine, noli me confundere. Viã mãdatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

Egem pone mihi domine uiam iustificationum tuarum, & exquiram eam semper. Da mihi intellectum & scruta/ bor legem tuam, & custodiã illam in toto corde meo. De duc me in semitã mãdatorum tuorum, quia ipsam uolui. Inclina cor meũ in testimonia tua, & non in auaritiam. Auerte oculos meos, ne uideant uanitatem, in uia tua uiuifica me. Statue seruo tuo eloquium tuũ, in timore tuo. Amputa opprobrium meũ quod suspicatus sum, quia iudicia tua iocunda. Ecce cõcupiui mãdata tua, in æquitate tua uiuifica me.

T ueniat super me misericordia tua domine, salutare tuũ se/ cundum eloquium tuum. Et respondebo exprobrantibus mihi uerbum, quia speraui in sermonibus tuis. Et ne aufe/ ras de ore meo uerbum ueritatis usquequaq;, quia in iudicijs tuis super/ speraui. Et custodiam legem tuam semper, in seculum & in seculum seculi. Et ambulabam in latitudine, quia mãdata tua exquisiui. Et loq̃bar de testimonijs tuis in conspectu regũ, & non cõfundebar. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua quæ dilexi, & exercebor in iustificationibus tuis.

ALleluia cũ alphabeto inchoat, quod est magisteriũ dei in Alleluia, & eruditio hominib⁹ tradenda in alphabeto. Dicamus ergo beatos & immaculatos Christi discipulos, q usq; hodie in uia sunt, q est Christ⁹. Ipse em̃ q se dixit uiã, ipse dixit eis: Manete in me, sicut & ego in uobis. Ergo manent isti beati, qa Apostoli immaculati, qa obtẽperantes p omnia. in uia, quia in Christo sunt, am/ bulant, quia in toto orbe terrarũ eorũ ambulat sancta doctrina, q̃ est in lege dñi. Prim⁹ beatitudinis gradus in Apl'is cõsummatus est. Secũdus nobis est reseruatus. Sicut em̃ in primo psalmo, Beatus est q in lege dñi meditabit̃ die ac nocte. Legẽtẽ uoluit negligẽtẽ. Nã q legit, si nesciat qd legat, negliget. De⁹ em̃ sciri uult oia suarũ mysteria literarũ. Et sicut qd' scriptũ nõ inuenies, si q̃ras incurris: sic qd' scriptũ est, si nõ ingras, argueris. Beat⁹ em̃ pfect⁹ esse nõ poteris, nisi scrutatus fueris testimonia ei⁹, & in toto corde exq̃rũt eũ. Nõ em̃ militãtes, negotiãtes, terre/ na cogitãtes, his studijs occupari possunt, nõ eis uacat, mũdũ custodiũt, eius totas partes agunt. Tu qd facis Christiane, si militas homini scrutare legẽ eius, qa si quid licet iam ignarus incurreris, morieris. Nescire em̃ legem nemini licet, ne/

gotiator

gotiator es,inquire pretia conſtituta,quia ſi neſcius licet incurreris,non euades. Seru⁹ Chriſti es,ſcrutare teſtimonia eius. Si enim illis non uacat,tu qui clericũ aut religioſum profiteris,nec tibi fortè uacare uis,legem ſuam deus cui debeat delegare reſponde. Noui iſto loco multos dicere:ergo ſimplices non uidebunt regnum dei,qui ſcrutari iſta non poſſunt. Audi chariſſime, à nullo deus quod non poteſt quæret,mutus non damnabitur de taciturnitate,nec æger culpabitur de labore. Voluntas ſola ſufficit deo,ubi poſſibilitas deeſt,ipſa reum efficit, ipſa ſanctũ,de his quibus uerè uoluit,& uerè non potuit. Ergo excuſſimus nos de uncino obiectionis,& à ſimplicibus utcunque eruimus te. Cum modo cauſas quas memoraui tractabo,qui noſti diſcutere, qui noſti ſpecies ueſtium,ſpecies uini,ſpecies cibi,ſpecies argenti. Iſta & his ſimilia,etiam ſi nõ poſſideas,noſti tamen,& quid impoſturæ habeant,& quid ueritatis obtineãt diſcutis. Quid uicini tui agunt,non te latere uis,quid loquantur extranei,quid iudex ciuitatis ſenſerit,quid noui conſtituerit imperator,quid agant orientales, quid occidentales,quid ruſtici per omnia rura quærãtur,iſta & multa his ſimilia ſcrutaris, ueris ad mandata dei,& tolles te & dices: Nihil melius niſi ſimpliciter uiuere. Ergo ne aſtutia ex contemptu cõcepta ſimpliciter uiuit,& quis domini ſui iuſſa cuſtodit,quæ cuſtodire non poterit,niſi ante didicerit, dicente ſancto ſpiritu per prophetam. Niſi quis didicerit iuſticiam ſuper terram,ueritatem nõ faciet. Et ſicut maius eſt uoluntatem dei facere quàm noſſe,ita prius eſt noſſe quàm facere. Illud merito præcedit,hoc ordine. Et fieri poteſt ut obſequendi uoto offendat,qui qualiter obſequi debeat ante non didicit. Nobis ergo deſiderãtibus ac dicentibus,utinam dirigãtur uiæ meæ ad cuſtodiẽdum iuſtificationes dei. Nõ confundimur,dum reſpicimus ad omnia mandata eius. Si tamen confiteamur domino in directione cordis,in eo quod didicerimus iudicia iuſticiæ eius. Tãtum enim exigitur quantum ſapimus,non quantum non ſapimus,imò quantũ ſapere poſſumus,non quantum non poſſumus. Verum quia mandata,inquit, tua cuſtodiri uis nimis,non me derelinquas uſq; quaque. Non eſt enĩ aliud ubi adoleſcẽtiæ uias corrigam,niſi in cuſtodia ſermonum tuorum. Videamus nũc orationem,qui orat non mentitur deo in uerbis orationis ſuæ: In toto, inquit, corde meo exquiſiui te. Si uerum dicis,nõ te repellet à mãdatis ſuis. In corde, inquit,meo abſcondi eloquium tuum,ut non peccem tibi. Nõ ergo ideo ad ſcientiam laboraui pertingere,& præcepta dei memoriter retinere,ut uiderer ſciolus,& per ſcientiam inflatus ſuperbia increpatione aptarer,ſed ideo ut non peccarem tibi. Doce ergo me,ait,domine iuſtificationes tuas. Ad hæc reſpõdebit tibi ille quem oras,ut doceret te iuſticias ſuas: Hæc eſt,inquit,iuſticia mea,ut omnia quæ uis ut faciat tibi homo, eadem tu homini facias. Si amplecteris iuſticiam dei dices: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui,& in his delectatus ſum,ſicut in oĩbus diuitijs. Videamus nũc quid eſt quod ſeqtur. In mãdatis tuis me exercebo. Sicut tyronia corpus exercet,ita animam diuina præcepta inſtituunt. Docẽt enim ea qualiter pugnos caute ſuſcipiat, qualiter fortiter reddat. Et conſiderabo,ait,uias tuas,id eſt,attendo qualiter ſuperaſti,& ipſa imitabor exempla. Siquidem qui nos docuit ſic dixit: Imitatores mei eſtote ſicut ego magiſtri: Nõ obliuiſcar,inquit,ſermones tuos. Vides quia obliuio res uitij eſt nõ naturæ: Retribue,inqt,ſeruo tuo. Quid tibi uis retribui? Amoris,inqt,affectũ ut uiuã. Et ſi tibi uitã dedero qd facies? Forte dixit uiuam & epuler,læter, ædificẽ, agros excolã, agã cauſas,& cætera q̃ cũ tpe pereũt,nõ hoc dixit. ſed qd ait,uiuam & cuſtodiã ſermones tuos. Verum quia intra apices tuos theſauros

oculos sentio, quos inuenire non possum, tu domine reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Caute sanè accipiẽdum est quod adiecit: Incola, id est, peregrinus ego sum apud te in terra, id est, nihil terrenum quæro, quod quæro, hoc mihi noli abscõdere. Non abscondas à me mandata tua. Nõ enim concupiscit anima mea, nisi desiderare iustificationes tuas. Et quia scio te increpare superbos, aufer à me opprobriũ & cõtemptum. Superbi sunt enim, qui contemnunt dominum imperantem, & maledicti sunt qui declinant à mãdatis tuis. Tuis sanè, quia nobis pie agentibus, principes aëris huius delectiões excogitãt. Idcirco adiecit. Quod hij principes, ait, aduersum me loquebantur. Ego uero seruus tuus exercebar in tuis iustificatiõibus. Nam & testimonia tua meditatio mea est, & consilium meum iustificationes tuæ. Videamus quod cõsilium secutus sis in iustificationibus domini: Adhæsit, inquit, pauimẽto anima mea, hoc est, iacui in pauimento, te domine deprecans, te exorans, uiuifica me secundum uerbum tuum. Quid enim promisit deus? Promisit, inquit, deus dicẽs. Quia in me sperauit, ego liberabo eum. Ecce ego sperans in te iam pauimẽto adhæsi. Tu qui suscitas de terra inopem, uiuifica me secũdum uerbum tuum. Vias tuas enunciaui, & exaudisti me. Considera quid se fecisse dixit, ut exaudiretur quid est uias tuas enunciaui? Hoc est quibuscũq; mihi possibilitas loquẽdi fuit, * hoc illis calle ostendi, qbus parebant uestigia. Per ipsos enim euaditur mors, & peruenitur ad uitam. Quãdo ergo uias tuas enunciaui, tunc exaudisti me. Artem exaudiẽdi didicisti Christiane, si exaudiri uis, uias dei nuncia, doce castitatem, humilitatem, contemptum mundi, & quicquid petieris exaudiris, & rogans te doceri à domino, quid doceas collibertum, dicito. Ego quia uolo uias tuas enunciare, ut exaudias me, uiam iustificationum tuarum fac, ut intelligã, & exercebor in mirabilibus tuis. Exerceri argutari est: Argutus, inquit, ero non piger. Quid tãtum promittis? ecce una tẽtatio nascitur, & moueris ita ut dicas: Dormitat aïa mea præ tædio. Dormire corporis est non animæ. Quãtus sopor tuum corpus inuasit, qui & animam dormitare compellit. At ille, ista mihi euenerunt, quia de me præsumpsi. Excita me dñe quia dormio. Excitas autem me, si confirmaueris me in uerbis tuis. Confirmas autem me in uerbis tuis, si uiam iniquitatis, id est, ipsum tentatorem amoueas à me. Nisi enim lõge eum feceris à me, in somno animæ, & in mentis meæ tædio permanebo, Tu ergo uiam iniquitatis amoue à me, & in uia tua miserere mei. Meum est enim eligere uiam ueritatis, tuum est cõcedere electionis huius effectum. Et quia adhæsi testimonijs tuis, credens ut omnis qui petit accipit. Peto domine, noli me cõfundere. Naturaliter cõfusio nascitur, quãdo quod poscitur denegatur, & ab eo qui prædicat eum quem petiturus est, nihil negare poscenti. Vnde & hic ab hac confusione se liberari desiderans clamat: Domine noli me cõfundere, quid tamen postulas uideamus. Quid curris uiam mandatorum? Quid postulas intellectum ut scruteris legem dei? Quid ducem quæris uiæ dei? Pande quid postulas: Inclina, inquit, cor meum in testimonia tua, & non in auariciam. Ideo ergo dormitabat anima tua præ tædio, quia de auaricia cogitabas, attẽdẽs ad ea, quæ uidentur, quæ in uanitate consistunt, quia dum teneri putantur effugiunt. Ora ergo, ut auertat oculos tuos, ne uideant istam uanitatem siue in ambitionibus mundi, siue in concupiscentijs carnis. Et dic domino, ut statuat seruo suo eloquium suum in timore suo, & amputet opprobrium quod suspicatus es. Quid enim suspicatus es, cũ præ tædio dormitares dixisti: Quid manducabo, quid bibam, quid operiar? At ubi inclinauit dominus cor tuum in testimonia sua,

Fort.* Hos illi calles.

nia ſua, liberauit te ab auaricia, & cœpiſti quærere regnū dei & iuſticiam eius, credens quod hæc omnia apponantur tibi. Modo ergo iam rogas, ut huius ſuſpicionis opprobrium amputetur à te. Opprobriū eſt enim, ut credas hominē ſollicitum eſſe de ſeruo ſuo, & deum negligere ſeruiētem ſibi. Peccaui domine, quia ita ſuſpicatus ſum: parce, quia iudicia tua iocūda ſunt. Ecce credo, ecce nihil cōcupiſco niſi mandata tua, fac ut ueniat ſuper me miſericordia tua, ſi ſalutare tuum ſuper me uenerit, ſecundum eloquium tuum quod promiſiſti. Quærite regnum dei, & iſta omnia apponentur uobis. Dum ergo compleueris ſalutare tuum ſecundum eloquium tuum, ego reſpōdebo exprobrantibus mihi uerbum, quia in ſermonibus tuis ſpero. Non ergo auferas ex ore meo uerbum ueritatis uſquequaq;. Ecce inficias in deum uadis. Ergo deus alicui tollit uerbū ueritatis ex ore? Hoc diabolus facit, tollit ueritatem, & mittit mendacium. Quid ergo deo loquar oſtēde: Ego, inquit, uolo reſpondere exprobrātibus mihi uerbum, quia in ſermonibus dei ſperans, nihil cogitaui de uentre, ſed de mente: nihil de terra, ſed de cœlo. Cum ergo dicerem deus omnia parat ſeruis ſuis, illi, id eſt, increduli, ſiue immundi ſpiritus huius prædicationis ueritatem conuertebant in mēdacium. Tu ergo domine cum compleueris quod de te dum crederem repromiſi, & illis reſpondebo exprobrantibus mihi uerbum, & non eſt ablatus ex ore meo ſermo ueritatis uſq;quaq;, quia bene feci, ut ſperarem in ſermonibus tuis. Non ergo cuſtodiam nūmos meos, non diuitias meas, non gloriam inanem, ſed cuſtodiam legem tuam ſemper in æternum. Audiuimus nūc, quid eſt quod dicat ſe ambulaſſe in latitudine, quia mandata dei quæſiuit, cum latitudo ad mortē ducat. Nō ita eſt iſta latitudo. Vis ſcire quomodo ambulat homo in latitudine? Quia mandata dei exquirit. Latū ambulat quem affectus non ligat carnis, ſpaciatur quem rerū ſarcinæ non coartant. Loquitur teſtimonia dei etiam in conſpectu regum, & nulla confuſione dicetur ei: tu poſſides, quid contemptum prædicas mundi? Nulla trepidatio, quia nec gloriā ab eo, nec cenſum expectat, ſed ad deum ſolum leuat manus ſuas, quem ſolū diligit, & exercetur in iuſtificationibus eius, qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

MEmor eſto uerbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti. Hæc me conſolata eſt in humilitate mea, quia eloquiū tuum uiuificauit me. Superbi inique agebant uſq;quaque, à lege autem tua non declinaui. Memor fui iudiciorum tuorum à ſeculo domine, & conſolatus ſum. Defectio tenuit me, pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. Memor fui nocte nominis tui domine, & cuſtodiui legem tuam. Hæc facta eſt mihi, quia iuſtificationes tuas exquiſiui.

POrtio mea dñe, dixi cuſtodire legem tuā. Deprecatus ſum faciem tuā in toto corde meo, miſerere mei ſecundū eloquium tuū. Cogitaui uias meas, & cōuerti pedes meos in teſtimonia tua. Paratus ſum & nō ſum turbatus, ut cuſtodiam mādata tua. Funes peccatorū circūplexi ſunt me, & legē tuā nō ſum oblitus. Media nocte ſurgebā ad confitendū tibi, ſuper iudicia iuſtificationis tuæ,

Particeps

Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium man-data tua. Miſericordia tua domine plena eſt terra, iuſtificationes tu-as doce me.

BOnitatem feciſti cum ſeruo tuo domine, ſecũdum uerbum tuum. Bonitatem & diſciplinam & ſciẽtiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Priuſquam humiliarer ego deliqui, propterea eloquium tuum cuſtodiui. Bonus es tu, & in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas. Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſu-perborum, ego autẽ in toto corde meo ſcrutabor mandata tua. Coa-gulatum eſt ſicut lac cor eorum, ego uero legem tuã meditatus ſum. Bonum mihi quia humiliaſti me, ut diſcam iuſtificatiões tuas. Bo-num mihi lex oris tui, ſuper milia auri & argenti.

MAnus tuæ fecerunt me & blaſphmauerunt me, da mihi in-tellectũ ut diſcam mandata tua. Qui timent te uidebunt me & lætabuntur, quia in uerba tua ſuper ſperaui. Cogno ui domine quia æquitas iudicia tua, & in ueritate tua humiliaſti me. Fiat miſericordia tua ut conſoletur me, ſecundum eloquium tuũ ſer uo tuo. Veniant mihi miſerationes tuæ & uiuam, quia lex tua medi tatio mea eſt. Confundantur ſuperbi, quia iniuſte iniquitatem fece-runt in me, ego autem exercebor in mandatis tuis. Couertantur mi hi timentes te, & qui nouerunt teſtimonia tua. Fiat cor meum imma culatum in iuſtificationibus tuis, ut non confundar.

HActenus à capite unus eſt ſenſus. Alter incipit textus orãtis, quo ait: Memento domine uerbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti. In hac ora tione omne hominũ deplorabat genus. Perierat omne genus hominum in præ uaricatione Adæ, & promiſſum fuerat uerbum dei uẽturum in carne, & per ip-ſum genus noſtrum recuperaturum in melius. Clamatur ergo: Memento uerbi tui ſeruo tuo, id eſt, generi humano, in quo mihi ſpem dediſti. Hæc ſpes me con ſolata eſt in humilitate mea, dum ſuperbi inique agerent uſquequaque, id eſt, dũ im-mundi ſpiritus ita ſuperbe agerent, ut & capitolia ſibi & templa alta conſtrue-rent. Ego memor fui iudiciorum tuorum, quia promiſiſti uerbum tuum uenire ad deſtructionem eorum. Hoc memor fui, & conſolatus ſum, tamen in præſen ti, defectio animi tenuit me præ peccatoribus derelinquentibus legem tuam, & euntibus ad legem dæmonum, quæ agebatur in templis, mihi tamen cantabiles erant iuſtificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ, ubi aduena comproba-bar. Denique tolle ſubito Chriſtianum, & pone inter Iudæos aut Gẽtiles, nónne aduena uidetur, licet in ſua urbe cõſiſtat? Ibi, inquit, tamen cantabiles mihi erãt iuſtificationes tuæ, & iniuſte agentibus non tacebam. Memor erã in nocte no minis tui domine, id eſt, in tenebroſis hominum concilijs poſitus, memor eram nominis tui, & cuſtodiui legem tuam, nõne exempla multorũ à recto tenore re uocabant. Hæc denique ſola mihi facta eſt portio, quia iuſtificationes tuas exqui ſiui, cum diſcerem cuſtodire legem tuam. Hæc ſola facta eſt mihi portio, Cum

enim

enim illi sibi diuiderent agros,domus,uineas,gloriasq́; mundi diuersas,Me inermē à suo cōtubernio reliquerunt dicentes:Si nō in pane uiuere potes ,sed in uerbo dei, hæc sola sit tibi portio.Et ego dixi tibi domine miserere mei secundum eloquium tuum.Tu promisisti , ut nihil horum requiramus , non mihi promissionem tuam peccata mea impediāt,quia cogitaui uias tuas. Et conuerti pedes meos ad testimonia tua.Nunc autem paratus sum ,& non sum turbatus,non me turbet triticum non est in horreo, oleum non est in uasculo,nummus, non est in sacculo ,uestimentum in conditis non est, expeditus sum,paratus sum ,& in hac paupertate non sum turbatus.Et ad quid paratus es? Vt custodiam,inquit,mandata tua ,& licet *funes peccatorū tenebrositate *discedit. Ego & funibus peccatorum circūplexus, & in medijs tenebris positus , surgebam ad confitendum tibi,uadens super iudicia iusticiæ tuæ. Desiderabam enī particeps fieri timentium te,& custodientium mandata tua . Considerabā tamen peccata mea,sed misericordiam tuam plenius cogitabam & dicebā: Quia misericordia tua plena est terra.Quid est plena est terra misericordia dei? Medicamentū est animæ . Medicamētum autem quando uulueribus mittitur,nisi impleuerit uulnera non curantur.Terra erga corpus nostrum est,quod per omnia membra spiritalia uulnera contrahendo opus habuit saluatorem , cuius misericordia impleretur terra,& saluatos iustificatiōes suas doceret. Deniq; ita sequitur: Vt bonitatem & disciplinam & sciētiam,inquit doceas me.Quia mādatis tuis credidi ,ego,inquit,qui prius quàm tibi humiliarer deliqui. Nunc uero quia misericordia tua plena est terra,propterea eloquia tua custodiui . Et licet multiplicetur super me iniquitas superborum,id est,licet multiplicentur mihi suggestiones dæmonum,ego tamen in toto corde meo scrutabor legem tuam.Et licet coaguletur sicut lac cor eorum . Ego tamen legem tuam meditatus sum . Bonū est enim mihi quod humiliasti me, ut discam mandata tua.Nō est afflictio corporalis in miserijs deputāda , si nobis etiam nolentibus ueniat. Vide enim quid dixit:bonum ,inquit, mihi quia humiliasti me,ut discam mādata tua.Alij possideāt & in suis locupletationibus glorientur,mihi melior est lex oris tui,super milia auri & argenti . Manus enim tuæ fecerunt me , hoc memor esto,quia cum omnia uerbo feceris,me manus tuæ ad tuam effigiem plasmauerunt.Da ergo mihi intellectum & discam mandata tua ,ista cupiētem, ista desiderantem qui timent te uidebunt me,& lætabuntur.Quia in sermonibus tuis speraui . In ipsis enim cognoui,quia æquitas iudicia tua .Et ueritate humiliasti me,id est,uera causa extitit ut humiliares me.Propter iniquitatem enim corripuisti me.Fiat nunc misericordia tua,ut consoletur me ,secundum eloquium tuum seruo tuo. Veniant mihi miserationes tuæ & uiuam, quia lex tua meditatio mea est.Cauendum sanè & præuidendum,quia quotiēscunq; lex dei meditatio nostra est,tūc superbi iniquitates operantur in nobis .Quanto enī nos humiliores propter deum esse uoluerimus.Tanto nobis superbi nequiores existunt:Confundantur,inquit,superbi,quia iniuste iniqtatē fecerūt in me.Ego autem,ait , nō recessi à pacientia,sed cœptis insistens,in toto corde meo scrutabar legem tuam.Verum quia orādum est,ut quietam uitam agamus, isti à me auertantur. Et conuertantur ad me qui timent te , & qui nouerunt testimonia tua,quia per societatem bonorum efficitur cor nostrum mundum .In iustificationibus domini, ut non confundamur . Hoc autem præstat ipse solus,qui est in dextera patris,qui interpellat pro nobis,cui gloria simul cum patre & spiritu sancto in unitate deitatis,per omnia secula seculorum Amen

Port. * funis distendit

DEfecit in salutari tuo anima mea. & in uerbum tuũ sup speraui. Defecerunt oculi mei in eloquium tuum dicentes, quando consolaberis me. Quia factus sum sicut uter in pruina, iustificationes tuas non sum oblitus. Quod sunt dies serui tui, quando facies de persequentibus me iudicium. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Omnia mandata tua ueritas, iniqui persecuti sunt me adiuua me. Paulominus consũmauerũt me in terra, ego aũt non dereliqui mandata tua. Secundũ misericordiã tuam uiuifica me, & custodiam testimonia oris tui. In æternum domine, uerbum tuum permanet in cœlo. In generatione & generationẽ ueritas tua, fundasti terram & permanet. Ordinatione tua perseuerãt dies, quoniam omnia seruiunt tibi. Nisi quod lex tua meditatio mea est, tunc forte perissem in humilitate mea. In æternum nõ obliuiscar iustificationes tuas, quia in ipsis uiuificasti me. Tuus sum ego saluum me fac, quoniam iustificationes tuas exquisiui. Me expectauerunt peccatores ut perderent me, testimonia tua intellexi. Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis.

QVomodo dilexi legem tuã domine, tota die meditatio mea est. Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternum mihi est. Super omnes docentes me intellexi, qa testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui. Ab omni uia mala prohibui pedes meos, ut custodiam uerba tua. A iudicijs tuis non declinaui, quia tu legem posuisti mihi. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnẽ uiam iniquitatis.

LVcerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. Iuraui & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ. Humiliatus sum usquequaq; domine, uiuifica me secundũ uerbũ tuum. Voluntaria oris mei beneplacita fac domine, & iudicia tua doce me. Anima mea in manibus meis semper, & legem tuam non sum oblitus. Posuerũt peccatores laqueũ mihi, & de mãdatis tuis nõ erraui. Hæreditate acquisiui testimonia tua in æternũ, quia exultatio cordis mei sunt. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem.

INiquos odio habui, & legem tuam dilexi. Adiutor & susceptor meus es tu, & in uerbum tuum super speraui. Declinate à me maligni, & scrutabor mandata dei mei. Suscipe me

secundum

secundū eloquium tuum & uiuā,& non cōfundas me ab expectatione mea. Adiuua me,& saluus ero,& meditabor in iustificationibus tuis semper. Spreuisti omnes discedētes à iudicijs tuis, quia iniusta cogitatio eorum. Præuaricantes reputaui omnes peccatores terræ,ideo dilexi testimonia tua. Confige timore tuo carnes meas,à iudicijs enī tuis timui.

FEci iudiciū & iustitiam,non tradas me calumniantibus me. Suscipe seruū tuum in bonum,non calumniētur me superbi. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, & in eloquiū iustitiæ tuæ. Fac cum seruo tuo secundū misericordiam tuā, & iustificationes tuas doce me. Seruus tuus sum ego,da mihi intellectum, ut sciā testimonia tua. Tēpus faciendi domine,dissipauerunt legem tuam. Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar,omnem uiā iniquam odio habui.

MIrabilia testimonia tua,ideo scrutata est ea anima mea. Declaratio sermonū tuorū illuminat,& intellectum dat paruulis. Os meum aperui & attraxi spiritum, quia mādata tua desiderabā. Aspice in me & miserere mei,secundū iudiciū diligentiū nomen tuū. Gressus meos dirige secundum eloquiū tuum,& nō dominetur mei omnis iniustitia. Redime me à calumnijs hominum, ut custodiā mandata tua. Faciem tuam illumina super seruum tuum,& doce me iustificationes tuas. Exitus aquarum deduxerūt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.

IVstus es domine,& rectum iudiciū tuum. Mandasti iustitiā testimonia tua,& ueritatem tuā nimis. Tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt uerba tua inimici mei. Ignitū eloquium tuum uehementer,& seruus tuus dilexit illud. Adolescētulus sum ego & contemptus iustificationes tuas nō sum oblitus. Iustitia tua iustitia in æternum,& lex tua ueritas. Tribulatio & angustia inuenerunt me,mandata tua meditatio mea est. Aequitas testimonia tua in æternum,intellectum da mihi & uiuam.

CLamaui in toto corde,exaudi me dñe,iustificationes tuas requirā. Clamaui ad te & saluū me fac,ut custodiā mādata tua. Præueni in maturitate & clamaui,quia in uerba tua supsperaui. Præuenerunt oculi mei ad te diluculo,ut meditarer eloquia tua. Vocē meam audi secundum misericordiam tuā dñe,& secundum iudicium tuum uiuifica me. Appropinquauerunt persequētes me iniquitati,à lege autē tua longe facti sunt. Prope es tu domine,& omnes

uiæ tuæ ueritas. Inicio cognoui de testimonijs tuis, quia in æternum fundasti ea.

VIde humilitatē meam & eripe me, quia legē tuā non sum oblitus. Iudica iudiciū meū & redime me, propter eloquiū tuū uiuifica me. Longe à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas nō exquisierūt. Misericordiæ tuæ multæ dñe, secundū iudiciū tuū uiuifica me. Multi qui persequūtur me & tribulant me, à testimonijs tuis nō delinaui. Vidi præuaricātes & tabescā, qa eloquia tua nō custodierūt. Vide qm̄ mādata tua dilexi dñe, in misericordia tua uiuifica me. Principiū uerborū tuorū ueritas in æternū oīa iudicia iustitiæ (tuæ.

PRincipes persecuti sūt me gratis, & à uerbis tuis formidauit cor meū. Lætabor ego sup eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Iniquitatē odio habui & abominatus sum, legem aūt tuam dilexi. Septies in die laudē dixi tibi, sup iudicia iustitiæ tuæ. Pax multa diligētibus legem tuā, & non est illis scandalum. Expectabā salutare tuum domine, & mandata tua dilexi. Custodiuit anima mea testimonia tua & dilexit ea uehementer. Seruaui mandata tua & testimonia tua, quia omnes uiæ meæ in conspectu tuo.

APpropinquet deprecatio mea in cōspectu tuo dñe, iuxta eloquiū tuum da mihi intellectū. Intret postulatio mea in cōspectu tuo, secundū eloquiū tuū eripe me. Eructabūt labia mea hymnū, cum docueris me iustificationes tuas. Pronūciabit lingua mea eloquiū tuum, qa omnia mādata tua æquitas. Fiat manus tua ut saluet me, quoniā mandata tua elegi. Concupiui salutare tuū domine, & lex tua meditatio mea est. Viuet anima mea & laudabit te & iudicia tua adiuuabūt me. Erraui sicut ouis quæ perijt, quære seruum tuū, quia mandata tua non sum oblitus.

CVcurrit usq ad istū uersiculū unus idē sensus, nūc incipit alius q ex ipso cursu descēdit. Inchoauit itaq in isto sensu omne humanū genus dicens: Memor esto uerbi tui, in quo mihi recupandi spē dedisti. Hæc spes me cōsolata est, qn̄ supbi inique agebāt in me. Nūc ad hanc eandē expectationis defectū sui euenisse causatus, iterū clamat: Defecit, inqt, in salutari tuo aīa mea, & in uerbo tuo speraui, defecerūt oculi mei in eloquio tuo, dicētes. Quādo uenies, quādo restaurabis me, quādo cōsolaberis me: Quia p præuaricationē Adæ factus sū sicut uter in pruina, intus uacuus, à foris uero cōtractus. Iustificationes tamē tuas non sum oblitus. Verū quia uita hominis parua est super terra, quanti dies restāt mūdo seruo tuo, ut finiatur, quando facies de persequētibus eū iudiciū? Qui narrant idolatræ fabulationes, sed nō ut lex tua: Iniqui dæmones persequūtur eū. Adiuua eū dñe, ecce mūdi finis propè est, & modio minus cōsumabitur ipse mundus in terra. Veni domine, quia ego qui in his doleo, id est, chorus omniū sanctorū, non dereliqui mādata tua. Vt secundū misericordiā tuā uiuam & custodiā testimonia oris tui. Quibus promisisti, te nobis pereūtibus

bus mittere saluatorẽ. Certus sum em̃, quod in æternũ permanebit uerbũ tuũ in cœlo. Qui licet cũ hominibus uideatur, ut promisisti, de cœlo tamẽ nũq̃ abscedit. Sicut nec fluuius cum mare ingreditur, & circuit terras, de sinu sui fontis unq̃ est absens, Ita proculdubio uerbũ tuum, cũ ad nos uenerit, de sinu tuo sancte pater, nũq̃ abscedit. Quid moraris eũ mittere, q huc ueniẽs super terrã, de cœlo nũq̃ abscedit. Veniat ut liberemur repromissio, quæ mẽtiri nõ põt. Quia in seculũ seculi ueritas tua. Fundasti terrã & permanet, & homo propter quem terrã fundasti, nõ permanet. Ecce & ordinatione tua pseuerant dies, & homo propter quẽ dies fecisti nõ perseuerat. Ideo aũt perseuerant omnia, quoniã omnia seruiũt tibi, homo aũt non perseuerat, quoniã non sicut omnia seruit tibi. Qui statim ut à seruitio tuo recessit, tũc quando præuaricatus à sublimitate bonæ cõsciẽtiæ cadẽs humiliatus est. Qui ideo habuit pire in ipsa humilitate sua, quoniã his perseuerantia cõcessa est, qui obtẽperando recessit ab eo securitas uitæ, & sic humiliatus ut putaret se ita perire in humilitate sua, ut ultra genus humanũ nõ haberet statũ, In ipsius nũc deiectiõe dicitur deo: Tuus sum ego, saluũ me fac. Veniat q saluet eũ, quia spiritus immũdi expectãt, ut perdãt eum in pseuerãtia idolorũ. Et moras faciẽte saluatore, ueniat cõsummatio seculi, sed illis expectãtibus ut pereat mũdus. Ego, id est, chorus prophetarum testimonia tua intellexi. Et omni consummationi nequissimæ uidi finẽ, mandatũ uero tuũ latũ est nimis. Latum, qa omnia terræ spacia occupat, & corporis & animæ fines tenet, ducet sibi sursum ad cœlos, contẽnentẽ deponit ad inferos. Latũ nimis est eius imperiũ, siquidẽ & potẽtibus simul & regibus & cũctis gẽtibus impat. Hoc mandatũ ait chorus, ut dixi sanctorũ, ego nõ timui, sed dilexi. Perfecta quippe dilectio foras mittit timorem. Et ita dilexi, ait, ut tota die meditatio mea esset. Videamus nũc, quid sibi euenisse referat p amorẽ mandati, super inimicos meos, inqt, prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternũ mihi est. Inimicos hoc loco, & inuisibiles & uisibiles memorauit. Super om̃es docentes me intellexi, quia mandata exquisiui. Nota tibi eruditissime, quia cũ sapientior esset docẽtibus, discipuli formã gerebat. Etiã super senes intellexi, quia legẽ tuam nõ sum oblitus. Nullus obliuionẽ rẽ naturæ existimet, cũ ex uitio negligentiæ oriatur. Quia ergo ait, legẽ tuã nõ sum oblitus. Ab omni uia mala prohibui pedes meos, ut custodiã mandata tua, id est, à malo recessi, & ita ad custodiã tuorũ mandatorũ accessi. Cũq̃ accessissem, à iudicijs tuis nõ declinaui, quia tu legẽ posuisti mihi, quã ego uoluẽs in ore meo, super mel habeo dulciorẽ. Et intelligens quanta bona mihi per dilectionem legis tuæ proueniant, odio cœpi habere omnẽ uiã iniquitatis. Et sicut si lucerna in tenebris docet pedes hominis foueas aut offendicula quæ declinãt, ita ego gressibus uel pedibus cordis mei. Veluti lucernã pedibus meis, ita uerbũ tuũ sensibus meis. Vidẽs ergo me tenebras per eã euasisse diaboli, & lucidas semitas inuenisse, iuraui atq̃ statui custodire iudicia iusticiæ tuæ. Quid est quod dicitur, iuraui: ius cõstitui, siue regulam posui, in qua statui custodire iudicia iusticiæ dei, & propter hoc humiliatus sum usq̃ quaq̃. Ita humiliatus sum, ut nõ liceret mihi, nec seruum contemnentẽ me lædere, iniuriã passus, tacui. Et passus calumniã quieui, nõ tẽdẽdo uticq̃, sed omnia quæ eueniũt contẽnendo humiliatus sum. Non enim hoc quod statuerã custodire, custodire poterã, nisi essem humilis usq̃quaq̃, & efficerer tanq̃ purgamentũ huic mundo. Verũ quia mortẽ minantur excitãtes infamiam: Dñe, ait, uiuifica me secũdum uerbũ tuum, & hoc quod statui, quia uolũtario iudicio statui, nõ necessitatis imperio: deprecor, ait, ut uolũtaria oris mei facias beneplacita dñe, & iudicia tua doceas me. *Sit anima mea in manibus tuis*

semp.& legem tuā non obliuiscar,& hoc stat quod Græci canūt: Anima mea in manibus meis semper,secundū illam sententiā: Si recorderis ,inquit ,nouissima tua,in æternū nō peccabis.Ita iste animam suā dū in manibus suis habet ,semp eam exiturā cōsiderās , legē dei nō obliuiscitur,etiā si peccatores laqueos ei po suerint,euadet primo ,qa lucernā pedibus habēs , legem qua detegūtur laquei immundorū,euadit. Adiecit huic bono ,ut semel cœptam custodiā etiā iurādo firmaret . Et hæc faciēdo euenit mihi,inquit,ut hæreditatē acquirerem in æter- nū.Nō dicitur hæreditas,nisi mortuus fuerit q hæredem instituit.Ergo mor- tuo pro me dño ,ego hæreditatem acquisiui,testimonia eius in æternū,quia te- stimonia exultatio cordis mei sunt. Testatus est em̄ mihi,quod perpetuā uitam inueniā & æternam mortē euadam. Et ego credēs iniquos odio habui,& legē tuā dilexi,atq; ideo dixi spiritibus immūdis: Declinate à me maligni,ut scruter mādata dei mei.Nota tibi quomodo scrutatum legis,& ita scrutare,dic & tu im mūdis spiritibus:Declinate à me ,ut scruter mādata dei mei . Quia ipsi tibi im- mittūt impedimētum,quādo tuam mentem intentā attēdunt. Eueniant itaque damna rerū,& diuersa aduersa uel prospera . Audi angelos clamātes: Attende animā tuā Loth,ne prospexeris retro. Age quod agis , qa quod reuocaris trāsi- ris,si stare uolueris. Noli ergo occupationibus,quæ te à scrutatione sancta reuo cāt acquiescere,sed clama cū propheta ad deum, Adiuua me dñe,& saluus ero, & meditabor in tuis iustificationibus semp,id est, die & nocte,ut in primo psal mo promissum est: Quoniā spreuisti,inquit, omnes q descendūt à iusticijs tu- is.Iniusta em̄ cogitatio eorū. Propter hoc ait,præuaricātes reputaui omnes pec catores terræ,quia legem tuā dilexi. Verū quia cōcupiscit caro aduersus spiritū, ut infigas timori tuo carnes meas exoro . A iudicijs em̄ tuis timui,nisi enim si- xæ fuerint carnes meæ timori dei,risus nobis nascitur,& dei iudicium nō time- mus. Et dum nō timemus dominum,inimicis ac persequētibus tradimur. Vn- de his adiecit: Feci,inquit,iudicium & iusticiā,nō tradas me persequētibus me. Quod iudicium,quā eius iusticiā expone nobis: Caro,inquit,mea domina uo lebat fieri animæ,ego eā maceraui & seruituti redegi . Ecce iudicium,iusticiam uero feci,animæ tradidi dominatū sup eam , quia per carnem calumniabantur mihi superbi. Elige quæso te dñe,elige seruū,id est,totum mundū,elige cū in bo no,id est, in Christo. Nō calumniētur ei superbi,id est, immūdi spiritus, q tenēt chirographū peccati. Veni dñe & dele illud,excludēs inimicitias superborum. Oculi em̄ mei defecerunt in salutari tuo . Expectās semp attēdet, ut uenientem aspiciat,quo orāte dicit: Oculi mei defecerūt in expectatione eius. Fac quæso cū seruo tuo ,id est, cū seculo tuo secundum misericordiā tuā,& iustificationes tu- as doce me. Tēpus est ut uenias, pdissipata est ab iniquis lex tua,id est, à Iudæ- is , qui eā accipientes dissipauerunt eā, sua præcepta, sicut arguit dñs ,statuen- tes,& traditiones hominū custodiētes ,legem uero dei cōtēnebāt . Dissipaue- runt iniqui legem tuā,nullus credit,oēs declinauerunt. Veni domine,qa tēpus faciendi misericordiā,conclude omnia in incredulitate,ut omnibus miserearis. Memor esto q legis,quia uocē diximus hic agi omniū prophetarū,qui & præ- conia sua uoluerūt ad effectū adduci per aduentū dñi , & humano generi sub- uenire. Hic ergo,id est, prophetarū & sanctorum chorus loquitur : Dilexi,inqt, mādata tua sup aurū & topazion,id est, super aurum & lapidē preciosum . Sic repetijt in centesimo octauo decimo , sicut in octauo decimo iā prædixit : Et propterea, inquit,ad omnia mādata tua dirigebar . Et omnem uiā iniquā odio habui,qa mirabilia testimonia tua. Pinge pinge ante oculos tuos q hæc cātas alij quas fabricas. Quales? Illas quas mirabātur Apostoli,pinge templa,pinge ther mas,pinge fora & mœnia in uertice excelso surgentia. Et dū ista cōsideras , me-

men

mẽto casulæ cuiuscũq; ex frondiũ septo cõtextæ. Nunqd non tanto illa tibi erit despectior, quãto ista mirabilia stupueris. Ergo is quicũq; legẽ dei rationẽ habere uult, totũ quasi uilem casulã despicit mundũ, & sola mirabilia habẽs testimonia eius, ideo scrutatur ea anima eius, cũq; declaratio sermonũ eius in reb⁹ æternis illuminauerit eũ, & paruulis cõsiderationibus eius magnũ tribuerit intellectũ, apperiet os suũ in laudib⁹ dei, & attrahit spiritũ, id est, suspirijs occupatur, qa mãdata dei desiderat, & incipit sic desiderare, ut præ desiderio non dormiat, atq; escã potũq; sibi ac læticiam subtrahens, præ desiderio sui pectoris clamet: Aspice me & miserere mei secundũ iudiciũ diligentiũ nomen tuũ, hæc totius humani generis oratio funditur. Vñ & sequtur: Gressus meos dirige secundũ uerbũ tuũ & uiuam, qui gressus meos in tortũ misit p Adã, & mortẽ inueni. Tu ueni dñe, & per te gressus meos dirige secundum uerbum tuũ, quod ille præuaricatus est, & uitã inueniã per te, quã per illũ amisi. Expecto dñe ueni, & non cõfundas me ab expectatione mea. Si eñ ueneris, non dominabitur mei oĩs iniquitas, scilicet dæmonũ. Nã increduli homines credentes calũniantur, dicentes: Quid negatis deos gentiũ, & uirginis filiũ expectatis, quãdo habet uirgo in utero concipere, & parere uobis Emanuẽlẽ. Veni ergo dñe & redime me à calũnijs hominũ, & custodiã tua mãdata, non hominũ. Cũ faciẽ tuã illuminaueris super seruũ tuum, id est, super seculũ tuum. Tũc doces nos per filium tuũ iustificationes tuas. Consideremus nũc summũ gradũ orationis. Summus gradus enim orationis est, quando in oratione positus, preces simul & lachrymas fundis. Impossibile eñ est, ut nõ oculi tui peccatũ incurrerint. Omne eñ quod in mũdo est, ut ait Apostolus, cõcupiscentia oculorũ est, & ambitio seculi, quæ nõ est à patre. Dic ergo cũ propheta: Exitus aquarũ deduxerũt oculi mei, qa nõ custodierunt legem tuã. Dixi equidẽ misericordiã tuã, & spes mea omnis in ipsa est. Sed quid faciã, quia scio, qa iustus es dñe, & rectum iudiciũ tuum. Et mãdasti iusticiã tuã, & testimonia tua, quibus cõminaris æternũ incendiũ, & scio in loquela tua ueritatẽ nimis. Ideo ergo fundũt oculi aquas, quæ abluãt ploran do, quod cõcupiscendo polluerunt. Zelor tamen mundũ tuũ ab idolis, qa gaudent super eũ inimici tui, & ita hinc inde bacchãtur, ut obliti sint uerba tua, ipsi inimici generis humani. Sciũt eñ & intelligunt uoces prophetarum, in quibus uerba tua pollicẽtur nostri redemptoris aduentũ. Sed tãtum moraris domine, ut obliti sint uerba ipsa promissionis huius inimici mei. Porrò aũt ignitũ est eloquium tuũ uehemẽter, ignitum est amatoriũ, excludẽs amores mortiferos & uitæ æternæ amores includẽs. Adiecit postq; ignitũ dixerat: Et seruus tuus, inqt, dilexit illud, adulescẽtior ego sum, & contẽptus ijs, qui pugnãt aduersũ me, mundo omni seniores sunt, & omnibus uetustis seculis antiquiores esse noscũtur. His ergo adolescentior pro cõtempto habeor, dum iustificationes tuas exquiro. Iusticia eñ tua certus sum, quod iusticia sit i æternũ. Et scio qa lex tua ueritas sit, & ideo me tribulatio & angustiæ inuenerunt. Quia mãdata tua meditatio mea est. Non eñ faciunt tribulatiões & angustias dæmones, nisi his q̃ maxime qui mãdata domini meditãtur: Et ideo clamaui, inquit, in toto corde meo, exaudi me dñe, iustificationes tuas exquiram. Ita meos mores in tuo amore dispone, ut nihil de hoc mundo quærã, sed solas tuas iustificatiões exquirã. Præueni eñ in maturitate & exclamaui: Fui puer, postea adolescens, itemq; iuuenes, nunc ecce iã senui, & uitæ meæ finẽ attendens, in hac maturitate positus clamo, & præueniunt oculi mei ad te diluculo, id est, antequã alius te orare incipiat. Lucem ipsam diei uenientẽ præueniunt ad te oculi mei, ut uocem meã audias secundũ magnam misericordiam tuã, quia propè sunt qui persequuntur me. Iniquitates mihi propè sunt qui à lege tua lõge facti sunt, id est, dæmo-

nes in idolis,& ſpiritus immũdi in cogitationibus malis. Hij appropinquauerũt perſequẽtes me, putãtes te adhuc lõge eſſe, tu aũt propè es dñe,& omnia mã data tua,quibus mandaſti, tuũ expectandũ aduentũ,omnia mãdata tua ueri-tas. Ab inicio cognoui de teſtimonijs tuis, quia ſic firma ſunt promiſſa tua, ut in æternũ fundaueris ea. Vide ergo humilitatẽ meã, Chorus ſanctorũ pro mũ-do uniuerſo exorat. Vide humilitatẽ meã & eripe me, quia legẽ tuã non ſum oblitus,promiſſam ſalutẽ aduentus tui. Iudica iudiciũ meũ,& redime me pro-pter eloquium tuũ. Vt uerũ illud uniuerſis nõ credentibus manifeſtes,propter eloquiũ tuum eripe me. Lõge eſt à peccatoribus ſalus,ſiue qui uenturũ nõ cre-dũt,ſeu qui iam ueniſſe nõ credũt. Lõge eſt utiq; ſalus ab eis,quia iuſticias tuas nõ exquiſierũt. Tuæ aũt miſerationes multæ ſunt dñe,cũ non requirẽtes te re-quiris, cũ contẽptores tuos exaudis. Quia ergo illis miſericordiã exhibes,qui teſtimonia tua nõ exquiſierũt,quãto magis & mihi miſerere, qui à teſtimonijs tuis nõ declinaui. Hoc, ut ſæpe diximus, chorus ſanctorũ omniũ proteſtatur, q & adiecit: Vidi nõ ſeruãtes pactum,& tabeſcebã,quia iuſticias tuas nõ custo-dierũt,quomodo diſtabuit Moyſes in populo præuaricatore,quomodo Fine-es,quomodo Thaleb filius Iephanæ,quomodo Ieſub Naue filius, quomodo Samuẽl in Saule. Omnis ergo chorus ſanctorum ante aductum domini,ui-dens non ſeruantes pactum tabeſcebat,& dicebat domino: Vide quia dilexi le-gem tuã,in tua miſericordia uiuifica me. Hoc autẽ quod diximus ſæpenumero ſanctorũ, ab Abel uſq; ad Mariam & Ioſeph, omnes quidẽ in lege ueteri pla-cuerunt,uſq; ad Abraham legẽ naturæ ſeruãtes,ab Abraham uſq; ad Moyſen, legẽ naturæ & circũciſionis, a Moyſen uſq; ad Moyſen dñm Ieſum Chriſtum legẽ naturæ,circunciſionis & legis, oẽs hij iã tũc ex ſemetipſis fundamentũ ec-cleſiæ cõſtruẽbant, cuius dedicatorẽ & adimpletorẽ dñm expectabãt,q cõple-ret quod iurauerat ſeruo ſuo Abrahæ,quod in ſemine eius hæreditaret omnes gẽtes. Hic chorus omniũ ſanctorũ, iã dei filiũ ex ore patris didicerat natũ,ut e-uidẽter diceret patri: Principiũ uerborũ tuorũ ueritas. Quid min⁹ hic quã euã gelia declarauit. In his ergo iã tũc Chriſtus cũ patre & ſpiritu ſancto regnabat. Nõ ẽm poterat fieri,ut cuperẽt eũ & confiteretur eũ,niſi mẽtis ſuæ oculis eius pulchritudinem aſpexiſſent. In ipſis ergo iã eccleſia Chriſti,ita quæ ſunt futura præloquitur,ut præterita enarrare uideatur: Principes,inqt,perſecuti ſunt me gratis,ſed contẽpta pſecutione eorũ,à uerbis tuis formidauit cor meũ. Eis ſcili-cet uerbis qbus dixiſti: Nolite timere q occidũt corpus, ſed eũ qui põt corpus & animã pdere in gehennã. Habẽs ergo in uerbis tuis timorẽ & læticiã,ſicut q inuenit ſpolia multa. Tẽpore quo iniquitatẽ odio habui,id eſt, idolis ſacrifica-re contẽpſi,& uidẽs iniquitatẽ abominatus ſum,ita ut ſupplicijs diuerſis mace-ratus excederẽ. Tũc utiq; ſepties in die laudẽ dixi tibi,cũ in ſeptiformi ſpiritu ſeptem eccleſijs textũ ſuperioris fabricæ extruebã. Sicut ẽm diximus in ueteri-bus ſanctis Chriſtũ in fundamẽto eccleſiæ operatũ,ita in muribus nouis operã-tũ,p quos unius eiuſdẽq; fundamenti,uſq; ad finẽ ſeculi arces exurgũt. In qbus pax multa diligẽtibus nomen tuũ dñe, & nõ eſt in illis ſcandalũ. In quibus ex-pectatur ſalus tua domine,& mandata tua cuſtodiuntur, In quibus intrat po-ſtulatio noſtra in conſpectu tuo domine, & ſecundum uerbum tuum liberas nos. In quibus eructuant labia noſtra hymnum,cum docemur iuſtificationes tuas. In quibus pronunciat lingua noſtra eloquia tua,& docetur quod omnia mandata tua ſint æquitas. In quibus manus tuæ,illæ quæ in cruce fixæ fuerũt, ipſæ ſaluos nos faciunt,ſi mãdata tua diligimus,& concupiſcimus ſalutare tuũ, & lex tua meditatio noſtra eſt, Credentes quod etiã corpore noſtro uiuet ani-

ma no-

ma noſtra, & laudet te, credentes quod iudicia tua adiuuent nos. Confiten-tes quod errauimus, ſicut ouis illa quæ perijt, rogantes ut requiras eam, & hu-meris imponens, gregi applices permanēti ſecundum promiſſum tuum dn̄i Ieſu Chriſte, qui regnas cū patre, & ſpiritu ſancto p̄ omnia ſecula ſeculorū A.

Canticum graduum. CXIX.

AD dominū cū tribularer clamaui, & exaudiuit me. Dn̄e libera animā meā à labijs iniquis, & à lingua doloſa. Quid detur tibi aut quid apponatur tibi, ad linguam doloſam. Sagittæ potentis acutæ, cū carbonibus deſolatorijs. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitātibus cedar, multū incola fuit anima mea. Cū hijs qui oderunt pacem erā pacificus, cum loquebar illis impugnabant me gratis.

CAntica graduū, cantica aſcenſionū ſunt. Veluti ſi alicui qui in foueā ceciderit, ponatur ſcala, ut inde aſcendēdi capiat facultatē. In fouea itaq; captiuitatis cū populus Iſraëliticus deueniſſet, cū tribularetur clamauit ad dominū, & exauditus eſt, unde & plorat, dicēs: Heu me, q̄a peregrinatio mea longa facta eſt. Et adiecit: Habitaui cū habitātibus cedar. Vnus ex filijs Iſraël fuit qui obtinuit ſolitudinē in regione oriētis quæ à deſerto Palæſtinæ uſq; ad terras p̄ſarū extenditur, in qua parte nūc Sarraceni habitant, quorū pater Cedar filius Iſmaël eſſe repperietur lectione Geneſeos: Hij odiētes pacem eo uſq; probantur, ut nunq̄ cū gente aliqua fœdus inierint pacis, ex quo orti ſunt uſq; ad præſentē diē. Quā gentē ego dæmonibus cōparans, ad meū captiuū accedo fugiensq; moras hiſtoricæ narrationis. Et q̄ cecidi in peccati foueā, iſtū pſalmū expono, dico ei, tribulare, quia male lætatus es. Et cū tribulantem te fecerit pœnitētia, clama ad dominū credens quod te exaudiat, dic ei: Libera animā meam à labijs iniq̄s, & à lingua doloſa, dicūt ei dæmones: Et cū in cloaca deiecerim peccatorū, interim modo differto clamorē. Reſtat tibi tempus quo poſſis aſcendere. Hos populos idcirco ſemināt, ut qui eos audierit, dū ſperat expiret. Hijs labijs doloſis, & huic linguæ nequiſſimæ præpara ſagittas potentes, orationibus temperatas, & ieiunijs acutas, cū carbonibus diuino ignie ſuccenſis. Applica te ad gradū & pone aſcēſiones in corde tuo, à cōualle fletus ad montē refugij. Et non ſolū tu ipſe moras nō innéctas, ſed illatas excogita. Et flebili uoce te moratū in peccatis inter ſuſpiria ingemiſce. Heu me, q̄a incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cū habitātibus cedar. Cū hijs habitaui q̄ mecū uerbo dei, ne pacē facerē perſuadebāt, ibi multū incola fuit anima mea. Benè poſuit animā Carocēm quia de terra eſt, ubicūq; fuerit, in terra ſua eſt. Ego tamen, licet cū his q̄ oderant pacē conſiſterē, cū uerbo tn̄ dei eram pacificus. Et cum loquebar illis, quod uellē ad gradum aſcēſionis accedere, illi expugnabant me gratis. Mox enim ut cœperit peccator ad pœnitentiam cōuolare, & à fouea mortis ad uitæ ſupernæ montē conſcēdere, expugnationes dæmonū quod ſit paſſurus, agnoſcat, ſi credit ſibi uere à dei ſapientia dictū: Cum acceſſeris ad ſeruitutē dei, ſta in timore & tremore, & præpara animā tuā ad tētationē. Quod ſciens dn̄s, in eo ſermonem noſtrum orationis noſtræ incluſit, ut clamemus, ne nos patiatur induci in tētationem, ſed liberet nos à malo, qui regnat in ſecula ſeculorum Amen.

Canticum graduum. CXX.

LEuaui oculos meos in montes, unde ueniat auxilium mihi. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terrā. Non

det in commotionem pedem tuum, neque dormiet qui custodit te.

Ecce non dormitabit neq; dormiet, qui custodit Israël. Dominus custodit te dominus protectio tua, super manũ dexterã tuam. Per diem sol nõ uret te, neq; luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuã dominus. Dñs custodiat introitum tuũ & exitũ tuum, ex hoc nunc & usq; in seculum.

CEnteriori uicesiori psalmi ascẽsus patet. Leua oculos tuos ad mõtes. Quid moraris in cõuallibus? Crede quia si leuaueris oculos tuos ad montes, euades mortẽ & uitam inuenies. Si tamen leuaueris oculos ad montes, & tuleris eos à *cõparatione eorũ de quibus dictũ est: Oculos suos statuerũt declinare in terram, id est, statuerũt deorsum terrena despicere, terrã diligere. Nobis aũt clamat Apostolus: quæ sursum sũt quærite, quæ sursum sunt sapite. Et sacerdotalis uox ad pcipiẽda mysteria nobis omnibus clamat: sursum cor. Noli ergo timere, nõ tuis uiribus derelinqueris, si ascẽdere cogitaueris, ueniet tibi auxiliũ à dño, qui fecit cœlũ & terrã, tu tantũ non des in cõmotionem pedẽ tuũ, id est, nõ uolo, nolo ascendẽdi consiliũ sumas, sed incũctanter ascẽde. Quia non dormit q custodit te: Ipse etiã protectio tua erit super manũ dexterã tuam. id est, porriget tibi manum ascendere cupienti, præstabit tibi ut nõ uraris à sole per diẽ, præstabit tibi, ut lux solis nõ tibi concupiscẽtiæ ignẽ exagitet, neq; uraris stimulo. Si eñ ex animo ad auxiliũ dei cõuolaueris, ipse custodit te ab omni malo, & corpus tuũ custodit, custodit etiã & animã tuã dñs. Ipse custodit introitũ tuũ ad pœnitentiã, & exitũ tuũ de corpore ex hoc, id est, ex hoc die quo ex fide cõuerteris. Ipse iã custodit te dñs Iesus Christus, q regnat i secula sclorũ A.

Aliàs contemplatione.

Canticum graduum. CXXI.

LAetatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum domini ibimus. Stãtes erant pedes nostri, in atrijs tuis Hierusalem. Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Illuc eñ ascẽderunt tribus tribus domini, testimoniũ Israël ad confitendũ nomini dñi. Quia illic sederũt sedes in iudicio, sedes super domũ Dauid. Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalẽ, & abundantia diligentibus te. Fiat pax in uirtute tua, & abũdantia in turribus tuis. Propter fratres meos & pximos meos, loquebar pacẽ de te. Propter domũ dñi dei nostri, quæsiui bona tibi.

SEcundũ gradũ ascendisti, accede ad tertiũ. Bona tibi in isto gradu promissa sunt, si credis, sume psalmũ & exprime cãticũ. Tũc te scimus credidisse, si lætatus fueris, in his quæ dicta sunt tibi. Et relinquens conuersationem peccantiũ, in domũ dñi ieris, & ibi stãtes fuerint pedes tui in atrijs Hierusalẽ, ubi ædificatio in muris ciuitatis futuræ extruitur. Ad quã ascẽderunt tribus domini in testimoniũ Israël. Tribus domini duodecim Apostoli cognoscuntur, qui priores ascenderũt hos mõtes ad confitendũ nomini domini Iesu Christi, & ibi sederũt sedes in iudicio, sedes super domũ Dauid. Rogantes quæ ad pacem sunt Hierusalem, & abundantia diligentibus te, id est, te diligentibus Hierusalem. Ibi enim confirmata est pax Christi, quæ in toto mundo diffusa est. Ibi eis dictum est: Pacem meã do uobis, ipsi ciuitati dicit dñs Iesus Christus, propter

fratres

fratres meos & proximos meos: Qui sunt fratres, inquit, mei & proximi mei, nisi isti, inquit, qui faciunt uoluntatem patris mei. Propter ipsos ergo loquar pacem de te, promittam in cœlis ubi uere ædificaris ut ciuitas, promittā quod sit mihi participatio in idipsum. Et mecum in ea regnabunt fratres mei & proximi mei. Propter domū etenim dei mei quæsiui tibi bona Bona æterna, ut ciues tui tecum non tēporaliter, sed perpetualiter regnent. Ipsi gloria qui ista repromisit quicq; regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Canticum graduum, CXXII.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi seruorū in manibus dominorū suorū. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dn̄m deū nostrum donec misereatur nostri. Miserere nostri domine miserere nostri, qa multum repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra, opprobrium abundantibus & despectio superbis.

PAulatim à montibus pertingamus cœlos. Nam si iam leuauimus oculos ad montes, & lætati sumus in omnibus quæ dicta sunt nobis. Leuemus nunc oculos nostros ad cœlos, imò ad eum qui habitat in cœlis. Ideo enī ascensionū cantica decantamus, ut paulatim à peccatorum foueis ascendamus. Recordemur nos seruos, quia creati ab eo sumus. Seruos, qa creati & redēpti probamur. Et sicut oculi seruorū ad dominum, aut sicut oculi ancillæ ad dominam, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. Verum quia in opprobrio iacemus dæmonum superborū, & uolentibus nobis euadere crimina, uicia & peccata, nostr a opera aduersantur. Ideo rogamus miserere nostri domine, miserere nostri, Quia multum repleta est anima nostra opprobrio, abundantiū eorum qui in malicia exabundant. Et despectiones nobis superborum exagitant, quibus necessitatibus tuam credimus solam misericordiam subuenire, qui regnas in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXIII.

NIsi quia dominus erat in nobis dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis. Cum exurgerent homines in nos forte uiuos deglutissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. Torrentem pertransiuit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilē. Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cœlum & terram.

QVicquid martyribus in persecutionibus fecerūt homines increduli, hoc nobis, si tn̄ exhibemus deo seruitiū in suis tētationibus, inuisibiles faciūt inimici. Cū ergo illorū uisibiles legeris, pugnas tuas inuisibiles cogita. Et ita tu aio cōtradicito spiritui, quod iniustū est suggerēti, sicut illi homini sacrificiū persuadēti. Vnde illi uicerūt, inde uince. Illorū uictoria mors fuit, tua uictoria uita sit, & psuasio ibi & uis opata est, pone quod & tecū sic agatur, & psuasio tecū & uiolentia præliantur, quanq; sola psuasio tecū agat ô magister Christianissime.

Si

Si enim iusto iudicio mecum loqueris,soli persuasioni fateberis repugnare,sed concedo & persuasionem tecum & uiolentiam dæmonum conluctari. Habes unde uincere parata sunt adminicula,incipe præliari dominus tecum.Imò dominus in te sicut in illis fuit,qui post uictoriam istum psalmum domino cecinerunt,dicentes:Nisi quod dominus erat in nobis, dicat nunc Israël,nisi quia dominus erat in nobis. Dum insurgerēt homines in nos,forte uiuos deglutissent nos. Dū irasceretur animus corū aduersum nos. Quare nō irascētur? Cur illi suis contradictionibus repugnabant,& nō timebant minantes,cedentes,torquentes, & ipsam uitā multis & exquisitis supplicijs auferentes. Pone quod & tecū sic agatur, Ferio ungulam cordis,ferio mentis iniurias,non consentio clama. Illi enim offerunt opportunitatem peccandi, suauitatem alloquij, elegantiā mulieris,occasiones lucrorum, pietatem actionis carnalis. Pium est ut iudicem uideas,ut causam defendas,ut libellum porrigas,preces effundas,interim prādeas,hodie lætus dies sit,hac nocte non sunt uigiliæ, & cætera quibus inermis efficitur prælíator. Noli credere,seduceris:experto crede quod loquitur,ora,uigila,clama,tene propositum,martyrum pedissequum profiteris. Clama ad singula,non consentio, & erit dominus tecum, per quem anima tua eripitur de laqueo uenantium,ut cum sanctis suauiter psallas:Laqueus cōtritus est,& nos liberati sumus: Adiutorium nostrum in nomine domini,qui fecit cœlum & terram,ipsi gloria qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXIIII.

Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem. Montes in circuitu eius,& dominus in circuitu populi sui, ex hoc nūc & usq; in seculum. Quia non relinquet dominus uirgam peccatorū super sortem iustorum,ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Benefac domine bonis & rectis corde. Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem,pax super Israël.

Qui confidit in imperatorem,militet in circuitu eius:qui confidit in potestatibus mundi,apparitores in tuitione eius:qui confidit in facultatibus suis,nummi in manu eius. Qui confidit autē in domino,montes sunt in circuitu eius,qui sic confidit sicut mons Sion,qui secundum legem dei:De Sion enim procedit lex. Ergo qui catholicam fidem tenens, confidit non commouebitur in æternum,nulla secta,nulla hæresis,nullus disputator eum à recti tenore detorquet,mōtes sunt in circuitu eius, Et dominus in circuitu populi sui, hoc est,testimonia scripturarum sanctarū in circuitu eius, pro defensione simplicis populi,quē Christus suo sanguine comparauit. Ipse dominus in circuitu populi sui ex hoc tempore,quo pro eis passus est,ut ipse ait: Vsq; ad consummationem seculi,ipse non derelinquet uirgam hæreticorum, super sortem catholicorum. Egreditur enim uirga legis nostræ de manu legislatoris,& effecta draco deuorauit uirgam eorum,ut non extendant orthodoxi ad hæresem uanam sanctas manus suas,id est,opera sua hæreticis nō extendant. Verum quia sunt aliqui quorū cor illi peruertunt,sanctus spiritus pro rectis corde orat. Declinantes autem in anathematis obligationem adducet in diem iudicij cum operantibus iniquitatem. Sit pax in Israël per dominū nostrum Iesum Christum

ftum,qui regnat in unitate deitatis cum patre & spiritu sancto,per uniuersa se/
cula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXV.

IN conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes, ma/gnificauit dominus facere cum eis. Magnificauit dominus facere no biscum,facti sumus lætantes. Conuertere domine captiuitatem no/stram,sicut torrens in austro. Qui seminant in lachrymis,in exulta/tione metent. Euntes ibant & flebant,mittentes semina sua. Veni entes autem uenient cum exultatione portantes manipulos suos.

CAntica graduum sunt portæ cœli patentis. Iacob requiescens,uidet in uisi one sua dominum super caput,cœlis patentibus accubantem,cuius supe riora in cœlum incũbunt,per quæ respicit dominus, inferiora in terra sunt ubi dormiuit homo. Quid istı⁹ scalæ ascẽsus ad dominũ ducit: Benefac domine bo nis & rectis corde. A adierũt enim sibi à sacerdotibus clamari,sursum cor, & di xerunt deo: At te leuaui oculos meos qui habitas in cœlo,ascendite, quia bene/facit dominus bonis & rectis corde. Declinantes autẽ & discedentes à deo ad/ducit in obligationem,& deputat cum operantibus iniquitatem. Surge Israël, qui dormisti euigila. Vngue lapidem angularẽ oleo lætitiæ,pax tecum. Filij eñi tui de captiuitate liberati per Christum, istum canticum graduum cecinerunt, dicentes: In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut conso/lati. Gradatim à tribulatione primi cantici ad gaudium ascẽdimus,& qui ibi se minauimus lachrymas,hic gaudia metemus,& qui ibi captiui gemebamus, di/centes: Heu me quid incolatus meus prolõgatus est,hic repletur gaudio os no strum,& lingua nostra exultatione. Ecce enim dicunt inter gentes: Magnifica/uit dominus facere cum illis,magnificauit dominus facere nobiscũ, facti sumus lætantes. Memores esse debemus,quia diximus ædificationis nostræ applicare omnia,quæ mystico tractu,aut ad dominum ducunt,aut ad eius martyres tra/hũt. Notum est enim omnibus sanctis ista competere. Ad nos uero ab eorum passione riuum ducentes,captiuitatem nostram per pœnitentiam euasisse gra/tulemur,credentes quod magnificet dominus facere nobiscum. Et unde nos ei exhibuimus flentes atq; tristantes,inde nos faciat ipse lætantes atq; gaudentes. Si enim lachrymas seminauimus pœnitentiæ,fœcũda sine dubio messis nobis indulgentiæ orietur,ex qua exeuntes de corpore,uenientes ad dominum in ex ultatione,Erimus cum sanctis portantes manipulos nostros. Nam ubi illi gau/debũt coronati,nos exultabimus liberati,per dominum nostrum Iesum Chri/stum,qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

NIsi dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt qui ædificant eam. Nisi dominus custodierit ciuitatem,fru stra uigilat,qui custodit eam. Vanum est uobis ante lucẽ surgere,surgite postq̃ sederitis qui manducatis panem doloris. Cũ dederit dilectis suis somnũ ecce hæreditas domini,filij merces fructus

uentris. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filij excussorum. Beatus uir qui impleuit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum lo/quetur inimicis suis in porta.

MVlti istius psalmi male explanantes principia, ocium prædicant pro la/bore. Aiūt nāq; casso certamine sanctis homines studijs occupari. Sed & uana spe suis aliquid hominem nisibus impetrare, & ex medicamēto uulnus faciūt, hoc modo dicentes: Nisi dominus ædificauerit, in uanum ædificas. Nisi dominus custodierit, in uanū uigilas. Poteram laciniosa disputatione ædifica/tionis huius, & fundamenta & parietes & tecta & mœnia demōstrare, sed alio proposito res agitur. Egimus em̄ ab initio, ut breuiter strictimq; loqueremur, tamē parumper circumeo, & cito ad te redeam qui psalmū expectas. Ab initio seculi quicūq; sancte uixerunt, ciuitatem domino construxerunt. Siquidem ci/uitatis futuræ mœnia sancti erūt. Aedificauit Abel, Enoch, Noë, Abrahā, Isaac Iacob, Ioseph, Moyses, Iesu Naue, & omnes sancti ædificauerunt domum, & custodierunt ciuitatem. Sed nisi dominus, id est, dei filius ueniens ædificasset omnia q̄ illi ædificauerāt (Probata est uox eius, dicentis: Non ueni destruere, sed adimplere) Si ergo illis fundamēta mittētibus, & parietes ædificantibus nō uenisset, q tecta construeret, & omnia intus ornaret, illi in uanum laborauerant ædificantes domū. Deniq; hodie synagoga ideo uana est, quia ædificia parietū habet, & tectum non habet, & in protectione dei cœli non cōmoratur. Habet parietes quos ædificauerunt sancti, sed tectum non habet, quod Christus exple uit. Habent limen, sed in limine agni sanguinem non habent. Dum cœperit pluere super peccatores laqueum ignis & sulphuris, isti sine tecto patent hu/ic pluuiæ. Dum cœperit angelus percutere primitias, isti sine sanguine agni per cussorem angelum non euadunt. Quid ergo ædificatis Iudæi? Quid hæretici uigilatis? Sine causa hæc facitis, quia uobiscū nec ædificat, nec uigilat dominus. Vos autem orthodoxi Christū in incorruptione amantes, nolite timere, securi ædificate, quia uobiscum ædificat dominus. Dei enim estis ædificatio, dei cultu ra estis. uigilate, quia non solum uobiscū uigilat, sed & dormiētes excitat, dicēs: Vigilate mecū, uigilate & orate, ne intretis in temptationem. Tale est quale si di cat in uanum uigilaretis, si ego non uigilarem uobiscum. Nunc autem satis ini/quū est, ut me uigilāte uobiscū, uos somno occupemini. Vnde & Apostolus cla mat: Aedificate alterutrum. Vana ergo esset ædificatio, si dn̄s nō ædificaret. Va næ uigiliæ, si dominus non custodiret, dn̄s custodit, & uanæ nō sunt. In uanum est uobis ante lucē surgere, id est, lux Christus est, & uos qui ante eum surgitis, uanū est uobis ante eum surgere, qui manducatis panē doloris. Nisi enim ille ue nerit qui panem gaudij tribuat, uos in uanum surrexistis. Quādo autē ueniet? Cū dederit, inquit, dilectis suis somnū, hoc est, tunc ueniet, quando isti qui nūc sancti sunt, somnū pacis acceperint. Vt quid ueniet? Vt in resurrectiōe hæredi tas dn̄i demonstraretur, in qua oēs filij dei accipiunt hæreditatem, si tamen filij uentris eius fuerint, id est, si in fonte catholicæ fidei fuerint baptizati. Vbi est uē ter ecclesiæ, qui illi filios parit, qui sicut sagitta de manu potentis excussa, sic uul/nerant inimicum, quando implent desiderium suum in bonis, ut non confundā tur dum exeunt de corpore. Tunc enim inueniunt inimicos suos in porta, cum egrediuntur corpus in quo diabolū superarunt. Notandum tn̄ est, quia in titu/lo sic habet, canticum ascensus domus Salomonis, ut historicum sensum tenas, tu hodie dictum tunc Salomoni: O prudentissime Salomon, fabricas quidem

domū

domum deo,sed nisi dominus ædificauerit domum, sicut ipse dixisti,quia ædificat sapientia sibi domum,& ponet columnas septem.Nisi ergo ipse qui sapiẽtia dicitur,ædificauerit domum,tu in uanum laborasti. Nam in domum quam ædificasti,lapis super lapidem non relinquetur.Domus autẽ quam ædificat dominus, ascendit in cœlos,& in ea gloriabitur rex dñs in secula seculorũ Amen.

Canticum graduum. CXXVII.

BEati omnes qui timent dominum,qui ambulãt in uijs eius. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo,qui timet dominum. Benedicat tibi dominus ex Sion,& uideas bona Hierusalẽ omnibus diebus uitæ tuæ. Et uideas filios filiorum tuorum pacem super Israel.

NIhil ualet si timeas dominum,quia & dæmones eum timent.Sed beatus eris si sic timeas dominum,ut ambules uiam eius. Si enim ambulaueris in uiam eius,id est,in fidem catholicam,ibi labores fructuum tuorum manducabis,carnem filij hominis,ut habens uitam manentem in te,beatus sis,& bene tibi erit.Tunc uxor tua,id est,caro tua,sicut uitis abundat in lateribus domus tuæ.tunc,inquã,quomodo uitis profert botryones,ita ex actibus corporis tui proficiunt filij tui,& te sicut uite proficiente in sanguine Christi.Illi sicut nouellæ oliuarum proficiunt in circuitu mensæ tuæ,ubicunq; conuiuium illis uerbi dei exhibueris. Sic enim benedicet omnis homo qui timet dominũ,id est, qui sic egerit,sic benedicetur,ut dicatur ei ab spiritu sancto:Benedicat te dominus ex Sion,id est,ex ecclesia sua,& uideas bona Hierusalẽ omnibus diebus uitæ tuæ. Et sicut tu deo filios genuisti,ita filij tui generent,ut uideas in conspectu domini filios filiorum tuorum,cum acceperit pacem Israel,cũ accepit * tempus hoc belli & uenerit tempus pacis,gloria æterno,qui regnat in secula seculorũ Amẽ.

Forte* abscesserit.

Canticum graduum. CXXVIII.

SAepe expugnauerunt me à iuuẽtute mea,dicat nunc Israel. Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea,etenim nõ potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores,prolongauerunt iniquitatem suam. Dominus iustus concidet ceruices peccatorum,confundantur & conuertãtur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut fœnum tectorũ,quod priusquã euellatur exaruit. De quo non impleuit manum suam qui metet, & sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui præteribant, benedictio domini super uos,benediximus uobis in nomine domini.

NOn patitur pugnam,nisi in iuuentute positus.Tu ergo qui te secũdũ explanationem nominis Israel, uidere incipis deum per mundiciam cordis,pugnas necesse est ut dæmonũ patiaris.Sed securus esto,quia sic pro te dominus pugnat,ut concidat ceruices eorum,si tamen tu non cessaueris præliari, ut possis dicere:Nõ potuerunt mihi,licet super dorsum meũ fabricauerunt peccatores,id est,licet pondera grauia tribulationum super me ponentes,incuruauerint

uiæ tuæ ueritas. Inicio cognoui de testimonijs tuis, quia in æternum fundasti ea.

VIde humilitatē meam & eripe me, quia legē tuā non sum oblitus. Iudica iudiciū meū & redime me, propter eloquiū tuū uiuifica me. Longe à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas nō exquisierūt. Misericordiæ tuæ multæ dn̄e, secundū iudiciū tuū uiuifica me. Multi qui persequūtur me & tribulant me, à testimonijs tuis nō declinaui. Vidi præuaricātes & tabescā, qa eloquia tua nō custodierūt. Vide qm̄ mādata tua dilexi dn̄e, in misericordia tua uiuifica me. Principiū uerborū tuorū ueritas in æternū oīa iudicia iustitiæ (tuæ.

PRincipes persecuti sūt me gratis, & à uerbis tuis formidauit cor meū. Lætabor ego sup eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. Iniquitatē odio habui & abominatus sum, legem aūt tuam dilexi. Septies in die laudē dixi tibi, sup iudicia iustiriæ tuæ. Pax multa diligētibus legem tuā, & non est illis scandalum. Expectabā salutare tuum domine, & mandata tua dilexi. Custodiuit anima mea testimonia tua & dilexit ea uehementer. Seruaui mandata tua & testimonia tua, quia omnes uiæ meæ in conspectu tuo.

APpropinquet deprecatio mea in cōspectu tuo dn̄e, iuxta eloquiū tuum da mihi intellectū. Intret postulatio mea in cōspectu tuo, secundū eloquiū tuū eripe me. Eructabūt labia mea hymnū, cum docueris me iustificationes tuas. Pronūciabit lingua mea eloquiū tuum, qa omnia mādata tua æquitas. Fiat manus tua ut saluet me, quoniā mandata tua elegi. Concupiui salutare tuū domine, & lex tua meditatio mea est. Viuet anima mea & laudabit te & iudicia tua adiuuabūt me. Erraui sicut ouis quæ perijt, quære seruum tuū, quia mandata tua non sum oblitus.

CVcurrit usq; ad istū uersiculū unus idē sensus, nūc incipit alius q ex ipso cursu descēdit. Inchoauit itaq; in isto sensu omne humanū genus dicens: Memor esto uerbi tui, in quo mihi recupandi spē dedisti. Hæc spes me cōsolata est, qn̄ supbi inique agebāt in me. Nūc ad hanc eandē expectationis defectū sui euenisse causatus, iterū clamat: Defecit, inqt, in salutari tuo aīa mea, & in uerbo tuo speraui, defecerūt oculi mei in eloquio tuo, dicētes. Quādo uenies, quādo restaurabis me, quādo cōsolaberis me: Quia p præuaricationē Adæ factus sū sicut uter in pruina, intus uacuus, à foris uero cōtractus. Iustificationes tamē tuas non sum oblitus. Verū quia uita hominis parua est super terra, quanti dies restāt mūdo seruo tuo, ut finiatur, quando facies de persequētibus eū iudiciū? Qui narrant idolatræ fabulationes, sed nō ut lex tua: Iniqui dæmones persequūtur eū. Adiuua eū dn̄e, ecce mūdi finis propè est, & modio minus cōsūmabitur ipse mundus in terra. Veni domine, quia ego qui in his doleo, id est, chorus omniū sanctorū, non dereliqui mādata tua. Vt secundū misericordiā tuā uiuam & custodiā testimonia oris tui. Quibus promisisti, te nobis pereūtibus

bus mittere saluatore. Certus sum em, quod in æternū permanebit uerbū tuū in cœlo. Qui licet cū hominibus uideatur, ut promisisti, de cœlo tamē nūq̄ abscedit. Sicut nec fluuius cum mare ingreditur, & circuit terras, de sinu sui fontis unq̄ est absens, Ita proculdubio uerbū tuum, cū ad nos uenerit, de sinu tuo sancte pater, nūq̄ abscedit. Quid moraris eū mittere, q huc uenies super terrā, de cœlo nūq̄ abscedit. Veniat ut liberemur repromissio, quæ mētiri nō pōt. Quia in seculū seculi ueritas tua. Fundasti terrā & permanet, & homo propter quem terrā fundasti, nō permanet. Ecce & ordinatione tua pseuerant dies, & homo, propter quē dies fecisti nō perseuerat. Ideo aūt perseuerant omnia, quoniā omnia seruiūt tibi, homo aūt non perseuerat, quoniā non sicut omnia seruit tibi. Qui statim ut à seruitio tuo recessit, tūc quando præuaricatus à sublimitate bonæ cōsciētiæ cadēs humiliatus est. Qui ideo habuit pire in ipsa humilitate sua, quoniā his perseuerantia cōcessa est, qui obtēperando recessit ab eo securitas uitæ, & sic humiliatus ut putaret se ita perire in humilitate sua, ut ultra genus humanū nō haberet statū, In ipsius nūc delectiōe dicitur deo: Tuus sum ego, saluū me fac. Veniat q saluet eū, quia spiritus immūdi expectāt, ut perdāt eum in pseuerātia idolorū. Et moras faciēte saluatore, ueniat cōsummatio seculi, sed illis expectātibus ut pereat mūdus. Ego, id est, chorus prophetarum testimonia tua intellexi. Et omni consummationi nequissimæ uidi finē, mandatū uero tuū latū est nimis. Latum, qa omnia terræ spacia occupat, & corporis & animæ fines tenet, ducet sibi sursum ad cœlos, contēnentē deponit ad inferos. Latū nimis est eius imperiū, siquidē & potētibus simul & regibus & cūctis gētibus impat. Hoc mandatū ait chorus, ut dixi sanctorū, ego nō timui, sed dilexi. Perfecta quippe dilectio foras mittit timorem. Et ita dilexi, ait, ut tota die meditatio mea esset. Videamus nūc, quid sibi euenisse referat p amorē mandati, super inimicos meos, inqt, prudentem me fecisti mandato tuo, quia in æternū mihi est. Inimicos hoc loco, & inuisibiles & uisibiles memorauit. Super omēs docentes me intellexi, quia mandata exquisiui. Nota tibi eruditissime, quia cū sapientior esset docētibus, discipuli formā gerebat. Etiā super senes intellexi, quia legē tuam nō sum oblitus. Nullus obliuionē rē naturæ existimet, cū ex uitio negligentiæ oriatur. Quia ergo ait, legē tuā nō sum oblitus. Ab omni uia mala prohibui pedes meos, ut custodiā mandata tua, id est, à malo recessi, & ita ad custodiā tuorū mandatorū accessi. Cūq̄ accessissem, à iudicijs tuis nō declinaui, quia tu legē posuisti mihi, quā ego uoluēs in ore meo, super mel habeo dulciorē. Et intelligens quanta bona mihi per dilectionem legis tuæ prouenniant, odio cœpi habere omnē uiā iniquitatis. Et sicut si lucerna in tenebris docet pedes hominis foueas aut offendicula quæ declinēt, ita ego gressibus uel pedibus cordis mei. Veluti lucernā pedibus meis, ita uerbū tuū sensibus meis. Vidēs ergo me tenebras per eā euasisse diaboli, & lucidas semitas inuenisse, iuraui atq̄ statui custodire iudicia iusticiæ tuæ. Quid est quod dicitur, iuraui: ius cōstitui, siue regulam posui, in qua statui custodire iudicia iusticiæ dei, & propter hoc humiliatus sum usq̄ quaq̄. Ita humiliatus sum, ut nō liceret mihi, nec seruum contemnentē me lædere, iniuriā passus, tacui. Et passus calumniā quieui, nō tēdēdo utiq̄, sed omnia quæ eueniūt contēnendo humiliatus sum. Non enim hoc quod statuerā custodire, custodire poterā, nisi essem humilis usq̄quaq̄, & efficerer tanq̄ purgamentū huic mundo. Verū quia mortē minantur excitātes infamiam: Dñe, ait, uiuifica me secūdum uerbū tuum, & hoc quod statui, quia uolūtario iudicio statui, nō necessitatis imperio: deprecor, ait, ut uolūtaria oris mei fac tas beneplacita dñe, & iudicia tua doceas me. Sit anima mea in manibus tuis

ſemp,& legem tuã non obliuiſcar,& hoc ſtat quod Græci canũt: Anima mea in manibus meis ſemper,ſecundũ illam ſententiã: *Si recorderis*,inquit,nouiſſima tua,in æternũ nõ peccabis. Ita iſte animam ſuã dũ in manibus ſuis habet,ſemp eam exiturã cõſiderãs, legẽ dei nõ obliuiſcitur,etiã ſi peccatores laqueos ei po ſuerint,euadet primo,qa lucernã pedibus habẽs, legem qua deteguntur laquei immundorũ,euadit. Adiecit huic bono,ut ſemel cœptam cuſtodiã etiã iurãdo firmaret. Et hæc faciẽdo euenit mihi,inquit,ut hæreditatẽ acquirerem in æter-nũ. Nõ dicitur hæreditas,niſi mortuus fuerit q hæredem inſtituit. Ergo mor-tuo pro me dño,ego hæreditatem acquiſiui,teſtimonia eius in æternũ,quia te-ſtimonia exultatio cordis mei ſunt. Teſtatus eſt eñ mihi,quod perpetuã uitam inueniã & æternam mortẽ euadam. Et ego credẽs iniquos odio habui,& legẽ tuã dilexi,atq; ideo dixi ſpiritibus immũdis: Declinate à me maligni,ut ſcruter mãdata dei mei. Nota tibi quomodo ſcrutatum legis,& ita ſcrutare,dic & tu im mũdis ſpiritibus: Declinate à me,ut ſcruter mãdata dei mei. Quia ipſi tibi im-mittũt impedimẽtum,quãdo tuam mentem intentã attẽdunt. Eueniant itaque damna rerũ,& diuerſa aduerſa uel proſpera. Audi angelos clamãtes: Attende animã tuã Loth,ne proſpexeris retro. Age quod agis, qa quod reuocaris trãſi-ris,ſi ſtare uolueris. Noli ergo occupationibus,quæ te à ſcrutatione ſancta reuo cãt acquieſcere,ſed clama cũ propheta ad deum, Adiuua me dñe,& ſaluus ero, & meditabor in tuis iuſtificationibus ſemp,id eſt,die & nocte,ut in primo pſal mo promiſſum eſt: Quoniã ſpreuiſti,inquit,omnes q deſcendũt à iuſticijs tu-is. Iniuſta eñ cogitatio eorũ. Propter hoc ait,præuaricãtes reputaui omnes pec catores terræ,quia legem tuã dilexi. Verũ quia cõcupiſcit caro aduerſus ſpiritũ, ut infigas timori tuo carnes meas exoro. A iudicijs eñ tuis timui,niſi enim fi-xæ fuerint carnes meæ timori dei,riſus nobis naſcitur,& dei iudicium nõ time-mus. Et dum nõ timemus dominum,inimicis ac perſequẽtibus tradimur. Vn-de his adiecit: Feci,inquit,iudicium & iuſticiã,nõ tradas me perſequẽtibus me. Quod iudicium,quã eius iuſticiã expone nobis: Caro,inquit,mea domina uo lebat fieri animæ,ego eã maceraui & ſeruituti redegi. Ecce iudicium,iuſticiam uero feci,animæ tradidi dominatũ ſup eam, quia per carnem calumniabantur mihi ſuperbi. Elige quæſo te dñe,elige ſeruũ,id eſt,totum mundũ,elige cũ in bo no,id eſt,in Chriſto. Nõ calumniẽtur ei ſuperbi,id eſt,immũdi ſpiritus, q tenẽt chirographũ peccati. Veni dñe & dele illud,excludẽs inimicitias ſuperborum. Oculi eñ mei defecerunt in ſalutari tuo. Expectãs ſemp attẽdet, ut uenientem aſpiciat,quo orãte dicit: Oculi mei defecerũt in expectatione eius. Fac quæſo cũ ſeruo tuo,id eſt, cũ ſeculo tuo ſecundum miſericordiã tuã,& iuſtificationes tu-as doce me. Tẽpus eſt ut uenias, pdiſſipata eſt ab iniquis lex tua,id eſt,à Iudæ-is, qui eã accipientes diſſipauerunt eã, ſua præcepta, ſicut arguit dñs,ſtatuen-tes,& traditiones hominũ cuſtodiẽtes,legem uero dei cõtẽnebãt. Diſſipaue-runt iniqui legem tuã,nullus credit,oẽs declinauerunt. Veni domine,qa tẽpus faciendi miſericordiã,conclude omnia in incredulitate,ut omnibus miſerearis. Memor eſto q legis,quia uocẽ diximus hic agi omniũ prophetarũ,qui & præ-conia ſua uoluerũt ad effectũ adduci per aduentũ dñi, & humano generi ſub-uenire. Hic ergo,id eſt,prophetarũ & ſanctorum chorus loquitur: Dilexi,inqt, mãdata tua ſup aurũ & topazion,id eſt,ſuper aurum & lapidẽ precioſum. Sic repetijt in centeſimo octauo decimo, ſicut in octauo decimo iã prædixit: Et propterea, inquit,ad omnia mãdata tua dirigebar. Et omnem uiã iniquã odio habui,qa mirabilia teſtimonia tua. Pinge pinge ante oculos tuos q hæc cãtas ali quas fabricas. Quales? Illas quas mirabãtur Apoſtoli,pinge templa,pinge ther-mas,pinge fora & mœnia in uertice excelſo ſurgentia. Et dũ iſta cõſideras,me-

men

mēto caſulæ cuiuſcūq; ex frondiū ſepto cōtextæ. Nunqd non tanto illa tibi erit deſpectior, quāto iſta mirabilia ſtupueris. Ergo is quicūq; legē dei rationē habere uult, totū quaſi uilem caſulā deſpicit mundū, & ſola mirabilia habēs teſtimonia eius, ideo ſcrutatur ea anima eius, cūq; declaratio ſermonū eius in reb⁹ æternis illuminauerit eū, & paruulis cōſiderationibus eius magnū tribuerit intellectū, apperiet os ſuū in laudib⁹ dei, & attrahit ſpiritū, id eſt, ſuſpirijs occupatur, qa mādata dei deſiderat, & incipit ſic deſiderare, ut præ deſiderio non dormiat, atq; eſcā potūq; ſibi ac læticiam ſubtrahens, præ deſiderio ſui pectoris clamet: Aſpice me & miſerere mei ſecundū iudiciū diligentiū nomen tuū, hæc totius humani generis oratio funditur. Vñ & ſeqtur: Greſſus meos dirige ſecundū uerbū tuū & uiuam, qui greſſus meos in tortū miſit p Adā, & mortē inueni. Tu ueni dñe, & per te greſſus meos dirige ſecundum uerbum tuū, quod ille præuaricatus eſt, & uitā inueniā per te, quā per illū amiſi. Expecto dñe ueni, & non cōfundas me ab expectatione mea. Si em̄ ueneris, non dominabitur mei oīs iniquitas, ſcilicet dæmonū. Nā increduli homines credentes calūniantur, dicentes: Quid negatis deos gentiū, & uirginis filiū expectatis, quādo habet uirgo in utero concipere, & parere uobis Emanuēlē. Veni ergo dñe & redime me à calūnijs hominū, & cuſtodiā tua mādata, non hominū. Cū faciē tuā illuminaueris ſuper ſeruū tuum, id eſt, ſuper ſeculū tuum. Tūc doces nos per filium tuū iuſtificationes tuas. Conſideremus nūc ſummū gradū orationis. Summus gradus enim orationis eſt, quando in oratione poſitus, preces ſimul & lachrymas fundis. Impoſſibile em̄ eſt, ut nō oculi tui peccatū incurrerint. Omne em̄ quod in mūdo eſt, ut ait Apoſtolus, cōcupiſcentia oculorū eſt, & ambitio ſeculi, quæ nō eſt à patre. Dic ergo cū propheta: Exitus aquarū deduxerūt oculi mei, qa nō cuſtodierunt legem tuā. Dixi equidē miſericordiā tuā, & ſpes mea omnis in ipſa eſt. Sed quid faciā, quia ſcio, qa iuſtus es dñe, & rectum iudiciū tuum. Et mādaſti iuſticiā tuā, & teſtimonia tua, quibus cōminaris æternū incendiū, & ſcio in loquela tua ueritatē nimis. Ideo ergo fundūt oculi aquas, quæ abluāt plorando, quod cōcupiſcendo polluerunt. Zelor tamen mundū tuū ab idolis, qa gaudent ſuper eū inimici tui, & ita hinc inde bacchātur, ut obliti ſint uerba tua, ipſi inimici generis humani. Sciūt em̄ & intelligunt uoces prophetarum, in quibus uerba tua pollicētur noſtri redemptoris aduentū. Sed tātum moraris domine, ut obliti ſint uerba ipſa promiſſionis huius inimici mei. Porrò aūt ignitū eſt eloquium tuū uehemēter, ignitum eſt amatoriū, excludēs amores mortiferos & uitæ æternæ amores includēs. Adiecit poſtq̄ ignitū dixerat: Et ſeruus tuus, inqt, dilexit illud, adoleſcētior ego ſum, & contemptus ijs, qui pugnāt aduerſū me, mundo omni ſeniores ſunt, & omnibus uetuſtis ſeculis antiquiores eſſe noſcūtur. His ergo adoleſcentior pro cōtempto habeor, dum iuſtificationes tuas exquiro. Iuſticia em̄ tua certus ſum, quod iuſticia ſit i æternū. Et ſcio qa lex tua ueritas ſit, & ideo me tribulatio & anguſtiæ inuenerunt. Quia mādata tua meditatio mea eſt. Non em̄ faciunt tribulatiōes & anguſtias dæmones, niſi his q̄ maxime qui mādata domini meditātur: Et ideo clamaui, inquit, in toto corde meo, exaudi me dñe, iuſtificationes tuas exquiram. Ita meos mores in tuo amore diſpone, ut nihil de hoc mundo quærā, ſed ſolas tuas iuſtificatiōes exquirā. Præueni em̄ in maturitate & exclamaui: Fui puer, poſtea adoleſcens, itemq; iuuenes, nunc ecce iā ſenui, & uitæ meæ finē attendens, in hac maturitate poſitus clamo, & præueniunt oculi mei ad te diluculo, id eſt, antequā alius te orare incipiat. Lucem ipſam diei uenientē præueniunt ad te oculi mei, ut uocem meā audias ſecundū magnam miſericordiam tuā, quia propè ſunt qui perſequuntur me. Iniquitates mihi propè ſunt qui à lege tua lōge facti ſunt, id eſt, dæmo-

nes in idolis,& spiritus immūdi in cogitationibus malis. Hij appropinquauerūt persequētes me, putātes te adhuc lōge esse, tu aūt propè es dñe,& omnia mādata tua, quibus mandasti, tuū expectandū aduentū, omnia mādata tua ueritas. Ab initio cognoui de testimonijs tuis, quia sic firma sunt promissa tua, ut in æternū fundaueris ea. Vide ergo humilitatē meā. Chorus sanctorū pro mūdo uniuerso exorat. Vide humilitatē meā & eripe me, quia legē tuā non sum oblitus, promissam salutē aduentus tui. Iudica iudiciū meū,& redime me propter eloquium tuū. Vt uerū illud uniuersis nō credentibus manifestes, propter eloquiū tuum eripe me. Lōge est à peccatoribus salus, siue qui uenturū nō credūt, seu qui iam uenisse nō credūt. Lōge est utiq; salus ab eis, quia iusticias tuas nō exquisierūt. Tuæ aūt miserationes multæ sunt dñe, cū non requirētes te requiris, cū contēptores tuos exaudis. Quia ergo illis misericordiā exhibes, qui testimonia tua nō exquisierūt, quāto magis & mihi miserere, qui à testimonijs tuis nō declinaui. Hoc, ut sæpe diximus, chorus sanctorū omniū protestatur, q & adiecit: Vidi nō seruātes pactum,& tabescebā, quia iusticias tuas nō custodierūt, quomodo distabuit Moyses in populo præuaricatore, quomodo Fineses, quomodo Thaleb filius Iephanæ, quomodo Iesub Naue filius, quomodo Samuel in Saule. Omnis ergo chorus sanctorum ante aduētum domini, uidens non seruantes pactum tabescebat,& dicebat domino: Vide quia dilexi legem tuā, in tua misericordia uiuifica me. Hoc autē quod diximus sæpenumero sanctorū, ab Abel usq; ad Mariam & Ioseph, omnes quidē in lege ueteri placuerunt, usq; ad Abraham legē naturæ seruātes, ab Abraham usq; ad Moysen, legē naturæ & circūcisionis, à Moysen usq; ad Moysen dñm Iesum Christum legē naturæ, circuncisionis & legis, oēs hij iā tūc ex semetipsis fundamentū ecclesiæ cōstruebant, cuius dedicatorē & adimpletorē dñm expectabāt, q cōpleret quod iurauerat seruo suo Abrahæ, quod in semine eius hæreditaret omnes gētes. Hic chorus omniū sanctorū, iā dei filiū ex ore patris didicerat natū, ut eũ uidēter diceret patri: Principiū uerborū tuorū ueritas. Quid min⁹ hic quā euāgelia declarauit. In his ergo iā tūc Christus cū patre & spiritu sancto regnabat. Nō eñ poterat fieri, ut cuperēt eū & confiteretur eū, nisi mētis suæ oculis eius pulchritudinem aspexissent. In ipsis ergo iā ecclesia Christi, ita quæ sunt futura præloquitur, ut præterita enarrare uideatur: Principes, inqt, persecuti sunt me gratis, sed contēpta psecutione eorū, à uerbis tuis formidauit cor meū. Eis scilicet uerbis qbus dixisti: Nolite timere q occidūt corpus, sed eū qui pōt corpus & animā pdere in gehennā. Habēs ergo in uerbis tuis timorē & læticiā, sicut q inuenit spolia multa. Tēpore quo iniquitatē odio habui, id est, idolis sacrificare contēpsi,& uidēs iniquitatē abominatus sum, ita ut supplicijs diuersis maceratus excederē. Tūc utiq; septies in die laudē dixi tibi, cū in septiformi spiritu septem ecclesijs textū superioris fabricæ extruebā. Sicut eñ diximus in ueteribus sanctis Christū in fundamēto ecclesiæ operatū, ita in muribus nouis operatū, p quos unius eiusdēq; fundamenti, usq; ad finē seculi arces exurgūt. In qbus pax multa diligētibus nomen tuū dñe, & nō est in illis scandalū. In quibus expectatur salus tua domine,& mandata tua custodiuntur. In quibus intrat postulatio nostra in conspectu tuo domine, & secundum uerbum tuum liberas nos. In quibus eructuant labia nostra hymnum, cum docemur iustificationes tuas. In quibus pronunciat lingua nostra eloquia tua,& docetur quod omnia mandata tua sint æquitas. In quibus manus tuæ, illæ quæ in cruce fixæ fuerūt, ipsæ saluos nos faciunt, si mādata tua diligimus,& concupiscimus salutare tuū, & lex tua meditatio nostra est, Credentes quod etiā corpore nostro uiuet anima no-

ma nostra, & laudet te, credentes quod iudicia tua adiuuent nos. Confitentes quod errauimus, sicut ouis illa quæ perijt, rogantes ut requiras eam, & humeris imponens, gregi applices permanēti secundum promissum tuum dn̄i Iesu Christe, qui regnas cū patre, & spiritu sancto p omnia secula seculorū A.

Canticum graduum. CXIX.

AD dominū cū tribularer clamaui, & exaudiuit me. Dn̄e libera animā meā à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Quid detur tibi aut quid apponatur tibi, ad lingnam dolosam. Sagittæ potentis acutæ, cū carbonibus desolatorijs. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitātibus cedar, multū incola fuit anima mea. Cū hijs qui oderunt pacem erā pacificus, cum loquebar illis impugnabant me gratis.

CAntica graduū, cantica ascensionū sunt. Veluti si alicui qui in foueā ceciderit, ponatur scala, ut inde ascendēdi capiat facultatē. In fouea itaq; captiuitatis cū populus Israëliticus deuenisset, cū tribularetur clamauit ad dominū, & exauditus est, unde & plorat, dicēs: Heu me, qa peregrinatio mea longa facta est. Et adiecit: Habitaui cū habitātibus cedar. Vnus ex filijs Israël fuit qui obtinuit solitudinē in regione oriētis quæ à deserto Palæstinæ usq; ad terras persarū extenditur, in qua parte nūc Sarraceni habitant, quorū pater Cedar filius Ismaël esse repperietur lectione Geneseos: Hij odiētes pacem eo usq; probantur, ut nunq̄ cū gente aliqua fœdus inierint pacis, ex quo orti sunt usq; ad præsentē diē. Quā gentē ego dæmonibus cōparans, ad meū captiuū accedo fugiensq; moras historicæ narrationis. Et q cecidi in peccati foueā, istū psalmū expono, dico ei, tribulare, quia male lætatus es. Et cū tribulantem te fecerit pœnitētia, clama ad dominū credens quod te exaudiat, dic ei: Libera animā meam à labijs iniqs, & à lingua dolosa, dicūt ei dæmones: Et cū in cloaca deiecerim peccatorū. interim modo differto clamorē. Restat tibi tempus quo possis ascendere. Hos populos idcirco semināt, ut qui eos audierit, dū sperat expiret. Hijs labijs dolosis, & huic linguæ nequissimæ præpara sagittas potentes, orationibus temperatas, & ieiunijs acutas, cū carbonibus diuino ignie succensis. Applica te ad gradū & pone ascēsiones in corde tuo, à cōualle fletus ad montē refugij. Et non solū tu ipse moras nō innēctas, sed illatas excogita. Et flebili uoce te moratū in peccatis inter suspiria ingemisce. Heu me, qa incolatus meus prolongatus est, habitaui cū habitātibus cedar. Cū hijs habitaui q mecū uerbo dei, ne pacē facerē persuadebāt, ibi multū incola fuit anima mea. Benè posuit animā Caro cū quia de terra est, ubicūq; fuerit, in terra sua est. Ego tamen, licet cū his q oderant pacē consisterē, cū uerbo tn̄ dei eram pacificus. Et cum loquebar illis, quod uellē ad gradum ascēsionis accedere, illi expugnabant me gratis. Mox enim ut cœperit peccator ad pœnitentiam cōuolare, & à fouea mortis ad uitæ supernæ montē conscēdere, expugnationes dæmonū quod sit passurus, agnoscat, si credit sibi uere à dei sapientia dictū: Cum accesseris ad seruitutē dei, sta in timore & tremore, & præpara animā tuā ad tētationē. Quod sciens dn̄s, in eo sermonem nostrum orationis nostræ inclusit, ut clamemus, ne nos patiatur induci in tētationem, sed liberet nos à malo, qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXX.

LEuaui oculos meos in montes, unde ueniat auxilium mihi. Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum & terrā. Non

fratres meos & proximos meos: Qui sunt fratres, inquit, mei & proximi mei, nisi isti, inquit, qui faciunt uoluntatem patris mei. Propter ipsos ergo loquar pacem de te, promittam in cœlis ubi uere ædificaris ut ciuitas, promittā quod sit mihi participatio in idipsum. Et mecum in ea regnabunt fratres mei & proximi mei. Propter domū etenim dei mei quæsiui tibi bona Bona æterna, ut ciues tui tecum non tēporaliter, sed perpetualiter regnent. Ipsi gloria qui ista repromisit quiq; regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Canticum graduum, CXXII.

AD te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi seruorū in manibus dominorū suorū. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dn̄m deū nostrum donec misereatur nostri. Miserere nostri domine miserere nostri, qa multum repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra, opprobrium abundantibus & despectio superbis.

PAulatim à montibus pertingamus cœlos. Nam si iam leuauimus oculos ad montes, & lætati sumus in omnibus quæ dicta sunt nobis. Leuemus nunc oculos nostros ad cœlos, imò ad eum qui habitat in cœlis. Ideo enī ascensionū cantica decantamus, ut paulatim à peccatorum foueis ascendamus. Recordemur nos seruos, quia creati ab eo sumus. Seruos, qa creati & redēpti probamur. Et sicut oculi seruorū ad dominum, aut sicut oculi ancillæ ad dominam, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nostri. Verum quia in opprobrio iacemus dæmonum superborū, & uolentibus nobis euadere crimina, uicia & peccata, nostra opera aduersantur. Ideo rogamus miserere nostri domine, miserere nostri, Quia multum repleta est anima nostra opprobrio, abundantiū eorum qui in malicia exabundant. Et despectiones nobis superborum exagitant, quibus necessitatibus tuam credimus solam misericordiam subuenire, qui regnas in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXIII.

NIsi quia dominus erat in nobis dicat nunc Israel, nisi quia dominus erat in nobis. Cum exurgerent homines in nos forte uiuos deglutissent nos. Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. Torrentem pertransiuit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilē. Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cœlum & terram.

QVicquid martyribus in persecutionibus fecerūt homines increduli, hoc nobis, si tn̄ exhibemus deo seruitiū in suis tētationibus, inuisibiles faciūt inimici. Cū ergo illorū uisibiles legeris, pugnas tuas inuisibiles cogita. Et ita tu aio cōtradicito spiritui, quod iniustū est suggerēti, sicut illi homini sacrificiū per suadēti. Vnde illi uicerūt, inde uince. Illorū uictoria mors fuit, tua uictoria uita sit, & psuasio ibi & uis opata est, pone quod & tecū sic agatur, & psuasio tecū & uiolentia præliantur, quanq; sola psuasio tecū agat ó magister Christianissime.

Si

Si enim iusto judicio mecum loqueris, soli persuasioni fateberis repugnare, sed concedo & persuasionem tecum & uiolentiam dæmonum conluctari. Habes unde uincere parata sunt adminicula, incipe præliari dominus tecum. Imò dominus in te sicut in illis fuit, qui post uictoriam istum psalmum domino cecinerunt, dicentes: Nisi quod dominus erat in nobis, dicat nunc Israël, nisi quia dominus erat in nobis. Dum insurgerēt homines in nos, forte uiuos deglutissent nos. Dū irasceretur animus corū aduersum nos. Quare nō irascētur? Cur illi suis contradictionibus repugnabant, & nō timebant minantes, cedentes, torquētes, & ipsam uitā multis & exquisitis supplicijs auferentes. Pone quod & tecū sic agatur, Ferio ungulam cordis, ferio mentis iniurias, non consentio clama. Illi enim offerunt opportunitatem peccandi, suauitatem alloquij, elegantiā mulieris, occasiones lucrorum, pietatem actionis carnalis. Pium est ut iudicem uideas, ut causam defendas, ut libellum porrigas, preces effundas, interim prādeas, hodie lætus dies sit, hac nocte non sunt uigiliæ, & cætera quibus inermis efficitur præliator. Noli credere, seduceris: experto crede quod loquitur, ora, uigigila, clama, tene propositum, martyrum pedissequum profiteris. Clama ad singula, non consentio, & erit dominus tecum, per quem anima tua eripitur de laqueo uenantium, ut cum sanctis suauiter psallas: Laqueus cōtritus est, & nos liberati sumus: Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit cœlum & terram, ipsi gloria qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXIIII.

QVi confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum qui habitat in Hierusalem. Montes in circuitu eius, & dominus in circuitu populi sui, ex hoc nūc & usq; in seculum. Quia non relinquet dominus uirgam peccatorū super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Benefac domine bonis & rectis corde. Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem, pax super Israël.

QVi confidit in imperatorem, militet in circuitu eius: qui confidit in potestatibus mundi, apparitores in tuitione eius: qui confidit in facultatibus suis, nummi in manu eius. Qui confidit autē in domino, montes sunt in circuitu eius, qui sic confidit sicut mons Sion, qui secundum legem dei: De Sion enim procedit lex. Ergo qui catholicam fidem tenens, confidit non commouebitur in æternum, nulla secta, nulla hæresis, nullus disputator eum à recti tenore detorquet, mōtes sunt in circuitu eius, Et dominus in circuitu populi sui, hoc est, testimonia scripturarum sanctarū in circuitu eius, pro defensione simplicis populi, quē Christus suo sanguine comparauit. Ipse dominus in circuitu populi sui ex hoc tempore, quo pro eis passus est, ut ipse ait: Vsq; ad consummationem seculi, ipse non derelinquet uirgam hæreticorum, super sortem catholicorum. Egreditur enim uirga legis nostræ de manu legislatoris, & effecta draco deuorauit uirgam eorum, ut non extendant orthodoxi ad hæresem uanam sanctas manus suas, id est, opera sua hæreticis nō extendant. Verum quia sunt aliqui quorū cor illi peruertunt, sanctus spiritus pro rectis corde orat. Declinantes autem in anathematis obligationem adducet in diem iudicij cum operantibus iniquitatem. Sit pax in Israël per dominū nostrum Iesum Christum

stum, qui regnat in unitate deitatis cum patre & spiritu sancto, per uniuersa secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXV.

IN conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Tunc repletum est gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes, magnificauit dominus facere cum eis. Magnificauit dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes. Conuertere domine captiuitatem nostram, sicut torrens in austro. Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem uenient cum exultatione portantes manipulos suos.

CAntica graduum sunt portæ cœli patentis. Iacob requiescens, uidet in uisione sua dominum super caput, cœlis patentibus accubantem, cuius superiora in cœlum incũbunt, per quæ respicit dominus, inferiora in terra sunt ubi dormiuit homo. Quid isti⁹ scalæ ascẽsus ad dominũ ducit? Benefac domine bonis & rectis corde. Audierũt enim sibi à sacerdotibus clamari, sursum cor, & dixerunt deo: At te leuaui oculos meos qui habitas in cœlo, ascendite, quia benefacit dominus bonis & rectis corde. Declinantes autẽ & discedentes à deo adducit in obligationem, & deputat cum operantibus iniquitatem. Surge Israël, qui dormisti euigila. Vngue lapidem angularẽ oleo lætitiæ, pax tecum. Filij enim tui de captiuitate liberati per Christum, istum canticum graduum cecinerunt, dicentes: In conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati. Gradatim à tribulatione primi cantici ad gaudium ascẽdimus, & qui ibi seminauimus lachrymas, hic gaudia metemus, & qui ibi captiui gemebamus, dicentes: Heu me quid incolatus meus prolõgatus est, hic repletur gaudio os nostrum, & lingua nostra exultatione. Ecce enim dicunt inter gentes: Magnificauit dominus facere cum illis, magnificauit dominus facere nobiscũ, facti sumus lætantes. Memores esse debemus, quia diximus ædificationis nostræ applicare omnia, quæ mystico tractu, aut ad dominum ducunt, aut ad eius martyres trahũt. Notum est enim omnibus sanctis ista competere. Ad nos uero ab eorum passione riuum ducentes, captiuitatem nostram per pœnitentiam euasisse gratulemur, credentes quod magnificet dominus facere nobiscum. Et unde nos ei exhibuimus flentes atq; tristantes, inde nos faciat ipse lætantes atq; gaudentes. Si enim lachrymas seminauimus pœnitentiæ, fœcũda sine dubio messis nobis indulgentiæ orietur, ex qua exeuntes de corpore, uenientes ad dominum in exultatione, Erimus cum sanctis portantes manipulos nostros. Nam ubi illi gaudebũt coronati, nos exultabimus liberati; per dominum nostrum Iesum Christum, qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum Salomonis. CXXVI.

NIsi dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt qui ædificant eam. Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat, qui custodit eam. Vanum est uobis ante lucẽ surgere, surgite postq; sederitis qui manducatis panem doloris. Cũ dederit dilectis suis somnũ ecce hæreditas domini, filij merces fructus

uentris. Sicut sagittæ in manu potentis, ita filij excussorum. Beatus uir qui impleuit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta.

MVlti istius psalmi male explanantes principia, ocium prædicant pro labore. Aiũt nãq; casso certamine sanctis homines studijs occupari. Sed & uana spe suis aliquid hominem nisibus impetrare, & ex medicamẽto uulnus faciũt, hoc modo dicentes: Nisi dominus ædificauerit, in uanum ædificas. Nisi dominus custodierit, in uanũ uigilas. Poteram laciniosa disputatione ædificationis huius, & fundamenta & parietes & tecta & mœnia demõstrare, sed alio proposito res agitur. Egimus eñ ab initio, ut breuiter strictimq; loqueremur, tamẽ parumper circumeo, & cito ad te redeam qui psalmũ expectas. Ab initio seculi quicũq; sancte uixerunt, ciuitatem domino construxerunt. Siquidem ciuitatis futuræ mœnia sancti erũt. Aedificauit Abel, Enoch, Noë, Abrahã, Isaac Iacob, Ioseph, Moyses, Iesu Naue, & omnes sancti ædificauerunt domum, & custodierunt ciuitatem. Sed nisi dominus, id est, dei filius ueniens ædificasset omnia q̃ illi ædificauerãt (Probata est uox eius, dicentis: Non ueni destruere, sed adimplere) Si ergo illis fundamẽta mittẽtibus, & parietes ædificantibus nõ uenisset, q tecta construeret, & omnia intus ornaret, illi in uanum laborauerant ædificantes domũ. Deniq; hodie synagoga ideo uana est, quia ædificia parietũ habet, & tectum non habet, & in protectione dei cœli non cõmoratur. Habet parietes quos ædificauerunt sancti, sed tectum non habet, quod Christus expleuit. Habent limen, sed in limine agni sanguinem non habent. Dum cœperit pluere super peccatores laqueum ignis & sulphuris, isti sine tecto patent huic pluuiæ. Dum cœperit angelus percutere primitias, isti sine sanguine agni per cussorem angelum non euadunt. Quid ergo ædificatis Iudæi? Quid hæretici uigilatis? Sine causa hæc facitis, quia uobiscũ nec ædificat, nec uigilat dominus. Vos autem orthodoxi Christũ in incorruptione amantes, nolite timere, securi ædificate, quia uobiscum ædificat dominus. Dei enim estis ædificatio, dei cultura estis. uigilate, quia non solum uobiscũ uigilat, sed & dormiẽtes excitat, dicẽs: Vigilate mecũ, uigilate & orate, ne intretis in temptationem. Tale est quale si diceat in uanum uigilaretis, si ego non uigilarem uobiscum. Nunc autem satis iniquũ est, ut me uigilãte uobiscũ, uos somno occupemini. Vnde & Apostolus clamat: Aedificate alterutrum. Vana ergo esset ædificatio, si dñs nõ ædificaret. Vanæ uigiliæ, si dominus non custodiret, dñs custodit, & uanæ nõ sunt. In uanum est uobis ante lucẽ surgere, id est, lux Christus est, & uos qui ante eum surgitis, uanũ est uobis ante eum surgere, qui manducatis panẽ doloris. Nisi enim ille uenerit qui panem gaudij tribuat, uos in uanum surrexistis. Quãdo autẽ ueniet? Cũ dederit, inquit, dilectis suis somnũ, hoc est, tunc ueniet, quando isti qui nũc sancti sunt, somnũ pacis acceperint. Vt quid ueniet? Vt in resurrectiõe hæreditas dñi demonstraretur, in qua oẽs filij dei accipiunt hæreditatem, si tamen filij uentris eius fuerint, id est, si in fonte catholicæ fidei fuerint baptizati. Vbi est uẽter ecclesiæ, qui illi filios parit, qui sicut sagitta de manu potentis excussa, sic uulnerant inimicum, quando implent desiderium suum in bonis, ut non confundãtur dum exeunt de corpore. Tunc enim inueniunt inimicos suos in porta, cum egrediuntur corpus in quo diabolũ superarunt. Notandum tñ est, quia in titulo sic habet, canticum ascensus domus Salomonis, ut historicum sensum tenas, tu hodie dictum punc Salomoni: O prudentissime Salomon, fabricas quidem

domũ

domum deo, sed nisi dominus ædificauerit domum; sicut ipse dixisti, quia ædificat sapientia sibi domum, & ponet columnas septem. Nisi ergo ipse qui sapiẽtia dicitur, ædificauerit domum, tu in uanum laborasti. Nam in domum quam ædificasti, lapis super lapidem non relinquetur. Domus autẽ quam ædificat dominus, ascendit in cœlos, & in ea gloriabitur rex dñs in secula seculorũ Amen.

Canticum graduum. CXXVII.

Beati omnes qui timent dominum, qui ambulãt in uijs eius. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouellæ oliuarum, in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Benedicat tibi dominus ex Sion, & uideas bona Hierusalẽ omnibus diebus uitæ tuæ. Et uideas filios filiorum tuorum pacem super Israel.

Nihil ualet si timeas dominum, quia & dæmones eum timent. Sed beatus eris si sic timeas dominum, ut ambules uiam eius. Si enim ambulaueris in uiam eius, id est, in fidem catholicam, ibi labores fructuum tuorum manducabis, carnem filij hominis, ut habens uitam manentem in te, beatus sis, & bene tibi erit. Tunc uxor tua, id est, caro tua, sicut uitis abundat in lateribus domus tuæ. tunc, inquã, quomodo uitis profert botryones, ita ex actibus corporis tui proficiunt filij tui, & te sicut uite proficiente in sanguine Christi. Illi sicut nouellæ oliuarum proficiunt in circuitu mensæ tuæ, ubicũq; conuiuium illis uerbi dei exhibueris. Sic enim benedicetr omnis homo qui timet dominũ, id est, qui sic egerit, sic benedicetur, ut dicatur ei ab spiritu sancto: Benedicat te dominus ex Sion, id est, ex ecclesia sua, & uideas bona Hierusalẽ omnibus diebus uitæ tuæ. Et sicut tu deo filios genuisti, ita filij tui generent, ut uideas in conspectu domini filios filiorum tuorum, cum acceperit pacem Israel, cũ accepit * tempus hoc belli & uenerit tempus pacis, gloria æterno, qui regnat in secula seculorũ Amẽ.

Forte * *abscesserit.*

Canticum graduum. CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me à iuuẽtute mea, dicat nunc Israel. Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea, etenim nõ potuerunt mihi. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem suam. Dominus iustus concidet ceruices peccatorum, confundantur & conuertãtur retrorsum omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut fœnum tectorũ, quod priusquã euellatur exaruit. De quo non impleuit manum suam qui metet, & sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui præteribant, benedictio domini super uos, benediximus uobis in nomine domini.

Non patitur pugnam, nisi in iuuentute positus. Tu ergo qui te secũdũ explanationem nominis Israel, uidere incipis deum per mundiciam cordis, pugnas necesse est ut dæmonũ patiaris. Sed securus esto, quia sic pro te dominus pugnat, ut concidat ceruices eorum, si tamen tu non cessaueris præliari, ut possis dicere: Nõ potuerunt mihi, licet super dorsum meũ fabricauerunt peccatores, id est, licet pondera grauia tribulationum super me ponentes, incuruauerint

uerint me,& prolongauerũt iniquitates suas,id est,moras fecerint in afflictioni bus suis,quibus me tribulauerunt. Dominus autem iusto iudicio suo concidet ceruices eorum.Habeant partem cum eis Pharisæi & hæretici omnes,qui odi/ unt Sion,id est,qui odiunt ecclesiam Christi. Fiãt sicut fœnum tectorũ,uel ædi/ ficiorum,quod priusq̃ euellatur arescit.Hoc loco tectum uel ædificiũ nominat, quia maximæ partes hæreticorum ad personas altas uadunt,ubi quasi falces fœ/ na secantium sacerdotum euadant,sed sic ibi antequã euellantur arescent. Non enim implet manum suam ex eis qui metet uerba eorum,nec sinus suos implẽt hij,qui manipulos eorum colligunt.Ex omnibus eñ qui præterierunt ab Apo/ stolis sancti usq̃ hodie,siue qui sunt,seu qui præterierunt, nullus eos benedixit in nomine domini.Et quia beato Apostolo Petro,aut ab Apostolis,uel à poste ris eorum benedictionẽ nõ accepit,& sic plebeculas docuit quas decepit, quia benedictionem usurpauit,maledictionẽ incurrit,per quam priusquã euellatur, id est,priusquã moriatur arescit,id est,dum uiuere uidetur in corpore iam in spi ritu aruit,à quibus nos separati,fidem catholicam integerrime continentes, ui/ tam inuenimus æternã,per Iesum Christum dominum nostrum,qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXIX.

DE profundis clamaui ad te domine,domine exaudi uocem meam. Fiant aures tuæ intendentes in uocem deprecatiõis meæ. Si iniquitates obseruaueris domine,domine quis su stinebit. Quia apud te propitiatio est,& propter legem tuam susti/ nui te domine. Sustinuit anima mea in uerbo eius, sperauit anima mea in domino. A custodia matutina usq̃ ad noctem, speret Israël in domino. Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eũ redemptio. Et ipse redimet Israël ex omnibus iniquitatibus eius.

POenitens meus in bono iam posit⁹ præteritos clamores recolit. Audit eñ sibi uirum sapientem dicentem:Filij peccasti,ne adicias iterum, sed & pro pristinis deprecare.Ille seruus utilis est,qui culpas suas semper recolit.Nõ enim bonam patientiã & misericordiã domini sui aliter memorabitur,nisi suã impati entiam & iniquitatem fuerit recordatus,illud feci,illud gessi,contra iussionẽ dõ mini mei,dñe si uelles considerare contemptum nostrũ,olim delesses mũdum, sed satis apud te, propitiatio est:propter legem tuã sustinui te domine.Nã re/ cesseram à te,nõ te expectarã,sed lex tua mihi dixit de te,quia nullũ perire uis, sed oẽs homines saluos uis facere.Propterea sustinuit anima mea uerbũ tuum, id est,uenientẽ filium tuũ,qui promittitur ad hoc uenire,ut tollat peccata mun di.Hic ueniet à custodia matutina.Custodia una,q̃rta pars noctis est.Ergo pri ma custodia à uespere incipit,Secũda ad mediũ noctis attingit, Tertia pullorũ cantus transit,Quarta uigilia matituna,quæ in ortũ luminis adimpletur,in quà custodia matutina natũ dñm nostrũ angeli pastoribus nunciarunt,sed nos dica mus uigiliã matutinã luce nascente memoratã,in qua luce usq̃ ad noctẽ,id est, usq̃ cũ finẽ accipiat seculi,usq̃ tunc speret Israël in dño,uel quã diu ipse homo est in corpore speret,quia est apud deũ misericordia. Agat pœnitentiã,cesset à peccato usq̃ ad uesperũ sui ab hora matutina,ex quo ei illuminatio orta est sal/ uatoris.Nullo mõ periet si cessauerit à peccato & pœnituerit, q̃a grandis apud deũ misericordia,& ipse redimet Israël.Aliũ eñ nõ redimet, nisi Israëlẽ,id est,

nisi ba,

nisi baptisatum non redimet. Nam si fortè pœniteatur in malis factis quispiam & in bonis operibus se mirificum præbeat, hic si Israël nō fuerit, si non baptisat⁹ fuerit, non redimitur ab iniquitatibus suis. Sunt enim quidam qui putāt se sine Christo Christianos, cum homo quod bonum fecerit ad honorem suum feciss se doceatur, quod autē bene crediderit, ad honorem pertinet dei. Magnus ille seruus est, qui de honore suo fortiter gessit, & domini sui honorem neglexit. huic præponetur peccator ultissimus Christianus, qui se credit per fidē ad misericordiam peruenire eius, qui regnat in secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXX.

DOmine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebā, sed exaltaui animam meam. Sicut ablactatus est super matrē suā, ita retributio in animā meam. Speret Israël in domino, ex hoc nunc & usq; in seculum.

VSitata uulgo sententia est quæ dicit, iuxta mores domini familiam cōstitutam. Hæc sententia sicut inter dominos & seruos, sic inter Christum & Christianos, si haberet effectum, iure nos Christi famulos diceremus. Ille cum dn̄s cœli & terræ esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualē deo, sed semetipsum exinaniuit, & formā serui suscipiens dicit: Dn̄e nō est exaltatū cor meū. Age seruus iuxta mores domini tui, cū sis natura humilis, quid exaltaris? Iudex ille refertur humilis, nos superbi. ille ingloriosus, nos è cōtrario gloriosi. ille in magnis non ambulat, nos in magnis personis ambimus, & in eo quod nos adorant, aut diligunt nobiles gloriamur, si tamen diligunt, & nō ridiculo abutūtur, quasi ignoremus illud:* Os quod nos occultatum est ueniētes, in quātum nos lacerет abscedentes. Nos autē exhonoramus pauperem, cuius in se personam Christus excepit, & non ambulamus in paruis, sed in magnis & mirabilibus super nos, & cantamus humiliter sentire nos, & non exaltare animā nostram, immemores Apostoli hortantis atq; dicentis: Tanq; paruuli lac cōcupiscite, ut in eo crescatis, quod si faceremus, eramus profectò quasi ablactati super matre sua. Agnoscebat in nobis sua nutrimenta mater ecclesia, & quasi ablactato ecclesiæ suæ, ita retribuebat nobis suæ Christus charitatis effectum, in quo sperat Israël, id est, mundus corde, quia ipse est Israël, quod interpretatur uidēs deum. Spes enim eius alia non est, nisi ut ad aspectum diuinū attingat. Tunc eñi satiabitur, cum ei apparuerit gloria eius, qui regnat in secula seculorum Amen.

** Dictum est uulgatum de eo qui subdole laudat coram, & ridet absentem.*

Canticum graduum. CXXXI.

MEmento domine Dauid, & oīs mansuetudinis eius. Sicut iurauit domino, uotū uouit deo Iacob. Si introiero in tabernaculum domus meæ, si ascendero in lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, Et requiem temporibus meis donec inueniam locū domino, tabernaculum deo Iacob. Ecce audiuimus eam in Effrata, inuenimus cā in campis siluæ. Introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco ubi steterunt pedes eius. Surge domine in requiem tuam, tu &

arca sanctificationis tuæ. Sacerdotes tui iuduantur iustitiã,& sancti tui exultent. Propter Dauid seruũ tuũ non auertas faciẽ Christi tui.

Iurauit dñs Dauid ueritatẽ & non frustrabitur eũ,de fructu uentris tui ponã super sedem tuã. Si custodierint filij tui testamentũ meum, & testimonia mea hæc quæ docebo eos. Et filij eorũ usq; in seculum sedebunt super sedem tuã. Quoniã elegit dominus Sion,elegit eam in habitationẽ sibi. Hæc reqes mea in seculũ seculi,hic habitabo,quo niam elegi eam. Viduam eius benedicẽs benedicã,pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes ei⁹ induã salutari, & sancti eius exulta tione exultabũt. Illuc producã cornu Dauid,paraui lucernã Christo meo. Inimicos eius induam confusione,super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.

MEmento dñe Dauid,non ut ab obliuione ad memoriã redeat. Deus ab homine cõmonetur,sed docetur homo qualiter diuinitas uotis delectetur humanis. Vt deposita feritate, q̃ iracũdias generat,discordias nutrit, superbiam gignit, sub onus dñi mãsuescat. Leue onus est, porta mãsuete iugũ suaue, trahe Christiane hoc. In te recordabitur dñs, quod ad portãda præcepta eius, mansuetũ pecus tuũ,id est,corpus tuũ,& non recalcitrantem exhibes Christo. Memor erit tui dñs, si mãsuetudines tuæ ei⁹ memoriã interpellatiõe sancta pulsauerint,si profecisti de mansuetudine,profice de deuotione: Iurauit,inquit,domino,& uotũ uouit deo Iacob. Audi sollicitudinẽ uouentis, & ita demũ te participẽ psallentis ostende. Postea eñ quã uotũ uouit deo,non intrauit tabernaculum domus suæ,nõ ascendit lectũ stratus sui,non dedit somnũ oculis,nõ dormitationem palpebris suis,donec inueniret locũ dño tabernaculũ deo Iacob. Sollicitudo integra & perfecta tam diu est deo à promittẽte seruãda, quã diu inueniat locũ domino. Dominus æternus est & locus eius tẽporalis nõ potest esse. Quid q̃rimus tẽporalia loca, qui æternũ habitatorẽ inqrimus. Si uero æternum est, qđ sollicite & uigilãter inquirimus perpetuũ cõprobatur, nõ cessem⁹ strenuissime quærere, quousq; quod q̃rimus inuenire mereamur. Quid tamen quærit Psalmista sanctissimus uideamus: Locũ,inquit,ubi habitet deus Iacob. Et adiecit: Hanc habitationẽ,ait,audiuim⁹ in Ephrata, Ephrateus Helcana q ca put regaliũ uoluminum tenet,pater est Samuelis,in quo audiuimus uocem domini,dicentis: Suscitabo mihi sacerdotem fidelẽ,qui iuxta cor meum omnia faciat,& ipsi ædificabo domũ & ambulabit corã Christo in æternum. Hãc ergo uocem quã tunc in Ephrateo audiuimus,nunc inuenimus in campis siluæ, ubi pastores ouiũ angeli allocuti sunt,dicentes: Nũciamus uobis gaudiũ magnum, quod erit omni populo,quia natus est uobis hodie dominus,q est saluator omnium,& hoc uobis signũ erit, Inuenietis puerũ inuolutum pannis, & positum in præsepio. Hanc ergo habitationem ubi in æternũ habitat deus, indicãtibus angelis pastores adepti sunt:& non pastores taliũ qualium pecudum, sed ouiũ tantum: nec dormientiũ,sed uigilantium:& qui non dormientes,sed uigilantes inuenti sunt: neq; negligentes,sed solliciti: neq; remissi,sed timẽtes. Deniq; inde angelus cœpit alloqui,ubi timoris agnoscebat terrorẽ: Nolite,inqt,timere,quasi qui dicat,quia uigilatis & estis solliciti circa gregem mansuetudinis,& pascitis in campis pectoris uestri, Ibi sunt eñ campi siluæ. Quia ergo custoditis gregem

uigilāter,pernoctanter,ne ouem mansuetam, siue pacientiam,siue charitatem, siue hospitalitatem,siue castitatem,& cæteras socias earum, quas pascitis uerbo dei, quia timetis dominū gregis,& solliciti estis, ne quid uobis feritas luporum inuadat,iam nolite timere,quia talis pastor natus est,qui animam suam ponat pro ouibus suis.Nunc interrogamus uos ó pastores,dicite nobis, si inuenistis puerum sicut uobis angeli indicarūt.Ad hæc illi respondentes dixerunt:Introiuimus in tabernaculum eius, adorauimus in locum ubi steterunt pedes eius. Certe iacentem in præsepio uisuri perrexistis,quomodo stātem uos uidisse testamini?Nos,inquiunt,credētes,stantem uidimus non iacentem, incredulis & dubijs iacens & pannis inuolutus ostenditur,credentibus rex diadematus demonstratur.Deniq; tantam coruscationem regiæ eius dignitatis aspeximus, ut non auderemus ipsum adorare,sed uestigia illa adorauimus,in quibus steterūt pedes eius.Quid ergo terram adorastis?Terram,inquiunt, sanctam corporis Iesu Christi,in qua terra nobis sunt ostēsa uestigia dei,dum uirgineo fœtu ædituum uideremus infantem,cui angeli choros ducebant,cœlo terræq; per eū pacem fore cantantes.Huic dicimus quotidie:Exurge domine in requiem tuam. Requies dei in Iesu euidēs & specialis est,in quo est arca, id est, arcanū sanctificationis eius,per quem Apostoli sunt induti iusticia,& sancti omnes exultant propter Dauid seruum dei,quia de fructu uentris eius posuit deus super sedē suam,per quem custodiūt filij eius testamentum dei,id est,Apostoli ex fœmore Iudæ secundum carnem uenientes,qui non solum custodierunt testamentū domini nostri Iesu Christi,sed & testimonia eius quæ docuit eos.Nunc filij eorum usq; hodie sedent super sedem eorum,habentes & ipsi soluendi,ligandi potestatē. Hoc autem eis concessum est,quia recusauit dominus synagogam falsitatis,& legit Sion sanctam, scilicet fidei rectæ ecclesiā, quam prælegit præscius in habitationē sibi,in qua est requies dei in seculū seculi,in qua habitat,quoniam prælegit eam,in qua uiduæ benedicentur in castitate,in qua pauperes saciantur panibus pietatis: in qua sacerdotes induuntur iusticia,in qua sancti exultatiōe exultant,in qua productum est cornu.Ideo sit regnum Dauid.Ipsa est lucerna quæ super candelabro posita,lucet omnibus qui in domo sunt,id est,q̄ in fide sunt Iesu Christi,ut ècōtrario omnis assertio præter hāc,lucet quidem in uerbis,& habet materias adclamationis & admirationis humanæ,sed sub modio posita non lucet,qui in domo sunt,sed quos inuenerit subtus modiū. Subtus modium enim degunt,qui mensuram rectæ fidei utūtur inuersam,qui sunt inimici lucernæ nostræ,quàm spiritus sanctus per Apostolos parauit Christo suo domino nostro.Inimicos ergo eius induit cōfusione anathematis, & super Christum floriet sanctificatio eius,per omnia secula seculorum Amen.

Canticum graduum. CXXXII.

Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in unum. Sicut unguentum in capite,quod descendit in barbam,barbam Aaron. Quod descendit in oram uestimenti eius,sicut ros Hermon qui descendit in montem Sion. Quoniam illic mandauit dominus benedictionē, & uitam usq; in seculum.

IN primo cantico graduum positi in captiuitate clamamus tribulantes ad deum,& exaudit nos.In secundo gradu ad mōtes oculos leuauimus, unde ue

nit auxiliũ domini, quo custodimur ab omni malo. Tertio gradu ascendẽtes uenimus ad domũ dñi. Quartum gradum aggressi, oculos quos ad mõtes leuaueramus, tunc leuauimus ad cœlos. In quinto inuenimus persecutiones hominum, & defensionem dei. In sexto hæreticos declinantes in obligatione præcipit dñs tradi. In septimo gradu, facti sumus lætantes qui fueramus ante plorantes. In octauo gradu ædificantem domũ sanctam non habentẽ maculã neq; rugam inuenimus Christum. In nono gradu uidimus timentes dominum, & ambulantes in uijs eius. In decimo gradu passi sumus pugnas, & in adiutorio dei uictoriam cepimus. In undecimo gradu tantam misericordiam dei inuenim⁹, ut per ipsam redimeremur ab omnibus iniqtatibus nostris. In duodecimo gradu inuenimus contemptum mundi, in quo non exaltatur cor nostrum. In tertiodecimo gradu illum quẽ in Effrata audieramus, inuenimus in campis siluæ. Ibi inuenimus filium dei cum sanctis suis exultatione exultantem. Ibi paratã lucernam plenam oleo lætitiæ, uincentem obscuritatem mundi, ut qui erant tenebris urgentibus disiuncti, & per ædificationem superbæ turris à se inuicem separati. Nũc oẽs conueniunt in unum, ut illud malum consilium, dei consilio ꝓbaretur esse correctũ. Videns sanctus spiritus exclamauit: Ecce quã bonum, & quàm iocundum habitare fratres in unum. Habent enim unguentum chrismatis, quod descendit de capite in barbam, hoc est, de Christo in uirtutibus. Sicut enim capilli capitis, & barbæ unguento infunduntur, sic uirtutes omnes, quæ contra uitia luctantur quotidie, & uincere ualeant Christi infunduntur auxilio. Nota tamen chrismatis sacramẽto in unguento capitis, & ros Hermon descendentem in montem Sion, ad fontis undam aquæ perennis extende. Ibi eñ mandauit dñs benedictionem, & æternam uitam usq; in secula seculorũ Amẽ.

Canticum graduum. CXXXIII.

ECce nunc benedicite domino omnes serui domini. Qui statis in domo domini, in atrijs domus dei nostri. In noctibus extollite manus uestras in sancta, & benedicite domino. Benedicat dominus te ex Sion, qui fecit cœlum & terram.

PEruenit gradus ad charitatẽ, & ubi superius iret non inuenit. Nã quicquid egit quartusdecimus gradus, in quintodecimo proficit ascẽdentibus. Ad charitatem eñ à discordia fraternitas diuisa reuertitur, & fiunt oẽs boni ꝗ fuerant oẽs mali. Modo dicite mihi, quid cõuenistis oẽs in unũ uos, qui fratres nominamini, aut unde estis oẽs fratres ostẽdite: De uno, inquit, patre Christo, & de una matre ecclesia. Ideo ergo cõuenim⁹ in unũ, quia nos seruos agnouimus dñi. Datur nobis responsum, & dicitur: Nũc ergo quia in unum cõuenistis oẽs, benedicite dñm, omnes, inquit, serui dñi. Et quia potest dici, omnes homines serui dñi sunt, respõdit: Ego uobis seruis dico, qui statis in domo dñi, qui meruistis ingredi domũ, in qua requiescit deus cũ amicis suis, & epulatur cum Apostolis suis. Soli ergo hij benedicent dñm, qui intus in domo sunt. Nõ inquit, soli ipsi, sed & hij, qui adhuc in atrijs domus consistunt. Et uos ò catechumeni, & uos, inquit, qui in atrijs domus dei nostri statis, & intus ingredi non audetis, & uos simul extollite manus uestras intus in sancta sanctorum, & simul benedicite dominum, in uexillo crucis leuantes sanctas manus, sine ira & disceptatione, in nocte huius seculi, tanquam luminaria lucentes, ut per uos benedicatur dñs ex Sion, qui fecit cœlum & terrã, qui regnat in secula seculorũ Amẽ.

Alleluia

Alleluia. CXXXIIII.

LAudate nomen domini,laudate serui dominum. Qui sta tis in domo domini, in atrijs domus dei nostri. Laudate dominum quia bonus dominus,psallite nomini eius quoni am suaue. Qm̃ Iacob elegit sibi dñs Israël in possessionem sibi.

Quia ego cognoui quod magnus est dominus,& deus noster præ omnib⁹ dijs. Omnia quæcũq; uoluit dominus fecit in cœlo & in ter ra, in mari & in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremo ter/ ræ, fulgura in pluuiã fecit. Qui produxit uẽtos de thesauris suis,qui percussit primogenita Aegypti,ab homine usq; ad pecus. Emisit si/ gna & prodigia in medio tui Aegypte, in Pharaonẽ & in oẽs seruos eius. Qui percussit gentes multas,& occidit reges fortes. Seon regẽ Amorrœorum, & Og regem Basan,& omnia regna Chanaan. Et de dit terrã eorũ hæreditatẽ,hæreditatẽ Israël populo suo. Domine no men tuum in æternũ,domine memoriale tuũ in generationẽ & gene/ rationem. Quia iudicabit dominus populũ suum,& in seruis suis de precabitur. Simulachra gentium argentũ & aurũ,opera manuũ ho minum. Os habent & non loquẽtur,oculos habent & non uidebũt.

Aures habẽt & nõ audiẽt,neq; enim est spiritus in ore ipsorum. Si miles illis fiant qui faciunt ea,& omnes qui cõfidunt in eis. Domus Israël benedicite domino,dom⁹ Aaron benedicite domino. Domus Leui benedicite domino,qui timetis dominũ,benedicite domino. Be nedictus dominus ex Sion,qui habitat in Hierusalem.

SCala ista cuius caput ptingit in cœlũ quindecim gradus habet in quinq; li/ beris Moysi,& in decẽ præceptis legis,ibi lapis ad caput Iacob unctus est, hic ipsum caput unctũ ad ros Hermon destinatũ est,non ad oẽ ros Hermon. Ros em̃ montis p circuitũ habet descensus,nos ad illud ros attingim⁹,quod de scendit in montẽ *Sion*,solũ huius roris fontẽ post unguentũ Chrismatis regrẽ tes, qui in montem *Sion*, id est, in altitudinem situs ecclesiæ profluit ue/ nis, & ita trinitatem in una deitate coniungit, ut & tres uerè dicam esse per/ sonas, & unam uerè dicam esse substantiam. *Sic* enim laudatur à seruis domi nus. *Sic* nomẽ eius uerè laudabile prædicať,cũ in trinitate unitas,& in unitate trinitas ore diciť,& pectore cõtineť,tũc asserimus, quoniã bon⁹ & benign⁹ est dñs,nã si sibi maiorẽ partẽ deitatis dicať pater assumere,aut gradũ sibi supra fili um hoĩs uindicare,nõ ut bonus laudať,sed ut æmulus blasphemať. Nihil ergo in deo mai⁹ est,qa nũq; senescit pater. Nihil minus in filio,qa nũq; crescit. Vbi em̃ maius aliqd & minus est,& maiori defectũ minať grandeuitas, & pollice/ tur ætas minori profectũ. Hos grad⁹ diuinitas caret,qa nõ est de⁹ tẽporũ poste rior. Si em̃ tẽpora aliqua ante deũ fuerũt,faciũt eũ maiorem qui pater est, & mi norem eum qui filius. *Si* uero ante omnia genitus,tempus illi nequaquam po/ tuit necessitatem imponere,quia ut esset,tempus ab eo sumpsit exordiũ. *Sic* er/ go laus domini celebratur,in qua laude canendum est. Quoniam Iacob elegit sibi

sibi dominus: Hūc,inquit,degit,qui supplantat uoluptuosum cōsilium, & hūc habet in possessionem, qui mundo corde studet deum uidere. Sicut enim Iacob supplantator dicitur,sic Israël uidens deum. Tūc cognoscit quod magnus est dominus,cum habuerit mundissimū pectus. Quod si mundum non fuerit, magnum illi uidetur hoc seculum, & aut personas mirabitur, aut pulchritudines illicitas stupebit. Cum uero mundus fuerit animus,nihil iudicat admirandum, nisi solum deum,& hunc præ omnibus dijs admirabitur deum. Quomodo præ omnibus dijs? Cautus cantator ausculta. Dij gentium dæmonia, hij mirari nos uolunt pulchritudines perituras,uerbi causa in mœnijs, in personis, in glorijs mundi, in concupiscentijs fugitiuis. Cum ergo præ omnibus hunc deum nostrum æterna nobis ostendentem amplectimur, tunc eum præ omnibus dijs honoramus, illorum scilicet concilia respuentes, & dei consilia amplectentes. Ipse enim omnia quæcunq; uoluit fecit in cœlo & in terra, in mari & in abyssis. Ipse nobis produxit nubes ab extremis terræ, id est, finem facientes terrenis occupationibus, hos ueluti nubes exhibet mūdo, ꝓpter quod & fulgura in pluuiam fecit,id est,ut in igne fulgureo interficiat inimicum,& unda pluuiæ abluat peccatorem. Et quis hoc facit? Ille sine dubio, qui producit uētos de thesauris suis,id est, Apostolos de sensibus suis. Sicut eñ uentis nauibus, ita Apostoli animabus. Ventis flātibus,naues ad desiderata pertingūt,& Apostolis prædicantibus,animæ ad Christum qui est uerè portus,perueniunt. Qui percussit primogenita Aegypti,id est,diaboli primogenita in cruce positus, & ita percussit, ut non homini, non pecudi crederet esse parcendum. Quicquid enim Aegyptiū est,simul cum principe Aegypti fluctibus mergitur, pereat cū Pharaone, & cum omnibus seruis eius. Cū ergo uentū esset ad aquā, q̄ nobis salutis uiam aperuit, & omnes qui nos persequebantur operuit, tunc confessi sumus nomen dñi æternū, & suscipimus memoriale eius,ut sit in nobis in seculū seculi,credentes uenturum iudicium,in quo cum iudicauerit uiuos & mortuos, in solis suis cōsolabitur seruis. Melior enim ibi inuenietur fornicator Christian9, quàm castissimus idolatra. Simulachra eñ in quibus spem habuit,habentia mēbra oia sine sensu, & capsum sine spiritu. Similes illis erant cōfidētes in eis,id est, simili incēdio conflabūtur,nō ut in aliquibus formis deducantur,sed ut æterno consummātur incendio. Sola domus Israel in his qui mūdo corde uident deū, id est, in Apostolis fundata ipsa liberabitur,in qua domo benedicit Aaron in sacerdotibus,& Leui in ministris cū his q timent dñm,id est,cum omni populo Christiano,q in cāticis Dauidicis psallit alleluia,benedicens dñm ex Sion,q habitat in Hierusalē. Illā uenturā de cœlis,prophetis & Apostolis cōcionātib9 credimus,in qua regnat pater cū filio & spū sancto p uniuersa secula seclorū Amē.

Alleluia Alleluia. CXXXV.

CONfitemini domino quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia eius. Confitemini deo deorum, quoniam. Cōfitemini domino dominorum, quoniam. Qui facit mirabilia magna solus, quoniam. Qui fecit cœlos in intellectu, quoniā. Qui firmauit terrā super aquas,quoniā. Qui fecit luminaria magna,qm̄. Solē in potestate diei,qm̄. Lunā & stellas in potestatē noctis,qm̄. Qui pcussit Aegyptū cū primogenitis eorū qm̄. Qui eduxit Israël de medio eorum,qm̄. In manu potenti & brachio excelso

celſo,quoniam. Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones,quoniā. Et eduxit Iſraël per medium eius,quoniā. Et excuſſit Pharaonē & uirtutem eius in mari rubro,quoniā. Qui traduxit populum ſuum per deſertum,quoniam. Qui percuſſit reges magnos,quoniam. Et occidit reges fortes,quoniam. Seon regē Ammorrœorum, quoniā. Et Og regem Baſan,quoniam. Et dedit terram eorum hæreditatē,quoniam. Hæreditatem Iſraël ſeruo ſuo,quoniam. Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri, quoniam. Et redemit nos ab inimicis noſtris,quoniam. Qui dat eſcam omni carni, quoniam. Confitemini deo cœli, quoniam. Confitemini domino dominorum, quoniam in æternum miſericordia eius.

VEnimus ad alleluia quod duplex ſcribit̃,in quo illud conſidero,quod nec caro ſine anima,nec anima ſine carne poterit domino confiteri. Duo ergo in unum duo alleluia decantent,ut dum ſunt in uno uitæ huius tranſitu,cōfitendi ordinē teneant,dicat caro alleluia ſuum,dicat aīa ſuū. Duplex homo eſt, duplex alleluia eſt. Vterq; confitemini domino,primo quoniā bonus,& poſtea bona fuerit confeſſio fidei noſtræ. Tūc dicamus, in ſeculum miſericordia eius. Non poteſt perire confeſſio eius,qui in iſto ſeculo ſua delicta accuſat. Inueniet ſine dubio pietatem dei,qui ſuam ei confeſſionem obtulerit, ſi quotidie accipiat cōfeſſionem noſtrā,quotidie ſuam nobis bonitatem impartit. Et ſi nos in cōfitendo non deficiamus,quomodo ille in miſerendo ceſſabit? Peccauimus,negare non poſſumus, habemus multa peccata. Aliter ſ:ca non carebimus, niſi quotidie ut nobis dimittantur dominū exoremus. Siquidem eius doctrina ſit, Dimitte nobis debita noſtra. cōfiteamur nos debitores debitori,nā & nos debitores ſum⁹ deo,& deus eſt nobis debitor. Rogem⁹ ne exigamur q̄d debem⁹ Rogemus ne reddat quod debet. Væ ergo nobis,ſi quod debem⁹ exegerit. Nihil dicis,quaſi nō deus omnipotens & regna cœlorū debeat quæ promiſit. Væ nobis,ſi quod debet reddiderit. Verū quia pius eſt,& deus deorū eſt,& dominus dominorum,quaſi qui nihil indiget,rogādus eſt ut dimittat. Sanè tu q̄ miſericordiam flagitas, ſcias quia non eam inuenies,niſi rectæ fidei fueris, confeſſione decoratus. Cōfitere ergo hūc eſſe deū tuum, qui fecit cœlos. In intellectu noſtro ut ipſorū nobis ſolus pulchreſcat aſpectus,q̄ fundauit terrā ſuper aquas, ut corpus noſtrū unda ſacri baptiſmatis abluatur,q̄ fecit luminaria duo magna ſolus,unū in die noui teſtamēti, quod ſicut ſol radiat in lumine agentibus,aliud in nocte Iudaica cōuerſantibus. In nouo enim aperte quod legitur,ſicut in die in ipſa litera perluſtratur à Chriſto,qui eſt ſol uerus iuſticiæ. In ueteri autē ſub literæ tegmine,quaſi in nocte poſitū,à luna,id eſt,ab eccleſia manifeſtat̃. Ipſa eſt em̄ luna q̄ creſcit in ſanctis,decreſcit in peccatoribus, ſuis lucet in tenebris ignorātiæ poſitis, habet & ſtellas in gradib⁹ ſuis. Aliter em̄ lucet in epiſcopo aliter in presbytero, aliter in diacono, & in cæteris clericis,in quibus prædicatur dn̄s, qui percuſſit Aegyptum cum primitiuis eorum,terram ſcilicet ſuperſtitionibus plenam cum dæmoniis,qui in ea degunt,qui ideo primogeniti dicuntur, quia nullus uetuſtior aut prior in peccato dæmoniis. Quibus percuſſis, educitur Iſraël de medio eorum. Quicunq; em̄ uiderit deum in Chriſto mundum cōciliātem ſibi,Iſraël factus,utpote deū uidens. Educitur de terra Aegypti quā p̄cuſſit

dominus

dominus,& quomodo eijcitur: In manu, inqt, forti & brachio excelso. Vtiq; in altitudine crucis eleuato brachio, quo excussit Pharaonem & exercitum eius, id est, in abysso, ubi æterno tenebræ cōmorantur in sinu. Et transducit populū suum in desertum, uidelicet ad cōsilium ab omnibus curis secularibus alienum, ibi & educit aquā de petra rupis, & percutit aduersus eum armatas gentes mul tas, id est, cogitationes iniquas, & reges fortes, id est, principes aëris huius mun di. Et Seon regem Amorreorum. Amorreos Hæbraico sermone extraneos in- terpretantur. Regem ergo Amorreorum, id est, extraneorum interficit domi- nus. Et regē Basan. Basan profundum Hebræi dicunt. Et regem ergo profun- di, q nos de superiorib⁹ ad inferiora uult ducere, & hunc interficit Christus & omnia regna eius, qui est irrisor interficit. Cham enim irrisor exponitur. Ergo cum hos omnes interfecerit nobis dominus, tunc dat terram eorum, id est, cor- pora nostra, in quibus illi regnabant, dat eam nobis in hæreditatem, si tamen fa cti Israël deum uidere per fidem, & non per speciē cupiamus. Videat post hæc humilitatem nostram, & liberat nos de manu omnium inimicorū nostrorum. Sic enim & in alio psalmo ait, qui liberatum se esse cantauit: Humiliatus sum, in quit, & liberauit me. Videamus isti duo uersiculi qui supersunt, quo intendant. Qui dat escā omni carni. Et cōfitemini deo cœli, quasi qui dicat, cœli testes estis quia omnis caro alituū, hominum, pecudum, atq; repētium à deo pascitur, hoc cōfitemini uos, ò cœli domini, dare escam omni carni, aut uos homines deum cœli credite creasse uniuersa & pascere omnia, quod anathemabilis Manichæ⁹ denegans, carnem omnem diabolo dicit auctore cōstare, & eius ministerio ad pinguedinem saginari. Nos autem confiteamur hunc deū esse cœli, qui dat escā omni carni, & sicut iste psalmus, fecit ita faciamus, ut per singula uerba cōfessio- nis nostræ cantemus, Quoniam in seculū misericordia eius, id est, dei nostri pa- tris & filij, qui regnat in unitate deitatis, ante omnia, & nunc & semper, & per omnia secula seculorum Amen.

Alleluia psalmus Dauid. CXXXVI.

SVper flumina Babilonis illic sedimus & fleuimus, dum re- cordaremur tui Sion. In salicibus in medio eius, suspendi mus organa nostra. Quia illic interrogauerunt nos qui ca ptiuos duxerunt nos, uerba cantionū. Et qui abduxerunt nos, hym num cantate nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canti- cum domini in terra aliena? Si oblitus fuero tui Hierusalem ob- liuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucib⁹ meis, si nō meminero tui. Si non proposuero Hierusalem, in principio læti- ciæ meæ. Memor esto domine filiorum Edom, in die Hierusalem. Qui dicunt exinanite exinanite, usque ad fundamentum in ea. Fi- lia Babilonis misera, beatus qui retribuat tibi retributionē tuā, quā re tribuisti nobis. Beatus qui tenebit & allidet, paruulos suos ad petrā.

BAbylon confusio interpretatur, & prima confusio non fuit, nisi in parenti bus nostris secundum carnem, id est, in Adam & in muliere eius. In ipsis nos sedimus & fleuimus, quousq; ueniret qui nos de captiuitate diaboli & mi- nistrorū eius auferret. Hæc quidem cum dicimus non facimus præiudiciū pro- phetæ prædicēti absq; Assyriorum rabiem & barbaricam feritatem, qua capti- ui ducē-

tiui ducendi erant. Factū est & ducti in Babyloniam, & oīa quæ Hieremias uir sanctus scripsit. Nobis tamē quādo captiuitas euenit peccatorū, cassam⁹ ab omni usu illo psallendi. Cōfusi em̄ sumus, & Babylonia obsidet nos, & nō est nobis fiducia aperiendi os in laudibus dei. Ibi suspēdimus organa nostra sup flumina Babylonis, sup affluētias facinorū. Ibi sunt salices in medio fluminū, uirgulta q̄ ad ligādū faciūt, unde ligātur uites fructiferæ. O dn̄e, dirūpe uincula nostra, ut possimus hostiā tibi laudis offerre, quia illic interrogauerūt nos, q captiuos duxerunt nos uerba cātionū, Et q abduxerūt nos. hymnū. Aperiamus oculos mētis, & uidemus nobis dæmonia insultātes post peccatū, & quasi in his uerbis in saltationū suarū uoces adhibere: Cātate sicut solebatis, psallite sicut solitū uobis erat. His nos miseri uel sic nobis dolet flētes oculos ostendam⁹ si uoces proferre nō possumus. Videāt nos plorātes, si nō possunt nos audire cantātes: Illic, inquit, sedimus & fleuimus. Plorem⁹ quantū possumus, ut fluminib⁹ lachrymarum nostrarū flumina Babylonia superemus. Suspēsa sunt em̄ organa nostra, defecit uox gaudij, & non possumus cantare canticū dn̄o in terra aliena positi. Aliena em̄ à deo facta sunt corpora nostra, per eos q captiuos duxerūt nos. Veniat nobis in mentē mater nostra Hierusalē, dulcis in castitate, pura in simplicitate, lenis in correptione, mūda in cōuersatione. Videamus aio quid pdidimus qd inuenimus, & inter lachrymas exclamemus, dicētes. Si oblit⁹ fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea gutturi meo, si nō meminero tui. Nō habebit principiū lætitia mea, nisi ad te rediero. Et his dictis, mugitū imi cordis, gemitūq; reddentes, clamemus ad deū dicentes: Memento dn̄e filiorū Edom, id est, filiorū Esau. Inimici tui sunt q insurrexerunt super nos. Hæc res nobis cōsolationē præbet, quia qui nos captiuos duxerūt, tu eos nunq̄ dilexisti. Iacob dilexisti semp & Esau odio habuisti, id est, seruos tuos diliges in specie Iacob quē dilexisti, & filios Edom exhorres in specie Esau quē horruisti. Ecce hij quos odisti & odis, sup eos quos dilexisti & diligis regnāt. Exurge dn̄e, memor esto impietatis eorū, qbus dicunt sibi inuicē de Hierusalē tua, q̄ in nobis suā charitatē infuderat, hij inuicē secū agunt, dicētes: Exinanite, exinanite usq; ad fundamentū, id est, usq; ad fidē eorum ptingite, ne iterū ædificentur res fortitudinis à facie inimici. Veni beate, ueni domine Iesu Christe, ueni inuisibiliter cōtra inuisibiles, & retribue eis retributionē, quā retribuerūt nobis, & tene & allide, non solū ipsos bellatores gigātes, sed & paruulos eorū ad petrā tuam, supra quā fundasti ecclesiā, ita ut nō solū crimina illa ingentia, sed etiā paruulū: Et quod min⁹ oībus peccatis esse uidetur, etiā hoc mortifices in nobis dans nobis consilia, ut peccata statim ubi nata fuerint, allidamus ad petrā, & eadē crescere nō sinamus, ne dum creuerint, iterato nobis barbaricū generent. Faciemus hæc, si ipse qui est uirtus nostra suis ita ueris mētes figet definitionibus nostris: cuspide crucis suæ, ut quotiēs ad nos peruenerint suggerētes, confundētes abscedant. Si em̄ ad statuas regū æreas confugientes persequentes euadūt, quanto magis ad crucem confugientes domini Iesu Christi, à suis aduersarijs teneri nō possunt, sed per ipsum magis, qui uicit in cruce, & ipsi uictores existūt, ipsi gloria & imperium per omnia secula seculorum Amen.

Psalmus ipsi Dauid. CXXXVII.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, qm̄ audisti oīa uerba oris mei. In conspectu angelorū psallā tibi, adorabo ad templū sanctū tuū, & cōfitebor nomini tuo. Super misericordia

tua, & ueritate tua, quoniā magnificasti super omne nomen sanctum tuū. In quacūq; die inuocauero te, uelociter exaudi me, multiplicabis in anima mea uirtutē. Cōfiteantur tibi domine omnes reges terræ, quia audierūt oīa uerba oris tui. Et cātent in uijs domini, qm̄ magna est gloria domini. Quoniā excelsus dominus & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Si ambulauero in medio tribulatiōis uiuificabis me, & super iram inimicorum meorū extendisti manū tuam, & saluum me fecit dextera tua. Dominus retribuet pro me, domine misericordia tua in seculum, opera manuum tuarum ne despicias.

CONfiteri in toto corde ille se cōprobat Christo, qui totas duodecim uncias cordis sui ipsi tradiderit, & superfluis ac labētibus rebus nullā suæ mentis cōcesserit partē, Huius confessio puenit ad diuinum auditū. Et q pure in cōspectu hominū deo laudes obtulerat, incipit post depositionē corporis in conspectu psallere angelorū, & adorare tēplum sanctū, id est, dn̄m Iesum Christū, in quo plenitudo deitatis inhabitat. Cōfitet̄ nomini ei⁹, qa in nomine Iesu omne genu flectitur cœlestiū, terrestrium, & infernorū. Quid cōfitetur nomini sancto? Misericordiā, inquit, tuā & ueritatem tuā. Nihil aliud cōfitetur anima deo in cōspectu angelorū, nisi misericordiā qua redemptus est, & qua eruditus est, ueritatē. Quā ueritatē? Hanc sine dubio, in qua magnificatū est sup omnia nomen eius sanctū. Nomen em̄ est hoc quod est super omne nomen. Videamus nunc quo ordine ad hoc possit attingi: In quacūq;, inquit, die inuocauero te, uelociter exaudi me. Et quia per infirmitatē suā diminuta est anima mea, tu multiplica eā in uirtute tua. Non em̄ poterit seipsa eruere anima de discipulis occultatis, & de foueis cæcis, in quibus regnāt uitia super eos, qui inciderūt in eis. Vt ergo dn̄o uitiorū eripiamur, in uirtute dn̄i confidamus, ut ipse multiplicet animam nostrā in uirtute sua. Cōfiteantur tibi dn̄e omnes reges terræ, id est, omnes Apostoli, quia terrenis uoluptatibus imperant. Reges terræ hoc loco dicti sunt ipsi, qui audierunt uerba ex ore tuo dn̄e Iesu Christe. Ipsi etiam cantant in canticis dn̄o canticū. Duas res canit, unius partis uictoriā, alterius perditionem. Cantent ergo, quia magna est gloria dn̄i, quādo in altis crucis habitās, respexit humilia inferorum, & alta de longe cognouit. Postea em̄ uidit inferos & longe factus est, nō solum à cœlis, sed & ab ipsa terra abyssi profunda descēdēs scidit, & quia inde reuertētur ad superos, & quia à superis remearet ad cœlos. Sic ergo alta de longe cognouit, quando ambulantes nos in medio tribulationis uiuificare dignatus est uisitando, & sup iras inimicorū nostrorum extendit manus suas, crucis patibulum perferēdo, quando saluauit nos dextera eius, Ipsi dicimus, dn̄e retribue propter me. Propter me em̄ & natus & passus es, dn̄e misericordia tua in æternum. Non em̄ tēporali nos beneficio redemisti, sed æterno auxilio tuæ misericordiæ liberasti. Opera manuum tuarū nō omittas. Opa manuum tuarum sumus, quia factura tua sumus, & quia opera, manuum tuarum per opera manuum nostrarum fuerant interempta, manus tuæ pro peccatis nostris cruci affixæ sunt, ut opera sua quæ per lignum cōcupiscentiæ perierāt ipsæ manus quæ tunc creauerat, ipsæ nunc p crucis lignum iterum repararent in passione domini nostri Iesu Christi, qui regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid CXXXVIII.

Domine

Domine probasti me & cognouisti me, tu cognouisti sessionem meã & resurrectionẽ meã. Intellexisti cogitationes meas de lõge, semitã meã & funiculũ meũ inuestigasti. Et oẽs uias meas præuidisti, qa nõ est sermo in lingua mea. Ecce domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua, tu formasti me & posuisti super me manũ tuã. Mirabilis facta est sciẽtia tua ex me, cõfortata est & nõ potero ad eã. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam.

Si ascẽdero in cœlũ tu illic es, si descẽdero in infernũ ades. Si sumpsero pẽnas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et dixi forsitã tenebræ cõculcabũt me, & nox illũinatio mea ĩ delitijs meis. Quia tenebræ nõ obscurabũtur à te, & nox sicut dies illũinabitur, sicut tenebræ eius ita & lumen eius. Quia tu possedisti renes meos, suscepisti me de utero matris meæ. Cõfitebor tibi qm̃ terribiliter magnificat⁹ es, mirabilia opera tua & anima mea cognoscet nimis. Nõ est occultatũ os meũ à te quod fecisti in occulto, & substãtia mea in inferiorib⁹ terræ. Imperfectũ meũ uiderunt oculi tui, & in libro tuo oẽs scribentur, dies formabũtur & nemo in eis. Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui deus, nimis cõfortatus est principatus eorũ. Dinumerabo eos & super arenã multiplicabũtur, exurrexi & adhuc sum tecũ.

Si occideris deus peccatores, uiri sanguinũ declinate à me. Quia dicitis in cogitatione, accipiãt in uanitate ciuitates suas. Nõne qui oderunt te domine oderã, & super inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderã illos, inimici facti sunt mihi. Proba me deus & scito cor meum, interroga me & cognosce semitas meas. Et uide si uia iniquitatis in me est, & deduc me in uia æterna.

Domine probasti me, quãdo ad militiã tuã accessi: & cognouisti me militẽ tuũ esse, quando pugnaui. Quis autẽ sit miles dei indicat beatissim⁹ Paulus cũ illũ approbat dei esse militẽ, qui se à negotijs secularibus tollit. Verũ quoniam de moralibus pene omnibus psalmis instituimus mysticũ. Nunc in Petro apostolo declaremus affectũ. Domine probasti me: me quãdo uocasti cognouisti: cognouisti quãdo præsumpsi & ausus fui dicere: Etiã si me oportet mori tecũ nõ te negabo. Tu autẽ cognouisti oẽs cogitationes meas a longe antequã eas cogitarẽ. Semitã meã & directionẽ meã inuestigasti, & oẽs uias meas præuidisti & probasti, quia nõ erat dolus in lingua mea cũ dicerẽ: Etiã si me oportet mori tecũ non te negabo. Tu autem firmasti me & posuisti sup me manum tuã. Firmasti me de tua præsentia quod essem negaturus, & posuisti manũ tuã super me, ut peccatũ lachrymæ sequerentur. Mirabilis facta est præscientia tua, ex me cõfortata est, non potero ad eã, conatus sum nõ negare, promisi me etiã mori magis eligere, quã negantis crimen incurrere, sed præscientia tua ita confortata est, ut non potuissem ad eã. Quid nunc faciã? Negaui dominũ & magistrum, nec, ut quidã opinantur, hominẽ negaui, ego illũ negaui, cui dixi: Tu es

Christus filius dei, illum negaui quē pedibus ambulantem super undas exper/tus sum, illum quem uoce sola uidi uocantē mortuos de sepulchro, illū quē cœ/lis patētibus uidi cū Moysen & Helian, & uocem super eū patris de cœlo: *Hic est filius meus, ipsum audite*, illū qui cæcos tactu suo illuminauit, q uerbo lepro/sos mundauit, qui iussu dæmonia expulit, & multas uirtutes suæ deitatis osten/dit. Quid nūc facimus Nouatiane, perdim⁹ Apostolū Petrū, an recipimus re/uertētē ad Christū? Ecce Christ⁹ eū recepit tu ejicis. Sed clamat cōtra te Paul⁹: *Si deus iustificat, tu quare cōdemnas?* Dicis certe baptisatis nō debere pœnitē tibus subueniri. Ecce Apostolo pœnitenti succurritur, qui est episcoporum epi scopus, & maior gradus redditur plorāti q̄ sublatus est denegāti. Quod ut do/ceam illud ostendo, quod nullus Apostolorū nomen pastoris accepit. Solus em̄ dominus Iesus Christus dicebat: Ego sum pastor bonus. & iterū: Me, inqt, se/quuntur oues meæ. Hoc ergo nomen sanctū, & ipsius nominis potestatē post resurrectionē suam Petro pœnitenti concessit, & ter negatus negatori suo hāc quām solus habuit, tribuit potestatē, ut nō solū recuperasse quod amiserat, pro baretur, uerūetiam & multo amplius pœnitendo quā negando perdiderat, ac/quisisse. Hoc magister bonus in electoi. Discipulus Christi sicut integro aīo pec cet oportet ut renuat, ita integro animo pœniteat si euenerit ut delinqt. Nec si/bi noxiam permittere debet, ut crescat, & quæ tanto citius uincitur quanto & ci tius repugnatur. Certe omnis sanctitas ad deū ducit, & omne peccatū ad diabo lum, & sub domino bono positi, quomodo credimus nobis possibilitatē ad dia bolum eundi cōcessam, & reuertendi ad dominū denegatā. Addo aliud. Certe hominē per peccatum à se recedere deus non uult, & peccatorem ad se uenire de⁹ uult. Si illud potuit fieri quod deus nō uult, quanto magis hoc poterit fieri, quod deus uult. Ideo deniq cogitatio peccati non est à deo prohibita per na/turam, sed per imperiū præceptorū, ut laboris ei pugna incūbente, præmiū de certamine proueniret. Voluit em̄ deus homini operis fatigationē relinquere, ne in aliqua detrimenti parte præmiū impediret. Duos certe bonorū & malo/rū populos esse nemo q nesciat. Bonos dicimus credētes, & pessimos non cre/dentes. Nō credētes esse sub diabolo, & credentes esse sub deo. Magna prædi/catio tua O Nouatione, qui seruū diaboli ad te uocas, & seruū dei a te repellis quasi q uelis deū lucrare quod nō habet, & perdere quod habet. Hoc adijcias & illud, quod possit deus mortuos suscitare, & infirmos saluare nō possit. Nam increduli mortui sunt, & credētes, licet peccatores sint, uiuunt in infirmitate sua et si saluator noster habet, imò quia habet peritiā mortuos suscitandi, quomo/do non habet quæcūq; fuerint infirmitates curandi. Ex utroq; latere blasphema tur uobis, qui pœnitentibus negatis effectū. Si em̄ posse eū docetis infirmitates animæ curare, sed nolle impiū arguitis, si uelle & nō posse eū forsitan dixeritis, à deitate excluditis, & manet uobis ex utroq; latere condēnatio, cum negatis fa/miliæ dei pereūti posse succurri. Hactenus cū Nouatiano sim locutus. Reuer/tamur ad Apostolū pœnitentē, & flentem amarissime atq; dicentē. Quo ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam. Scio quia tu es Christus filius dei, quā sciē tiam non mihi reuelauit caro & sanguis, sed pater tu⁹ qui in cœlis est. Quò fu/giam, qui te deū noui & omnipotentē agnoui, si in cœlos ascendero tu illic es, si descendero in infernū ades. Ibi enim per passionem specialiter descendisti, ubi per potētiam tuam, sicut ubiq; generaliter præsto es. Si sumpsero pennas meas ante lucem. Pennas hoc loco pro cogitationibus posuit, quæ repentino uolatu ubiq; sunt, in cœlo, in terra, in abysso, & ubicunq; finiunt maria. Si ergo, inquit, & ibi ante lucem resurrectionis tuæ uadam ubicunq; inaccessibilitas solet fugi/

tiuum

tiuum abscōdere. Vt illuc ire possim manus tua deducet me,& quasi fugitiuū tenebit me dextera tua. Ante lucem hic ante resurrectionem posuit saluatoris. Quia in tenebris fuit omne seculum iacente domino in sepulchro, in quo tēpo re pœnitētia Petri Apostoli agebatur, in qua etiā dixit forsitan: Tenebræ cōcul cabunt me. Et tribus negationib⁹ suis tres fugarū partes clausas esse, si ibi fuge ret memorabat, in cœlo, in inferno & in postremis maris. Ergo tenebræ negare sunt, & fugere conculcatio tenebrarum. Hoc timens ne ab eis comprehēsus, ab ipsis tenebris calcaretur, quasi tenebris subiectus, operibus esset dedit⁹ tenebrā rum, habens reatum perenne, iuges lachrymas, dolores æternos. Hoc enim mo do conculcabunt tenebræ mortis huius, qua corporaliter morimur: Si uero mo riens, inquit, non cōculcabor à tenebris, sed ad delitias sanctorum attingo, nox ipsa mortis illuminatio mea erit in delitijs meis. Ibi enim habebo lucem meam Christum meum, qui non patitur obscuritatem tenebrarum, in cuius cōspectu nox sicut dies illūinabitur. Sicut tenebræ eius, ita & lumē eius. Hoc cōtra Ma nichæū, q dicit alteri⁹ principis sunt tenebræ, alteri⁹ principis lux est. De nostro autē deo & cantam⁹ & credim⁹, qa sicut tenebræ eius sunt, ita & lumen eius est. Tenebræ eñ non oïbus creaturis obscurū faciūt. Siquidē & feræ penè oēs, sed & cattæ noctiū nullum patiuntur obscurum, sed & aues multæ sunt, quæ in no ctibus uolant. Vnde docemur naturam oculos nostros à creatore hanc esse sor titos, ut in tenebris uidere nō possint. Deus enim ad requiem hominū noctes instituit, ut generationis humanæ quieti possit esse consultum. Ipsius ergo sunt tenebræ, cuius est lux, quod Manichæus negat. Ipse est etiam creator corporū nostrorum, contra quod suscipit, cui in præsenti pœnitens Petrus dicit: Tu pos sedisti renes meos, qui suscepisti me ex utero matris meæ. Sicut in ore dū loqui mur, & in opere aliquo dum operamur, cordis nostri cogitata ostendimus, ita quod in corde cogitamus, antequam dicendo uel operando pādatur, a renib⁹ gignitur secūdum illud, quod in alio psalmo dicimus deo, quod non solum cor da sed & renes scrutetur. Cum ergo dicit pœnitens deo: Quoniā tu possedisti renes meos Dicit ei: Quia ita tibi in me nihil occultū est, ut non solum cogitata quæ sunt in corde consideres, sed & cogitanda quæ sunt in renibus cernas tu domine, qui suscepisti me ex utero matris meæ, ita ut quicquid ab ortu meo se missionis balbutientis infantiæ uerbis aliquid fortè peccaui cognoscas. Etiam in hoc cōfiteor, quia terribiliter mihi mirificatus es, mira opera tua quæ oculis me is uidi, & te exercēte domine Iesu Christe cognoui, & anima mea nouit nimis. Intus in me est quod credidi, non in superficie uerborum, sed intus in uisceríb⁹ animæ, quod ita esse tibi non est occultum. Siquidem tibi occultum nō est, nec os meum, id est, ossum meum, quod fecisti in occulto. Si ergo nec os meum ti bi occultum est quod esse naturaliter uoluis, quid erit ante te occultum in cor de quod manifestari iussisti? Ad altiora ducimur cum de ossibus & substantia quæ in inferioribus est terræ tractamus. Agitur eñ hoc loco quod dies resurre ctionis aduenerit: Vbicunque, inquit, fuerit os meum, & ubicunꝗ in inferiori bus terræ fuerit substantia mea, imperfectum meum uidebunt oculi tui. Imper fectum meum carens neruos. Carens cutem, spiritum non habēs. Hoc uidebūt oculi tui, quia solo aspectu tuorum oculorum exurget. In libro enim resurrecti onis omnes homines qui nati sunt omnes scribuntur. Quotquot ad die forma buntur, & nemo in eis qui ibi scriptus nō sit. In quo libro mihi non sunt in amo re & in honore, nisi amici tui deus. Nimis enim confortati sunt principatus eo rum. Siquidem participes eos tui esse æterni imperij repromittis, nec, ut hære

tici dicunt, non debuit mũdus subsistere per eum, qui præscius erat homines, per peccata sua & scelera ad æternum gehennæ incendiũ destinandos. Si ita pu tatis debuisse fieri, consultum magis reis iudicatis esse quàm sanctis. Si ẽm mun dus à suo fuisset transitu reuocatus, nullus fuisset sanctorum particeps regni. Et dum prouidebatur malis, ne ad interitum deuenirent, impediebatur bonis, ne ad gloriam peruenirent, & ut non perirent pro merito suo mali, hanc boni acci piebant sententiam, ne uel temporalẽ uitam susciperent, quibus debebatur æter na. Nos autem cum propheta gaudeamus in sanctis dei, & cum Apostolo di- gnis honoribus amicos domini recordemur, quorum tantus est numerus, ut su per harenã multiplicati esse noscantur. Quid nũc si occidit dominus peccato- res, Occidat Neronem, & post eum omnes uiros sanguinarios, qui sanctos do- mini occiderũt. Si uestrum O hæretici, deus secutus esset cõsilium ne perirent Nero aut Diocletianus uel cæteri interfectores sanctorum, nõ fecisset nec Apo stolos, nec martyres nasci, essetq; par iudiciũ in iniustis & iustis, ut omnes una præueniens sententia, per quam simul omnes uiderentur ante puniti quàm na- ti. Sed uos ò uiri sanguinum, declinate à nobis qui dicitis. Quia in uanum acce perint homines ciuitates suas, hoc est, sine causa sunt mortales effecti, & omnia cum mundo pereunt, & ipsa perditio, Nõ ita est, omnes in libro scripti sunt. O- mnes resurgunt, sed alijs dabitur odor uitæ in uitam æternam, alijs odor mortis in mortem perpetuam, ubi deueniunt hij de quibus dicitur: Nõne qui te ode- rũt deus odio habui, & super inimicos tuos tabescebã? Hæc Petrus in ecclesia loquitur, & ecclesia in Petro pronunciat: Perfecto, inquit, odio oderam illos, ini mici facti sunt mihi. Et ideo his anathematizat's: Proba me, inquit, domine, & scito cor meum, quid de te sentiam, quid de te credam interroga me, & scito se mitas meas, sit tibi sollicitudo de ecclesia tua, & de ouibus tuis, & uide si uia ini- quitatis diabolus est, qui se ad ambulandum in ea in incredulis & hæreticis præ bet: Vide, inquit, in populum tuum, ne sit aliquis in quo uia iniquitatis iter erro ribus præbeat, & excludẽs uiam iniquitatis, deduc me in uiam æternam, ut por- tæ mortis & inferi non præualeant mihi, secũdum uerbum tuum domine Iesu Christe, qui regnas cum patre & spiritu sancto in secula seculorum Amen.

In finem psalmus Dauid. CXXXIX.

ERipe me domine ab homine malo, à uiro iniquo eripe me. Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die constitue- bant prælia. Acuerunt linguas suas sicut serpentes, uene- num aspidum sub labijs eorum. Custodi me domine de manu pec- catoris, & ab hominibus iniquis eripe me. Qui cogitauerũt supplan tare gressus meos, absconderunt superbi laqueum mihi. Et funes ex- tenderunt in laqueum, iuxta iter scandalum posuerũt mihi. Dixi do mino deus meus es tu, exaudi domine uocẽ deprecationis meæ. Do mine domine uirtus salutis meæ, obumbrasti super caput meũ in die belli. Non tradas me domine à desiderio meo peccatori, cogitaue- runt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltentur. Caput circui- tus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos. Cadent super eos carbones, in ignem dejcies eos, in miserijs non subsistent. Vir linguo

sus non

sus non dirigetur in terra, uirum iniustũ mala capiẽt in interitu. Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis, & uindictam pauperum.

Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum uultu tuo.

CAuendum est, ne quãdo sensus noster illuc uadat, ubi genuino motu laus creaturæ cõsistit. Malus em̃ per creaturã, nec ipse est diabolus. Quod si p naturã nec diabolus malus est, quanto magis homo malus agẽdo non nascẽdo probabitur. Nã oīs natura opus est dei. Omne autẽ peccatum opus est cõtemptoris, quod & ipsum peccatũ non sui natura malũ est. Malum em̃ illud non facit sola operatio, sed præuaricatio. Quoniã prohibita dum gerũtur, & eius qui prohibuit iudicio destinantur iræ, increpata dãnantur. Deniq; & ipsa prohibita & in bonis, & in malis rebus reũ faciũt perpetrantem. Nã homicidium summũ malum in hominibus, & misericordia summũ bonum obtinet locũ, quod utrũq; uocatur in crimen. Nam & Cain cur occiderit à facie dei proijcitur. Et Saul, cur non occiderit à regno eijcitur. Ista fortè apud ueteres dicas potuisse cõstare. Nunc uero in quauis persona misericordia probatur esse uirtutis, cũ è contra doceamus grauius puniri spiritali nunc iudicio, quàm antea puniti sunt ferro. Nam ferro tollitur uita ut multum quinquaginta annorum. Anathematis autẽ cæde & uita æterna eripitur, & mors ppetua irrogatur. Eum autẽ, qui pepercerit hæresiarchis aut prædicatoribus fallitatis, & non eos gladio fidei suæ iugulauerit, hoc ei euenire quod euenit Sauli quis ambigat? Aut qui misericordiã suã putauerit se in hæresi pmanẽtibus exhibere, quis neget simili modo à regno dei excludi, sicut Saul à regno humano probatur exclusus? Quis autẽ dubitet Cain esse participem, qui iustum per inuidiam ausus fuerit condemnare. Siquidẽ auctoritas Apostolici sermonis affirmet, quod omnis qui odit fratrem suum homicida sit. Libra ergo iusti iudicij æquali lance perpensa, & nocentem dum interficit & liberat innocentem, ostẽdit & misericordiã iniustam in impio, & pio cædem crudeliter irrogatam. Cũ ergo arguitur factum in impio, deus contemptus ostẽditur, in quo non pro qualitate humani operis, sed pro autoritate diuini imperij, quæ sunt ppetrata, si sunt prohibita iure damnant̃, Si iussa sunt iuste laudantur. Nam homicidium in Abel malum, in Goliad bonum est, Et mendacium in Iudith bonũ, contra Susannam malum est, Et usus coniugij in coniugibus bonus est, in adulteris malus est, Et astutia serpentina contra malos bona est, cõtra bonos mala est, Et omne opus etiam sanctũ præsumptio crimẽ est, etiam si mysterijs ipsis uideatur aptatum. Quid enim tam sanctum quam cõmunionẽ Christi percipere, Et quid tam iniquum quàm si non baptisatus eadem sumat, Aut quid tã magnificũ quã sacramẽta diuina cõficere, Et qd tã perniciosum quã si ea is conficiat, qui nullũ sacerdotij gradũ accepit. Data ergo occasione sapienti, fecimus ex omni parte manifestũ omne malũ non esse, nisi qd fieri prohibet deus, nec bonũ, nisi quod fieri præcepit deus. Cũ ergo uel prohibita perpetrauerit homo, uel iussa contẽpserit, actio eũ efficit malũ. Et ideo cũ dixisset: Eripe me dñe ab hoīe malo eius malitiæ actiones exposuit, ut malos homines nõ naturæ qualitas, sed operationũ nequitia manifestet. Ait em̃: Dñe libera me ab his, qui cogitauerũt malitias in corde. Cessat generationis accusatio, ubi cogitationis prauitas increpat̃: Tota, inquit, die cõstituerunt præliũ. Cũ audis præliũ pugnantes caue, siue quos uides, siue quos nõ uides. Nam & istos quos uides p illos scias, quos nõ uides excitatos. Quos em̃ uides, homines sunt

nantis iudicium plus ad nos quàm ad illos attẽdit. Nos enim, nos inquam, isto comminationis stimulo excitamur, quo facturus legitur deus iudicium inopis, & uindictam pauperis. Siquidẽ ut propheta testatur, dicturus est: Ecce lac comedistis, & lanis cooperiebamini, & oues meæ à lupis inuasæ sunt, & dum non procurastis pascua salubria, ab inimicis meis eis sunt herbæ morbidæ procuratæ. Caueant ergo omnes, qui possunt escas utiles esurientibus dare. Caueant inquam, quia si ab ipsis uitales non acceperint cibos, ab hostibus mortales accipient, & iudicabimur in iudicio, quo erit iudicium inopum, & uindictam pauperum. Tũc sine dubio, quando iusti confitebuntur nomini sancto, & habitabũt recti cum Christo, qui regnat cum patre & spiritu sancto per omnia secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid CXL.

Domine clamaui ad te exaudi me, intende uoci meæ cum clamauero ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo, eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum. Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis. Non declines cor meum in uerba maliciæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Cum hominibus operantibus iniquitatem & non cõmunicabo cum electis eorum. Corripiet me iustus in misericordia & increpabit me, oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meum. Quoniam adhuc & oratio mea in beneplacitis eorũ, absorpti sunt iuncti petræ iudices eorum. Audient uerba mea quoniam potuerunt sicut crassitudo terræ erupta est super terram. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum, quia ad te domine oculi mei, in te speraui, non auferas animam meam. Custodi me à laqueo quẽ absċoderunt mihi, & à scandalis operantiũ iniquitatem. Cadent in retiaculo eius peccatores, singulariter sum ego donec transeam.

Ordo psalmi qui fidem accepit, in præsentis psalmi extenditur textum. Ibi em̃ dixit: Eripe me domine ab homine malo &c. Hic: Domine clamaui ad te, exaudi me. Et ut ostenderet se de hæreticis dixisse, qui cogitant malitias in corde. Hic dicit: Non declines cor meum in uerba malitiæ, sed pone custodiam ori meo, & ostiũ circunstãtiæ labijs meis, ne fortè dũ studio defendendæ ueritatis conor multos proferre sermones, offendã, & habeã partẽ cũ hominibus operãtibus iniqtatẽ. Sed qa hoc rogo, ut nõ cõmunicer cũ electis eorũ, Præsta mihi correptionẽ tuã, ut sit iustus mihi imperans, cuius meus error corrigatur exẽplo. Incõparabile donũ dei est, qñ nobis quicquid sup faciẽ terræ, iustus ostẽditur. Habet deus diues in omnibus, habet inquã, habet seruos & benignos & iustos, sed non sumus digni noticiæ eorum. Beatus cui cõceditur dei famulum nosse, qui corripiat in misericordia, & increpet in amore dei. Væ autem mihi & meis similibus, quia inuicem nobis oleo capita inpinguamus, & adulantes nobis inuicem in præsenti positi, sanctos nos uocamus & nonnos. Absentes uero nos ita mordemus, atq; percutimus, ut rectè canibus comparemur Horum, inquit, oleum, id est, horum adulatio non impinguat caput meum. At magis oratio mea in beneplacitis eorum, id est, oro ne placeãt mihi, quæ beneplacita sunt eis, qui absorpti sunt iuncti petræ. Iudices eorum iuxta petram sunt hæretici non

ci nō sup petrā. Nā si super petrā erant absorbier nō poterant. Nūc autē fundamētū petræ solidæ relinquētes, iuxta ipsam petrā fabricāt in arena, ubi nidos suos cōstruentes, cū suis paruulis absorbent: Nō se, inquit, excusent sermo ꝓpheticus, sed audiāt uerba mea, qm̄ potuerūt, habent sensum, ingeniū, intelligentiā. Audiāt uerba mea, tollant sua uerba, Audiāt, aperiāt auditū suū uerbis meis. Sicut crassitudo terræ eructuat sup terrā, ubicūq; macra terra est, & sabolo, harenæq; ꝑmixta nō excrepit. Pinguis autē terra ita se aperit, ut q̄si os suū cœlo apertū ostendat, ut quicq̄d ē cœlis fuerit missum, sitientur excipiat: ita, inquit, isti audiant uerba mea, sicut crassitudo terræ eructuat in fruge, frumēti, uini & olei, & quā pinguis sit infra se, sup se eructuat. Dissipata sunt ossa nostra secus infernū. Græc⁹ dicit, ossa eorū. Siue ergo nostra, siue eorū ossa secus infernū posita dissipantur. Sicut cera secus focū posita mollescit, in foco autē massa liquescit, & deperit, ita ossa nostra secus infernū posita mollescūt, in inferno autē massæ liquescūt. Nā iuxta infernū sunt, qn̄ iuxta illos sumus, q nobis fomitē tribuunt delinquendi, siue qn̄ illis cogitationibus nō resistimus. q se ingerunt turpiter menti: siue qn̄ societatē nostrā diuersitas sexus ingetat: siue quādo talibus iūgimur, q̄bus Christianæ regulæ nō placet cursus, siue qn̄ iūgimur hæreticis, & quasi sub specie amicitiæ, cū his uidemur inire cōflictū, & non apta fronte, ut Romani cōtra Barbaros repugnamus. Ibi dissipātur ossa nostra iuxta posita, & secus ipsum infernū collocata. Si uero uni horū p ipsam uicinitatē fuerimus adiūcti, nō solum ossa, sed & ipsa anima dissipat. Dicamus ergo cū clamore: Ad te dn̄e dn̄e oculi mei, in te speraui, nō auferas animā meā, ut nō eā auferas de libro uitæ, ubi sunt catholici, & in libro mortis inseras, ubi hæreticorū cōuenticula condēnant, sed custodi me à laqueo quē statuerunt mihi, & ab scādalis op̄antiū iniq̄tatē. Ibi enim retiaculū tetenderūt, ut in uno de quibus supra diximus capiāt ibi, ubi cadunt peccatores, à quibus his alienus effectus, singulariter uiuā donec exeā, siue trāseam. Melius est em̄ mihi solitaria cōuersatio habens uitā, quā ut in multitudine cōuersatus, mortē incurrā. Singulariter uiuendū est, ubi societas uitæ præsentis æternæ uitæ cōmodis aduersatur, cuius retiaculo oremus instāter, ut dirigat oratio nostra in cōspectu dei, sicut thymiamatis incēsum. Sic em̄ in Græco psallit: Dirigatur oratio nostra in cōspectu dei sicut thymiama, id est, ut in odorem suauitatis sacrificiū nostræ oratiōis accipiat. Sacrificiū nostrū uesp̄tinū sit, id est, iuxta fidē lucis huius, qua hora ab hac luce migramus. Tūc em̄ in sacrificio uespertino sum⁹, ibi est tota nostræ cogitationis ponēda intētio, ut leuātes man⁹ nostras in signo crucis, dū ad dn̄m p̄gim⁹, gratulemur in Christo Iesu dn̄o nostro, q in unitate deitatis uiuit & regnat cū patre & spū sc̄tō p oia secula seclorum Amē.

Intellect⁹ Dauid cū esset in spelunca Oratio. CXLI.

Voce mea ad dominū clamaui, uoce mea ad dominū deprecatus sum. Effundo in cōspectu eius orationē meā & tribulationē meā ante ipsum ꝓnūtio. In deficiēdo ex me spūm meū & tu cognouisti semitas meas. In uia hac qua ābulabā, abscōderūt superbi laqueum mihi. Considerabā ad dexterā & uidebā, & non erat qui cognosceret me. Perijt fuga à me, & non est qui requirat animam meam. Clamaui ad te domine, dixi tu es spes mea, portio mea in terra uiuentiū. Intende ad deprecationē meā, quia humiliatus sum nimis. Libera me à persequentibus me quoniam confortati sunt super me.

per me. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi.

CVm à facie Saulis lateret in spelũca Dauid profugus, istũ psalmũ legit̃ ce cinisse. Voce, inquit, mea ad dñm clamaui, & uoce mea dnm deprecatus sum. Effundo in cõspectu ei⁹ orationẽ meã, & tribulationẽ meã ante ipsum ꝓ nũcio: In defectu em̃, ait, spiritus mei, ibi cognouisti semitas meas. Ibi clama O Christiane, ibi effunde in cõspectu dei orationẽ tuã, ibi tribulationẽ tuã ꝓnun/tia, nõ perditis rebus, nõ facultatibus, nõ agrorũ finibus, uel his quæ nobis de/posito corpore necessaria penitus non sunt, sed in defectu spiritus tui, ibi esto sollicitus. Ibi em̃ cognoscũtur semitæ tuæ. Defectus spiritus nostri ẽ, qñ nos ca/naliũ rerum necessitates aut delectationes inuadũt. Ibi enim absconditi sunt la/quei nobis à diabolo, & ministris eius. Tũc cõsideram⁹ ad dexterã, id est, ad le/ctionem, ad orationem ad psalmũ, & nõ delectamur, sed sic redimus mœsti, ut nec nosipsos agnoscere ualeamus. Extranei nobis fiũt ipsi apices sancti, & quasi in extero positi, nosmetipsos agnoscere nõ ualemus. Tũc perijt fuga à nobis, & illud quod nobis clamat Apostolus: Fugite fornicationem, nos surda aure tran/simus. Intus est em̃ malũ, intus est hostis. Tunc quando perit ista fuga à nobis, & nõ est cogitatus, non cõpunctio ex affectu aliquo qui requirat animã, nec re/dit ad sensum meũ, ut requirã animã meã, & dicã illi: Age actus meos noli per/dere quod tãto tempore laborasti. Hæc nunc dico. Quare? Quia defecit in me spiritus meus, tempore quãdo in uia qua ambulabã, absconderũt laqueos mihi. Et quia perijt fuga à me, aliud quo possim euadere penitus nõ habebo, nisi to/tis uiribus clamem ad te domine: Pereãt omnia quæ in mũdo sunt tu spes mea, tu portio mea in terra uiuentiũ. Intende in orationem meã, qm̃ humiliatus sum nimis. Tenẽt me peccata mea, & iugũ suũ posuerũt super me, per peccata mea principes uitiorũ & criminũ. Tu libera me à persequentibus me, quoniã cõfor/tati sunt super me, & educ de carcere animã meã. Tunc em̃ carcerem patit̃ ani/ma nostra, dũ hinc inde nobis clausum ad lectionem, uel orationem, uel ad bo/num cursum, siue mũdi occupationes, siue corporeæ delectatiõs efficiunt. Nec, ut quidã putãt, corpus humanũ carcerem audemus dicere, quod templũ dei Paulus Apostolus esse testatur, sed carcerem patimur, quando orare non dele/ctat, quando fastidimur in spiritalibus cibis, & nunc necessitatũ terrenarũ clau/stris, nunc delectationũ ostijs cõclusi deficimus. Verus carcer animæ in te est, pro quo totis uiribus est clamandũ ad Christum, ut educat de carcere hoc ani/mas nostras ad cõfitendũ nomini suo, ut incipiat eã delectatio cõfessionis ex/colere, quæ deserta facta est orationis & lectionis, & spiritalis exercitij cultura cessante. Cũ ergo ex hoc carcere eduxeris animã meã, & cœpero recto tenore confiteri nomini tuo, tunc me expectant iusti, donec retribuas mihi in Christo Iesu dño nostro, qui regnat cũ patre & spiritu sancto. in secula seculorũ Amen.

Psalmus Dauid quãdo ꝑsequebatur eũ fili⁹ suus Absolõ CXLII.

DOmine exaudi orationẽ meã, aurib⁹ ꝑcipe obsecrationẽ me/am, in ueritate tua exaudi me ĩ tua iusticia. Et nõ intres ĩ iu/diciũ cũ seruo tuo, qa nõ iustificabitur in cõspectu tuo oĩs uĩ/uẽs. Quia persecut⁹ est inimic⁹ aĩam meã, hũiliauit in terra uitã meã. Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi, & anxiat⁹ est sup mẽ spũs me⁹, in me turbatũ est cor meũ, Memor fui dierũ ãtiquorũ, me/ditatus

te cõfugi. Adiecit: Doce me facere uoluntatem tuam. Vis ergo ó homo, habere patronũ dominũ, disce uoluntatẽ eius. Fac quod uult, & faciet quod uis. Dίximus ergo patrono: Eripe me de inimicis meis: Inimci nobis sunt spiritus immundi. Qui tunc à nobis fugiunt, quãdo in nobis sentiunt spiritum sanctum. Et ideo rogandus est spiritus sanctus, ut ipse deducat nos in terram. Terra enĩ corporis nostri tunc recta est, cum in ea est spiritus sanctus. Et quotienscũq; suam uiam nobis spiritus nequã ad ambulandũ ingesserit, totiens spiritus sanct⁹ deducet nos in terram rectam, & si nostra merita desunt, imò quia desunt, Ipse tamen propter nomen suum uiuificat nos in æquitate sua. Hoc æquitatis suæ iudicio statuens, ut perdat omẽs inimicos nostros, qui ideo nobis inimici sunt, quia nos serui esse domini studemus: Hanc, inquit, ob causam perdes omnes inimicos meos. Quoniã seruus tuus sum. Nõ ergo aliunde inimicos habentes. Nec pro quibuscũq; terrenis actibus aduersarios, sed ideo inimicitijs dæmonum aut hominũ laboramus, quoniam serui esse domini studemus. Nõ timeamus inimicitias eorum, quia illis pereuntibus nos liberabimur à Christo dño nostro, qui regnat cũ patre & spiritu sancto nunc & semper, & in omnia secula seculorum Amen.

Psalmus Dauid aduersus Goliad. CXLIII.

BEnedictus dñs deus meus qui docet manus meas ad præliũ, & digitos meos ad bellũ. Misericordia mea & refugiũ meũ susceptor meus & liberator meus Protector meus & in ipso speraui, q subdit populũ meũ sub me. Dñe quid est homo, quia innotuisti ei, aut filius hominis quia reputas eũ? Homo uanitati similis factus est, dies eius sicut umbra prætereunt. Domine inclina cœlos tuos & descende, tange montes & fumigabunt. Fulgura choruscationem & dissipabis eos, emitte sagittas tuas & conturbabis eos. Emitte manũ tuam de alto, eripe me & libera me de aquis multis, & de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est uanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis. Deus canticum nouum cantabo tibi, in psalterio decacordo psallã tibi. Qui das salutem regibus, qui redemisti Dauid seruũ tuũ, de gladio maligno eripe me. Et erue me de manu filiorum alienorũ quorũ os locutũ est uanitatẽ, & dextera eorũ dextera iniquitatis. Quorũ filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Filiæ eorũ cõpositæ, circũornatæ ut similitudo tẽpli. Promptuaria eorũ plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorũ fœtosæ abundantes in egressibus suis, boues eorũ crassæ. Non est ruina maceriæ, neq; transitus, neq; clamor in plateis eorũ. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt, beatus populus cuius dñs deus eius.

BEnedictus dominus deus meus qui docuit manus meas in prælio. Tẽpore quo Moyses leuabat manus ad deũ, & uincebatur Allophylorũ turba pugnantium, cũq; eas deposuisset, uicti uincebãt. Docuit ergo manus nostras in prælio, nõ armis, sed precibus pugnaturas. Docuit etiam digitos nostros ad bel-

bellum, ut dum bellum ſiue uiſibiliũ, ſiue inuiſibilium ſenſerimus hoſtiũ, nos digitis armemus frontẽ triumpho crucis,& ſecuri animo dimicemus, dicentes dño: Tu miſericordia mea,tu refugium meum,tu ſuſceptor meus, tu liberator meus,tu eñ ſubdes populos ſubtus me. Infeſtum populũ cogitationum malarũ inſurgẽtem ſuper me,ſubdes ſubtus me. Vt qd aũt memoratur pugnam? quid præliũ? quid bellum? quid aũt deus æternus innoteſcere uoluerit homini,ſi homo uanitati ſimilis factus eſt? Moritur enim, & dies eius ſicut umbra prætereunt. Quid ergo lex? quid cõminatio peccatoribus? quid terror incredulis? ſi paucorum dierum uita finem accipiens, effectum ſui ulterius non habebit? Hæc audiens apoſtolus Paulus increpat dicẽs: Si in hac uita tantũ ſperantes ſumus, miſeratiores ſumus omnibus hominibus. Et ideo pſalmus præſens audi quid ſentiat. Quaſi qui dicat: Q̃m uitã æternam eſſe homines prophetis tuis prædicatoribuſq; non credunt,tu ipſe per te inclina cœlos tuos,& deſcende. Inclinauit enim cœlos,quando cum in forma dei eſſet, eſſetq; æqualis deo patri,exinaniuit ſeipſum, formam ſerui ſuſcipiens, inclinauit cœlos, ut ſi dicas, uerbi cauſa, imperatori,dũ te tu humilias inclinans omne palatium. Inclinauit ergo cœlos,& deſcẽdit ut tangeret montes,ut fumigarent. Montiũ fumus nubes creat,quas producẽs deus de theſauris ſuis fundit in terrã,ut terra proferat omne fructuũ genus,quo eſurientiũ corpora nutriãtur. Cũ deſcenderet deus in Chriſto, ut mundum conciliaret ſibi,tetigit mõtes & fumigati ſunt, id eſt, tetigit Apoſtolos ſuos, & fumum nubiũ reddiderunt, quorum tanta fuit imbrium pluuia, ut in toto orbe terrarum uenas fontiũ replerẽtur,quibus omne ablueretur facinus,& lauaretur omne paccatum. Verũ quia ad eum peruenire nos prohibet princeps huius mundi, cũ ſpiritibus ſuis & hominibus qui colũt eum,tu mitte ſagittas tuas cõtra eum,& libera me de aquis multis,ut uno fonte tui baptiſmatis fruar. Libera me de manu Allophylorũ, quorũ os loqtur uanitatem, & dextera eorũ non eſt dextera pietatis,quæ ueſtitum expoliat,& ſiue tẽporalibus, ſiue,quod eſt acerbius,æternis opibus nudãt: Quibus dũ me liberaueris,inquit,domine,in cãtico nouo cantabo tibi,id eſt, in nouitate uitæ ambulans. In pſalterio decẽ chordarum pſallam tibi,decem præcepta legis ſuſcipiens,& decẽ plagis Aegyptũ percuſſam fugiens, pſallam tibi,tibi pſallam, qui das ſalutem regibus,id eſt,qui das æternã uictoribus uiciorũ. Quia hij uere reges ſunt, q participes regni dei eſſe credũtur. Quis aũt eos alius liberat,niſi idẽ deus,qui liberauit Dauid ſeruũ ſuũ. Hunc eñ eundemq; deũ Marcion negat, ſimiliter Apelles & Valentinus & Manichæus, Infelices & miſeri,dum nolunt ab ipſo domino liberari,in æternũ damnari non metuunt, à quibus nos ipſe q liberauit Dauid ipſe liberet. Quia os eorũ loquitur uanitatem,&,ut ſupra diximus, dextera eorũ dextera iniquitatis. Hos ſanè aſſerit loqui uanitatem in hoc loco,qui ſeruientiũ deo paupertatẽ ridicule abutuntur, dicentes: Vt quid inædia laborant colentes dominũ? Et quid opibus affluunt contẽnentes? Ignorãt medicũ his parſimoniam imperare, & continentiam præcipere, in quibus ſalutem uenarũ motibus deprehendũt. Quos uero morituros agnoſcant, ſinũt ſuis omnibus delectationibus conſentire. Quale eſt,ut de hijs dicas,quia læti ſunt in filijs fortibus, & filiabus ornatis, ac de promptuarijs plenis, de fœtoſis ouibus,de bubus craſſis. Qui cũ omnia temporalia habeãt,dominũ tamẽ q eſt æternus non mereantur habere propiciũ. Quiq; cum acceperint finẽ temporalis lætitiæ,æternæ triſticiæ pœnas aſſumũtur. Econtra hij quos uides lugentes & flentes,& in dei timore conſtitutos egentes,cũ finem fecerint flẽdi, æter

nicos

ni eos gaudij ſuſcipit fructus. Dicant ergo increduli beatū populū habētem co-
pioſe quæ mundi ſunt, nos autem hunc ſolum populū beatum dicamus, cuius
eſt dominus deus eius in ſecula ſeculorum Amen.

Laudatio ipſi Dauid. CXLIIII.

Exaltabo te deus meus rex, & benedicam nomini tuo in ſeculū, & ſeculum ſeculi. Per ſigulos dies benedicā tibi, & laudabo nomē tuum in ſeculū & in ſeculū ſeculi. Magnus dn̄s & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nō eſt finis. Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuā pronunciabūt. Magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabūt.

Et uirtutem terribilium tuorū dicēt, & magnitudinem tuā narrabūt.

Memoriam abūdantiæ ſuauitatis tuæ eructabūt, & iudicia tua exultabūt. Miſerator & miſericors dn̄s, paciens & multū miſericors. Suauis dn̄s uniuerſis, & miſerationes eius ſup omnia opera eius. Confiteantur tibi dn̄e omnia opera tua, & ſancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquētur. Vt notā faciant filijs hominū potentiā tuā, & gloriam magnificētiæ regni tui. Regnū tuū regnū omniū ſeculorum, & dominatio tua in omni generatiōe & generatione. Fidelis dominus in omnibus uerbis ſuis, & ſanctus in omnibus opibus ſuis. Alleuat dn̄s oēs qui corruūt, & erigit oēs eliſos.

Oculi omniū in te ſperant dn̄e, & tu das eſcam illorum in tēpore opportuno. Aperis tu manū tuam, & imples omne animal benedictione. Iuſtus dn̄s in omnibus uījs ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Propè eſt dn̄s omnibus inuocantibus eū, omnibus inuocātibus eum in ueritate. Voluntatē timentiū ſe faciet, & deprecationē eorum exaudiet & ſaluos faciet eos. Cuſtodit dn̄s oēs diligētes ſe, & omnes peccatores diſperdet. Laudationē domini loquetur os meū, & benedicat omnis caro nomini ſancto eius in ſeculū & in ſeculū ſeculi.

Exaltatur deus ab homine, quando ſpiritū ſanctū, quem in ſe per conſecrationē baptiſmatis ſacri ſuſcepit, non terrenis & humillimis cogitationibus humiliat. Sed eū cœleſtibus deſiderijs & excelſis exaltat, ita ut p ſingulos dies benedicat dominum, & quaſi q nuper inchoauerit, ſine faſtidio ſeruiat illi, cui generatio & generatio cōfitetur, generatio Iudæorū & generatio gentiū. In lege Moyſi & prophetarum illa, iſta in euangeliorū & Apoſtolorū doctrina uirtutē terribiliū tuorum dicent, ut notā faciant filijs hominū potentiā tuā. Oſtendentes quia regnū tuum dn̄e regnū ſit omnium ſeculorum. Et ita ſit dominatio in omni generatione & progenie, ut non ſit gens neq regnū, in quo non tuus filius prædicetur. Fidelis es em̄ domine in uerbis tuis, quibus promiſiſti daturū te nobis, qui alleuaret oēs qui ruunt in hoc mūdo, & qui erigeret omnes quos illiſerat inimicus. Oculi em̄ omniū credentiū ſperāt in te domne. Spe em̄ ſalui facti ſunt, quibus dediſti eſcam in tempore opportuno, quando aperuiſti manus tuas in cruce, Tu ſuſcepiſti maledictiōes noſtras, & nobis dediſti bene-

dictiones tuas, proximus es enim omnibus. Omnibus, inquit, te inuocantibus in ueritate, id est, q te in dño nostro Iesu Christo inuocãt. Ipse est enim ueritas, & uolũtatẽ nõ contemnẽtium te facies, & orationẽ eorũ exaudies, in qbus te pro rebus æternis exorãt: Custodit dñs, inquit, oẽs qui diligũt eũ. Videamus q sũt qui diligũt eũ, ipsum interrogemus, ipse dicat q sint diligẽtes eũ. Audiamus eũ dicentẽ: Qui audit uerba mea, & facit ea, hic est qui diligit me, qui aũt non faciunt ea, oẽs peccatores hos à se reijciet atq; disperdet. Laudẽ ergo dñi loquatur os nostrũ, discedãt ab eo uniuersæ detractiones. Ea quæ nouimus in fratribus laudãda memoremus. Alios sibi testes inueniant aliena peccata, nos nostri accusatores, nostriq; tantum uituperatores effecti, semper in dei laudibus atq; in dei benedictionibus occupemur, agẽtes ei gratias in secula seculorũ Amen.

Alleluia. CXLV.

LAuda anima mea dominũ, laudabo dominum in uita mea psallã deo meo quã diu fuero. Nolite cõfidere in principib9, neq; in filijs hominũ in quibus non est salus. Exibit spiritus eius & reuerteť in terrã suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eorũ. Beatus cuius deus Iacob adiutor eius, spes eius in dño deo ipsius, qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Qui custodit ueritatem in seculũ, facit iudiciũ iniuriam paciẽtibus, dat escam esurientibus. Dominus soluit compeditos, dñs illuminat cæcos. Dominus erigit elisos, dñs diligit iustos. Dñs custodit aduenas, pupillũ & uiduam suscipiet, & uias peccatorũ disperdet. Regnabit dominus in secula deus tuus Sion, in generatione & generationem.

LAudat anima nostra dñm, quãdo opa nostra in dei laudibus exercẽtur. Et laudamus dñm in uita nostra, id est, in moribus nostris. Psallamus ergo deo nostro quãdiu in isto corpore sumus, nõ confidẽtes in hominibus q hodie dominãtur, & cras sepeliuntur, qa exiet ab eis spũs, & hi reuertentur in terrã de qua assumpti sunt, ex ipsa die pereũt cogitationes eorũ. Illæ utiq;, quæ eos nõ sinebãt quiescere, emamus, uẽdamus, fabricemus, pugnemus. Hæc & his similia cogitationũ genera, subito momẽto uno pereũt. Beatus ergo est, qui sibi spẽ ponit in dño deo q fecit cœlũ & terrã, mare & omnia quæ in eis sũt. Custodit em̃ ueritatẽ in secula, tẽpore quo se putãt fallaces uincere p mendaciũ, ille ueritatẽ custodit, ut faciat iudiciũ quibus nõ in isto seculo nec in futuro perit ueritas à deo. Ideo em̃ & iudicẽ eũ credim9 esse uenturũ, quia custodit ueritatẽ, ut faciat tũc iudiciũ iniuriam patientibus. Qui nũc dat escam esurientibus, ipse erigit per se elisos per Adã, & per eundẽ cõpeditos exsoluet. Ipse cæcos illuminãt, ipse dirigit iustos, ipse custodit aduenas. Hos utiq;, qui se pegrinos in hoc exhibẽt mũdo, & propter quã sunt renati patriã cõcupiscũt. Orphanũ em̃ custodiet, q pro nomine dei parẽtes suæ deserit carnis. Et ipsum diabolũ q est uia peccatorũ, exterminabit ipse q est deus tuus Sion. Deus utiq; ecclesiæ catholicæ, unus in trinitate, trinus in unitate q regnat in secula seculorũ Amen.

Alleluia. CXLVI.

LAudate dñm qm̃ bonus est psalmus, deo nostro sit iocunda decoraq; laudatio. Aedificãs Hierusalẽ dñs, dispersiones Israël cõgregabit. Qui sanat cõtritos corde, & alligat

contri-

contritiones eorũ. Qui numerat multitudinem stellarũ, & omnibus eis nomina uocans. Magnus dominus noster, & magna uirtus eius, & sapiẽtiæ eius nõ est numerus. Suscipiẽs mãsuetos dominus, humi/liãs autem peccatores usq; ad terrã. Præcinite domino in cõfessione, psallite deo nostro in cithara. Qui operit cœlũ nubibus & parat ter/ræ pluuiam. Qui producit in montibus fœnũ, & herbam seruituti ho minũ. Qui dat iumentis escam ipsorum & pullis coruorum inuocan tibus eum. Non in fortitudine equi uoluntatem habebit, neq; in ti/bijs uiri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timen tes eum, & in eis qui sperant super misericordia eius.

LAudemus dñm quoniã bonus est psalmus. Psalm⁹ bonus est in quo deo nostro fit iocũdatio. Aedificat eñ Hierusalẽ dñs, & dispersiones Israel cõ/gregat. Cottidie eã ædificat dñs, cottidie ecclesiã suã p credẽtes: ædificat & eos q ab ea dispersi sunt, ad eũ reuocãs, iterũ cõgregationi associat. Sanat pœnitẽtes contritos corde, & alligat cõtritiones eorũ, qui numerat multitudinẽ stellarum & omniũ earũ nomina uocat. Licet potestas uirtutis eius his uirtutibus sit pa/rata, & hoc eũ posse facere nõ ambigat, nisi q omnipotentẽ esse nõ credit. Ta/men numerare multitudinẽ stellarũ eũ credamus in sanctis. His qui in tenebris mũdi positi, p cœlũ suos dirigũt cursus, dãtes solatiũ luminosi aspectꝰ sui. His q cœlos aspiciũt, quæ stellæ pro merito actuum suorũ amplius minusue resplen/dẽt, in quibus magnus dñs noster, & magna eius ostẽditur uirtus. Per homi/nẽ eñ magnificatur ab hominibus, p hominẽ ab hominibus blasphematur. Et sicut his uæ per quos nomen dñi blasphematur, ita hi benedicti sunt, per quos magna eius uirtus ostenditur, & innumerabilis eius sapientia declaratur, p quã supbos proijcit, & mãsuetos suscipit, & humiliat peccatores ad terrã. Vt a terra eos exaltet ad cœlos. Omnis eñ q se humiliat exaltabitur, id est, qui agens pœ nitentiã, sua peccata dño cõfitetur. Incipite ergo in cõfessionibus domino, & psallite ei in cithara. cithara habet lignũ crucis, habet chordas ex interioribus o/uiũ, habet ex euãgelijs plectrũ, sonet ista cithara & imbrẽ de cœlo uenientẽ an nũciet. Operuit eñ deus cœlos nubibus, id est, Apostolis suis tradidit faciẽ cœ lorũ suorũ, & præcepit eis, ut dẽt terræ pluuiã, & oẽs gẽtes terrenas, in nomine patris & filij & spiritus sancti, cœlesti nimbo profundãt. Hæc pluuia producit in mõtibus fœnũ quo alantur simpliciores quiq;, ex quibus pars maxima in dei populo comprobatur. Non enim possunt spiritualium cibo refici hi, qui ter/renis actibus occupati, mẽbra tñ uidẽtur ecclesiæ. Hi mõtes, id est, apostoli, nõ ut ipsi uerticibus mentiũ suarũ altitudines rerũ cœlestium in cibo offerũt. Per/fectorum eñ est solidus cibus. Quis eñ cũ eis disputet de ieiuniorũ perseue/rãtia, de diurna & nocturna occupatione, eruditioni diuinæ cõiũcta? Quis de minutis suggestionũ? Quis de cõtemptu omniũ rerũ labẽtiũ? Quis de cõtẽptu omniũ uiciorũ? Quis cum eis agat de inuisibilibus profectibus, ut sit quis epi/scopus deo, sit quis pontifex Christo, per inuisibiles conatus, & gradus quos in corde suo disposuit, ut quãdiu de isto corpore exeat ascẽdat & nunq; descen/dat, offerẽs corpus suũ deo hostiã uiuã. Cottidie seipsum ita corpori Christi as/sociãs, ut corpus eius corpori Christi admixtũ, unũ corpus secundũ Apostolũ fiat. Hæc & his similia dãtur in cibo, qui cũ Paulo possunt dicere: Mihi mũdus crucifixus est & ego mũdo. Sicut ergo ostẽdimus spiritualiũ cibũ solidũ uirorũ

perfectorũ. Ostẽdamus nũc iumentorum fœnũ, quod producunt hij, quos supra diximus montes: Omne, inquit, quod in macello uenundatur emite, nihil interrogantes. Itẽ. Tu quis es, qui contristas fratrem tuum in manducãdo? Item. Qui se non cõtinet, nubat. Itẽ. Qui dat nuptum filiam, bene facit. Item. Volo adolescẽtulas uiduas nubere. Hoc fœnum mõtes uicini cœlis, qui in terra positi dicunt, nostra autẽ conuersatio in cœlis est. Iumentis producunt, quibus consuetudo carnalis imperat sola, & ipsi consuetudini carnali lex ponitur, quam sequens coniunx coniugi placeat, seruus domino, filij carnales parentibus carnalibus: parentes carnales, filijs carnalibus. Hijs herba in seruitute offertur, datur ut iumentis esca, & ut pullis coruorum inuocantibus eum. Corui em̃ fuerunt patres nostri, qui in nigredine idolatriæ permanentes, ad arcam nunquàm reuersi sunt. Nos uero pulli eorũ sumus, qui inuocamus dominũ. Qui non in uiribus equi uoluntatem habebit. Nõ enim uirtute terrena uinci potest, qui contra nos terrena uirtute nõ pugnat. Vires ergo equi, terrenæ uires sunt, quias deus non in sua uoluit extollentia gloriari, sed de sua pietate sperare permisit: Nec in uiribus, inquit, equi, nec in tabernaculis uiri beneplacitũ est ei, id est, in confidentia habitationis suæ. Vnde & Græcus non dicit in tabernaculis, sed in tibijs. Siue ergo, inquit, in cursu equi confidentem, siue in suis tibijs præsumentẽ cõtemnet dominus. Quos nos latius dicimus, q cõfidt in libertate arbitrij sui, quod per hãc fugiat, persequentẽ incurrit. Qui cõfidit in uirtute cursus sui spiritalis, quod possit in tibijs suis stãs immobilis pmanere, non pmanet. Nec ista dicẽs excludo, ne coneris stare, sed moneo ne te putes per liberũ solũ arbitriũ fugere. Currat equus tuus, sit paratus ad bellũ. Sic enim scriptũ est: Equus paratur ad diẽ belli, dominus aũt salutẽ tribuit. Tamẽ dum curris dicito: Deus uirtutum tribuit equo meo, ut curreret. Deus dedit tibijs meis perseuerantiã, ut starẽ. Nõ ergo putes quod te libertas arbitrij tui ita habeat, quasi nauẽ per quã uis euadere Barbaros de littore, per quam uis euadere fluctibus pelagi, per quam uis ad patriã, quam desideras peruenire, sed si dominus imperauerit uentis prosperis, & aduersis flatibus silentium dederit, si latẽtes uadus demonstrauerit, & somnum tulerit gubernantibus nautis, & absq; læsione portũ ingredi fecerit, Ages post hæc gratias deo, nõ naui, gratias deo, nõ nautis. Nec ista dicẽtes excludimus nauẽ & nautas, sed magis & nauẽ ornamus & nautas, quibus deum præsulem confitemur. Si enim nauis non fuisset, utiq; quod dominus gubernaret nõ esset. Si nautæ nõ essent, quos dñs excitaret, nõ essent. Si uela non essent, non essent quibus daret prospera flabra uentorum. Ita ergo dicamus, si arbitriũ in te non fuerit bonæ uoluntatis, non erit tecum pax dei. In terra em̃ pax dei cũ hominibus bonæ uolũtatis. Obijcitur huic loco. Nos hoc ita dicere, ut uideamur hominis uoluntatem ostendere, quod dei gratiã antecedat. Vigilanter age & non calumniose, & uides gratiã dei generalẽ sup omne hominum effusum genus. Omnes antecedit gratia multiplici largitate diffusa. Descẽdit de coelo deus, homine nõ uolente, Docuit exemplo & uerbo, homine nõ rogante, Signa multa & uirtutes ad se manifestandũ exercuit, homine etiã prohibente, Mortalitatẽ nostram suscepit, homine ignorante, irrisus, crucifixus, inter homicidas mortuus, sepultus, resurrexit, & in cœlis ascendit. Hæc omnia ad hominis salutem, ad hominis liberationem, ad hominis redemptionem, ad hominis coronam, ad hominis gloriam exercuit Christus. Nota tibi calumniose, quod dico ad hominis salutem, non uolentis neq; currẽtis. Quid est ergo quod legimus? Ostẽdimus tibi antecedentem gratiam dei generalem omnium hominum bonam uoluntatem. Nota tibi prædestinate quod loquor, omnium generaliter bonam uoluntatem Christi. Gratia hoc ordine quo diximus

mius antecedit,si tamen pro omnibus natus, si tamen pro omnibus passus. *Si* non negas pro omnibus mortuũ,si cum Apostolo asseris, quod omnes homi/nes uult saluos fieri. Age nũc tolle te à generali gratia ,ad specialem accede,& si militer cũ Apostolo clama: Nõ omnis generaliter homo saluus erit, sed omnis homo,quicũq; inuocauerit nomẽ domini ,hic saluus erit. Vade ergo ad offici/nam medici,qui ultro uenit ad ciuitatẽ nostram. Nõ utiq; nobis rogantibus,o/mnibus nobis medicus superuenit, officinã aperuit & uocem emisit, qua ac si præco exclamãs dixit: Venite ad me oẽs. Iam modo post hanc uocẽ antecedit uolũtas gratiã. Si enim uolueritis,inquit, & audieritis me,quæ bona sunt terræ edetis. *Si* autẽ nolueritis,gladius uos comedet. *Sicut* ergo antecessit gratia uo/luntatẽ hominis,in ostensione sui ,& in adapertione ueritatis, ita antecedit uo/luntas hominis gratiam dei. Nõ enim prius baptizaris, & sic uelle incipis crede re,sed prius uoluntatem tuam perfectã exhibes sacerdoti,& confessionẽ tuam tuis labijs pandis ,& ita demũ ad dei gratiam ut cõsequaris,attinges. Quã con secutus confiteberis, quia omnia dei dona credendo ,& desiderado cõsecutus es. Et ita demum ultimũ huius psalmi cantabis : Quia beneplacitũ est domino super timẽtes eum,& in eos,qui sperant in misericordia eius,excludere uolens extollentiam humanitatis,uoluntatẽ diuinitatis expressit. *Scit* enim deus hostẽ nostrũ,tunc nobis posse subrepere,cum nos sine timore diuino reppererit. Et ideo ad remedium nostrum pronunciauit,hoc dictum quasi qui diceret: Bene/placitum est deo super eos,q à diabolo liberantur. Non enim deus affectu du/citur,ut ab hominibus timeatur ,sed misericordia totus misereri dũ studet ho/mini,uult ex imperio timoris fieri,quod profuturũ ipsi homini pro certo cog/noscit. *Sicut* qui literas docẽt,timorẽ discẽtibus & terrorẽ inducũt,nõ utiq; ne/cessariũ magistris, sed ualde discipulis profuturũ. Et sicut illos exhorrent q sine timore & sine spe sunt. *Sciunt* eñ eos ad eruditionem puenire nõ posse, ita in eos dilectionẽ se habere cõmemorãt,qui timentes eos,& in eos q sperant in eruditione eorũ. Et hoc de hominibus tantũ longe est à cõparatione dei,quã/tum longe est à diuinitate humanitas. *Sed* comparatio ad apertionem rei di/ctæ, ad spem nos & misericordiam diuinam impellat,ut eorum participes faci at,super quos est beneplacitum dño,qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia Aggæi & Zachariæ. CXLVII.

LAuda Hierusalem dominũ,lauda deũ tuum Sion. Qm̃ cõ fortauit seras portarũ tuarum,benedixit filijs tuis in te. Qui posuit fines tuos pacẽ,& adipe frumẽti saciat te. Qui emittit eloquium suũ terræ,uelociter currit sermo eius. Qui dat niuẽ sicut la/nã,nebulã sicut cinerem spargit. Mittit crystallũ suum sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit. Emittet uerbum suum & li/quefaciet ea,flauit spiritus eius & fluent aquæ. Qui annunciat uerbũ suum Iacob,iusticias & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni na tioni, & iudicia sua non manifestauit eis.

LAuda Hierusalem dominũ. Nõ pro una re laudatur à ciuitate sancta do minus. Causas ergo laudis eius,ac si interrogaret ipsa ciuitas eũ qui eã hor tarетur ad laudes, audit sibi ab exhortante expositas. Inquit, eum lauda, quia confortabit seras portarũ tuarum. Vides ergo,quia ut supra diximus,nostrum est serare portas, hostibus impetum facientibus ,sed domini est confortare se/

ras portarum Hierſalẽ, eſt ergo Ciuitas Hieruſalem in qua prophetæ habitant in qua Chriſtus prædicat & uirtutes diuerſas exercet, in qua patitur crucẽ, in qua omniũ ſunt genera peracta uirtutũ. Qui ergo hæc omnia intus in anima ſua die noctuq; meditatur, habens intra ſe prophetas, Chriſtum & apoſtolos. Ciuitas Hieruſalem factus, claudit portas inimico & angelis eius, & neceſſe eſt ut ſeras fidei clauſis ingreſſibus mittat. Nã fides, ſpes, charitas tres ſeræ ſũt miſſæ cõtra diabolũ, ſed & fides deficit, & ſpes molleſcit, & charitas refrigeſcit, niſi do nõ fuerint ſancti ſpiritus cõfortatæ. Cũ ergo cõfortatæ fuerint ſeræ portarũ tua rũ, benedicẽtur filij tui in te. Filij tui ſunt, q tuo informãtur exẽplo, ſiue in bono ſiue in malo: Hij ergo, inquit, in te benedicẽtur, ſi ſeræ portarũ tuarũ in te fue rint cõfortatæ: ponitur finis tuus in pace dũ dies aduenerit ut exeas de mũdo, & a ctibus tuis omnibus finẽ imponas. Pax erit cũ deo finis tuus, in quo cũ exire cœperis, adipe frumẽti ſaciat te. Ipſe hoc facit q emittit eloquiũ ſuũ terræ, id eſt, qui uerbũ ſuũ miſit in Mariã. Et tã uelociter currit ſermo eius, ut cũ p tot milia annorũ in ſola Iudæa notus fuerit deus, nũc intra paucos annos, nec ipſos Iudæos lateat à parte orientis, nec ipſos Brittones à parte occidẽtis, ubiq; cucurrit ue lociter ſermo eius, q dat niuẽ ſicut lanã. Lanã uoluit pro tegmine memorare. Si fuerint, inqt, peccata ueſtra ſicut coctinũ uelut lanã efficiã. Docẽs ergo eos qui adipe frumẽti ſaciãtur, quod cãdidi una die in albis ueſtibus p totũ orbẽ proce dãt. His dominus, nebulã ſicut cinerẽ ſpargit. Nebula quæ ſicut cinis ſpargitur, Pruina quæ fruges uniuerſas intra terræ uiſcera clauſas, impinguat, quæ quan to plus incubuerit ſatis, tãto uberius proficit in ariſtis. Pruinã ergo nos in iſtis, quos adipe frumẽti ſaciat dñs, ponimus tentationũ afflictiones, quibus eo am plius proficiũt in futuro, quãto plus fuerint in præſenti perpeſſi. De hinc mitti tur, cryſtallũ tãquã fruſta panis. Cryſtallũ hoc grãdinis memorat dei lapidatio nẽ, quã panibus fractis & buccellis aſſimulat. Cedũtur em̃ credentes ut metalli cuiuſcũq; materia, nõ ut moriãtur, ſed ut ad ſtatũ à quo ceciderãt reuocentur. Additur quod ante faciẽ frigoris eius nullus ſubſiſtat. Verũ qa fidelis eſt, & nõ patietur eos tẽptari ſupra quã poſſunt, mittit uerbũ ſuũ & liquefaciet ea, id eſt, renatis flauit ſpiritus ſanctus, & fluũt aquæ ex oculis, ut iſta ea quæ lauẽt ſordes oẽs, & maculas abluãt peccatorũ. Et qs eſt q hæc facit. Quis utiq; alius niſi is q pronũciat uerbũ ſuũ Iacob, iuſticias & iudicia ſua Iſraẽl. Vbicũq; Iſraẽl eſt qui uidet deũ, ibi iuſticiã deus oſtẽdet ſuã. Deus em̃ ſicut ad indulgendũ flentibus & pœnitẽtibus pius eſt, ita ad reddẽdũ pro iuſticia laborãtibus iuſtus. Nõ fecit taliter omni nationi ſicut iſti, utiq; nationi quæ die noctuq; ſpẽ ſuã deo & cha ritatem oſtẽdit. Et nulli iudicia ſua manifeſtat, niſi his qui domini mandata re ſpiciunt credentes, quod ipſe nos in ſuo iudicio cenſeat adiuuandos, cui glo ria in ſecula ſeculorum Amen.

Alleluia Aggæi & Zachariæ. CXLVIII.

LAudate dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Lau date eũ oẽs angeli eius, laudate eũ om̃es uirtutes eius. Lau date eũ ſol & luna, laudate eũ omnes ſtellæ & lumẽ. Lauda te eum cœli cœlorum, & aquæ quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomẽ do mini. Quia ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandauit & creata ſunt. Statuit ea in ſeculum & in ſeculum ſeculi, præceptum poſuit & nõ præ teribit. Laudate dñm de terra, dracones & om̃es abyſſi. Ignis, grãdo nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt uerbum eius. Montes

&

& oēs colles, ligna fructifera, & omnes cedri. Bestiæ & uniuersa peco
ra, serpentes & uolucres pennatæ. Reges terræ & omnes populi, prin
cipes & omnes iudices terræ. Iuuenes & uirgines, senes cum iuniori-
bus laudent nomen domini, quia exaltatum est nomen eius solius.

Confessio eius super cœlum & terram, & exaltauit cornu populi sui.
Hymnus omnibus sanctis eius, filijs Israël populo ap ppinquāti sibi.

CONsuetudo imò uis quædā naturaliter impat pullis, ut suo cātu à nocte
diuidāt noctē. Qui clamant quidē ut alios excitent, ipsi uero cunctis uigi
lātibus dormiūt. Quod ergo ad ruborem dixerim nostrū, q excitamus ad lau-
dē dei eos, qui in cœlo sunt, dicētes: Laudate dominū uos q estis in cœlis, lauda
te eum & uos qui estis in excelsis. Sed & soli & lunæ & stellis & lumini, & cœ-
li cœlorū, & aquis quæ sunt super cœlis, ut laudēt dominū imperamus. Ipsi uero
dormimus, cū talia opera nō facimus, in quibus laudetur deus & benedicatur
nomen eius. Sed quod peius est, quod sine gemitu dicendū nō est, per nos no-
mē dñi blasphematur, cū in iudicio psonas accipimus, cū ad uestimētū, & ad an
nulos & ad glorias hominū attēdētes, psonas pauperū refutamus. Ille quē tu ta
cere putas, gemet contēptus, abiectus & pro nihilo habitus, nomen beatū laces
sit blasphemijs. quid ergo ad laudes dei, & de cœlis angelos, & omnia quæ i eis
sūt excitamus. Et de terra etiā ipsos dracones, et serpētes, & uolucres, & ignē et
grādinē, & spiritū tēpestatis uocamus. Inuitamus mōtes & colles, ligna fructi
fera uniuersa, reges ipsos & principes & omnes iudices, omnē iuuentutē & o-
mnē senectutē, uirgines, iuuenes & omnia quæ sub cœlo sunt. Oēs ad laudem
dñi excitamus, prouocamus, hortamur, & infelices ipsi dormimus. Atq utinā
domiremus somno carnis, & nō incōsideratiōis nostræ soporemur grauedine.
Ecce oīa in unū, quæ excitauimus conuenerūt, ipsi dracones nos & serpētes &
bestiæ & uniuersa pecora increpabūt, dicētes: qd nos excitatis ad laudes dei, cō
uenimus ut uobiscū deū laudaremus, & inuenim⁹ uestro uicio uiduas blasphe-
mātes nomē sanctū. Pauperes, orphanos, & oēs q sibi adesse cōtra potētes nō
poterāt, quorū uos personas despiciētes, diuitū iniusticijs fauebatis, erectisq
oculis ad sublimitates mūdi, his tantū uestros hilares atq affabiles tradētes a-
spectus, pauperes quasi quosdā quos deus abuti præceperit, renuistis. Hæc ad
nos omniū uerba sūt. Ad nos, inquā, q cotidie huius psalmi tuba, p totū mūdū
mox ut cœperit aurora diei inchoare principiū, uniuersa quæ in cœlo & quæ
in terra sunt ad laudādū & benedicendū deū prouocamus. Verū sicut medici-
nā euacuat medici incontinentia ægrotātis, & nō pmittit profectū eius osten-
dere medicinæ, suæ defectū ingerēs continētiæ. Ita nos ista omnia utimur quæ
etiam si placeāt nobis dū leguntur, dū contēnuntur nō placere ostēdim⁹. Ne-
scio quo eñ modo nō potest nobis omnino suaderi, ne psonā cuiusuis pecca-
toris, etiam si iustus sit, negligentissime abutamur, quod uiciū ut amputetur à
nobis dominū exoremus. Ipse eñ correctionē morum postulātibus annuit, q
in tm liberalitatibus his affluit, ut ipse imperet quod petatur: Petite, inqt, & da-
bitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & apietur uobis. antecedit gratia dei
uolūtatē hominis, & uult ut uolūtas hoīs dei gratiā antecedat petitura. Cū au-
tē petēti donat, sequitur uoluntatē: Omnis eñ, inquit, qui petierit accipit. Peta-
mus ergo, ut & nos cū angelis omnibus, & cū uniuersis uirtutibus eius in diui
nis laudibus participiū capiamus, & sicut de illis dicitur: Præceptū posuit quod
nō præteribit, ita & nos præceptū domini cōseruemus. De omni uero creatu-

ra di-

ne, qui est exaltatus in cœlo. Has q habuerūt exaltationes dei in faucibus suis, *Videtur aliquid deesse.* gcūq habuit interibit psidia hominū impiorū. Hij ergo nō metu carnificis, nō uerberū terrore perculsi, has exaltationes dñi siluerūt. Quin imò, quanto plus passi fuerint affligentes, tanto plus confitētes existunt. Hij habebunt gladios ancipites in manibus suis, id est, sentētias mortis æternæ & pœnæ perpetuæ, ad faciendam uindictam in gētibus, & increpationes in populis, ad alligādos reges eorum in cōpedibus, & nobiles eorum in uinculis ferreis. Quibus nunc dicitur à domino: Sedebitis super xij. thronos, iudicantes xij. tribus Israël. Hij ergo faciunt in eis iudiciū conscriptum. Ipsi em̄ iudicabunt mundū pro opibus impijs, qui sunt à mūdo afflicti pro operibus suis. Cūq iudicauerint sancti eos reges, à quibus iudicati sunt, tunc erit gloria omnibus sanctis eius. Modo unicuiq dicitur: Si credis uidere bona dñi in terra uiuentium, expecta dominū & age uiriliter: si credis, nō desinas spectare & si te pro certo quod credis desiderare cognoscis. Hanc enim gloriā omnibus sanctis tūc gratulabimur euenisse, si in quacūq necessitate positi, animū penitus non mutemus, sed expectantes dominū cottidie, ipsi per patientiam gratias referamus, qui regnat in secula seculorum Amen.

Alleluia. CL.

LAudate dominum in sanctis eius, laudate eum in firmamento uirtutis eius. Laudate eum in uirtutibus eius, laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & cithara. Laudate eum in tympano & choro, laudate eū in chordis & organo. Laudate eū in cymbalis bene sonantibus, laudate eū in cymbalis iubilationis, omnis spiritus laudet dominum.

LAudamus dñm in sāctis suis, quādo eorū imitamur exēpla, sequimur monita, regulā obtinemus. Laudamus eū in firmamēto uirtutis eius cū firmū fidei nostræ agonē ostendimus. Et sicut sancti contēpserunt pœnas, hostes uisibiles, ita nos inuisibilis hostis delectationes ingestas abijcimus. Laudamus eū in sono tubæ, cū quod in aure audiuimus, si tempus exigerit super tecta positi exclamemus, nō timentes eos q occidunt corpus. Laudamus eū in psalterio & cithara, si in cithara lignū crucis amplectamur, & in psalterio cōfessionē catholicam teneamus. Raucum em̄ sonat quod catholicū nō probatur. Laudamus eū in tympano & choro, quādo in cōuersatione reddenda positi, tympanū corporis nostri optimis decoramus exēplis. Laudamus eū in chordis & organo, qn̄ chordarū quæ sunt in cithara, nostra fila integra exercemus. Etiā pudicitiā quā continētiæ calamellis ab omni rubigine peccati mūdantes, deo sonos mellifluos exhibemus. Laudamus eū in cymbalis bene sonantibus, & bene tinnientibus, quādo labia nostra ad bonam persuasionē, & spiritalem explanationem aptamus. Inuitamus autem ut omnis spiritus laudet dominū, quādo spiritalia spiritalibus comparantes, nihil concedimus carni, sed omne quicqd ei libuerit, totū spiritui mancipantes, spiritaliū imitamur exēpla, per quorū euntes uestigia, credamus nos ad domini misericordiam peruenire, cui gloria & imperium per omnia secula seculorum Amen.

COMMENTARIVS ARNOBII IN PSALMOS FINIS. ANNO M. D. XXII. MENSE AVGVSTO.

IO. FROBENIVS CANDIDO LECTORI S.

Præſulum quorũdam efflagitatione permotus Deſ. Eraſmus Roterodamus, aggreſſus fuerat olim cœptos in Pſalterium commentarios abſoluere, atq; hac fœtura nobis aliquot pſalmos erat daturus, ſed partim aduerſa ualetudo, partim ſycophantarũ quorũdam improbitas obſtitit, quo minus præſtaret quod animo conceperat. Hoc tamẽ quod erat paratum, ne intercideret, Arnobianis cõmentarijs uelut auctarium quoddam adiecimus. Viſum erat & illi hoc ceu ſpecimine exhibito, ſtudioſorum explorare iudiciũ, antequã altius opus ingrediatur. Eſt aliquid ſuo placere theatro. Fruere lector, & noſtræ faue induſtriæ.

D. ERASMI ROTERODAMI COMMENTARIUS IN PSALMUM, QUARE FREMUERUNT GENTES.

PRius quàm aggrediamur enarrationē huius psalmi, quemadmodum non arbitror abs re fore, ita nō debet esse molestum studioso lectori, si pauca præfabimur. Primū de ordine eius, mox de titulo, deinde de argumēto. Apud Hebræos psalmi ordinem quidem suum habent, quem Esdras illis tribuisse traditur, qui eandem operam præstiterit in hymnis Hebræorū mysticis, quam Aristarchus præstitit in rhapsodijs Homericarum cantionū, Cæterum quū ordo constet apud Hebræos & Septuaginta, quid in digerendo sequutus sit Esdras non satis liquet, quum illud res ipsa loquatur, illum nec autorum dignitatem

Ordo psalmorum.

ætatis uc. nec historiæ aut argumentorum tempora sequutum fuisse. Nec in certos numeros, nec in uolumina digessisse psalmos, quum ex apostolorum citatione constet, unicum esse uolumen psalmorum, siue ut Hebræi uocant, hymnorum. Ferunt autem id, quod nec improbabile est, ne rursus ordo semel ab Esdra traditus confunderetur ab interpretibus Septuaginta, singulis psalmis suum esse præfixum numerū. Dices mihi amice lector, si isthæc ita se habēt, quid igitur scrupuli est? aut quur ista moues? Iam accipe. Quum extra controuersiam sit, psalmum Beatus uir apud Hebræos, Græcos, & Latinos, ordine primum tenere locum, tamen huic, quem nunc exponendum suscepimus, tituli principatum tribuunt. Sic enim à beato Paulo citatur in actis apostolicis capite decimotertio: Et nos uobis annūciamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc deus adimpleuit filijs uestris, resuscitans Iesum, sicut & in psalmo primo scriptum est. Quanquam hic in nostris codicibus mutata erat scriptura, & primus mutatus erat in sequundum, sed reclamantibus uno ore cunctis, qui commentarios ædiderūt in psalmos. Impiæ cuiusdam temeritatis est, hac ratione mederi uelle, si quid aut non intelligitur nobis, aut offendit in diuinis literis. Itaque ueteres orthodoxi, qui sibi non permittebant tantundem iuris in eos libros, quorum oportet autoritatem omnibus inuiolabilem esse, uarijs modis conantur tueri scripturam, ut Apostoli citatio nō pugnet cum ipsa re. Ac diuus Hilarius multa præfatus de septuaginta senioribus, quibus Moses uiua uoce tradiderit mysteria quædam legis, huc uidetur rem deducere, ut accipiamus à Septuaginta, qui mysteriorum illorum non ignari fuerint, huic psalmo primi titulum esse tributum, qui psalmos omnes apud Hebræos, etiam tum temporis indigestos, confusosque redegerint in ordinē, certisque numeris digesserint. Paulus autem quoniam Hebræus ex Hebræis illic agebat cum Hebræis in ipsorū synagoga, quo maior esset citantis autoritas, maluit Hebræorum ordinem sequi, quàm Septuaginta. Quod tametsi Paulo pro re præsenti tum licuit, nobis tamē nō arbitratur esse fas ab autoritate Septuaginta recedere, qui psalmum hunc sequūdum esse uoluerunt, non primum. Non est cōsilium anxie disputare, in re non magni momenti, sanè quod ad religionem nostram ac pietatem attinet., sed ut paucis agam cum tanti præsulis pace, largiamur tantum esse tribuendum autoritati Septuaginta, quantum censet Hilarius, quam non ueritus est alicubi negligere diuus Hieronymus, & à qua multis in locis hodie dissentit publicus usus ecclesiæ catholicæ, quin probabile est etiam Hilarij

tempore

tempore psalmos apud Hebræos, nullo neq; numero, neq; ordine digestos fuisse, quũ huius rei nusquam meminerit Hieronymus, ne tum quidem, quum translationem Septuaginta ad Hebraicam ueritatem emendaret. Nimirum aut restituisset ordinem iuxta ueritatem Hebraicam, aut questus fuisset apud Hebræos nullum esse ordinem. At demus interim apud Hebræos aut nullũ, aut uagum & incertũ fuisse ordinem, quomodo Paulo dicitur primus, qui numerũ nõ habet? Id fiat non minus absurde, quàm si quis ex aceruo leguminum primi uocabulo designaret, quod esset unum inter ea, quæ neq; numero, neq; ordine distinguerentur. Quod si Septuaginta interpretes ex recondita cognitione legis, ordinem, ac numerum addiderunt psalmis, qui consentaneum est, hoc latuisse Paulum in lege doctissimum? Et si non latuit, quur non hoc potius sequitur, quod ex abstrusa legis scientia profectum esset, præsertim quum illic autoribus ac testibus synagogæ primoribus loqueretur Hebræorum populo. Proinde citius illorum sententiæ subscripserim, qui suspicantur hunc psalmum ei, qui præcessit non proximum esse, sed continuum, hoc est, non alterum ordine, sed eundem. Id hac ratiocinatione colligunt, si primus dici nõ potest, quem præcedit alius, aut falsus est titulus, aut idem sit oportet cum eo qui præcedit. Sed titulus, quem apud Lucam illi tribuit autoritas apostoli Pauli, mendax esse non potest. Reliquum est igitur, ut hic idem sit cum superiore. Atq; huic coniecturæ, nõ admodum reclamat argumentum utriusq; psalmi. Si quidem in priore describitur Beatus ille, qui semotus à consilijs impiorum, sola iusticia fretus, domino bene fortunante quicquid egerit, ad solidam ac perennem felicitatem perducitur, quum ex aduerso consilia impiorum dissipentur, non ob aliud, nisi quod dominus nouit uiam iustorum, improborum consilia non nouit, & ideo pereunt, quia nixa præsidijs humanis, numinis fauore destituuntur. Porrò quum nihil ualeant humana molimina aduersus decretum dei, tamẽ impij suis opibus, ingenijs, uiribus, consilijs, scelerataq; cõcordia coniurati, nõ uerentur pertinaciter pugnare cũ deo. Hoc admirãs propheta, exclamat: Quare fremuerũt gentes. Nõnullis & illud coniecturã probabilem præbuit, quod prioris psalmi principium concordat cum alterius fine: Beatus uir auspicatus est à beatitudine. Rursus proximũ hac clausula finit: Beati omnes qui confidunt in eum. Est hoc poëmatis genus, etiam hodie non ignotum ijs, qui uulgo rhetoricam profitentur, quo recinitur in fine sententia, unde sumpseras exordium. Sed argutius est quod adfert diuus Aurelius Augustinus, seu quisquis fuit,

quod prior psalmus extraordinarius est, atque extra numerum aliorum, id illius autoritati, dignitatique tributum esse. Quum enim in hoc sermo tribuatur deo patri, non decuit ullius hominis nomen præponi, si quid uideretur anteponi diuinæ autoritati: ac ne numero quidem conueniebat insigniri, ne si primus dictus fuisset, ordine duntaxat numeroque, non personæ, & argumenti autoritate cæteris potior uideretur. Veluti quod uehementer eximium est, ac procul eminet, ita præfertur, ut ne numeretur quidem cum cæteris. Atqui hæc ratio probabilior esset, si constaret primum psalmum sub persona patris dici, non prophetæ: tum si hoc esset huic psalmo proprium, ac peculiare, neque cõmune cum alijs aliquot. Similis argutiæ est quod adfert Hieronymus, aut si quis fuit alius, superuacaneum esse, ac uitio pleonasmi psalmum eum dici primum, quem alius nullus præcedit. Res enim ipsa loquitur eum esse primum. Sed mirum est hoc pleonasmo nos nunquam offendi in cæteris uoluminibus, ac uoluminum capitulis. Nam & primum librum primum inscribimus, & primo capiti suum numerum addimus. Deinde ut superfluum sit dicere primum eum, quem alius non præcessit: certe multo durius est eum uocare primum, quem alius præcessit. Proinde ne cuiusquam opinioni præiudicem meo iudicio, mihi uidetur illorum sententia proxime ad ueri imaginem accedere, qui dicunt primum psalmum non tam esse psalmum unum, quàm præfationem in totum uolumen psalmorum. Quemadmodũ eruditi solent in frontispicio libri carmen aliquod præfigere, quo lectori commendent opus sequuturum, quo libentius & attentius hauriat, quod in uolumine continetur. Nec admodum abhorret à uero, si quis hoc procœmij tribuat Esdræ, qui non solum collegit psalmos diuersorum, sed ipse etiam aliquot condidisse creditur, ac titulos addidit aliquot, nõdum satis intellecto consilio. Atque hactenus quidem de numero, nunc de titulo paucis agamus. Psalmi plerique uarijs titulorum formis insigniuntur, qui ceu stellulæ additæ, prælucent ingressuris adytum sensus mystici, ac ueluti clauis officio funguntur, & primum limen ad atrium nobis aperiunt, quo deinde pergamus ire ad ipsa penetralia. Nonnunquam autem harmoniæ genus indicat inscriptio, ueluti quum inscribitur psalmus, aut canticum, siue canticum psalmi, aut contra psalmus cantici, siue denique diaplasma, qui titulus in medio psalmi additus, admonet mutatum carminis ac modulationis genus, quibus de rebus tempestiuius alio dicetur loco. Nonnunquam argumenti dignitatem indicat titulus, ueluti quoties præfigitur, εἰς τέλος, id est, in finem, pro quo Hieronymus

Titulus psalmi huius.

Hieronymus iuxta ueritatem Hebraicam uertit, uictori. Quoniam enim finis gratia cætera sunt omnia, & ultra finem progredi non licet, excitatur inscriptione lector, ut animum purum ac purgatum, ad insignem quandam, perfectámque rerum sublimium cognitionem præparet. Interdum tempus indicat, ut sunt qui titulum habent pro torcularibus, aut quarta sabbati. Aliquotiès historiam, basim allegoriæ, ut pro uictoria idithum. Nonnunquam addita personarum uocabula, non autorem indicant, sed rei gestæ commonefaciunt, ueluti quum inscribitur Absoloni, aut Sauli, aut Solomoni. Nonnunquam titulus multa simul indicat, qualis est titulus psalmi quinquagesimiprimi, in finem intellectus Dauid, quum uenit ad eum Doeg Idumeus, & nunciauit Saul, & dixit ei: Venit Dauid in domum Abimelech. Ad hæc sunt psalmi complures ἀνεπίγραφοι, hoc est, nullo titulo prænotati, qui uel autorem indicet, uel tempus, uel argumentum siue historiam, uel prophetiæ, carminísue genus, de quibus hanc regulam tradit Hilarius, ut quotquot occurrerint psalmi, non præferentes titulo nomen autoris, ad eum conferamus, cuius nomen erat in titulo, qui proxime præcessit, usque ad eum, qui sequens nouum autorem habebit præfixum. Hoc an uerum ac perpetuum sit nescio, præsertim cum additum nomen aliquoties non autorem indicet, sed argumentum, ut paulo ante docuimus. Certe in hoc psalmo locum non habebit, quum nullus præcedat psalmus, cui sit additus titulus, quemadmodum docent ueteres interpretes, & astipulatur Hebraica ueritas. Tametsi hodie in uulgatis codicibus hæc habetur inscriptio, Δαβὶδ προφήτου, καὶ βασιλέως μέλος, id est, Dauid prophetæ, & regis melos, quum Augustinus affirmet hunc solum non habere titulum. Quæ quidem oratio multum abest à uero si habet, & si caret, non caret solus. Cæterum huic, qui nunc in manibus est, tametsi nullus præfixus est titulus, tamen autor illi suus uindicabitur ex autoritate Lucæ, qui in Actis apostolorum scribit hunc in modum: Domine tu es qui fecisti cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in illis sunt. Qui per os patris nostri Dauid sancti pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes. Neque enim arbitror conuenire, ut hic conemur elabi, quemadmodum Nicolaus Lyranus excusat Hieronymum, qui primum psalmum asserit Dauid, in epistola quadam ad Paulinum, quum

ficæ rei peritiſſimum, myſtica ſpiritualiq́ melodia delectatum, ſub/ijcit omnem eius prophetiam ferè in pſalmis eſſe, hoc eſt, in hymnis muſicis, quum cæteri prophetæ oratione proſa, uaticinia ſua prodiderint. Ac paulo poſt: Mihi, inquit, credibilius uidentur exiſtimare, qui omnes illos centũ & quinquaginta pſalmos, eius operi tribuunt. Primum recitat alienam opinionem, & non continuo conuincitur eſſe autor ſingularum operis partium, qui autor eſt operis. Sed hæc quoque tempeſtiuius alio loco diſcutientur. Si quidem in præſentia tantum in hoc attigimus hæc omnia, ut doceremus hunc pſalmum apud ueteres prorſus caruiſſe titulo, cuius tamen autor certus profertur ex Actis apoſtolorum. In libris Gallicanis titulus habetur, In finem pſalmus Dauid. Qui addiderunt, in finem, ex ipſa re ſumpſerunt, ut argumenti dignitatem explicarent. De quo nunc pauca dicemus. In pleriſque pſalmis duplex eſt argumentum: hiſtoricum, quod ceu baſis quædam ſubſternitur: & allegoricum, ſiue anagogicum, quod ſub inuolucris illis rerum geſtarum recondit, uel aperit potius hiſtoriam Euangelicam, aut doctrinam ueræ pietatis, aut imaginem felicitatis æternæ. Nam nullus eſt ferè ſcripturæ locus, qui non poſſit ad tropologiam accommodari. Atque quo dilucidius fiat quod loquimur, unicum exemplum docendi gratia proferam in medium. Titulus pſalmi centeſimi quadrageſimitertij eſt, ipſi Dauid aduerſus Goliath. Dubitandum non eſt, quin is pſalmus decantatus ſit in laudem dei, cuius præſidio Dauid adoleſcens, paſtor, inermis, & contemptus, funda percuſſit immanem ac ſuperbum Goliath, cuius & caput ipſius gladio præcidit. Sed hic ſenſus hiſtoricus nihil officit allegoriæ, quin potius efficit ut lumen myſticæ cognitionis, ueluti ſpeculo quodam exceptum, iucundius & euidentius ſeſe exhibeat oculis animi noſtri. Quiſquis enim meminit hiſtoriæ, quomodo Dauid non alia re fretus, quàm auxilio cœleſti, cõfecerit Allophylũ hoſtẽ, uiribus & armis ſuis iactantẽ ſeſe, & inſperata uictoria depulerit probrum à populo ſuo, nónne clarius, atque etiam maiore cum animi uoluptate contemplabitur CHRISTVM Dauid noſtrum, non huiuſmodi præſidijs, ſed noua ratione deijcientem ſuperbum illum

Argumẽtũ huius pſalmi.

u 4 huius

huius mundi principem, una cum populo suo incircunciso, atque hoc nouo facinore animos addidit genti suæ, cui dicit in Euangelio: Confidite, ego uici mundum. Hoc sanctissimum spectaculum, ubi curiosis oculis satis erimus contemplati, tum ad nos ipsos reuersi discimus ad eam imaginem nobis esse pugnandum cum huius mundi cupiditatibus, quæ rebellant in membris nostris aduersus legem dei. Videndum est igitur, an hic quoque substratus sit aliquis sensus historicus, cui innitatur allegoria. Nam totum psalmum uaticinari de CHRISTO, Pauli apostoli, Lucæque autoritate confirmatum est ex actis apostolorum. Sic enim loquitur illic Paulus capite decimotertio: Et nos uobis annũciamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc deus adimpleuit filijs uestris resuscitans IESVM. Sicut in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Rursum eiusdem operis capite quarto, sic orat ecclesia Christianorum: Domine qui fecisti coelum & terram, & omnia quæ in eis sunt, qui spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduersus dominum, & aduersus CHRISTVM eius. Conuenerunt enim uere in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum IESVM, quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Israël facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri. Declarat idem Paulus in epistola, quæ inscribitur ad Hebræos, ex hoc psalmo sumens testimonium, quo conuincat CHRISTVM angelis esse maiorem: Cui enim, inquit, angelorum dixit unquam, filius meus es tu, ego hodie genui te? Constat igitur hunc psalmum uaticinari de CHRISTO, quemadmodum & alios complures, qui uarijs locis citantur ab apostolis ceu uaticinium Euangelicæ historiæ. Sed euidentius hoc ipsum declarat CHRISTVS in Euangelio Lucæ de psalmis omnibus: Hæc, inquit, sunt, quæ loquutus sum ad uos, quum adhuc essem uobiscum, quoniam necesse est adimpleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosi, & prophetis, & psalmis de me. Cæterum an hic psalmus iuxta sensum historicum quadret etiam in alium præter CHRISTVM, id ex titulo psalmi non potest liquere Rabbi Solomon, quum fateatur à uetustis Hebræorum magistris exponi

solitum

ſolitum de rege Meſſya, tamen accommodat ad hiſtoriam, quæ re‐fertur libro Regum ſecundo, capite quinto: Quum enim Dauid rex ſuſcepiſſet regnum totius gentis Iſraeliticæ, ultro deferentibus uniuer‐ſis tribubus. & rurſum unctus eſſet, iamq́ deſtinaſſet regiam ſuam ex Ebron transferre in montem Sion, qui tum à Iebuſæis habitabatur: Conſpiratum eſt undiq; ab Allophylis finitimis, ut eum regno depel‐lerent, ueriti, ne ſi poteſtas eius nimium creuiſſet, aliquando ſeſe uer‐teret in ipſorum exitium. Ego ut non in totum damno uidere, quid adferant Hebræorum interpretes, præſertim antiqui, ita non arbitror illis eſſe multum tribuendum, quum animaduertam horum commen‐tarios ferè fumis ac fabulis anilibus eſſe refertos, ne quid interim di‐cam de ſtudio falſandi noſtra, odioq́ Chriſti. Proinde non ſumam in hoc operam, quomodo ſingulæ partes huius pſalmi congruant hiſto‐riæ, ſed quemadmodum quadret in noſtrum Dauid, hoc eſt, Ieſum Chriſtum, excutiemus, de quo ſine controuerſia ſcriptus eſt. Comple‐ctitur autem unicus hic pſalmus, non unamquampiam Euangelicæ hiſtoriæ partem, ſed uniuerſum redempti mortalium generis argu‐mentum. Quomodo filius dei corpus humanum aſſumpſerit, ac cœle‐ſti gratia pleniſſime delibutus Euangelicæ doctrinæ fulgore, ſimul & umbras Moſaicæ legis diſcuſſerit, & ſeruitutem ceremoniarum ſuſtu‐lerit, & gentium impias religiones ſubuerterit, & arrogans philoſo‐phorum ſupercilium deiecerit, atque hæc omnia peregerit, non ullis huius mundi præſidijs, ſed noua quadam & inaudita ratione diuini conſilij, cui fruſtra rebellant hominũ ingenia. Quum enim totus mun‐dus, totis uiribus aduerſus euangeliũ coniuratus inſurgeret, ille cuncta Phariſæorũ, pontificum, regum, ac principum molimina uertit in orna‐mentum ac fidem ſuæ uictoriæ, cœleſti conſilio deludens humanam aſtutiam, inuicta manſuetudine ſuperans impiorum ferociam, mo‐riendo mortis tyrannidem abolens: dum ſe demittit ad inferos, ape‐ruit regna cœlorum, ac per ſummam humilitatem emergens, ad ſum‐mam peruectus eſt gloriam, ſimulq́ nobis omnibus uiam monſtra‐uit, qua poſſimus huius mundi principem uincere, ſi noſtris diffiſi uiribus, toti pendeamus à CHRISTO, quemadmodum ille totus pependit à patre. Et ſi principes ac pontifices, qui cæteris autoritate præminent, metuant offendere regem omnium IESVM CHRI‐STVM, nec huius leges auſint negligere, ſemper memores æterni iu‐dicij, cuius ſententiam nemo nec humilis, nec præpotens poterit ef‐fugere. Atque hæc quidem in ſumma de argumento. Nunc aſpi‐

rante

rante Christo, singulos uersus excutiamus, si prius tria uerba fecerimus de psalmi claue. Frequenter usu uenit, quum in alijs mysticæ scripturæ locis, tum præcipue in psalmis, ut de persona loquentis ambigatur. Et tamen non raro fit, ut ex persona cognita pendeat sensus mysticus. Diuus Hieronymus putat quatuor primos uersus, nam ille singulos quod gemini sint, ob antiphoniam partitur in binos, pronunciari sub persona uel angeli, uel prophetæ, qui miretur quā ob rē humana temeritas consurrexerit aduersus filium dei. Quintum demum tribuendum personæ patris: Disrumpamus uincula &c. Diuersum sentit Hilarius, primos etiam tribuens deo patri. Atque in hanc sententiam adductus est, autoritate Lucæ, qui quū descripserit ecclesiam, his uerbis alloquentem deum, qui per os patris nostri Dauid sancti pueri tui dixisti, uidetur sermonem hunc accommodare patri. Addit & aliud argumentum, quod quintus uersus diapsalmate distinguatur à quatuor primis, quæ res uidetur indicium mutatæ personæ. Sed huic rationi diffidere uidetur ipse. Subijcit enim, in Hebræorum libris non annotari diapsalma, quod si maxime ascriberetur, non protinus indicaret mutatam personam, quum aliquoties significet harmoniæ genus nouatum. Cæterum in actis non agebatur de persona loquentis in uaticinio, quū quicquid quacunque sub persona dixerunt uates, hoc per eorū os deus loqui dicatur. Deinde si personæ patris hic sermo tribuatur, dure congruet quod sequitur: Aduersus dominum, & aduersus Christum eius. perinde quasi de alio quopiam, non de se loquatur. Hac igitur in parte sic ab Hilario dissentio, ut tamen non in totum assentiar Hieronymo. Quorsum enim attinet hic comminisci personam angeli, quum totus sermo adamussim quadret in personam prophetæ Dauid, qui spiritu cœlesti afflatus, hoc iam tum cernebat internis oculis, quod tot seculis post gestū est in Christo. Porrò sermonis abruptum initiū, congruens afflato numine, & tropus ipse facit ad emphasim indignitatis. Quid enim insanius, quàm principes, reges, ac populos coniuratos illi moliri exitium, qui uenerat seruandis omnibus? Et uenerat missus à deo patre, cuius consilijs frustra reluctatur humana temeritas. Venerat tot ante prophetarum oraculis promissus utrique populo, Iudæorum, ac gentium, sed præcipue Iudæorum, tot figuris adumbratus, tot seculis exoptatus. Quid enim aliud sibi uolunt illæ piorum hominum uoces: Veni domine, & noli tardare, relaxa facinora plebis tuæ Israël? Promissus erat lenis ac mansuetus, beneficus in omnes, seruator omnium, qui gratis tolleret in se peccata totius mundi: qui

Clauis psalmi.

Exordium propheticū.

Veni.

sublato

ſublato duro legis Moſaicæ iugo, per fidem & gratiam Euangelicam inuitaret omnium nationum homines, ſiue reges, ſiue humiles, ſiue doctos, ſiue indoctos, ſiue ſeruos, ſiue liberos, ad dignitatem filiorum dei, ad felicitatem immortalis uitæ. Deniq; promiſſus eſt non iudex, non uindex, ſed redemptor, ſed aſſertor, ſed ſeruator. Quid tetrius peccato? Hoc gratis ſuſtulit. quid pulchrius, quid amabilius innocẽtia? Et hanc de ſuo largitus eſt. Quid honorificentius, quàm adoptari in conſortiũ filiorum dei? Ab hoc honore nullus excluditur. Quid grauius importabili iugo legis Moſaicæ? Et hoc nobis detraxit. Quid dulcius libertate? Hanc contulit. Quid magis expetendum, quàm cœleſtis immortalitas? Huius ille certiſſimus ſponſor eſt. Talis erat ille promiſſus, qualem merito totius mundi nationes debuerant amplecti. Nec alius uenit quàm fuerat promiſſus. Opulentia parẽre ſolet inuidiam: Ille nullas opes nec habuit, nec ambijt. Multis odium conciliat potentia: Ille ſe profeſſus eſt alienum à regnis huius mundi. Mediocribus etiam beneficijs paratur hominum beneuolentia: Ille gratis ac prompte ſemet effudit iuuandis omnibus, pauit eſurientes, ſanauit ægrotos, reſtituit mancos ac debiles, cæcis oculos, ſurdis aures, mutis linguã reddidit, ſalutifera doctrina blande ac placide monſtrabat omnibus æternæ felicitatis uiam. Optimo proinde iure propheta demiratur aduerſus talẽ, tantum, tam beneficum, tam amabilem, cooriri gentes, moliri populos, inſurgere reges, armari principes. In unius perniciem cõiurant omnes, qui unus ad omnium ſalutem uenerat. In eum omnes omnia ſua conſilia conferunt, qui ſe totum impendit omnibus. Vnde tumultus iſte? Vnde conſpiratio tam inſana? Nimirum quia nihil habebat Chriſtus cõmune cum mundo. Et idcirco mundus illum auerſatus eſt, uelut auocantem ab his, quæ filij huius ſeculi pertinaciter adamabant. An non ſtatim ad Chriſtum natum impius hic ac ſuperbus mundus inhorruit? Simul atq; cognitum eſt, Magorũ indicio, natum eſſe Meſſyam: tenuis adhuc rumor erat, tamen quid audis narrantem Matthæum? Turbatus eſt rex Herodes, & omnis Hieroſolyma cum illo. Conuocantur Scribæ, exquiritur locus natalis dictus Meſſyæ: exquiritur à Magis tempus quo illis uiſa fuiſſet ſtella, cuius indicio fuerant exciti: fraudulento conſilio rex agit cum Magis, ut prodant infantem. Mox ſæuitur in ætatem innoxiam. Poſtea uero quàm cœpit æditis miraculis inclareſcere, cœleſtiq; doctrina, Phariſaicæ doctrinæ tenebras offundere, ac diuinæ naturæ ueluti ſcintillulas aliquot proferre: Quoties in illum fremit populus, nunc ad lapides accurrens, nũc in montis abrupta ducens,

ducens,ut illinc præcipitem daret. Quoties illum adorti sunt Pharisæi, Sadducæi,Herodiani, captiosis quæstiunculis conãtes illũ illaqueare. Quoties inierant Scribæ & Pharisæi dancularíũ concilium, ut Iesu manus iniijcerent,& iniecissent,ni metuissent turbam. Mittuntur à Pharisæis satellites,qui illum in templo docentem uiolarent. Subinde uarijs studijs inter se fremit populus,alijs dicentibus,bonus est, alijs cõtra negantibus.His affirmantibus eum esse unũquempiam è prophetis qui reuixisset:illis suspicantibus eum esse Messyam. Tandem & Herodes Tetrarcha eius filius,qui pueros occiderat Bethlehemiticos,ex his quæ rumore cognouerat infensus Iesu, captabat occasionẽ occidendi eum. Ast ubi liuor & odium Pharisæorũ semper in maius gliscẽs,certũ propositum conceperat occidendi Iesum,quoties cõcurritur in concilium à Scribis,à Pharisæis,& Senioribus populi? Adhibetur pontificum autoritas, Annæ & Caiphæ,in cuius sacris ædibus impium hoc negocium peragebatur. Præsidis autoritas cogitur seruire Iudæorum uesaniæ. Ad huius prætorium nõ solum Scribæ & Pharisæi,sed uniuersus etiã populus conuenit.Hos tumultus omnium ordinum, has conspirationes,hæc concilia,quum nobis luculentissime describat Euangelica narratio,nónne merito demiratur propheticus animus,ista præuidens futura,quæ nos facta legimus,& credimus,hoc est,fidei cernimus oculis, dicens:Quare fremuerunt gentes. quam particulam quidam proprie referunt ad cohortem Pilati præsidis,quam legimus cõuenisse in atriũ præsidis,ut illuderent damnato Iesu. Proximam particulam,& populi meditati sunt inania,referunt ad populum Iudaicum,ex uarijs nationibus conflatum,quæ tum religionis causa Hierosolymam confluxerãt. Præsidis milites,ut alieni ab omni religione,& ipso uitæ genere uiolenti crassiꝗ́,fremunt incondito motu,nullo non ludibrij genere debacchantes in dominum,omnis gloriæ fontem. Iudæi meditantur inania, dum peruerso studio legis,frustra persequuntur eum,quẽ lex ipsa promiserat,ac designarat: Expedit,inquit,ut unus moriatur pro populo. Vitant diem festum,& incidunt in diem festum. Sic & Paulus,dum studio legis sæuit in discipulos domini meditabatur inania. Et hodie meditantur inania Iudæi,qui circũcisiones,sabbatismos,lotiones, delectũ ciborum mordicus tenentes,contemnunt Euangelicam doctrinam,per quam salutem assequi poterant. Et ne populi furor parum ualeret aduersus innocentem,affuerunt uelut autores huic tumultui reges terræ, nimirum Herodes,ac Pilatus. Sic enim interpretatur ecclesia apud Lucam in actis apostolicis. Nã hic Herodes erat tetrarcha Galileæ, quem

Gentes.

Populi.

admodum teſtatur Matthæus cap. 14. atq; eundem in commentarijs Diuus Hieronymus regem appellat. Quin & Marcus capite ſexto tribuit illi regis cognomẽ. Pilatus autem rex non erat, ſed præſes Iudææ. ſed in hoc erat Cæſar, cuius uices gerebat in ea prouincia. Cæſarem autem populus Iudæorum impijs illis conuicijs apud præſidis prætoriũ ſibi regem aſciuerãt, uociferantes: Nõ habemus regem, niſi Cæſarem. Quidam uolunt eſſe hypallagen numeri, ut reges dicti ſint, quorum alter duntaxat erat rex. Sed mollior erat tropus, ut omnis qui publica poteſtate funguntur, reges appellantur, præſertim cum addatur reges terræ. Imò ſermone prophetico maxime conueniebat numerus multitudinis, qui ſemper ſeſe latius porrigit. Non enim ſolum ſpectat ad illos, per quos tum Chriſtus fuit damnatus, uerum etiã ad eos, qui ante aduentũ Chriſti perſequuti ſunt illum in ſuis prophetis, quiq; poſt perſequuti ſunt eundem in ipſius apoſtolis, & hodie nonnũquam perſequũtur in his, qui pure docuerit Euãgelicam ueritatem. Et principes conuenerunt in unum, uidelicet ſcribæ & phariſæi, cum ſenioribus populi. Hi ſectis inter ſe diſcordes, quin & odijs priuatis diſſidẽtes (nunquam enim inter auaros, ſuperbos & inuidos concordia eſt) aduerſus Ieſum concordes, congregantur in domum Caiphæ. Quin & ipſi reges Herodes & Pilatus ante diſcordes, in domini necem conſentiunt, & ex eo tempore coit inter eos amicicia. Hæc ſunt impiorum fœdera, qui nunquam concordes ſunt, niſi ad lædendum innoxios. Subnotat & illud Hilarius, quo Herodes ac Pilatus reges terræ dicti ſunt, qui iure terrenæ poteſtatis inſurrexerint in eum, qui prædicabat regnum cœlorum. Cæterum pontifices, ſcribæ, phariſæi & ſeniores tantum principes appellantur, non autem principes terræ, aut principes ſacerdotum, quod & ius terrenæ ditionis perdidiſſent, regno tranſlato in Herodẽ ac Cæſarem, nec iam mererentur dici principes ſacerdotum aut populi, qui conſilijs impijs coniuraſſent in autorem omnis ſacerdotij dominũ Ieſum. Atq; hæc quidem, ut fateor argute dici, ita mihi non diſplicet ſimplicior interpretatio, ut utraque pars uerſuum ad idem pertineat. Quare fremuerunt gentes, ad populum Iſraëliticum, & huic accinatur clauſula, ueluti Echô referens & inculcãs, quod dictũ eſt, & populi meditati ſunt inania. Rurſus aſtiterũt reges terræ, pertineat ad Herodem ac Pilatum, atq; huic rurſus accinatur illa particula, & principes conuenerunt in unũ. Hocne cui plane uidear adferre ex ſomnio capitis mei. Primum hoc factũ docet Auguſtinus, in uerſibus qui ſequũtur. Qui habitat in cœlis, irridebit eos, & dominus ſubſannabit illos: Repetita,

Hilarij argutia.

x inquit,

inquit, sententia est. Nam pro eo quod est, qui habitat in cœlis, subsequenter positum est, dominus: & pro eo, quod est irridebit, subsequenter positũ est subsannabit. Deinde constat hoc sermonis genus, in propheticis literis esse frequentissimũ, ut sensum quem prior uersiculi pars expressit, posterior aut recinat alijs uerbis eundem, aut consimili sententia referat, aut contraria respondeat. Primi generis exemplum erit. Os iusti meditabitur sapientiã. Huic accinitur. Et lingua eius loquetur iudiciũ. Secũdi. Iustus ut palma florebit. Cui simile est, quod succinitur. Et sicut cedrus libani multiplicabitur. Tertij. Esurientes impleuit bonis. Id infigitur contraria sententia. Et diuites dimisit inanes. Neq; hic sermonis color in mysticis hymnis frequẽtissimus solum pro nobis facit, uerum etiam autoritas ipsius Lucæ, apud quem ecclesia sic interpretatur hunc locum. Conuenerunt enim uere in ciuitate ista aduersus sanctum tuũ filium Iesum, quem unxisti Herodes & Pontius Pilatus, & populus Israël, pro eo quod bis erat dictum. Reges terræ & principes simplicem sensum reddunt de Herode & Pilato. Item quod repetitum erat: Quare fremuerũt gentes, & populi meditati sunt inania, nihil aliud interpretantur, quàm populum Israëliticum, in quo continentur & pontifices, pharisæi, scribæ, & seniores. Atrox uero coniuratio sit oportet, quæ tanto tumultu, tantoq; consensu principũ ac populorũ peragitur, omnia sua consilia, totas opes & uires, & quicquid autoritate, quicquid potẽtia, quicquid ingenio, fraudéue possunt in unũ conferentiũ. Id si fieret aduersus potentem hostem reip. nihil est mirum aut indignum. Nunc audi dementiam & indignitatem huius conspirationis. Concurrunt gentes, machinantur populi, instant reges, congregantur principes. Aduersus quem? O rem impiã. Aduersus dominum, & aduersus Christum domini. Cuncti reges quamlibet potentes, aut opulenti, cuncti principes, quantumuis pollent uiribus, uniuersum mortalium genus, quãlibet numerosum, quid aliud sunt quàm ephemera animalcula, si cõferantur ad deum, qui semper est, & initio carens & fine, qui nutu suo condidit ac moderatur omnia quæ in cœlis, & quæ in terris, qui potest & nutu perdere, si libeat, uniuersa. Tam imbecilles igitur conspirare aduersus omnipotẽtem dementia est. Sed ingratum etiam & impium est conspirare aduersus eum, cuius bonitati debent hoc ipsum, quod sunt, quod uiuunt, quod sapiunt, quod uiribus, aut ingenio possunt. An nõ erat istud ingratitudinis extremæ, etiamsi nihil nouæ beneficẽtiæ addidisset? Nunc ubi uideret genus humanum uniuersum teneri miserrima simul ac turpissima tyrannide diaboli, uersari

Aduersus dominum.

in altissi-

in altissimis ignorantiæ tenebris, seruire idolis, seruire turpitudini, ruere præceps in æternum exitium, misertus nostri, misit unicum filium suum, non armatū, non formidabilem, sed unctum gratia, sed mansuetudine bonitateq́ amabilem, cuius morte nos reconciliaret sibi, cuius doctrina discuteret tenebras nostras, cuius ductu nobis aperiret uiam ad uitam immortalem. Et aduersus talem conspirat principum ac populorum cæcitas: uel potius impietas. Vides lector & hic obseruatur quod admonuimus aduersus dominum, ad patris refertur personam, aduersus Christum eius, pertinet ad filium. Pater erat in filio, quemadmodum scribit apostolus Paulus, mundum recōcilians sibi. Quisquis igitur repugnat filio, repugnat & patri. Quisquis agnoscit patrē, & filium debet agnoscere. Sed diabolus erat in mundi principibus, ac populis, frustra belligerans aduersus cōsilium dei. Non illi nouum est, rebellare deo suo. contra quem statim ut conditus est, mouit seditionē. quod tum per se gerebat in cœlis, hoc post per sua mēbra gerebat in terris. Reges terræ sunt, nec aliud, quàm terrena sapiunt. Oderunt cœlestia. Quod Græci dicunt Christum, Latini unctum, Hebræi Messyā uocant, quo nomine Iudæi peculiariter designabant eximium illū prophetam, prophetarum oraculis promissum ad salutem omnium gentium. Vnctio uero non solum erat regum apud Hebræos, uerū etiam sacerdotum, quemadmodum nunc est omniū Christianorum, quos Petrus sacerdotiū & regale gen9 appellat, propterea quod per Messyam nostrum adoptati sumus in ius & consortiū filiorum dei. In Christum uero & triphariam competit uncti uocabulum. Primum sacerdotij nomine. Siquidem is erat unicus ille sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui sacrosancti corporis sui uictima deū patrem ex offenso propicium nobis reddidit, qui sanctissimi sanguinis sui lauacro purgauit omnia peccata credentium in ipsum. Deinde regni nomine: Data est mihi, inquit, omnis potestas in cœlo & in terra. Nimirū hic erat ille promissus sanctus sanctorum, qui antiquauit omnem Iudæorum unctionem, quibus iam nec sacerdotium est ullum, nec regnum. Tertio congruit in eum uncti uocabulū ob plenitudinem gratiæ diuinæ, quæ in illo habitauit corporaliter, ut inquit Paulus apostolus. De quo testificatur & Ioan. Euangelista: Cuius gloriā uidimus, plenū gratia & ueritate. De cuius plenitudine accepimus om̄es. Hic est enim unctus ille, de quo spiritus loquitur in psalmo: Diffusa est gratia in labijs tuis, propterea quod unxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ, præ participibus tuis. Olim uēturus est iudex uiuorū & mortuorū in maiestate patris cum agminibus angelorum formidabilis, non impijs modo, uerū

etiam iustis,nimirũ in illo die tremendo,quando cœli mouebuntur, & uix iustus seruabitur, queãdmodum scribit Petrus apostolus,tantum aberit, ut peccator possit subsistere. Sed interim uenit unctus, blãdus, affabilis,placabilis,beneficus,comis,mansuetus, seruator non ultor,reconciliator,non iudex,expositus omnibus ad benemerendũ citra personarum exceptionem,nisi quod humiles magis amplecti uidebatur. Hoc olim de illo uaticinatus fuerat Esaias,ex quo Christus apud Lucam pronũciat de se proditũ oraculum: Spiritus,inquit,domini super me,eo quod unxit me. Euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,prædicare captiuis remissionẽ,& cæcis uisum,dimittere cõfractos in remissionem,prædicare annũ domini acceptum, & diẽ retributionis. Quis huiusmodi Christum nõ amet? quis aduenientem nõ excipiat,non amplectatur,non exosculetur? Et tamẽ hunc talem auersatus est mundus,cæci fugere lucẽ,serui redemptorem,ægroti medicũ, mortui uitam. Quin & illud annotandũ,quod propheta patrem designans absolute dixit dominũ, ut omnium dominũ declararet, quum regibus addidisset terram,filiũ autem non simpliciter appellauit Christum,sed Christum eius,nimirum dignitatem illius notans, qui solus peculiariter esset unctus à deo. Habet & hic mundus Christos suos,reges ac sacerdotes,quorum nõnulli cutem habent unctam, sed mẽtem inunctam. Vngunt homines caput,ungunt scapulas, ungunt thoracẽ ac pectus,uel ad umbilicũ usq;, frustra homo ungit hominis corpus, nisi spiritus cœlestis unxerit animum. Et ideo sæpe uidemus principes semel atq; iterum unctos nihilo secius ob crudelitatem, ambitionem, auariciã intolerabiles esse populo. Habet deus unctos suos, quos non uult lædi ab ijs,quos unxit mũdus. Sic eñ loquitur in cantico Asaph. Non dimisit quemquam calumniari eos,sed increpauit pro eis reges. Nolite tãgere Christos meos, & in prophetis nolite malignari. Quisquis habet animum illustratum lumine fidei,ea credens,quæ non uidet,ea sperans, quæ non apparent propheta est, & unctus est. Docet hoc Ioãnes apostolus in epistola sua: Vos,inquit,unctionem habetis à sancto, & nostis omnia. Verum hæc unctio sicut nobis gratuito datur ex benignitate dei,ita frequenter nostro uitio perit. Ideo subdit: Et uos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in uobis. Et Paulus Corinthijs scribens, docet hanc unctionem, neque simili genere, neq; pari mensura contingere omnibus, sed alijs alias dotes distribui, iuxta mensuram fidei. Sed Iesus peculiari quadam ratione dicitur unctus domini, & apud nos Christi nomen solus obtinet, quod hunc non guttis aliquod gratiæ deus imbuerit, sed affatim in hunc effuderit,quic

rit, quicquid in uniuersos unquam collatum fuit, aut conferri potuit. Christus enim humanæ naturæ uocabulum est. Non enim unctus dicitur, nisi quatenus homo. Simili discrimine nos quoque dicimur filij dei, sed quoniam ille singulari ratione fuit filius dei, idcirco paterna uox proprie de hoc testata est: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Aderat eodem tempore columbæ species insidens illius sacro uertici, declarans omnibus hūc esse uerum illum Messyam, quē deus omni plenitudine gratiarum unxisset, de cuius plenitudine nos omnes acciperemus. Exhauriri non potest, in quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. An non igitur optimo iure demiratur oculus ille propheticus, tanto molimine coniuratisque cōsilijs reges & populos tendere aduersus deum omnipotentem, aduersus quem nec uis est ulla, nec consilium, & aduersus Christum eius? Cui quisquis aduersatur, aduersatur & deo patri. Sed hunc mundi tumultum cooriturum aduersus Christum, ueteris testamenti literæ non uno in loco prædicant oraculis, & adumbrant figuris. Audiamus ipsum Christum sub persona Hieremiæ, & per os eiusdem loquētem patri: Tu autem domine demonstrasti mihi, & nō cognoui. Tu ostendisti mihi studia eorum, & ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad uictimam, & non cognoui, quia super me cogitauerunt consilia. Mittamus lignum in panem eius, & ne memoretur nomen eius amplius. Audis studia, audis consilia, concordantium suffragiorum uocabulum, audis mortis genus, Mittamus lignum in panem eius, corpus illius suffigamus in crucem. Quin & apostolis cæsis denunciatū est, ne prædicarent nomen illius. Ad hoc pertinet illud: Et ne memoretur nomen eius amplius. Porrò cum illa legimus quæ sunt in lib. sapient. cap. secundo. Nónne uidemur audire pharisæos, scribas, Annam, Caipham, philosophos, breuiter omnes, qui diligunt hunc mundum conspirantes aduersus Christum? Circumueniamus, inquiunt, iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam dei habere, filium dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad uidendum, quoniam dissimilis est uita illius, & mutatæ sunt uiæ eius, tanquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à uijs nostris, tanquam ab immundicijs, & præfert nouissima iustorum etiam, gloriatur patrem se habere deum. Ac mox: Morte turpissima condemnemus eū. Hanc mundi conspirationem

in dominum IESVM, iam olim præludebat ænigmate fatidico, coniuratio fratrum aduersus Ioseph, quemadmodum refertur Genesis cap. trigesimosexto. Qui cum uidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere, & mutuo loquebantur: Ecce somniator uenit, uenite occidamus eum & mittamus in cisternam ueterem, dicemusque, fera pessima deuorauit eum. Accusant eum fratres de crimine pessimo, & pharisæi CHRISTO impingunt blasphemiam, quodque fœdus haberet cũ Beelzebub principe dæmoniorum. Dissident in consilijs fratres Ioseph, sed in malicia conueniunt. Et ex pharisæis quidam dicebant, non in die festo, ne forte fiat tumultus in populo. Et tradamus hunc Pilato, ne uideatur à nobis interfectus. Quin & ipse dominus IESVS hanc in se conspirationem pulchre depinxit parabola Euangelica, in qua coloni quum seruos alios post alios missos tractassent indementer, quosdam etiam occidissent, tandem & aduersus filium conspirant, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Rursus in alia parabola, coniurati mittunt illi legationem obuiam, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Sed horum omnium conatus nihil aliud, quàm illustrauit sapientiam ac bonitatem consilij diuini, & ipsos declarauit dignos exitio, qui pertinacibus animis cõiurati fuerūt aduersus totius salutis autorem. Nos autem fratres charissimi, si uere CHRISTI membra sumus, ne misceamur impio consilio, sed pijs studijs amplectamur CHRISTVM domini. Iudæorum autem obstinatam cæcitatem execrantes uel miserantes, dicamus cum propheta Dauid: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduersus dominum & aduersus CHRISTVM eius. Sed cum CHRISTI discipulis fortiter dicamus: Disrumpamus uincula eorum, proijciamus à nobis iugum ipsorum. Hic postremus uersiculus, sub cuius persona dicatur, non satis conuenit inter autores. Tertullianus, sacrarum scripturarum sine controuersia peritissimus, sic subinde citat hunc uersiculum, ut eis accommodet, qui crediderunt ex Iudæis ac gentibus, qui gaudentes Euangelica libertate, legis onus conabantur excutere. Subscribit huic Arnobius: Gentes, inquit, fremunt aduersus CHRISTVM, quia idolis finem imposuit. Populi, id est, Iudæi meditantur inania, distinctiones ciborum, & sabbatorum ferias attendentes. Vtrorumque uincula disrumpenda. Et ab horum sententia minimum abest Hilarius, hæc uerba tribuens apo-

stolorum

ſtolorum perſonæ, qui uincula gentium diſruperunt, quæ peccatorum ſuorum faſcijs conſtringebantur, dum eos qui per fidem in Chriſtum & Euangelij gratiam, aqua tinctos liberant ſemel ab omnibus uitæ ſuperioris delictis, Iudæorum iugum abijciunt, dum Moſaicæ legis ceremonias, circuncisionem, ſabbata, neomenias, baptiſmata, ciborum delectus, uictimas, Cateráque quæ, ut in actis ait Petrus, nec ipſi portare potuerunt, nec patres eorum, docent iam eſſe ſpernenda, quippe quæ uelut umbras oportebat ad coruſcantem Euangelij lucem euaneſcere. Nec ab his in re multum diſſentit Hieronymus, qui putat hunc ſermonem eſſe domini IESV, cohortantis populos gentium, ut omnes qui ſibi ex Iudæis credituri eſſent, legalia uincula diſſoluant, & graue onus legis abijciant, ſed ſequantur eum, cuius iugum ſuaue eſt, & onus leue. Solus Auguſtinus meminit diuerſæ ſententiæ, ſed ſic ut ipſe uideatur eius autor. Nam exiſtimat hunc uerſiculum aptius referri ad perſonam eorum, quos paulo ante propheta dixit tumultua ntes ac meditantes inania. Quorum animis hæc impia uox digna ſit: Diſrumpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugũ ipſorum, ut intelligamus hos eſſe, qui dicunt deo: Recede à nobis, ſcientiam uiarum tuarum nolumus, in quorum typum Geſareni rogant Chriſtũ, ut excederet finibus ipſorum, quiq; dicunt in parabola: Nolumus hũc regnare ſuper nos. Detrectat mũdus iugum Euangelicũ, malens ferre duriſſimũ iugum diaboli, quàm ſubmitti ſuaui iugo dei & Chriſti eius. Hanc interpretationem ſolam ſequitur Caſſiodorus, quam tamen Aug. ſic anteponit alijs, ut diuerſas non improbet. Mihi magis arridet, quod ſolũ uideo placuiſſe uetuſtis interpretibus. Quoniam autem ex hiſtoria ueteris Teſtamenti ſatis liquet Hebræos gẽtem fuiſſe rebellem ac duræ ceruicis, data eſt illis lex grauis ac rigida, ut qui tanquam filij non poterant obtemperare præceptis dei, tanquam mala mancipia, legis duricie, ueluti compedibus ac iugo coërcerentur à maleficio, & ad officium pertraherentur. Inde circuncisio, delectus ciborum, obſeruatio nouiluniorum, baptiſmatum, ieiuniorum, uotorum, uictimarum, ne quò ſe poſſent uertere, quin occurreret legis præſcriptum, ceu cancelli non ſinentes illos ſuo uiuere arbitratu. Proinde Paulus hanc legem, legem ſeruitutis appellat. Et huc nonnulli ſcriptores orthodoxi referunt illud, quod legimus apud Ezechielem cap. uigeſimo: Et ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non uiuent. Seruile iugum ac durum appellat, non bonum. Dixerit aliquis, quum deus ſciret populum non obſeruaturum legem,

quur illum tot præscriptionibus, tot obseruationibus onerauit? Nimirum ut quemadmodum Paulus docet, per legem agnoscerent morbū suum, & inciperent desiderare medicum, posteaquam agnoscerent suum peccatum. Porrò qui legerit Acta apostolorum, & Paulinas epistolas, facile cognoscet quanto studio Iudæi, qui fuerant amplexi professionē Euangelicā, conati sint hoc onere grauare, non eos solū, quos in Iudaismo deprehenderat Christus, uerum etiā gentes ab obligatione Mosaicæ legis immunes. Hoc agebant passim pseudapostoli, qui Christum miscebant cum lege, quasi solus ille parum sufficeret ad dandam omnibus salutem. Hi Romanos primum in Iudaismum pertraxerant, Hi Galatas eodem retraxerant, Hi cæteris, qui crediderant in Christum libertatis autorem, hoc seruile iugum studebant imponere, iubentes eos circuncidi, ut in carne illorum gloriarentur, dicentes: Ne gustaueris, ne tetigeris, ne contrectaueris. Aduersus hos totis uiribus ubiqꝫ pugnat acerrimus Euāgelicæ libertatis assertor Paulus, qui nec Petro ueritus sit in faciem resistere, quod uideret illius exemplo periclitari quosdam ex gentibus ad Christum conuersos. Quid multis? Tam pertinax erat studium quorundam Iudæorum, conantium gentibus imponere iugum legis Mosaicæ, ut eam ob rem coierit consilium frequens utriusque populi, cui præter cæteros præfuit Petrus & Iacobus. Erant autem pharisaicæ sectæ, qui hoc potissimū pertendebant, quod hæc factio superstitiosius etiam legis tenax fuisse legatur. Sic enim legis in apostolorum actis cap. 15. Surrexerunt autem quidam de hæresi pharisæorum qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circuncidi eos, præcipue quoque seruare legem Moysi. Hi nimirū, de quibus paulo ante dixerat: Et quidam descendētes de Iudæa, docebant fratres, quia nisi circuncidamini secundum morem Moysi, non potestis saluari: Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ, aduersus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam ex aliis ad apostolos & presbyteros in Hierusalē super hac quæstione. Ibi Petrus in hunc modum concionatus est: Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis diebus deus in nobis elegit per os meū audire gentes uerbū Euāgelii, & credere. Et qui nouit corda deus, testimoniū perhibuit, dans illis spiritū sanctū sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos, fide purificans corda eorū. Nunc aūt quid tentatis deū imponere iugū super ceruices discipulorū, quod neqꝫ nos, neqꝫ patres nostri portare potuimus, sed per gratiā domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quēadmodū & illi. Quū audis Petri uocē: Nunc ergo qd
tentatis

tentatis deũ imponere iugum &c. Nõne satis expressisse uidetur tædium Mosaicæ seruitutis, quo laborare uidentur & illi, qui dicunt in psalmo: Disrumpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum. Nec dissimili sermone succinit Iacobus: Propter quod ego iudico non inquietari eos, qui ex gentibus conuertuntur ad deum. Cæterum quemadmodum prædictum erat, uti docet Paulus apostolus fore, ut reiectis ob incredulitatem Iudæis, gentes reciperentur ad Euangelij gratiam, Ita prædictum erat futurum, ut carnales ceremoniæ legis uerterentur in cultum pietatis spiritualem, ut circuncisio corporis uerteretur in circuncisionem cordis. Sic enim loquitur apud Hieremiam dominus: Nouate uobis nouale, & nolite serere super spinas, circũcidamini domino, & auferte præputia cordium uestrorum, uiri Iuda & habitatores Hierusalem. Quod hic per prophetam nouale uocat, in Euangelio dixit, uinum nouum non committendum utribus ueteribus. Vtriq; concinit Paulus, negans esse Iudæum, qui pelliculam corporis habeat amputatam, sed qui mentem habeat repurgatam à crassis cupiditatibus, quæ militant aduersus spiritum. Quin apud Esaiam deus iam tum fastidit uetera ieiunia, ueteres uictimas, uetera sabbata, ueteres solẽnitates. Quare fastidiebat? Quia erant carnalia, & pater tales amat adoratores, q in spiritu adorãt ipsum. Spiritus est deus, & spirituali cultu delectatur. Poscebat hunc ordinẽ imbecillitas humana, ut prius esset quod carnale est, sed ita, ut per carnẽ ꝓficeremus ad spiritũ. Alioqui quid dicit dominus in Gen. Nõ permanebit spiritus meus in homine in æternũ. Quãobrem nõ manebit? Quia caro est, inquit. Nõ auersatur deus carnis substantiã quã condidit, qui nihil cõdidit, quod bonũ nõ sit, sed odit crassos & carnales affectus. Habuerunt ætates seculi publicam quandã, ut ita dicã, infantiã suã. Huius pædagogus erat lex Mosaica. Habet & nostrũ quisq; suã quãdam infantiã in Christo. Habet & ecclesia suas quasdã ceremonias, quibus fouet ætatem imbecillem, donec robur colligat augescens in fide & charitate Euangelica. Tolerat deus ad tempus carnales, si paulatim extenuẽtur in spiritum, at non tolerat in æternum. Portentum est, infantia perpetua. Tempestiuam pueriuam exosculamur, blandeq; fouemus in liberis nostris, uelut ostentum abominaturi puerum annorũ triginta. Quàm diu ratio non exerit uim suã in nobis, haud ita multũ differimus à brutis. Et quàm diu tales sumus, meremur ut bruta animantia tractari. Fune ducuntur boues, iugo premuntur tauri, freno reguntur equi muliq;, capistro ducuntur asini, nare trahuntur bubali. Sed quoniam hæc non mutant naturam suam, & seruituti nata sunt, perpetuo iugo premuntur.

At

At hominibus tantisper adhibetur iugũ, donec explicet se uis rationis donec emicet ignis charitatis Euãgelicæ. Christus tametsi per prophetas suos prædixerat ad Euãgelij lucẽ euanituras umbras legis Mosaicæ, ad Euangelij libertatẽ & gratiam, relaxãdum esse iugũ carnalium obseruatiuncularũ, tamen ut omnes ad se pelliceret, obseruauit quidẽ ipse quod lex præscripserat. Sed tamen interim præludit nõnunq̃ abrogandæ legi, dum semel atq; iterũ sanat hominẽ in sabbato, dum discipulis patrocinatur aduersus pharisæos calũniantes, qđ spicas uellerent in sabbato, dũ palã testificatur filiũ hominis dominũ esse etiã sabbati, dum iubet eos ire ac discere, quid sit misericordiam uolo, & nõ sacrificiũ, dum hactenus damnat superstitiosam obseruationem earũ rerum, quæ ad tempus erant institutæ, ut figuram haberent rerũ spiritualium, quod harũ prætextu negligerẽt ea, quæ suapte natura, semperq; pia sunt. Ad hanc libertatem gestiebãt & apostoli, dum freti suo præceptore in uellendis spicis negligunt sabbatũ, dum non ieiunãt, in quo ipso Christi patrocinio defensi sunt, dũ audent peccatorũ & publicanorum interesse cõuiuijs, dum negligũt pharisaicas, & Christo quoq; damnatas constitutiũculas, de lauandis urceis & æramentis, de lotione manuũ ante cibum, de lotiõe corporis totius, siquãdo redissent à foro. Nimirum tametsi rudes adhuc, ac planè Iudaismũ sapientes, unde & Christus eos paruulos uocat, hoc est, νηπίους, tamen ut sodales sponsi ue luti gestiebãt ad utcũq; gustatam Euãgelij libertatẽ. Et hinc totus ille fremitus pharisæorũ, inde concursus in scelerata consilia Annæ & Caiphæ. Sed discipuli Iesu nondũ audẽt palã exerere uocem Euangelicã; Disrũpamus uincula eorũ, & proijciamus à nobis iugũ ipsorum. Nondum em̃ uenerat spiritus ille igneus, q̃ discuteret frigidas ac superstitiosas obseruatiũculas sabbatorũ, neomeniarũ, baptismatũ, ieiuniorum, ciborũ & contactuũ. Plus audent ebrij musto cœlesti. Iam Petrus doctus nihil esse cõmune, quod deus sanctificasset, nec esse respectũ personarum apud deũ, sed omnes ex æquo æstimari fide Euãgelica, non ueretur cõgredi cũ Cornelio, non ueretur totũ onus legis depellere ab ceruicibus gentium, nõ ueretur deniq; uesci quibuslibet cibis, Paulum monitorem patienter audit, & obtẽperat. Quid aliud uociferatur eximius ille Iesu Christi præco Paulus, in omnibus concionibus suis, in omnibus epistolis suis, quàm disrũpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum, & tamen non desinunt tumultuari synagogæ proceres. Quoties hinc seditio mota est Paulo? Quoties in periculo fuit ne discerperetur à Iudæis, nisi iudices Ethnici, Iudæis ægo res subduxissent hominem? Adeo nulla pestis nocentior religioni, q̃ ceremo-

ceremoniarum superstitio, quum hæc se potissimum religionis specie commendet. Quid multis, tam pertinax erat cōspiratio synagogæ adversus Christum domini, ut nisi pertinacissime clamasset Paulus: Disrumpamus uincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipsorum, in uinculis, in medijs uitæ discriminibus, Imò nisi mortuus etiam clamaret, adhuc circūcideremur, adhuc insuaui iugo legis Mosaicæ premeremur. Græcia, quoniam mordicus adhæsit doctrinæ Pauli sui, semper purior fuit à Iudaismo. Cæterū Augustinus tot annis post ætatē Pauli queritur conditionem Iudæorū fuisse potiorem conditione Christianorum, & tantum in Africa fuisse Iudaicæ superstitionis, ut temulentia, ut adulterium, cæteraq; uicia pro ludo ducerentur ab his, qui crimē inexpiabile putabant intra sabbatum, nudo pede contigisse terram, propterea quod Africa, ut linguæ commercio, sic etiam gentis cognatione iūcta fuerit Hebræis. Roget aliquis, quæ res commouebat pharisæos, ut tantopere pro frigidis & inamœnis obseruatiūculis digladiarentur aduersus Euangelicam libertatem? Hoc abunde docet historia Euāgelica. Ambitio, auaritia, liuor instigabat illos. Populus rudis miratur ea quæ uidet, nec ulla re facilius ducitur, imò deluditur, q̄ falsa specie religionis. Regnum quoddam obtinebant pharisæi, præscribebant populo, addebant onus oneri, quo magis illum haberent obnoxium, erant in precio, habebātur semidei, atq; interim seruiebant uentri suo, consulebant rei familiari. Quemadmodum autem tyrannis expedit, ut quàm minimum sapiat, quàm minimū generosi spiritus habeat populus, ita illis expediebat, ut populus iugiter in hac infantia p̄seueraret, nequādo iugū excuteret. Eximiū est, Euangelicū est, sed difficile est imperare liberis. Tyrannicū est, ac facile imperare asinis ac stupidis. Itaq; pro suo regno dimicabant pontifices ac pharisæi. Suis cōmodis priuatis populi malo seruiebant. Et utinā aliquando finis esset huius tumultus aduersus Christū. Nulli seculo defuerūt, nec ulli defuturi sunt sui pharisæi, suus Caiphas, suus Herodes, suus Pilatus, suus populus pharisæorū ac principū furori subseruiētes. Quisquis fremit aduersus sermonem Euāgelicū, tumultuatur aduersus Christū. Quisquis cōspirat aduersus præcones Euangelicæ doctrinæ, cōspirat aduersus apostolos Christi. Nec alia res sic instigat mundū aduersus sermonem Euangelicū, nisi quæ res incitauit pharisæos aduersus Christum. Qui de mūdo sunt, amant ea quæ sunt huius mundi, Amant primos accubitus in conuiuijs, amant ambulare in stolis & phylacterijs conspicui, amant salutari rabbi in foro, amant ocium, amant ex alieno

uiuere,

uiuere. Diligunt opes, diligunt uoluptates carnis, diligunt tyrannidē. Et ideo non ferunt sermonem Euangelicum, quia cōtrarius est cupiditabus ac factis ipsorum. Hinc illi insani tumultus, primum exoriētes à fucatissimis pharisæis, mox adiunctis & alijs sectis, adiūctis pontificibus & senioribus. Inualescētes tandem, & è populo plerisq; pertractis in rabiem, & prophana præsidis potestate, alieno furori seruire coacta ueluti omnibus copijs, ad certam uictoriam, & exitium Christi deuotis animis properant. Non enim adeo cæcus est mūdus, quin intelligat ad opprimendam ueritatem, magnis opus esse uiribus. Quid interim humilis ille Christus? Defertur, capitur, ligatur, cæditur, dānatur, crucifigitur, moritur; sepelitur, insultant pharisæi: Descendat nunc de cruce. Vah, qui destruit templum dei, alios saluos fecit, seipsum nō potest saluum facere. Hæc nimirum est uox mundi, uictoriam suam iactantis aduersus sermonem Euangelicum. Quid interea pusillus ille grex? Fugitat, latitat, mussitat. Et tamen apud se non desinit, uel gemitu dicere: Disrumpamus uincula eorum, proijciamus à nobis iugum ipsorum. Iugū Ethnicorum, ut dicere cœperam, sunt fasciæ peccatorū, quibus astrictus erat ille paralyticus, cui dixit Iesus: Remittuntur tibi peccata tua. Iugum pharisæorum, sunt fasciculi constitutionum humanarum, quas illi iuxta testimonium Euangelicū colligunt, & imponūt humeris alieis onus importabile, quū ipsi digito nolunt tangere. Hos tantos laqueos, hæc uincula, hoc iugum quomodo poterunt effugere simplices & imbecilles Christi discipuli, aduersus mundum tanto consensu frementem? An despondebit animum, an excusso suaui Christi iugo, ceruicem præbebit inamœno iugo mundi? Nequaquam, sed unde solatium? unde præsidium? Audiat dominū suum: Nolite, inquit, timere pusillus grex. Ac rursus: Confidite, quia ego uici mundum. Habes solatium, nunc audi præsidium: Qui habitat in cœlis irridebit eos, & dominus subsannabit illos. Tantum abest ut terræ principes uictoriam auferant aduersus Christum, ut pro sperato triumpho risum & sanas sint reportaturi ex insano tumultu. Sed quid interim faciet pusillus ille grex? Nū tumultu pugnabit cum tumultuante mundo? Num fraudem fraude, dolum dolo, uim ui propellet? Non arbitror. Quid igitur? Pijs precibus implorabit opē sui principis, qui est in cœlis, dicetq; cum ecclesia apostolica, sublatis in altū & oculis & manibus & animis: Et nunc domine, respice in minas illorum, & da seruis tuis cum omni fiducia loqui uerbum tuum. Paulus alligatus uinculis magistratuū nō desinit tamen gloriari, sed uerbum, inquiens, domini non est alligatū.

Non

Non sunt exacerbãdi mũdi proceres, quoad fieri potest, sed nõ est o/mnino tacendum dei uerbum. Erunt in quos sit extergẽdus puluis pe/dum, sed rursus erunt, qui cum gaudio excipiant sermonem Euange/licum, & ferent fructum, alius trigecuplum, alius sexagecuplum, alius centuplum. Sed priusquam altius ingrediar huius enarrationis pela gus, præstiterit aliquos scrupulos prius discutere. Primum de personis loquentis, mox de figura, formaq; sermonis. Nam si quæ præcedunt: Disrumpamus uincula &c. dicũtur sub persona discipulorũ Christi. Quæret aliquis, cuius persona dicantur hæc: Qui habitat in cœlis irri/debit eos, &c. Hilarius uidetur tribuere sermonem hunc personæ pro phetæ, qui consoletur Christi discipulos, addens animũ aduersus ina/nia mundi machinamenta. Sed rursus existit altera dubitatio, an to/tus hic uersus, qui constat duobus membris, pertineat ad unam perso nam, an altera pars pertineat ad patrem, altera ad filiũ. Hilarius sub/indicat hic quoque seruatam personarum discretionem, quemadmo/dum in eo, qui præcessit: Aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Quemadmodum enim contumelia communis est patri ac filio, ita uindicta cõmunis est utriq;, quo quidem ex argumento colligunt, eandem patris ac filij naturã. Vis & operatio communis est utrique. sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult uiuificat. Ita cõmunis est honor. Nec enim pater iudicat quenq̃, sed omne iu/dicium dedit filio, ut omnes honorificẽt filium, sicut honorificauit pa/trem. Cõmunis & contumelia, qui non honorificat filium, non hono/rificat patrem, qui misit illum, & ideo qui conueniunt aduersus domi/num, conueniunt & aduersus Christum eius. Similiter & hic quos irri det alter, alter subsannat. At interim existit dubitatio, utra pars, utri personæ sit accõmodãda. Hilarij quidem sermo subobscurus est, quo locum hunc exponit. Tamẽ is uidetur priorẽ partem tribuere deo pa tri, posteriorem filio. Visum est enim patrem hac metonymia signare qui habitat in cœlis, non quod filius nõ esset in cœlis, quantũ etiam di/catur in cœlis fuisse, quũ mortali corpore uestitus, uersaretur in terris, sed quod eo tempore, ad quod refertur hæc prophetia: filius dei descẽ derat in terra, assumpta natura humana, quum hæc dispẽsatio corpo/ris assumpti, nõ competat in personam patris. Ac proinde nec missus unquam dicitur, sed mittens, quũ filius ac spiritus sanctus mitti legan tur. Ad hæc studiosi rerum Hæbraicarũ, docent hanc particulam, qui habitat in cœlis, esse unũ è sacris cognominib9 dei. Irridet igitur pater, subsannat filius, sed eadem est irrisio, eadem subsannatio. Diuus Au/

De personis huius loci.

gustinus, ut ante diximus, non arbitratur esse notatam discretionem personarum, sed eandem sententiam esse repetitam, uerbis dumtaxat immutatis, quod ante docuimus esse solenne in mysticis literis.

Porrò quum utraque sententia sit probabilis, ego tamen, si quid habet momenti calculus meus, malim hac in parte Augustini iudicio subscribere. Atque hactenus de personis. Nunc de schemate sermonis, quod polliciti sumus præstabimus. Frequenter in diuinis literis affectus humani tribuuntur deo, furor, ira, pœnitentia, gaudium, dolor, misericordia, quum nihil horum cadat in naturam diuinam, quæ prorsus est immutabilis. Sed ex rerum mutatione quæ nobis accidit, iuxta consuetudinem mysticæ scripturæ affectuum uocabula deo tribuuntur, ut irasci dicatur, quoties afflicti malis scelerum nostrorũ pœnas damus: furere, quoties durius affligimur: misereri, quoties præter meritũ nostrum rebus lætioribus fruimur, aut quoties mitioribus malis admonemur, ut resipiscamus: pœnitere quum ita uiuimus, ut illi⁹ bñficio prorsus uideamur indigni, quoties'q; sua munera quibus abutimur, aufert à nobis. In nobis igitur sunt affectionum huiusmodi uel causæ, uel effectus, quum deus semper sit trãquillus & immotus. Ergo quum ille sit immunis ab omnibus animorum affectionibus, multo minus in illum competant affectiones corporis. Mens est deus, sed simplicissima, Corpus nullo modo dici potest, nisi corpus dixeris rem, quæ suapte natura subsistat: sed nobis irridet, qui rictum oris diducit. Id Physici putãt accidere motis spiritibus circa reticulum diaphragmatis, quod dirimit cor ab inferioribus, nasci dicunt è splenè. Proficiscitur autem ferè è gaudio, nonnunquam ex amarulentia qui risus dicitur Sardonius. Subsannat autem qui corrugato naso deridet. Nam nasum irrisioni dicauit antiquitas. Hæc adeo non conueniunt in deum, ut probis etiam uiris habeãtur indecora. Verum quo magis intelligatur scriptura sacra, suum sermonẽ ad nostros affectus attemperat. Irridere dicitur impios deus, quoties illorum conatus in di uersum recidunt, & molientes perniciem alijs, suis ipsorũ consilijs illaqueantur. Est autem hæc peculiaris ars, ut ita dicam, diuinæ sapientiæ, ita temperare conatus malorum, ut illorum impietatem uertat in suam gloriam: & exitium, quod alijs intentant, uertat in autorum perniciem, & in bonorum felicitatem. Sic passus est Pharaonem aliquandiu sæuire in populum suum, quo liberantis illustrior esset gloria, & omnibus palàm fieret impium regem, cum impio satellitio, iusta dei uindicta perisse. Eludit igitur quodammodo, qui sciens ac

De tropis huius loci.

uidens

uidens patitur impietatem eousque ferocire, donec semetipsam inuoluat exitio digno. Nimirum hoc est, quod legimus in cantico uirginis matris: Dispersit superbos mente cordis ipsorum. Rursus in alio psalmo: Ecce parturit iusticiam, concepit dolorem & peperit iniquitatem. Audis molitiones conspirantium. Nunc audi quomodo illos irrideat is, qui habitat in coelis: Lacum aperuit & effodit eum, & incidit in laqueum quem fecit. Conuertetur dolor eius in caput ipsius, & in uerticem eius iniquitas ipsius descendet. Similem uocem subsannantis audis psalmo quinquagesimo sexto: Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Audis fremitus ac minas coniuratorum. Sed ut intelligas eum qui habitat in coelis, superiorem esse consilijs ac uiribus humanis: Exaltare, inquit, super coelos deus, & super omnem terram gloria tua. Nunc uide quemadmodum irrideat illorũ impios conatus diuina sapientia: Laqueum parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam. Foderunt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam. Item psalmo tricesimo sexto: Obseruabit peccator iustum, & stridebit super eum dentibus suis. Dominus autem deridebit eum, quoniam prospicit quod uenient dies eius. In eandem sententiam concionatur æterna sapiẽtia in prouerbijs Hebræorũ. Coniurant & illic impij dicentes: Insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem, frustra, deglutiamus eum sicut infernus uiuentem, & integrum quasi descendentem in lacum. Sed quid illis respondet spreta sapientia? Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum uobis id quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me & non exaudiam: mane consurgent, & non inuenient me. Simile quiddam inuenire licet, & in prophanorum poëtarum literis. Apud Homerum Iupiter exitiabili somnio misso, spem facit Agamennoni capiendæ Troiæ, quũ Græcis omnibus cladem & exitium pararet. Vnde & ἀγκυλομήτην eum appellat poëta, hoc est, obliqui cõsilij. Sic & apud prophetam mittitur spiritus domini mendax, qui fallat eos, qui nolebant audire spiritum ueracem. Deridetur & in euangelio diues ille, qui dilatatis horreis decreuerat suauiter ac sibi uiuere. Quid enim audit, uelut à deo subsannante? Stulte, hac nocte reposcũt abs te animam tuam, & hæc quæ congregasti cuius erunt? Paulus

pturæ uerbis, eiusdem scripturæ uerbis retunditur. Denique ita discedit, ut prorsus inuincibilem uideret, quem tentabat, nec tamen liquido cognosceret esse deum, quem ut hominem uidebat, esurientem. Huius satellites quoties clamant per hominum miserorum ora? Scimus quod sis filius dei, uenisti ante tempus perdere nos. Sed non accipit testimonium ab impuris spiritibus, qui cæcorum & muliercularum testimonium non aspernabatur. Hic erat ille serpens callidissimum animal totius terræ, qui semel imposuerat ueteri Adam, per seductam mulierem, sed idem per nouum Adam suis artibus deluditur, nec prius sentit se uictum, quàm quum ipse sibi certam uictoriam polliceretur. Quis enim expectaret per ignominiosum lignum crucis iter esse ad immortalem gloriam? Quis crederet supplicio parari regnum, morte uitam redimi? Hic erat astutus ille ueterator, qui per organa sua Pharisæos & Scribas toties insidias struxit IESV, captiosis interrogatiunculis uenantes, unde illum caperēt. Nec aliud interim efficiunt, nisi quod & suam amentiam, & liuorem traducerent etiam apud imperitam multitudinem, & CHRISTI gloriam illustrarent, & autoritatem confirmarent. Calumniantur illius miracula, uelut ea patraret præsidio Beelzebub. Ea calumnia uertitur in gloriam dei, dum argumentis irrefutabilibus CHRISTVS docet illa non posse fieri, nisi uirtute dei. Quo magis student illi detrahere apud populum, hoc magis excitant illius admirationem, humanam ac fraudulentam sapientiam ubique superante diuina sapientia. Nonnunquam & clàm illi obmurmurant. Et hic deluduntur, dum IESVS respondet ad tacitas illorum cogitationes, & aliâs ita responsum temperans, ut tecte percutiat illorum conscientiam. Iam dum lapidantium manibus elabitur: dum præcipitandus per medios cuneos euadit, nónne bis deluditur hominum conspiratio? Nam nec datur illis sæuiendi potestas in quem uolunt: & nobis declaratur illum sponte mortem pro nobis oppetisse, qui suo, non illorum tempore mori uoluerit. Ac ne singula persequens, tædio sim lectori, quàm male cessit Iudæis, quàm bene nobis illud consilium, quod illis uisum

est uehementer callidum, ut IESVS specie legitimi iudicij periret, quo sic ab omnibus scelerosus ac maleficus haberetur. Hic nihil agitur, nisi frequenti consilio Pharisæorum, Scribarum, Seniorum & Pontificum: Attrahitur & populus, ne quem latêre posset illa sacrosancta uictima, quæ pro totius mundi salute erat immolanda. Astutia suadebat illis, ne occideretur in die festo, sed impotens illorum furor, subseruit diuino consilio, cui decretum erat ab æterno, ut uerum illud phase die paschæ mactaretur. Pecunia redimitur opera discipuli ad prodendum dominum suum, atque hic dum nummos ad pedes abijcit, dum de seipso supplicium sumit, nónne graue testimonium etiam apud ipsos reddidit innocentiæ CHRISTI? Imò dum ipsi præpostera religione decernunt, & in hoc conuocato consilio, nummos eos non esse deferendos in corbonam, sed his agrum redemerunt, in sepulturam pauperum & peregrinorum, ut nomen etiam ipsum testaretur innoxium caput precio uenditum, nónne ipsi & suæ maliciæ, & CHRISTI innocentiæ testes esse uoluerunt? Dum per subornatos falsos testes accusatur apud impium sacerdotem Caipham, Dum in tali quoque iudicio reijciuntur illorum testimonia, nónne illorum malicia seruatoris eximiam illustrat innocentiam, in quem ne fingi quicquam potuit probabiliter? Dum ex officio suo uaticinatur Caiphas: dum ex adiurato confessionem extorquet: dum scindit uestimenta sua coram omnibus, nónne suo testimonio confirmat consilium redemptionis? Nónne nostræ fidei consuluit, qui certius iam nouimus eum esse filium dei, uenturum aliquando cum angelis suis, ad iudicandum uiuos & mortuos? Nónne didicimus scissis uestibus abolendum sacerdotium Mosaicum? Nec aliter illis cecidit illud consilium, quod ut à se depellerent inuidiam mortis, quem sciebant innocentem, deducunt ad prætorium Pilati. Si quidem dum ethnicus ille, qui neque legem nouerat, neque uiderat CHRISTVM ædentem miracula, neque docentem audierat, tot modis obnititur illorum uesaniæ, ut innoxium eriperet, dum negat se inuenire in homine ullum crimen morte dignum: dum reli-

gione

gione diei festi, & Barrabæ seditiosi homicidæ collatione stu-
det opitulari CHRISTO tot beneficijs noto: dum flagellatum
producit, quo uel supplicio satiatus illorum liuor mitesceret: dum
ab uxore quoque submonetur, ne se contaminet sanguine in-
noxij: dum omnibus tentatis, tandem manus abluens, testatur
sese immunem à sanguine CHRISTI: nónne hæc omnia Iu-
dæorum consilio procurata, miris argumentis confirmant inno-
centiam CHRISTI, etiam apud gentes? Ac dum Iudæi tot
rebus implacabiles, uelut in rabiem acti, non celant amplius a-
mentiam suam, sed clamant: Crucifige, crucifige: Sanguis eius su
per nos, & super filios nostros. Et: Non habemus regem nisi Cæ
sarem, nónne palàm faciunt omnibus, sese esse dignos exitio,
quod postea legimus in gentem eam ingruisse? Pilatus damnan
do IESVM absoluit, immunitatem præfatus, antequam damna-
tionis sententiam pronunciaret non ex animo suo, sed ex illo-
rum uesania. Qui deprecatur iudicij uindictam, nimirum inno
centem pronunciat eum qui damnatur: & qui se pronunciat immu
nem, grauat eos, quorum inuidia opprimitur innoxius. Quod
nec Euangelista tacuit: Sciebat enim, inquit, quod per inuidiam tra
didissent eum. Iudæi sese damnant apud tribunal, & in suum ca-
put accersunt uindictam diuinam. Quid multis? Ducitur & ad
Herodem, ut illinc quoque referret innocentiæ suæ testimonium.
Contemptum eum remisit Herodes, non damnatum: & contem-
ptum ob silentium, non ob crimen, qui tamen multis nominibus
accusaretur. Legimus enim à discipulis admonitum IESVM, caue-
ret, quod Herodes captaret occasionẽ occidendi illum. Intellexit &
impius rex, & inimicus, hominis innocentiam. Fama duntaxat co
gnitum quærebat occidere, cõspectum dimittit: ex quo colligimus
integritatem animi in ipso domini uultu reluxisse. Iam chlamys coc
cinea, corona spinea, arundo sceptri uice data, colaphi, alapæ, spu-
ta, uerbera, conuicia, scommata, ludibria, & si quid aliud Pilati co-
hors ante supplicium legitimum ex suo ingenio debacchata est
in IESVM, dubium non est quin instigatoribus Iudæis sit pera-

ctum. An non hic quoque peruersitas illorum subseruijt uaticinijs prophetarum, quæ hæc ita futura prædixerant, & insignem CHRISTI nostri mansuetudinem orbi commendauit? Similiter quod genus mortis probrosissimum illis potissimum placuit, quod inter facinorosos crucifixus est extra ciuitatem, quod in monte, quod perfossi pedes ac manus, quod aceto potatus, quod in cruce pendens, amarulentissimis conuicijs impetitus est. Hæc præterquàm quod ita procurata sunt à Iudæis, quasi solicitis, ne qua pars uaticiniorum de CHRISTO uideretur prætermissa, quo magis declarant insanum, & immedicabile odium Iudaorum in CHRISTVM, hoc magis illum commendant, & amabilem reddunt affectibus nostris. Quis magis potuit resurrectionis fidem astruere quàm isti, dum tanta solicitudine publicam custodiam petunt à Præside: dum hoc non contenti, sepulchrum obsignant, ne clam uideri posset sublatus à discipulis. Postremo ubi uident tot consilijs nihil actum: ubi uident omnia in diuersum cedere, qui mentem discipuli pecunia corruperant, nunc mendacem linguam custodum mercantur magna, ut ait Euangelista, summa, ut dicerent ipsis dormientibus uenisse discipulos, ac furtim sustulisse corpus IESV. Quid stolidius? Iam custodes passim narrauerant, quomodo expauissent ad fulgorem angeli: quid audissent illum loquentem cum mulieribus: quomodo uidissent sublatum saxum quod hactenus fuerat obsignatum, & maius erat, quàm ut à paucis tolli posset. Nunc dormientes uident adrepentes discipulos, & suffurantes corpus IESV. Quis hæc orbi fuerat persuasurus, ni Pharisæorum impia diligentia tot argumentis procurasset fidei nostræ certitudinem? Nónne in his omnibus machinamentis, qui habitat in cœlis irrisit impios tumultuãtes in terris, & dominus subsannauit illos? Ille quem tot ignominijs ornarunt, in gloria est dei patris: quem funditus extinctum putabant, salutẽ attulit omnibus gentibus: quem mortuum existimabant, reuixit, uicturus in æternum: quem infra omnes homines deiecerant, ac uermem reddiderant, ac proiectamentum plebis, in toto orbe deus & homo colitur, & adoratur. Crux illa prius ignominiosa, gloria est principum, ac

fidelium

fidelium omnium. Ad nomen Iesu quod illi moliebantur funditus abolere flectitur omne genu, seque submittit omnis celsitudo cœli ac terræ. Quid ais infelix Iudæe, uides ut omnia tua consilia deus uerterit in diuersum: Vides ut in tuum caput iniquitas tua descenderit. Vides te in foueam incidisse, quam foderas. Vides templũ funditus dirutum, sic ut nec reliquiarum quicquàm appareat, religionem penitus extinctam, sacerdotium, legem, principatum, urbes, gentem, locum, breuiter nihil superesse, præter paucos uagos & exules ueteris insaniæ, calamitatisque testes, & hos ipsos non alia re incolumes, quã Pauli commendatione, quẽ crudelissime persequebantur, & Christianorum, quos insanissime oderunt, clementia. Habes Iudææ infelix sanguinem innoxium accersitum in caput tuum, ac filiorum tuorum, fruere. Habes regem cæsarem, Christo prælatum, fruere. Ac ne sic quidem resipiscis, & agnoscis cæcitatem tuam. Adhuc spiras odium in regem Iudæorum, quem nos adoramus? Quid tu satana, horum malorum autor, & instigator? Nonne uides omnia tua consilia delusa coelitus? Deuoraueras prædam, sed coactus es reuomere. Parabas exitium humano generi, & maturasti salutem. Conabaris stabilire tyrannidem tuam, & perdidisti regnum. Agnoscis ne lignum illud, quod per tuos misisti in panem illius? Agnoscis ne triumphale signum, ad quod pauitant tuæ cateruæ? Agnoscis ne nomen illud Iesu, ad quod exiliunt, fugiúntque dæmones? An non merito uersis in diuersum rerum uicibus, uictor ille tibi uicto insultat? Vbi est mors stimulus tuus? Vbi est mors uictoria tua? Ac dum uictus etiam ac prostratus in uictorem recalcitras, dum iam olim Pharisæos, ac reges gentium instinctu tuo furere compellis in martyres, quid uinculis, carceribus, lapidibus, flagris, eculeis, ungulis, ignibus, quid tot horrendis tormentorum generibus, quid tot mortibus profecisti? Confirmasti fidem Christi, Constabilisti simul, ac dilatasti regnum Christi, tibi tuisque membris gehennæ cruciatus conduplicasti. Partim debemus tuæ pertinaci uesaniæ, quod in toto terrarum orbe gloriosum est nomen domini Iesu Christi. Et quotidie tuos inuidos conatus irridet qui in cœlis est. Quotidie machinationes tuas subsannat dominus, qui nouit omnes insidias, ac tumult⁹ tuos suis uertere in bonum, & in cumulum felicitatis æternæ. Sed prophetiæ tenorem persequamur. Sequitur enim: Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore

suo conturba

suo conturbabit eos. Hic primum oportet meminisse, quod superius dictum est nobis, diuinã naturam nullis perturbationibus esse mutabilem, sed per Synecdochen huiusmodi uocabulis significari non ipsum animi motum, sed quod ex animi commotione nasci solet in nobis, aut contra. Nobis enim quoties efferuescit sanguis circa praecordia, commouemur ad uindictam: Proinde solenne est diuinis eloquiis, iustam dei ultionem qua punit incorrigibiles iram appellare: seueriorem aut extremam uindictam furorem. Rursum, quum nostra bonitate quis abutitur, tangimur dolore, quia pœnitet beneficij male collocati. Deus igitur pœnitere dicitur, non quod aliquid præter spem eueniat, aut imprudenti, qui præscius est omnium antequam fiant, sed præcessit aliquid, quod nobis adferret pœnitudinem. Non in ueteris tantum testamenti libris ultio peccatoribus inflicta, dicitur ira dei, uerum etiam in nouo. Sic enim loquitur Ioannes Baptista in Euangelio: Progenies uiperarum, quis uobis demonstrauit fugere à uentura ira? Et Paulus ad Romanos: Reuelatur enim ira dei de cœlo. Idem diem iræ uocat extremum illud tempus, quo quisque præmium feret pro suis factis, quum interim sit misericordiæ tempus. Porrò quod Latinus interpres uertit furorem, nõ est Græcis μανία, qua correpti, mente capti dicuntur, etiam si iuxta philosophorum placita, ira nihil aliud est, quàm breuis insania, sed θυμὸς quæ uox Græcis aliquãdo simpliciter significat animum, aliquando impetum animi uehemẽter concitati. Latini malũt animos dicere, quàm animum, quoties hũc impetũ intelligi uolunt. Vnde Satyricus: Animos à crimine sumunt. In Hebræis uocibus aiunt esse minimum discriminis, ut appareat, & hic esse repetitam eandem sententiam, in ira, & in furore, quemadmodũ superius in irridebit, & subsannabit. Nec interim est oscitanter prætereunda huius uocis emphasis. Tunc significat enim diuersarum rerum consequentiam ad ea quæ præcesserunt, indicat & tarditatem, & certi notique temporis habet significationem. Posteaquam igitur fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania, Posteaquàm reges terræ conglomerati, & principes conuenietes in unum, nihil non machinati sunt aduersus dominum, & aduersus CHRISTVM eius, Posteaquàm omnes illorum conatus in diuersum cessit, ut eorum astutia merito uideri possit elusa, consilio diuino, diúque & illi per cæcitatem animi sui debacchati sunt aduersus redemptorem, & deus omnium

Tũc quid ualeat.

us omnium reum præſcius è cœlis ſubſannauit illorum impia moli-mina. Tandem loquetur etiam illis. Quomodo loquetur, & quando loquetur? Loquetur illis in ira ſua, & in furore ſuo. Loquetur in illo die tremendo, quando iuxta Chriſti uaticinium, uirtutes cœlorum mouebuntur. Tunc horribili uoce loquetur in ira ſua: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo, & angelis eius. Interim loquitur nobis in miſericordia ſua, tolerat, inuitat ad reſipiſcentiam, nihil non facit, ut alliciat nos ad ſe. Auguſtinus admonet hoc loco iram dei intelligi poſſe cæcitatem mentis, quæ conſequitur eos, qui diu multiſque modis ad pœnitentiam prouocati, bonitate dei ſunt abuſi, & inde facti ſunt ſceleratiores, unde debebant emendari. Hanc iram uidemus ac dolemus adhuc in Iudaicæ gentis reliquijs, quum uideant in Chriſto completum, quicquid de Meſſya prædixerant ipſorum prophetæ, Quum ex Euangelica hiſtoria diſcere liceat, non alium eſſe Chriſtum, quàm quem nunc totus mundus colit, Quũ ſentiant ſeſe irriſos non ſolum à deo, ſed etiam ab omnibus mundi nationibus, tamen adhuc maledicunt Chriſto in ſynagogis ſuis, & Meſſyam neſcio quem alium expectant, quem non uidebunt, niſi in die iræ, nec audient, niſi quum in furore ſuo conturbabit omnes impios. Et quum interim ex ipſis malis ſentiant manifeſtam iram dei in ſe, tanta tamen eſt animi cæcitas, ut nec tam inſignis uexatio det intellectum auditui. Nimirum hæc eſt ira de qua loquitur Paulus ſcribens Romanis: Quia cæcitas ex parte contigit in Iſraël, donec plenitudo gentium intrarit. Hæc eſt ira quæ tandem uenit ſuper illos in finem, ut idem ait: Nec in Iudæos ſolum, ſed in gentes etiam, quæ pertinaciter reſtiterunt Euangelio dei, quẽadmodũ ſcribit Paulus ad Epheſios: Alienati, inquit, à uia dei per ignorantiã, quæ eſt in illis propter cæcitatẽ cordis ipſorũ, qui deſperantes, ſemetipſos impudicitiæ, & in operationẽ immũditiæ omnis, in auariciam. Et aliquanto poſt: Propter hæc enim uenit ira dei in filios diffidentiæ. Hæc interpretatio nihil quidem habet, quod abhorreat ab orthodoxo ſenſu, mihi tamen magis probatur, ut iram hanc, ac furorem domini accipiamus afflictionem, & obiurgationem, qua deus pertrahit nos ad reſipiſcentiam. Sic enim ille ſubinde mutat uocem ſuam, nobis loquens olim per prophetas, nunc per filium ſuum Ieſum. Aliquando rerum ſucceſſu prouocat ad amorem eius, qui gratis tam multa confert immerentibus nonnunquam immiſſis calamitatibus compellere conatur ad

pœnitentiam. Interim promissis blande inuitat, interim pœnam mini tans terrorem incutit, ut emendemur. Quemadmodũ pater nunc blã ditur filio, ac donat aliquid adhortans ad officium, nunc minatur ab dicationem, nõnunquam & flagris castigat, ut sese recipiat ad frugem meliorem, & quemadmodum medicus nunc secat urítq;, nũc lenibus unctionibus, ac malagmatis mitigat uulneris dolorẽ. Vis audire dominum, ueluti filio promissa mercedula blandiẽtem? Honora, inquit, patrem tuum, & matrem, sicut præcepit tibi dominus deus tuus, ut lõgo uiuas tempore, & bene sit tibi in terra, quam dominus deus tuus daturus est tibi. Libet audire seueram illam obiurgatricem ac minacẽ domini uocem. Sic loquitur apud Esaiam: Veh genti peccatrici, populo graui iniquitate, semen nequã, filiis sceleratis. Dereliquerunt dominum, blasphemauerũt sanctum Israël, abalienati sicut retrorsum. Super quo percutiam uos, ultra addentes præuaricationem? Cateráque permulta, quæ sequuntur in hanc sententiam. Quorsum autem pertinet hæc tam acris támq; prolixa obiurgatio? Non aliò quàm amarũ pharmacum datum ægrotanti. Sed audi rursus apud eundem, hanc iræ furorisq; uocem cõmutatam in uocem clementiæ: Lauamini, mũdi estote, auferte malum cogitationum uestrarũ ab oculis meis. Quiescite agere peruersa, discite benefacere. Quærite iudiciũ, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam, & uenite & arguite me, dicit dominus. Si fuerint peccata uestra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra sicut uermiculus, uelut lilia alba erunt. Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Sed uæ illis, q ad utrãq; domini uocem pertinaciter surdi sunt. Nam istos manet, quod sequitur eodem in loco: Quod si nolueritis, & me ad iracũdiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos, quia os domini loquutum est: Quid hoc sibi uult, si me ad iracundiam prouocaueritis? An non & ea quæ præcesserũt tam multa, uidentur hominis uehementer irati? Sed quoniam ostendimus iram domini uindictam intelligi, duplicem uindictam accipimus: alteram misericordẽ, qua corrigit: alteram ultricem, qua perdit. Qui priorem uindictam obstinate contemnũt, hos tandẽ manet posterior. Quod ne nobis eueniat, clamat spirit9 sanct9 in psalmo: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Hodie est, quam diu sumus in hac uita. Audiamus igitur hodie uocẽ ei9, ut emendemur, ne post uolentes nolentes audiam9 uocem ei9, & pereamus in æternũ. Verum huiusmodi uel sexcenta loca suppeditãt nobis ueteris testamenti uolumina, in quibus subinde domin9 cõmutat

genus

genus orationis suæ,si cui uacabit perquirere. Nos sat habemus, unum aut alterum indicasse. Quin & in noui testamenti libris, tametsi prædicatur lex gratiæ, & annũciatur tempus misericordiæ, tamen animaduertes utranq; dei uocem in filio loquentem nobis. An non terrifica uox est, Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Item: Diuidet eum & ponet partem cum hypocritis. Rursus: Væ uobis Pharisæi, uæ uobis Scribæ, uæ uobis diuites. An nõ iracũda uox est? Sed hæc ira surdastros expergefacit ad pœnitentiam. Audi nunc uocem diuersam: Venite ad me qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Austera uox est, Vos ex diabolo patre estis, & opera patris uestri facitis. Sed huic diuersa est: Pater ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt. Sic loquutus est & Paulo spiranti cædes ac minas aduersus discipulos domini: Saule Saule, quid me persequeris? Durum est tibi aduersus stimulum calcitrare. Deiectus est in terrã, exoculatus est, subito fulgore conturbatus est. Nimirũ hoc est qđ ait: Et in furore suo cõturbabit eos. Hæc salutaris erat iracũdia, quo pharmaco statim sanatus Paulus, respõdet: Domine, quid me uis facere? Sic corpus ægroti cõturbat medicus pharmaco uiolento, ut abeat morbus, & succedat sanitas. Quod egit deus p prophetas, qđ per filiũ suũ, hoc egit & per discipulos suos, & quotidie agit per bonos doctores & episcopos. Quoties Paulus mutat uocem suã in epistolis? nũc materna charitate blandiẽs, obsecrans, & consolans: nũc autoritate apostolica minitans inobedientibus. Sed siue blandiũtur, siue obiurgãt ac minitãtur ecclesiæ proceres, non oportet aliò spectare, q̃ ad ædificationẽ. Sermo mutatur, sed idẽ est animus: mutatur remedij genus, sed eódẽ tenditur. Mauult Paulus semper uti lætis ac blandis, sed tamẽ aliquando coactus contristat animos suorum. Nec huius rei pœnitet mitissimũ apostolum tametsi pœnituerat. Dolebat huc adigi, ut filios suos charissimos mœrore afficeret, Sed gaudet ubi uidet illis bene uertisse pharmacũ. Sic enim scribit Corinthijs in epistola posteriore: Quod & si contristaui uos in epistola, non me pœnitet. Et si pœniteret, uidens quod epistola illa & si ad horam uos contristauit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia cõtristati estis ad pœnitentiã. Contristati enim estis sequundũ deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim sequundum deum tristitia est, pœnitentiã in salutem stabilem operatur. Seculi autem tristitia, mortem operatur. Loquitur autem deus bifariam nobis,

per scripturas suas,& rebus ipsis. Frequenter itaq; uersandū est nobis in euoluendis sacris uoluminibus,ut audiamus quid ibi nobis loquatur dominus,dandaq́; est opera,ne surdis loquatur. Porrò literarū imperitis,tamē frequenter loquitur,& hic oportet cordis aures habere patefactas,ne spernamus uocem domini. Si quid lætæ rei acciderit,ne imitemur illum,de quo scribit psalmographus alio loco: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Impinguatus,dilatatus, dereliquit deū factorē suū,& recessit à deo salutari suo. Sed si senserimus nos obnoxios peccatis,gratias agemus demētiæ dei, quæ nos malis dignos,beneficijs etiā inuitat ad resipiscendū. Sin nullius mali erimus nobis conscij,studebimus aliquid accessionis adiungere pristinæ erga deum pietati. Si morbus aut alia calamitas inciderit,gratias agemus diuinæ bonitati, quæ nos oblitos nostri reuocat ad emendationem uitæ,hic flagellans filios suos,ne pereant in æternū. Quemadmodum scribit Paulus ad Corinthios: Dum iudicamur à domino,corripimur,ut non cum hoc mundo damnemur. Quod si quid afflictionis nobis immerentibus accidit,tamen agemus gratias deo,cuius bonitas suppeditat nobis materiā augendæ confirmandæq́; pietatis. Quemadmodum docet Iacobus apostolus: Omne gaudium existimate fratres mei,quū in tentationes uarias incideritis,scientes quod probatio fidei uestræ,patientiā operatur. patientia autem perfectum opus habeat, ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Rogemus dominū,ut hac ira paterna semper flagellet nos,ut hoc furore conturbet nos,ut toti inhorrescamus ad agnitionem peccatorū nostrorum,& contristemur sequundū deum in salutē, concutiamur terrore supremi iudicij ac gehennæ, ne nobis sic loquatur dominus in ira sua,quemadmodum locutus est Herodi,quem horrenda morte percussit angelus domini. quemadmodū loquutus est Hierosolymis,totiq́; nationi gentis Israëliticæ,in quam sic sæuitum est à uictoribus Romanis,ut nec ætati,nec sexui parcitum sit,nec lapis relictus sit super lapidem,quia pertinaciter noluerunt cognoscere tempus uisitationis suæ: nec satis habuerunt semel crucifixisse dominū gloriæ, nisi post resurrectionem quoq; pertinacissimis odijs eundem in discipulis suis fuissent persequuti. Itaq; relicta est eis sua domus deserta,nec ciuitatem habent,nec templum,nec regnū,nec sacerdotium,nec populum: imò quod est omnium infelicissimū,nec oculos habent ut uideant uoluntatē domini: nec aures habent,ut audiant quid loquatur dominus: nec cor habent,ut resipiscant & intelligant, & conuertantur ad regem suū,quem Cæsari quondam posthabuerunt. Quin & alijs multis gen-
tium

tiũ principibus loquutus eſt in ira ſua dominus, Neroni, Diocliciano, Maximino, Iuliano, qui manifeſta dei uindicta perierunt in cæcitate cordis ſui, ſubitoq; dum ſeſe erigunt in cœlum, ac deo bellum inferunt, præcipites dati ſunt in tartara. Poſteaq; igitur propheta cœleſti afflatus ſpiritu, docuit uniuerſos illos regum ac populorum tumultus fuiſſe inanes, illuſos, & irriſos, nec ullam eſſe tantam potentiã, neq; cœleſtium, neq; terreſtrium, nec infernorũ, quæ dei uindictam poſſit effugere, ſi loquatur in ira ſua, & ſi in furore ſuo cõturbet hoſtes ſuos, nunc oſtendit quod fuerit illud æternæ ſapientiæ decretum, quod homines fruſtra conati ſunt oppugnare. Iudæi mordicus tuebantur legem ſuã. Phariſæi defendebant regnũ ſuum, Pontifices depugnabant pro autoritate ſacerdotij ſui, Philoſophi ſupercilium ſuum nolebant deponere, Reges omni ui depugnabant pro ditionis, aut legum ſuarũ autoritate. Populus à ſuperſtitione, cui iam aſſueuerat, à uitijs iam in naturã uerſis, non poterat auelli. Alius aliud ſpectabat, ſed tamen aduerſum Chriſtum domini idẽ erat animus. Iudæus in religione diſſidebat ab ethnico, ſed concordabat in odio Chriſtianorũ. Reges inter ſe bellis diſſidebant, ſed in extinguendis Chriſti diſcipulis unanimes erant. Populus oderat principes ſuos ut tyrãnos, & publicæ libertatis oppreſſores, ſed ſæuientibus in Chriſtianos fauebat. Philoſophorum ſectis nihil inter ipſos cõueniebat, ſed omnes aduerſus Euangelicam philoſophiam coniurauerant. Sed inter hos tantos tumultus manet immobile decretum æterni regis: Ego, inquit, ordinaui ſiue unxi regem meum ſuper Sion montem ſanctum meũ. Sic enim habet Hebraica ueritas, ſi quidem Hieronymo credimus, iuxta quam lectionem hæc uerba tribuuntur patri: qui quum prius irriſiſſet & ſubſannaſſet eos, nunc incipit loqui & proferre poteſtatem, atq; autoritatem ſuam, cui par eſt omnem humanam autoritatem cedere. Tumultuaria militum manus creabat Cæſarem, Cæſar inſtituit reges ac præfectos. Et frequẽter ſtultus populus aſciſcit ſibi ſtultos & impios reges: quẽadmodũ olim populus Iſraeliticus, à deo flagitauit Saulem, faſtidito Samuele: quemadmodũ in apologis ranæ depoſcunt à Ioue regem ciconiam, cõtempta trabe. Sed qui habitat in cœlis, unũ regem conſtituit immortalẽ, æternũ, inuincibilẽ, immutabilẽ, ſumme ſapientẽ, ſumme potentẽ, cui uni neceſſe eſt ut ſeſe ſubmittat omnis creatura quæ in cœlis, & quæ in terris, Is eſt dominus Ieſus, quem fruſtra oppugnat mundus, cui à patre data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra. Iuxta tranſlationẽ Septuaginta, uerſus hic accõmodatur filio: Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion

Ego autem conſtitutus ſum rex.

montē sanctum eius. Porrò quū in Hebræis uerbis nihil sit ambiguū, non uideo quid uitarint Septuaginta, præter duram ac subitam personæ mutationem. Quum enim præcessisset: Tunc loquetur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos, Subdure cohæret: Ego autē ordinaui regem meū &c. quū prior uersiculus dicatur à propheta de patre, proximus ab ipso patre pronuncietur. Rursus qui sequitur: Annunciabo dei præceptum, attribuitur filio. Proinde quo mollior esset sermonis contextus, incolumi sententia prophetiæ, mutauerūt personam patris in personam filij. Neq; raro tale quippiam sibi permittunt Septuaginta, uelut in huius psalmi uersiculo: Ne forte irascatur dominus, & pereatis de uia iusta, duas uoces adiecerunt de suo, dominus, & iusta. Iuxta sensum humiliorē hæc satis quadrant in Dauid, qui depulsis Iebuseis, regiam suam constituit in Sion, quæ est arx Hierosolymarū. Sed nobis iam ualeat insipidus ille, & aqueus sensus occidentis literæ: magis libet bibere de uino nouo regis nostri. Quid enim nobis rei est cum Dauid, qui temporariū, ac breui periturum regnū tenuit in Palestina orbis angulo? Aut quid magni habebat secundum historicum monticulus ille Sion, qui olim ab idololatris incolebatur, ac tum etiam, quū esset regnū Dauid. Occidebat prophetas, atq; ipsum deniq; ꝓphetarū dominū occiderunt: sed dum occidunt, illius illustrant gloriā, & in hoc incurrunt, quod maxime uitant. Hoc enim exprobrat eis rex noster in prophetia: Quid frustra molimini populi tumultuantes inanibus consilijs? Quid frustra conamini reges terræ? Ego solus constitutus sum rex, nō ab hominibus, sed à deo, cuius uoluntati nemo potest resistere, ut teneam imperium, cuius nullus erit finis super Sion montem sanctum ipsius. Sion Hebræis speculam sonat. Hic nimirum est ille mons toties decantatus in mysticis literis, mons Euangelicæ doctrinæ, unde despicimus quicquid hic mundus habet sublime, & unde uicini cœlo spiritū cœlestē meremur accipere. In eo ferunt extructū fuisse templū Mosi, in eo regiam Dauid, in eo domum ecclesiæ typum, in qua concorditer congregati discipuli, pro terrenis facti sunt ignei. In hoc condita est ciuitas illa Euangelica, quæ non potest abscondi, & aduersus cuius fundamenta nihil ualent inferorum portæ. Est enim munita non excubijs humanis, aut præsidijs huius mundi, sed murum habet bonorum operum, antemurale fidei: regem habet Christū, & protectorem deum. Quemadmodū scripsit Esaias: Vrbs fortitudinis nostræ Sion, saluator ponetur in ea, murus, & antemurale. Vis autē audire cuiusmodi populus inhabitat hanc ciuitatem? Nouus est populus, pacis & ueri

tatis

tatis Euangelicæ cultor: Aperite, inquit, portas, & ingredietur gens iusta, custodiens ueritatem. Vetus error abijt. Seruabis pacem, quia in te sperabimus. Hanc & in alio psalmo demiratur spiritus propheticus: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Et: Diligit dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob. Et rursum: Fundamenta eius in montibus sanctis. Rursus alibi: Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non cõmouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Quin & alijs plerisq; mysticæ scripturæ locis mentio fit honorifica montis huius, & huius ciuitatis Hierusalem: quod quoties fit, nos aut ecclesiam catholicam intelligere debemus, aut ciuitatem cœlestem, cuius ecclesia ueluti pars est, ac rudimentũ. Quisquis erectus ad amorem rerum cœlestium uelut è sublimi despicit, quicquid hic mundus ostentat ueluti magnificum ac sublime, is habitat montem Sion, ac uere ciuis est ecclesiæ. Hierusalem Hebræis sonat uisionem pacis. Huius ciuitatis ciues, & si nondum assequi possunt pacem perfectam, tamen iam sublatis oculis in illam cœlestem patriam, procul uident pacem illam æternam, & ad eam ardentibus uotis suspirant, expectantes illud tempus, quando deus absterget omnem lachrymam ab oculis piorum, & iam non erit amplius neque luctus, neque clamor, sed nec ullus dolor. Moses procul à cacumine montis, salutabat terram promissionis. Isti subinde salutant matrẽ suã Hierusalẽ, dicentes: Quàm dilecta tabernacula tua domine uirtutũ. Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Sed ut uideas hanc patriam, in specula sis oportet. Non cernitur ab ijs, qui colunt humilia, uersantes in sordidis huius mundi curis, habentes oculos grauatos crapula mundanæ felicitatis, ac stultæ prudentiæ. Habet mundus suos montes, sed execrabiles domino. Est mons superbiæ, in quo primus posuerat sedem suam, qui dixit in corde suo: Similis ero altissimo. Sunt montes Gelboë, quos deuouet Dauid, imprecans eis, ut nec rore, nec pluuia cœlesti reddantur fœcundi. Sunt montes quos tangit dominus, & fumigant. Et apud Hieremiam deus minatur monti pestifero, qui corrumpit uniuersam terram. Sed hic est mons, cui benedixit dominus, de quo cecinit Esaias: Erit in nouissimis præparatus mons domini in uertice montium, & eleuabitur super omnes colles, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob. Angusta erat ciuitas Hierosolyma, non capiebat nisi Iudæos, nec eos omnes.

At hæc domus domini tam est capax, ut uniuersas totius orbis nationes unà complectatur. Sunt uarij montes in circuitu, sed unus est mons. Sunt uariæ domus, sed una domus domini. Multæ sunt ecclesiæ, sed sicut unus est rex, ita una ecclesia catholica, gremio suo complectés uniuersas. Totius ecclesiæ caput Christus est, qui est super omnia deus benedictus in secula. Regem habet inuisibilem, quia mons est inuisibilis, non potest ostendi digitis, hic est mons Sion: sicut nec Christus ostendi digito potest, hic est Christus. Vbicunque fides est euangelica, ibi mons est Sion. Sed operæprecium est audire, quomodo filius regnet in monte sancto patris. Præcipua regis autoritas in ædictis est ac legibus. Nostri regis gladius est doctrina patris, prædicans, inquit præceptum eius: siue iuxta Hebraicàm ueritatem: Annunciabo dei præceptum. Terræ principes, leges iniquas, & impias ferunt nonnunquam. Pharisæi docent traditiunculas hominum, suo compendio seruientes. Philosophi docent humanas inuentiunculas, in quibus ipsis magnopere dissentiunt inter sese. Rex Sion nihil humile, nihil uafrum, nihil falsum docet, sed è sublimi prædicat præceptum domini dei. Sunt præcepta Philosophorum, sunt præcepta Mosi, sunt præcepta Pharisæorum, sunt regum permulta, sed unicum est præceptum domini, quod peculiariter annunciat rex noster Sion. Quod nam est illud? Mutuæ charitatis. Hoc est præceptũ, ut diligatis inuicem. Iam ne satisfactum est præcepto, si diligamus inuicem? Nondum, sed adijcitur: Sicut dilexi uos. Ille pure, ille gratis, ille usque ad mortem dilexit nos. Quicquid docet lex ac prophetæ, charitas euangelica summatim complectitur. Quisquis toto pectore diligit deum, is eidem & fidit, & de promissis illius bene sperat, & obseruat ne quid committat, quod illum offendat. Merito igitur Paulus è tribus heroicis uirtutibus primas tribuit charitati, quod hæc fidem etiam & spem complectatur. Charitas omnia credit, omnia sperat. Sed nihil, inquies, audio de operibus. Non est ociosa charitas: imò nihil agit perperam, sed nunquam cessat in officio. Hoc est igitur unicum illud, & peculiare præceptum dei patris, quod filius ita suum appellat, ut tamen autoritas deferatur patri, cum quo habet omnia communia. Testatur hoc & in euangelio: Doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me, uidelicet patris. Poterat Christus orbem sibi subigere uiribus & armis. Impetrasset à patre multas legiones angelorum, nisi maluisset seruare quàm ul

tiſci:ſed ita uiſum eſt doctrinæ cœleſti, ſubijcere patri mundi celſitudi nes omnes. Notauit & hoc Eſaias in loco, quem paulo ante retuli: Venite aſcendamus ad montem domini, & ad domum dei Iacob, & docebit nos uias ſuas, & ambulabimus in ſemitis eius: Quia de Sion exibit lex, & uerbum domini de Hieruſalem. Audis gladium pertingentem uſque ad compages medullarum, & uſque ad diuiſionem ſpiritus. Et hoc indicat ſequens prophetæ ſermo: Et iudicabit gentes, & arguet populos multos. Quomodo iudicabit? Prodita ueritate. Quomodo arguet? Reuicta falſitate. Luce euangelica proditæ ſunt tenebræ mundi. Nunc audi quid ſequatur ueritate cognita, pro contentione, quæ ſuperſtitionis & arrogantiæ comes eſſe ſolet, ſuccedet ſtudium pacis, quæ peculiaris eſt nota Chriſtianorum: Et conflabunt, inquit, gladios ſuos in uomeres, & lanceas ſuas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur ultra ad prælium. Quam ob rem? quia cognita maieſtate noui regis, omne mundi ſupercilium ſeſe ſubmittet, fietque quod paulo poſt ſcribit idem propheta: Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt, & incuruabit altitudo uirorum. Exaltabitur autem dominus ſolus in die illa. Et rurſus aliquanto poſt: Et incuruabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo uirorum, & eleuabitur dominus ſolus in die illa, & idola penitus conterentur. Aequum eſt ut euaneſcant idola, hoc eſt ſimulacra, uanæque rerum umbræ, poſtea quàm illuxit ueritas. Aequum eſt, ut conſileſcat omnis tumor humanæ philoſophiæ, poſtea quàm cœleſtem doctrinam annunciare cœpit ille, de quo ſolus teſtificatus eſt pater: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacitum eſt, ipſum audite. Par eſt, ut criſtam ponat arrogantia mortalium, poſtea quàm auſcultare cœpit illi, qui dicit in euangelio: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Sunt qui interpretentur hoc ipſum eſſe præceptum patris, ut filius mundo declaret ſe uere eſſe filium dei, ut per filium glorificetur pater. Quorum ſententiam equidem non reijcio. Vide autem ut oraculum Euangelicæ narrationi concinit. Illic legis: Hic eſt filius meus dilectus. Hic: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Si tanta fuit autoritas Moſi, Heliæ, Heliſei, Eſaiæ, aliorumque ueterum prophetarum, qui nihil aliud erant quàm ſerui & præcones, quantam oportet eſſe autoritatem filij, præſertim eius, qui non uulgari more

Hodie genui te.

ſit filius per adoptionem, quemadmodum alij complures, ſed ſingulari & incommunicabili ratione. Qui natura filius dei dicitur, ſolus eſt & unicus. Quod autem dixit, hodie, non ad temporis ſtatum refertur, ſed ad æternitatem, quæ nec initium nouit, nec fluxum, nec finem. Nobis quæ fuerunt, iam eſſe deſierunt: quemadmodum quæ futura ſunt, nondum ſunt. Et hoc ipſum quod præſens eſt, ſemper eſt in fluxu. Naturæ diuinæ ſemper eſt hodie, ſemper eſt præſens, neque quicquam eſt in fluxu. Ita dei filius ſemper hodie naſcitur à patre, quemadmodum ſemper eſt à patre. Et in hanc quidem ſententiam interpretatur locum hunc diuus Auguſtinus: quanquam non negans interim hoc intelligi poſſe de natiuitate, qua factus homo natus eſt ex uirgine, quo die ſic eſſe cœpit quod non erat, ut non deſineret eſſe quod ſemper fuerat. Hilario diuerſa placet ſententia, quæ docet Chriſtum myſtica quadam ratione ſæpius à patre naſci, ut nihil interim accedat diuinæ naturæ, ſed tantum humanæ: aut in hoc dicatur naſci, quod eſſe declaratur. Nobis enim quodammodo gignitur, quum hoc illum intelligimus eſſe, quod prius ignorabamus. Et pater quodammodo gignit, quum palàm agnoſcit filium. Porrò quod hic in prophetia pater dicit filio, bis in euangelio legimus. Semel, quum baptizatum in Iordane, primum indicio columbæ, mox propria uoce cõmendauit eum omnibus dicens: Hic eſt filius meus dilectus. Marcus & Lucas ſic referunt: Tu es filius meus dilectus. Cæterum quod hic additur, ego hodie genui te, Euangeliſta habet, in te mihi complacui. Et uidetur euangelicus ſermo mire concinere prophetiæ. Nam mea quidem ſententia in pſalmo recinitur eadem ſententia: Filius meus es tu. Hoc infigitur repetitione, ego hodie genui te. Itidem pater: Tu es filius meus chariſſimus. Hoc inculcat iterans: In te mihi complacui. Deinde quod additur in euangelio, ipſum audite, reſpondet illi quod eſt in pſalmo, prædicans præceptum eius: Filius meus eſt, & chariſſimus atque unicus eſt, non eſt quod alium expectetis. Ex me eſt, & ex me loquetur, ipſum igitur audite, & me audieritis. Eadem uoce glorificauit filium in monte, cum ſe transfiguraſſet Ieſus coram tribus diſcipulis. Cuius & Petrus meminit in epiſtola poſteriore: Speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à deo patre, honorem & gloriam uoce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Et hanc uocem nos audiui-

mus

mus de cœlo allatam, quum essemus cum ipso in monte sancto. Rursus quum Iesus otaret patrem, ut nomen suum glorificaret per filium, uenit uox patris de cœlo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. Et hæc uox erat maiestatis plena. Nam qui audierant, partim dicebant, tonitruũ factum est: alij, angelus domini loquutus est ei. Quemadmodum filius morte sua glorificauit patrem, ita pater uicissim resurrectione glorificauit filium, non quod illi quicquam accesserit nouæ gloriæ, sed quod gloriam quam semper habuit apud patrem, habere cœpit & apud homines. Ad eum igitur diem quem fecit dominus, in quo resuscitauit filium suum ex mortuis, referuntur hæc prophetæ uerba: Ego hodie genui te. Non legitur hæc uox iterum audita: Tu es filius meus charissimus, sed ipsa re loquutus est hic pater. Glorificauit enim iterum, sicut promiserat filium suum, postea quàm lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, collocauit in capite anguli, uirtute diuina resuscitans eum, ut esset primogenitus ex mortuis. Subindicat enim apostolus Paulus, illum quodammodo renatum, quum appellat primogenitum ex mortuis. Primogenitus erat omnis creaturæ, quum per illum conderet uniuersa, sed declaratus princeps & autor, resurrectionis factus est primogenitus ex mortuis, & rursus audit à patre: Ego hodie genui te. Genuit enim illum immortalitati, qui mortalis erat natus ex uirgine. Et ne cui uideatur hæc interpretatio coactior, magisq; niti commentis hominum, quàm scripturæ canonicæ, Paulus in actis apostolicis, Iudæis prædicans Christum, hunc psalmi præsentis uersiculum ad resurrectionis diem accommodat: Cumq;, inquit, consummasset omnia quæ de ipso scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento. Deus uero suscitauit eum à mortuis tertia die, qui uisus est per dies multos ijs, qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Hierusalem, qui usque nunc sunt testes eius ad plebem: Et nos uobis annunciamus eam, quæ ad patres nostros repromissio data est. Quoniam hanc deus adimpleuit filijs uestris, resuscitans Iesum, sicut in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Quid est igitur, filius meus es tu? Declaraui mundo te esse filium meum. Quid est, hodie genui te? Hodie te consecraui immortalitati. Hodie te feci primogenitum ex mortuis. Hodie tibi dedi omnem potestatem in cœlo & in terra. Hodie feci ut mundus intelligat te sedere mihi à dextris, participem monarchiæ totius mundi. Hodie

te clarificaui

te clarificaui claritate quã semper apud me possedisti. Atq; ut omnes intelligant te esse uerum & unicum filium meũ,hæredem te feci,& con sortem regni mei,principem regni Euangelici. Postula à me & da bo tibi gentes hæreditatem tuam,& possessionem tuam terminos ter- ræ. Tradit pater omne ius ecclesiastici regni filio. Superest ut ille per- gat Euangelicæ doctrinæ præsidio totius orbis nationes subigere di- tioni paternæ. Subigit autẽ non in hoc ut perdantur,sed ut salui fiant. Subiguntur nõ in tyrannicam seruitutem,sed in libertatem filiorũ dei. Non ambit Christus regnum huius mundi,qui iuxta naturam etiam humanam factus est rex regum,& dominus dominantiũ. Sed Euan- gelicum regnũ ambijt à patre, ut totum mundum assereret à tyranni- de peccati,& dicto audientem redderet patri cœlesti,qui non uult mor tem peccatoris,sed ut conuertatur & uiuat. Si quæris,ubi filius popo- scerit hoc à patre? Audi ipsum patri loquentem in euangelio Ioannis: Pater uenit hora, clarifica filium tuum,ut filius tuus clarificet te. Sicut dedisti illi potestatẽ omnis carnis, ut omni quod dedisti ei, det uitam æternam. Et ne quis putaret illum nihil à patre petere præter gentem Hebræorũ,unde tum discipulos collegerat, adiecit: Non pro his rogo tantũ,sed & pro eis, qui credituri sunt per uerbũ illorũ in me,ut omnes unũ sint sicut tu pater in me,& ego in te, ut & ipsi in nobis unũ sint,ut credat mũdus quia tu me misisti. Quos autẽ terminos præscripsit præ- dicationi suorũ discipulorũ? Ite,inquit,in orbẽ uniuersum,& prædicate euangeliũ omni creaturæ. Quid exigent,aut quales leges præscribẽt pa cis? Quisquis crediderit & baptizatus fuerit,saluus erit. Sic uindicatur regnum Euangelicum,ut omnes unum sint in nobis,sicut tu in me, & ego in te. Prædicaui tuũ præceptum,nec usq; deflexi à uoluntate tua. Qui in me credent,obtemperabunt doctrinæ meæ,ac per me meosq; prouocati,submittent se uoluntati tuæ. Itaq; tandẽ tradam tibi regnũ trãquillũ,& omnis expers rebellionis,quẽadmodũ in cœlis,nemo repu gnat uoluntati tuæ. Cæterũ quod dixit: Dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, Augustinus in eo quod sequitur,& possessionẽ tuã terminos ter- ræ,putat eandẽ sententiã repetitã,licet euidentius expressam. Sed Hila rius dissentit,argutãs pluribus uerbis,aliud esse qđ terminat, aliud qđ terminat̃,Extremas aũt terræ partes ambiri diuersis elemẽtis,qui terrã terminẽt superne aëre,inferne ꝓfundissimis aquis,quas appellat abys- sos,& his esse suos incolas,nõ mortuos,sed uiuos. Atq; huc deflectit il lud Pauli: Vt in nomine Iesu omne genu flectat̃,cœlestiũ,terrestriũ,& infernorũ,& omnis lingua cõfiteatur,quia dominus Iesus in gloria est

Postula à me &c.

dei

dei patris, præsertim quum simili forma scripserit autor apocalypsis, quod nullus neque in cœlo, neq; super terram, neque infra terram re- pertus sit, qui dignus esset aperire librum obsignatum. In hanc fermè sententiam Hilarius. Mihi magis arridet, ut intelligamus iuxta senten tiam Augustini, regnũ Euangelicum porrigi quaquà uersum, usq; ad extremas orbis nationes. Iuxta illud: In omnem teram exiuit sonus eo rum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Suspicor tamẽ Hilarium hoc suxisse ex cõmentarijs Origenis, qui nõnihil attingit alicubi, de liberan dis ijs, qui damnati sunt apud inferos, deq; dæmonijs redimendis. Cæ terũ præterq; quod coactum est, terminos interpretari, quod foris am bit rem, quanq; ita loquimur nõnunq;: ut quũ dicimus terræ terminũ esse Oceanũ, aut aëris terminũ esse globum lunæ, nec uerum est super- ne terrã tegi aëre inferne abysso, quũ undiq; terræ inhæreant aquæ, & undiq; terrã ambiat aer. Et si danda sit certa sedes inferis, probabilius sit eos in intimis terræ uersari, qđ centrũ uocant, q̃ in abyssis aquarũ. Porrò regiũ nomẽ, quod apud homines amplissimæ potestatis habet significationẽ, & terminos terræ, qbus ditionẽ latissime porrectã signi ficat, ut latius porrigi nõ possit, opponit imbecillitati corporis humani, quæ scandalo fuit Iudæis, & angustiæ gentis Iudaicæ, ultra cuius fines illi nolebant regnũ Euangelicum proferri. Vtrunq; nomen congruit in Christũ, & regis, & sacerdotis. Siquidẽ Melchisedech, qui typum gessit Christi, rex iusticiæ interpretatur, & rex Salem, hoc est, rex pacis fuisse describitur. Negat quidem Christus regnũ suum esse de hoc mundo, non quod non esset dominus omniũ, sed quod tum pro tempore stu- duerit exhibere suis discipulis imaginem Euangelici principatus. Satel litium inerme secũ circũferebat, adeo nullas habebat arces, ut ne diuer- sorium quidẽ haberet propriũ, ubi caput suũ reclinaret, beneficijs subi gebat populum, gladio sermonis Euangelici iugulabat impias cupidi- tates, ut interfecto homine improbo, renasceretur homo nouus, ac deo dignus. Vicit tolerantia, uicit moriendo. Cæterũ post resurrectionem regalia loquitur: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Nec tamen in Euangelio regis nomen abnuit, tametsi apud Pilatum regni genus distinxit. Nam interrogatus an rex esset, respondit: Tu dixisti, fugitans responsionis arrogantiam, nõ inficians tamen ueritatẽ. Quin & ipse in cruce pendens, regia tũ audit, tũ loquitur. Ait latro: Memẽto mei dũ ueneris in regnũ tuũ. Cui respõdet Iesus: Amẽ dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. Talis describitur & uatũ ænigmatis: Ecce, inquit Zacharias, rex tuus ueniet tibi iustus, & saluator. Sed ne tyrannicum ac superbum

ac superbum regnũ imagineris, adiecit: Iustus & saluator, ipse pauper & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Mox ostendit mansuetudine, non uiolentia regnũ Euangelicum latissime propagandum: Loquetur, inquit, pacem gentibus, & potestas eius à mari usq; ad mare, & à fluminibus usq; ad fines terræ. Itidem Esaias: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & uocabitur nomẽ eius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Habes regnũ, & regni genus, longe diuersum à regno mundano. Nunc audi ditionis amplitudinẽ: Multiplicabitur eius imperiũ, & pacis non erit finis. Terræ principes sanguine propagant imperium suũ: & dum uicissim alius alium protrudit ac repellit, bellorũ nullus est finis. Nunc accipe magis regalia: Super soliũ Dauid, & super regnũ eius sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in iudicio & iusticia. Vbi iudiciũ audis & iusticiam, excluditur tyrannis. Nunc audi regnũ æternũ: Amodo & usq; in sempiternũ. Ille sacerdos erat in æternũ sequundũ ordinẽ Melchisedech, semel immolata uictima, post quã nõ esset opus alia. Rex item est in æternũ, quia immortalis est, ut successorem nõ admittat: Sedet in throno deus in seculum seculi, moderans uniuersa nutu suo. Sed nõdum undiq; pacatũ est illius regnũ in terris. Tolerat & trahit adhuc ecclesiæ sagena permixtos bonos ac malos pisces: tolerat zizaniã admixtam tritico. Et Paulus clamat multos esse antichristos. Tolerat mẽbra imbecillia. Adhuc in nobis cupiditates carnis rebellionem mouẽt aduersus spiritũ. Verũ ubi subiecerit sibi omnia, & tradiderit regnũ deo & patri, tunc perfecta pax habebit omnia. Atq; hactenus prophetiæ sermo satis quadrat in Christũ nostrũ, qui quũ esset summus ac dominus omniũ, tamen demisit sese, quo suis apostolis, & apostolorũ successoribus ostenderet mansuetudinis ac lenitatis uiam: Quod oporteat ecclesiastici regni proceres ab omni specie mundanæ tyrannidis procul abesse. Verum in his quæ sequuntur, quoniã sæuitiam & austeritatẽ quandã sonare uidentur, magnopere sese torquent interpretes, quomodo competant in Christum illum nostrũ, pacis, mansuetudinis, & humilitatis magistrum, simul & exemplar. Postq; enim illi tradiderat gentes, hæreditatẽ, & possessionẽ terminos terræ, subijcit: Reges eos in uirga ferrea. Tanq; uas figuli confringes eos. Multis hoc ipsum uerbum, reges, prima specie uidetur durius ac uiolentius. Nam à regis nomine olim liberarũ ciuitatum aures abhorrebant. Sed formidabilius etiã sonat quod sequitur, in uirga ferrea. Virga minax uocabulum est, quod exasperat etiã additum ferrea.

Reges eos.

Iam

Iam his quoq; uidetur immitius, quod sequitur: Tanq; uas figuli confringes eos. Quid enim crudelius, q; in hoc accipere postulatam gentium possessionem, ut eas funditus, & irrecuperabiliter perdas? Nam fictile uas semel contritū restitui nō potest. Hæc species crudelitatis, quoniam multū abhorret à mansuetissimis moribus, & mitissima doctrina Christi, breuiter ab eius regno, qui dicit: Tollite iugum meū super uos, & inuenietis requiem animabus uestris: iugum enim meū suaue est, & onus meū leue. Varijs rationibus ueteres conati sunt sese ex hac difficultate extricare. Quod si locum hunc iuxta sensum historicū accipias, recte uerbis asperis significatur impietas Iudaicæ gentis, qua pertinacissime rebellarūt Christo, miserabili excidio punita. Quia non cognouerūt tempus blandæ uisitationis, irruit tandem in eos seuera uindicta dei, qua gentem rebellem non solū flagellauit acerbissime, uerū propemodū usq; ad internicionem deleuit. Alij referūt ad extremi iudicij diem, cuius terrore nunc interim reuocat illos à pertinacia peccandi. Quod si perstiterint tumultuari, & conspirare aduersus dominum, qui nunc blande inuitat ad resipiscentiam, futurū est, ut æternæ uindictæ uirgā ferream sentiant, & æterno cōterantur exitio. Hunc utrunq; sensum attingit Hieronymus, & tertiū insuper duobus indicās uerbis, quem solū sequitur Aug. Nec abhorret Hilarius, qui multis modis mitigare nititur sermonis acerbitatem. Primū quod regere non sit tyrannicum, sed recta ratione, & ad legum regulā moderantis, quod & aliàs tribuitur Christo. Exiet dux, qui regat populum meum Israël. Sed mitius etiā sonat Græca uox, qua sunt usi septuagina interpretes. Est eñ ποιμανεῖς, hoc est pasces, siue pastorum more reges. Idem pollere dicunt uocem Hebraicam sermonis eius non imperiti. Christus enim pastor est bonus, qui tāto affectu curat pascitq; gregē suum, ut animā etiam suam impenderit nobis ouibus pascuæ suæ. Iam uirga non semper instrumentū est supplicij, sed insigne regni, quod regis sit officium populi mores ad legū disciplinam dirigere, ne deflectāt ab honesto, sicut alibi legis in psalmo: Virga æquitatis uirga regni tui. Hoc igitur hic uirgam dicit, quod Græci dicūt sceptrum. Porrò quod addidit ferrea, nō sonat tyrannicū imperium, & austerum, sed solidā, perpetuam, incorruptam, & nulli cessuram autoritatem. Qui ad regulam humanarum legum uitam instituunt, sæpenumero deflectunt à recto. Cæterum quisquis temperat uitam suam ad regulam Euangelicæ doctrinæ, nunq; aberrabit à pietate. Hæc uirga leuis est obedientibus, rigida contumacibus: ferream sentiet, qui impegerit, nō qui obsequitur. Quemadmo-

dum Christus est solidus ille lapis,tutum refugiũ ijs,qui institerint. cæterum conteritur,quisquis in illũ impegerit, aut in quem ille deciderit. Non mirũ igitur,si Christus solus rex omnium habet uirgã, quũ Paulus huius seruus ac dispensator uirgam habeat,qua cōminatur Corinthijs,ni resipiscant:Quid uultis,inquit,in uirga ueniã ad uos an in charitate & spiritu mãsuetudinis?Quid est,quod cōminatur Apostolus? Num se satellitio cinctum uenturũ in ecclesiam cũ uirga prætoria? Nequaquam,sed ut pater amantissimus lenitate conabatur suos filios emendare. Cæterum erga contumaces minatur sese exerturum autoritatem apostolicam,hoc est, acriorem ac publicam obiurgationem , aut si res ita postulet,excommunicationẽ. Virgam expediuit,quũ satanæ traderet eum,qui patris uxorem habuerat pro sua, & hanc minatur Corinthijs,quum ait:An experimentum quæritis habitantis in me Christi? Vsus est hac uirga Paulus in actis apostolicis aduersus Elimam magum,qui resistebat Euãgelico sermoni,quũ ait: O plene omni dolo,& omni fallacia,fili diaboli,inimice omnis iustitiæ, nõ desinis subuertere uias domini rectas?Et nunc ecce manus domini super te,& eris cæcus, nõ uidens solẽ usque ad tempus. Prompsit & Petrus uirgam suã,quum dicit Ananiæ:Anania,quur tentauit satanas cor tuũ,mentiri te spiritui sancto,& fraudare de precio agri? Ad quam uocem Ananias cecidit & expirauit. Atque idem accidit uxori,consciæ fraudis huius: quanquam huius supplicij Petrus alioqui mitissimus denunciator erat,nõ autor. Habent igitur & apostolorũ successores uirgam,non qua ulciscantur priuatas iniurias,sed qua corrigũt & obiurgãt rebelles,& obsistentes Euãgelico profectui. Sed hanc raro proferunt, nec aliâs, quam quum tentatis omnibus cogit necessitas ad extrema remedia descẽdere. Quatuor aut quinque Paulus tradidit satanæ: unũ qui rem habuerat cum uxore patris,magno cum probro totius ecclesiæ,quod eam palàm haberet domi uxoris loco, hunc ad tempus tradidit satanæ,hoc est,uitari iussit,ut pudore correctus resipisceret. Sed mox uirgæ seueritatẽ temperat spiritu lenitatis,cõmendans eundem,ut correctũ reciperent in uisceribus charitatis,& consolarentur eũ,ne grauiore mœrore pudefactus absorberetur. Tradidit Hermogenem & Phygellum,sed pertinaciter aduersatos Euangelio,ut discerent non blasphemare. Atque hi uere dicere poterant:An experimentũ quæritis habitantis in me Christi? Sanabant ægrotos,excitabant mortuos,nihil non tolerabãt pro Euangelio Christi,tot hominũ milia lenitate sua pertraxerant ad Euangelicã professionem, & tamen uirgam nõ habent,nisi correptionis, & si pertinacia pec

cantis

tantis cogerit experiri extrema excõmunicationis, quæ nihil aliud, quàm uitari iubebat inemendabilem, ut si pudore non corrigeretur, certe ne plures inficeret suo contagio. Quàm non referunt horum exemplum quidam, qui non uirgam tantum apostolicam, sed carceres habent, cathenas habent, confiscationes bonorum, habent & brachium seculare, denique bombardas habent, & armatum satellitium, imò & uenena habent, aliisque mille terroribus armati sunt, quibus priuatam iniuriam ulciscantur uerius, quàm Euangelii. Nec interim docent quenquã, nec blande monent, nec omnino quẽquam ad Christum pertrahunt, quum tam multos perdant seuicia malisque moribus suis. Orandus est igitur Christus pastorum princeps, ut hos quoque regat in uirga ferrea, ut autoritatem suam, ad exemplum apostolorũ potius quàm tyrannorum temperent. Sequitur: Tanquã uas figuli conteres eos. Nihil uilius luteo uasculo, nihil fragilius. Et tamen qui pii sunt, domini thesaurum possident in uasis fictilibus, & hæc licet lutea domus, si caste uiuimus, templum est spiritus sancti. Sed nihil intolerabilius, si luteum uasculum erigat sese contra deum figulum. Nec enim tam lutum est in potestate figuli, fingentis, refingentis, & comminuentis arbitratu suo, quàm homo est in manu dei. Ac luteum uas, dum uuida est argilla, si frangi contigerit, est reparabile. At si posteaquam semel sole aut igni obduruit, cõteratur, periit irreparabiliter. Quàm diu sumus in hac uita, argilla sumus humida, frangimur, sed refingi possumus, si dignetur figulus admouere manum. Aegre tamẽ restituũtur, qui longa peccandi consuetudine obduruerunt, & tamen nulli desperandum. Quod apud homines est impossibile, possibile est apud deũ. Si semel coniiciat in gehennam, nulla reperandi spes, sin hic conterat uas inutile per pœnitentiam, si hic deiecerit, per humilitatem animi, tunc fiet illud, quod legimus in alio psalmo: Cor contritum & humiliatum deus non despicies, quod si uasi cõtrito ac dissipato accesserit humor lachrymarum, remollescet lutum nostrum, & deus pro sua clementia dignabitur refingere pœnitentem, ac pro uase putri, restituere uas honorificum, & aptum in usus domini. Felices qui conteruntur ab hoc figulo, felices qui occiduntur ab hoc rege, felices qui percutiuntur huius gladio, felices qui castigantur huius uirga. Occidit in nobis ueterem hominẽ, ut uiuat nouus: percutit gladio spiritus, qui est sermo dei, ut omnes impias cupiditates amputet ab animo consecrato spiritui cœlesti. Percutit uirga ac prosternit, ut erigat. Sic percussus est Saulus. Concidit persecutor ecclesiæ, & surrexit præco salutis æternæ. Conteritur in nobis

 quicquid

quicquid de peccatore limo primi parentis contractum aut inolitum est. Conterit ueteris hominis lutulenta negocia, conterit terrenas cupiditates, ut posthac excocti charitatis igni, ducamur, agamurque spiritu dei. Atque hactenus quidem magnitudine potestatis & supplicij imminentis acerbitate terruit illos, qui consilijs impijs conspirāt, ac tumultuantur aduersus dominum & Christum eius. Nunc clemens rex uiā indicat, qua possint effugere pœnam, & consequi felicitatem: Et nunc, inquit, reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. Quod hactenus tumultuatum est aduersus dominum & Christū eius, tametsi crimen atrox est, tamē habet aliquē excusationis prætextum. Moses erat obscurus, nec omnibus prædicatus: philosophi euanuerunt in cogitationibus suis: principes terræ, terrena sapiebant: inuoluerat deus omnia peccatis & erroribus, ut omniū misereretur. Sed nunc prodita per Christum & huius apostolos Euangelica ueritate, nolite rebellare spiritui sancto, posthac error erit inexcusabilis. Credite & intelligite, Nisi enim credideritis, nō intelligetis. Sola fides præstabit salutem, & semel abolebit, quicquid hactenus peccatum est. Primū occurret dubitatio, qui sint isti reges, quos alloquitur rex Sion, siue deus pater. Si spectes sententiam historiæ propiorem, reges illos ac principes alloquitur, qui paulo ante per ignorantiam excæcati fremebant, & cōiurabant aduer sus dominū & Christū eius, qui uarijs suppliciorū generibus excarnificabant prædicatores Euangelicæ pacis. Hos reuocat ad sanam mentem, ut tandem ex prædicatione Euangelij cognoscant & intelligant Christum solum esse datum à deo patre, in cuius nomine salutem assequi possint uniuersæ nationes, cuique oporteat flecti omne genu. Hactenus erant tempora caliginis, at nunc prodita ueritatis Euangelicæ luce, intelligite, & à simulacrorū cultu, ad ueræ pietatis studiū uosmetipsos conuertite. Adorandus est, quem uos persequimini: salutem offert, cuius doctrinam abolere conamini: deus est, quem ut hominē incessitis. Rursus iuxta tropologiam dubitari potest, utrum ad prophanos principes pertineat, an ad apostolorum successores, hoc est, episcopos. Ad utrosque pertinere subnotat diuus Hieronymus. Augustinus magis accommodat ad ecclesiasticos, sed ita tamen, ut quod dicit, possit ad utrūque genus hominum accōmodari. Nos itaque de utrisque interpretabimur, si prius illum scrupulū discusserimus, quū ante fremuerint gentes, & populi meditati sint inania, Astiterint reges terræ, & principes conuenerint in unū, nunc gentium ac populorum nulla fit mētio. Equidem opinor, ideo regū tantum ac iudicum fieri mentionē,

Ex nunc reges intelligite.

quod

quod illis emēdatis facile populus sequatur,quæ sunt optima,& tamē cæterorum quoque meminit generali clausula,quum subiungit: Beati omnes qui cōfidunt in eo. Regū igitur est intelligere. Solet enim ferè magnæ fortunæ comes esse stulticia:Et tamen operæpreciū est,ut mul tum sapiant,qui tot hominum milibus sapiunt,ut plurimū animo cer nant,qui tot urbibus prospiciūt.Et magno orbis periculo desipiūt mo narchæ,quemadmodum magno orbis bono cordati sunt.Neq; uero satis est nasci,ut principem præstes.Magno studio discenda est ars gu bernandi populum,neq; segnius interim postulanda à domino.Pro- inde deus offensus uitijs hominum,ceu grauem quandam pestem mi nitatur principem stultum.Sic enim loquitur per Esaiam:Et dabo pu/ eros principes eorū, & effœminati dominabūtur eis.Et corruet popu- lus, uir ad uirum,& unusquisq; ad proximū suum.Rursum apud eun dem.Iam propitius factus,ut ingens quoddam bonum promittit:Ec/ ce in iusticia regnabit rex,& principes in iudicio præerūt.Ac mox: Nō uocabitur ultra is,qui insipiens est princeps,neq; fraudulentus appella bitur maior. Intellexit hoc cordatissimus ille puer Salomon, qui quū patri Dauid successisset in regnū.Iussus à domino petere quicquid uel let,nec opes petijt,nec gloriam, nec mortem inimicorū, sed cor docile, ut tantam multitudinem sapienter posset moderari. Et tamen Iudææ regnum, quod tenebat Salomon angustum erat præ his regnis, quæ nunc obtinentur à nonnullis monarchis.Nec aliud orat in libro,cui ti- tulus Sapientia:Da mihi,inquit, domine sediū tuarum assistricem sa- pientiam.Mitte illam de cœlis sanctis tuis,& à sede magnitudinis tuæ ut mecum sit,& mecū laboret,ut sciat quid acceptum sit apud te.Prior huius uersiculi pars pertinet ad iudicium, hoc est, ad eam prudentiæ partem, qua dijudicamus quid sit optimum factu,altera pars ad seda tos affectus.Reges intelligite, ut dispiciatis quid expediat reipub.eru/ dimini iudices,nam Græcis est παιδεύθητε, quod frequenter nō ad eru/ ditionem,sed ad castigationē morum pertinet.Ductum est enim Græ cis à pueris quos seueritate disciplinæ coërcemus. Qui stultus est & iu/ dicio carens,pessima pro optimis eligit.Itidē qui perturbatur,ira,odio, amore, ambitione,libidine, superbia, liuore,quoniam mentis oculum habet perturbatum,nō potest dispicere quid expediat.His igitur per- turbationibus uacare est philosophū esse. Nam hoc sensit Plato, qui

tentiam uerbis licet diuersis,ut quos prius dixerat reges, mox appellet iudices,& quos prius iusserat intelligere,nūc iubeat erudiri. Atque utinam hoc toties infixisset psalmographus,ut aliquādo inhæreret mentibus nostri temporis principum, qui perpetuis tumultibus subinde miscent res mortalium. Quod si quemadmodum Phaëton magno orbis exitio tractauit currū solis, ita stultis & indomitis affectibus monarcha, summā calamitatem inuehit rebus mortalium, Quanto magis oportet eos qui dispensatores sunt mysteriorum dei, abundare intellectu legis diuinæ,& animum habere purgatum ab omnibus malis cupiditatibus. Quomodo possunt dici reges terræ, si terrenis cupiditatibus seruiunt? Infra nos sit oportet, cuius reges dici merebimur. Ergo spirituales, qui quæ sursum sunt sapiunt, quæ sursum sunt quærūt, quorum animus & conuersatio est in cœlis, qui terrena calcant amore cœlestium, merito iudices terræ dicuntur. Ita Paulus scribens Corinthijs: An nescitis, quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt. Et si in uobis iudicatur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Habes quomodo, quos Christus selegit è mundo, iudices fiant mundi, quoniam ipsa uita docent esse spernendum, quicquid magnifica specie blanditur in hoc mundo. Ac ne uertant in superbiam, quod appellauit eos reges & iudices terræ, subiecit: Seruite domino in timore,& exultate cum tremore. Præstat hoc ingens autoritas regibus, ut neminem metuant, sed metuantur ab omnibus,& hinc sæpenumero putant sibi licere, quod libet. Id ne fiat, ostēdit quem debeant & ipsi timere, Sunt reges populi, sed communem habent regem in cœlis, Non uocantur in ius ab hominibus, sed tamen sistendi sunt cum alijs ad tribunal æterni iudicis, Dominantur plebi, sed communem habent dominum in excelsis, cuius autoritatem ac uindictam nunquam effugient. Reges ergo nolite freti potestate uestra, spernere cœlestem dominum, sed seruite ei in timore. In sacris literis, seruire plerūque colere est. Coluistis idola, coluistis mundum, nunc colite dominum. Colitur autem obseruandis illius præceptis,& hoc in timore, ut circumspecti semper caueant, ne qua in re offendant dominum omnium. Sunt principes, qui colunt dominū audiendis sacris, aut dicendis statis precibus, quas dicunt horarias: nō dico quod hac in parte laudādi non sint, sed si interim expilant pauperes iniquis exactionibus, si ob pecuniam cōmittunt magistratus improbis & indignis: si quæ debentur usibus egentium, conuertunt in fiscum suum: si opprimunt insontes,& fauent uiolentis: si obliti iurisiurandi, sua tyrannide premunt libertatem reipublicæ,

Seruite domino in timore.

blicæ, Si ob ambitionem, iram, aut alias cupiditates suas bellorum tumultibus inuoluunt mundum, non seruiunt domino in timore. Etenim si uerè illum timerent, si sibi persuasum haberent, se de singulis horum rationem reddituros apud tribunal æterni, & ineuitabilis iudicis, si hoc grauiores daturos pœnas, quo maiorem potestatem gesserint in terris, si cum impijs audituros & illam uocem: Ite maledicti in ignem æternum, non tanta securitate facerent, quod animo collibitum est. Iam ne quod dictum est: Seruite domino in timore, uideretur ad miseriam pertinere, subditum est: Et exultate. Non est infelix seruitus seruire domino, nec ea res dehonestat dignitatem uestram, sed ornat. Olim seruiebatis ligno & lapidi, metuebatis Iouem & Neptunum, aut homines uita defunctos, aut noxios dæmones, nunc seruitis regi seculorum deo, & eum metuitis offendere, qui offensus solus potest, & animam & corpus in gehennam mittere. De tali seruitute, de tali domino exultate, ad cuius præceptum si moderati fueritis potestatem uestram, ille pro fideliter administrato regno terreno, referet uobis immortalitatem in regno cœlesti. Sed rursum ne hoc ipsum uergeret in effusionem temeritatis, oportune adiecit: Cum tremore. Ingens est præmium, sed difficilis est regia functio, quod multa sint quæ illos ad licentiam impellant. Ipsa magnitudo potestatis. Nam ferè fit, ut cui licet quod uult, plus uelit quàm licet. Ad hæc familiarium assentatio, cui pesti potissimum obnoxia est magnatũ conditio. Postremo in tam uarijs negociorũ agminibus uel ignorãtia, uel oscitantia. Plurimum itaq; metuat dominũ oportet, qui neminẽ timet hominum, & ubiq; cauti circunspectiq; uigilent, qui non dormitant, nisi magno reip. malo. Proinde repetit & inculcat, quod iam semel atque iterum dixit: Apprehendite disciplinam. Quo quidem loco Græcis est non καταλαμβάνετε, sed δράξασθε, quod est proprie ueluti cursu fugientem assequi. Hoc celeriter, hoc rebus omnibus omissis agendum, ut accipiant disciplinam, nisi malunt deponere regnũ. Imò hoc diu meditandũ ijs, qui regno destinati sunt. Nõ uacat illis bonam ætatis partem perdere alea, poculis, scortis, uenationibus, peregrinationibus, põpis, alijsq; nugis. Quicquid temporis datur, hoc totum breue est regibus ac magnatibus apprehendendæ disciplinæ. Sera aũt & nimio constans est sapientia principum, quæ rerũ usu colligitur. Male agetur cũ

tempublicam labefactatam illorum culpa, si tãdem discent facere edicta, ubi senserint edicta temere prodita, cessisse in perniciem reip. Si crebro decepti discent non esse fidendum adulatoribus. Atq; item de cæteris regum aut præsulum officijs. Vnde igitur mature licebit apprehendere disciplinam? Celerius è libris hauriuntur decreta disciplinæ regiæ, quàm experimentis: citius è spectatis & integris consiliarijs discitur, quàm periclitandis rebus. Diuus Thomas episcopus Cantuariensis, quum esset ad eum honorem autoritate regis admotus, ipse uero hactenus magis in aulicis negocijs, quàm in sacris literis fuisset detritus, intelligens quantum oneris suscepisset in humeros, tanta celeritate properauit apprehendere disciplinam, ut quum in ea gente solenne sit, ut Archiepiscopus ille totius regni primas, proceres aulicos accipiat conuiuio, magnatibus suas mensas affatim instrueret ijs rebus, quibus animo obsequerentur suo, ne parcus aut sordidus uideretur. Cæterum ipse ad suam mẽsam neminem admisit præter eruditos aliquot. Toto conuiuio lector sonabat ad aurem, aut si quid incidisset, de sensu scripturæ disputabatur. Adeo nullum tempus patiebatur sibi interdicere, quod non daretur apprehẽdendæ disciplinæ. Vtinam hos uersiculos episcopi nostrorum temporum omnes frequenter psallant: psallant autem non solum spiritu, uerumetiam mente. Id sanè referret populi, cuius curam gerũt, sed peculiariter etiam ipsorum. Quid enim sequitur: Ne fortè irascatur dominus, & pereatis de uia iusta. Periclitatur plebeius, qui inciderit in iram regis, sed grauius periclitatur rex, qui inciderit in iram domini. Rursus iram iustam ultionem appellat. Incidit autem quisquis aberrat ab illius disciplina: Est uia domini recta, & sunt uiæ peruersorum à sinistris, quas ignorat dominus. Apud nos non semper perit, quisquis deflexit à recta uia, sæpe nihil aliud quàm dispendium facit, nonnunquam error saluti fuit. Cæterum quicunq; deflexit à uia domini recta, perijt, etiã si non perijt. Qui manet in Christo, non aberrabit, ipse est enim uia, quæ ducit ad uitam, in hoc manet, quisquis ad illius doctrinam & exemplum instituit uitam. Diuus Hieronymus in cõmentarijs admonet apud Hebræos sermonem esse ancipitẽ, quod quũ septuaginta uerterũt δράξασθε παιδείας, dicat uerti potuisse adorate, uel osculamini filium: siue, ut ipse uertit iuxta ueritatẽ Hebraicã, adorate purè, quoniã ueteres osculo adorabant. Septuaginta locis aliquot pro adorate uerterũt καταφιλήσατε. Bar aũt præsertim apud Syros filiũ sonat, apd' Hebræos purè, & ut nõnulli sentiũt triticũ. Verũ in his barbari sermonis Labyrinthis nõ est animus magnopẽ distorqueri. Iudæi qui promissum filiũ tot seculis expectarũt, maluerũt occidere

dere quàm adorare, & ideo uolentes ſuam conſtituere iuſticiam, per opera legalia, perierunt à uia iuſta, quæ eſt Chriſtus Ieſus. Et adorabant quidem deum, ſed non pure immolabant, uictimas: lauabãt corpus & calices, ſed animus intus ſcatebat omni ſpurcicie malarũ cupiditatum, iræ, liuoris, auariciæ, ſuperbiæ. Hinc eſt quod apud Eſaiam magno ſtomacho auerſatur illorũ dies feſtos, uictimas & ſabbata. Vult enim adorari pure, hoc eſt, puritate ſpiritus. Spiritus puriſſimus eſt, & puro ſpiritu uult coli, potius quàm uictimis. Non enim pure adorant filium. qui ſuis operibus aſcribunt ſalutem, quum per Euangelium fidem & gratiam ſalus æterna detur omnibus. Deniq; nõ adorat pure, qui patrem honorat, cuius filium afficit contumelia. Qui filium nõ habet, nec patrẽ habet. At ne lentitudo uindictæ diuinæ pariat illis ſecuritatem, addit: Quum exarſerit in breui ira eius. Dum differt ultionẽ, quodammodo diſſimulat iram ſuam dominus, lenitate ſua nos inuitans ad pœnitentiam, patienter expectans, ſi fortè reſipiſcat peccator, & uiuat. Sed illud nobis incertũ an ſubito exardeſcet illius ira. Quod enim dixit in breui, ſeptuaginta uerterunt ἐν τάχει, repẽtinum quiddã atque inexpectatum ſignificat. Nam ſiue intelligas de die illo ſupremo, ueniet & ille ueluti nocturnus fur, & obrepet inexpectatus: ſiue de die mortis cuiuſque, frequenter & ille opprimit inopinantes atque inter oſcitantes. Nemo tam iuuenis eſt aut ualidus, nemo tam potens, ut poſſit ſibi craſtinum polliceri. Summos etiam orbis monarchas mors inopinata tollit è medio. Sic pridem in medio rerum ſucceſſu perijt Philippus Maximiliani Cæſaris filius. Sic Leonem decimum, quum omnia Romæ perſtreperent triũphis & gratulationibus, ſubito mors exemit rebus humanis, quò tranſtulerit incertum: & in terris quidem à nemine poterat reprehendi, ſed ipſe nouit quàm bonam cauſam habuerit apud tribunal Chriſti. Iugiter itaq; uigilãdum, nequando excidamus à uia iuſta. Semper habeamus bonam cõſcientiam apud deũ, ut quãdocunq; uenerit dies mortis, poſſimus de illius bonitate cõfidere. Tunc enĩ infelices erunt, qui hic fidũt opibus ſuis, potẽtiæ ſuæ, fortunæ, diuitijs, benefactis ſuis. Sed beati omnes, qui cõfidunt in domino. Ceterũ in morte, qui poterũt confidere in domino, qui tota uita cõfiſi ſunt mũdo? Hæc fiducia tametſi potiſſimũ naſcitur ex agnita clemẽtia dei, tamẽ non cohæret cũ animo peruerſo, ſibiq; male conſcio. Maledi

Cũ exarſerit in breui.

Tametsi duplicia sunt opera, Iudaismi & charitatis. Illis periculose fidi tur, nisi hæc accesserint. Rursus & horum inanis est fiducia, nisi diffisi meritis nostris, sacram, quod aiunt, ancoram iecerimus in immēsa bonitate dei. Notauit emphasim sermonis diuus Augustinus. Quū em̄ terrorem incussisset malis dicens: Cum exarserit in breui ira eius, non adiecit, securos fore bonos, sed beatos. Non enim hi solum liberabuntur à periculo, uerumetiā æternam beatitudinem consequentur, si desierint rebellare Christo domini, si cōturbati metu æterni supplicij agnouerint hunc esse regem cœli & terræ & inferorū, caput & pastorem totius ecclesiæ, extra quam nulla est speranda salus, ad huius præceptū esse uiuendum, hunc esse dei filium deum & hominem. cuius potestati nemo possit resistere, cuius uindictam nemo quālibet potens possit ēffugere, si contempserit illius præcepta. Si coluerint hunc reuerenter & circunspecte, si in hoc glorientur, sed interim cum tremore, Si totis studijs huius doctrinam arripuerint & in ea perseuerauerint, simul atque repente uenerit ille dies domini, magnus & terribilis, tum apparebit illorum infelicitas, quos hic mundus felicissimos iudicauit, & beati declarabuntur omnes, qui non posuerunt fiduciam suam in huius mundi præsidijs, non in operibus suis, sed in bonitate domini Iesu Christi. Iam tempus est, ut ad proximum psalmum transeamus, idq; faciemus aspirante spiritu Iesu Christi, si prius ostenderimus mysticū huius psalmi sensum latius & ad uarias personas, uariaq; tempora proferri posse, sicut hodie quoq; ad unumquemq; nostrum pertineat, Primum sensus historicus, tametsi friget quoties ad allegoriam acceditur, tamen frequenter & plurimū adfert lucis, & gratiæ non parū addit sensui mystico. Huius rei si quis uolet experimentum capere, legat Arnobij commentarium in psalmum Dauid, deplorantis peccatum suum, cuius initium: Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam. Nec tamen est necesse, ut omnes uaticinij partes ad amussim quadrent, uel historico sensui, uel allegorico, quod sæpe quædā admisceātur in hoc, ut cohæreat narrationis series. Rursus alia, quæ quoniam iuxta sensum historicum absurda sunt, cogant nos ad allegoriam confugere. Proximus gradus est, ut uaticinium proprie accommodetur Christo, demonstreturq; iam olim de illo fuisse prædictum prophetarum oraculis, quod aperte & sine inuolucris Euangelica narrat historia. Atq; hic sensus præsertim in psalmis ferè perpetuus est, in hoc sanè etiā irrefragabilis scripturæ autoritate cōmōstratus, quēadmodum ostēdimus. Huius tractatio mea quidē sententia, difficillima est.

Nam

Nam hoc recte peruestigato, non magni negocij est, sensum eundem à capite ad membra, & ab ætate qua Christus uersatus est in terris, ad præcedētia aut sequētia tēpora deriuare. Quod enim à pharisæis, regibus & populo suo passus est Christus, hoc & ab impijs ante passi fuerant prij, & post Christū passi sunt apostoli. Imò quemadmodū ab orbe condito, semper mūdus persequutus est ueros dei cultores, ita usque ad finem seculorū futurum est, Cæteraque quodammodo & facta sunt semper & fuerūt, quæ de irrisione diuina, de ira & furore, de reuocatione ad cultū filij dei, de terrore supremi iudicij scribūtur in hoc psalmo. Veritas Euāgelica Christus est: autor rerū fluxarū mundus est. Denique in suis mēbris patitur aut refocillatur Christus. Superest extremus gradus, quū scripturæ sensus priuatim ad unū quenque nostrū refertur, totūque quod in reliquis sensibus per uarias personas gestū est, in uno geritur homine, ueluti quoties ira, libido, ambitio, auaricia mētem nostram sollicitant ad ea, quæ aduersantur Euāgelicæ doctrinæ, tū quodammodo fremunt gentes, populi meditantur inania. Quod si ratio quoque cesserit cupiditatū tumultibus, tunc assistunt reges terræ, & principes conueniunt in unū aduersus dominū, & aduersus Christū eius. Sed interim animus resipiscens, memorque pristinæ libertatis, ac pertesus duræ seruitutis, qua seruit peccatis, clamat: Disrumpamus uincula eorū, & proijciamus à nobis iugum ipsorū. Et hunc conatū nostrū adiuuat è cœlis dominus, sic irridēs ac subsannans nos, ut tantisper sinat nos obsequi cupiditatibus nostris, donec ipsi docti malis intelligamus ex quibus rebus nobis pollicebamur mirificā felicitatē, ex his summā calamitatem euenisse. Mox loquitur nobis in ira, ob oculos ingerēs terrorem æterni supplicij, & conturbat nos horrore uitæ, in qua uersati sumus. Deinde sic afflictis & conturbatis ostendit unde salutem sperare oporteat, proponit nobis filium suū, qui dicit omnibus: Venite ad me omnes qui laboratis. Monet ut huius legibus obtemperent animi cupiditates, ad huius præceptum sese cōponat humana ratio, atque huic uni regi cunctorū ita seruiamus, ut simul exultemus de illius immensa erga nos bonitate, & semper in metu simus, nimirū diffidentes factis ac uiribus nostris, non iudicantes nosmetipsos, sed omnem spem ac fiduciam habentes in illius inæstimabili benignitate, per quam salutem æternā assequūtur, qui toto pectore ad illū confugiunt, cui laus & gratiarum actio, cum patre & spiritu sancto in omne æuum. Amen.

BASILEAE IN AEDIBVS IO. FROBENII AN. M. D. XXII. MENSE SEPTEMBRI.